

C 6183

1) Despauvrius, Jo.

Pelliss, Jo

2) Pelliss, Jo

3) Perotus, Nicol

frühe lat., franzo.

Grammatik.

Jean Pelleson
✓

1

CONTEX-

TVS VNIVERSAE
GRAMMATICES DE-
SPAUTERIANAE,

Primæ partis, Syntaxeos, Artis uersificatoriæ,
& Figurarum; cum suorum commentariorum
Epitome, quàm fieri potuit breuiss-
simè concinnata,

per
IOANNEM PELLISSENUM
CONDRIENSEM.

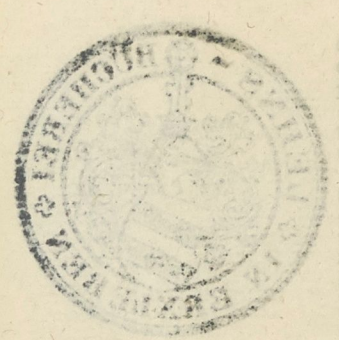
APVD SEB. GRYPHIUM
LVGDVNI,

1538.

CONTEX
TUS UNIVERSAE
GRAMMATICAE DE
SPATIIS

Præfatus Syntaxis, Arithmeticae
et Figurarum: cum functionum
Epitome, quæ hactenus
non condita

per
JOHANNEM PELLISONEM
CONDIDIT

APUD SEB. GRAMMICHUM
LUGDUN.
1738.

IOANNES PELLISSO

CONDRIENSIS RVDOLPHO

Dorleno apud Rhomonum Gymnasiarchæ

lectissimo, S. P. D.

NE M O non in ea est sententia, Rudolphe disertissime, conuenire, ut præceptor bonus sese accomodet discentium captui: nam ut uascula angustioris superfusam liquoris copiâ, sic animi puerorum, quæ nimia sunt, respuunt. Nec pu-
to Ioannem Despaute-riũ alio consilio glossemata in artem suam aceruati-
m cõgesisse, quàm ut consuleret docentiũ labori. Quis enim sibi persuadeat id in hoc ab eo factum, ut pueros sic oneraret? Imò, non possum quin putem eum tandem, si diu uixisset, prolixi operis breuiariũ quoddã fuisse peracturũ. Quod, quando illi per mortem non licuit: & nemo (ut apparet) id uoluit dare operã, potius habui famæ periculũ adire, quàm non scholas meas hac parte iuuare, si non admodũ multum, certè quantum mihi li-
ceret. Despaute-riũ enim ceteris omnibus recẽtioribus grammã-
ticis, uel me nõ suasore, prætulerãt: non quòd non optimos illos censerent: sed quòd nullus uideretur, qui tam propè accederet ad Alexandrũ Theopagitem. Id scilicet non parum illexerat, quòd eos aliam uiam ingredi fere non oporteret. Collegi ergo omnia, atq; uelut in arctum coẽgi, uniuerso opere epitome quadã circumscripto. Neque id male omnino processit. Laus & gratia
CHRISTO. Quippe quum inde factum uideã, ut saltem apud nõstrates, Alexandri ineptum illud & mendosum Doctrinale iam prorsus neglectum sit & abiectum. Cui lucro in hoc quidem negotio, non aliud prætulerim. Hoc autem, quicquid est, quod elaborauì, amicorũ suauissime, tibi nominatim dedico, quem multis officijs tibi iandiu obstrinxisti. Vale. Parrhisij, è Coque-
retio, Pridie Cal. Feb. M. D. XXXIX.

d 2

ART

ARTIS GRAM

MATICAE IOANNIS DESPAVTE

*rij liber primus de generibus nominū: ad quæ hæc
est Ioannis Pellissonis paraſceue.*

Nequid in hoc habeat lector te carmine falſum,
Nominis & poſſis noſcere quodq; genus:
Vocibus inſpicio, quæ ſignificatio primū
Sit: generalis ea regula multa patet.
Deinde uide, ſinis qui ſit, qui terminet illas:
E uario oſtendunt nomina ſine genus.
Vñ ferè innumerī canones: ſed eo ordine ſcripti,
Vt qui uocales nouerit, hos teneat.
Excipienda tibi fuerint non pauca: tamen quæ
Tu facilè in memori condere mente queas:
Dum prius in promptu tibi ſint gñalia cuncta:
Nam compreſſa ſub his non repetita leges.
Ambiguum fuerit quicquā: certiffima lex eſt,
Et ſcopus, omne frēqns qđ ueterū uſus habet.

Genera tribus modis noſcuntur. Significatione, ut Ioannes eſt maſculini generis, quia uirum ſignificat. Terminatione, ut uulpes eſt feminini generis, quia terminatur in es. Autoritate, ut talpa aliquando eſt maſculini generis, quia Vergilius dixit, Talpæ oculis capti. De ſignificatione habetur regula generales à regula, Omne uiro ſoli, &c. uſq; ad regulam, Hæc dat a, &c. A qua ſpeciales terminationum regula ad huius primi libri finem uſq; patet. Querenti igitur tibi alicuius nominis genus, non,

non segniter uidendum est, an eius significantia ad aliquam generalium regularum spectet: per regulas enim generales bona pars generum patet. Sunt autem hæ memorie mandandæ. Nam pleraque apud alios otiose, & nulla necessitate ex specialibus exempta, generalibus, si rem & significatū introspexeris, abunde continentur: quare hic breuitatis gratia nusquam repetentur. Si uero significatio non seruerit, confugiendum ad terminationem, & ad regulas speciales de a, e, i, &c. al, el, &c. Cæteris, quorum genus omnino est anceps & incertum, ut probati auctores usi sunt, ita utendum est.

REGVLAE GENERALES DE
SIGNIFICATIONE.

Mne uiro soli quod conuenit, esto uirile.

Omne uiri specie pictum, uir dicitur esse.

Omne nomen soli uiro datum, est masculini generis: ut, Seneca, Hercules, Hector, &c. propria uirorum. Gabriel, Raphaël, &c. propria angelorum bonorum. Lucifer, Beelzebub, &c. propria angelorum malorum. Iupiter, Mars, &c. propria deorum. Boreas, Aquilo, &c. propria uentorum. Papa, scriba, &c. appellatiua solis uiris data, sub terminatione quam habent. V I R hic dicitur esse, quicquid ut uir pingitur, ueluti Adam, Deus, Angelus, &c.

Esto foemineum, recipit quod foemina tantum.

Foemina dicatur facie pictum muliebri.

Omne nomen soli foeminae datū, est foeminini generis: ut, Paula, Glycerium, &c. mulierum propria. Iuno, Pallas, &c. propria dearum. Oreas, Naias, &c. propria nympharum. Alecto, Megera, &c. propria furiarum. Soror, uxor, obstetrix, &c.

appellatiua solis foeminis data. Obstetrix est quæ præest parientibus, la saige femme. Foemina hic dicitur quicquid specie muliebri pingitur: ut, dea, nympa, &c.

Quicquid utriq; datur, cōmune locat, ut exul.

Omne nomen sub una terminatione mari & foeminae conueniens, est communis generis: ut, exul, qui uel quæ exulat, banni. Auriga, qui uel quæ currum agit, charretier, &c. Dixi sub una terminatione: quia ubi sunt diuersæ terminationes, diuersa sunt genera: ut hic Gallus, hæc Galla. Hic poëta, hæc poëtris, hæc poëtria.

Vm neutrum pones, Homínū si propria tolles.

Omne nomen in um, est neutri generis: nisi fuerit uiri, aut foeminae proprium: ut, mancipium, seruus uel serua: hoc scortum, meretrix, &c. Dixi nisi fuerit uiri aut foeminae proprium: quia proprium uiri in um, est masculini generis, ut Dinacium: Proprium foeminae, est foeminini, ut Glycerium.

Adiectiua trium generum communia sunt.

Omne nomen adiectiuū est omnis gen. si unica sit terminatio: ut, felix, audax, discors, quatuor, quinq; centū, &c. Dixi si unica sit terminatio: Nam si declinetur per duas terminationes, prior est communis gen. ut omnis: posterior neutri, ut omne. Si uerò per tres: prima masculina est, ut bonus: secunda foeminina, ut bona: tertia neutra, ut bonum. Hanc ob rē datur regula generalis.

Esse genus uarium, fuerit nisi terminus idem.

In substantiuis uirum & foeminam significantibus: & in adiectiuis, si terminationis sint diuersæ: distincta dantur genera: ut, hic caupo, uini & epularum uenditor, tauernier. hæc caupona, quæ id facit mulier, & ipsa taberna, tauerniere & tauerne. Hic citharistes, uel citharista: id est, ciuharædus. hæc citharistria pro foemina, &c. Hic Lacon, uir Laconia. hæc Lacana foeminini. Hic acer, hæc acris, hoc acre, id est, fortis & uehementis

mens. Hic celebrer, hæc celebris, hoc celebre, id est, nobilis, latè fā-
matus & frequens. Hic & hæc melior & hoc melius: hic & hæc
fortis, & hoc forte.

Mobile pro fixo (tacitum si sublit) habetur.

Quod si non tacitum sublit, neutri generis fit.

Adiectiui per se positi, propter aliquid perpetuò subauditū,
putatur esse substantiui eius generis, cuius est subauditum: ut mo-
laris, substantiui est masculini generis, quia intelligitur dens, uel
lapis. Si nihil subauditur, erit neutri generis, ut antecedēs, id est,
oratio alteram inferens: consequens, id est, oratio ex altera illata.

Masculinum fluuij nomen decet usq; reponi.

Nomen fluuij, est masculini generis: ut, Tybris, Sequana, Ilsa-
ra, Rhodanus, &c.

Cōmunis proprio quādoq; genus lego iunctū.

Nomen minus cōmune quādoq; genus respicit superioris, uel
cōmunioris: ut Bubo est masculini generis, ut sermo: magis com-
mune uel superius auis est fœminini gen. sic dicimus magna bu-
bo, quia intelligitur auis. Offa est fœminini gen. ut pēna, musa,
interdum masculini reperitur: quia intelligitur mons. Per hanc
regulā, fluuiorū nomina fœminina inueniuntur: quia intelligitur
aqua: ut, Albula, Allia. nonnunquā neutra: quia intelligitur flu-
men, ut Iader. Per hanc etiā regulam fabularū nomina sunt fœ-
minini generis: quia intelligitur nomen superius fabula, uel co-
mœdia, uel tragœdia: ut, Eunuchus, Orestes, Ajax. Et nomina
nauium: quia illius generis est superius nauis: ut, centaurus.

Insula, & urbs, regio, capit hæc. Neutrū genus optant

Zeuma, Reate, Argos, Præneste, & Tybur, & Ispal,

Cære, Nepet. Neutrum uel masculinum dabit Anxur.

Hoc Cim uult. Hic aut hæc donat Lesbos, Abydos.

Hic Sulmo, hic Acragas. Pluralia in i, maribus do.

A plurale, genus neutrum sibi poscit ubique.

Insularum, ut Samos, Britannia: urbium, ut Corinthus, Taraco: Regionum, ut Aegyptus, Aphrica, nomina foemina sunt.

Neutrum genus, &c. A regula, Insula & urbs, & c. de-

muntur nomina, quæ hic explicantur. Nam Zeuma, Reate, Argos, Præneste, Tybur, Ispal, Cære, Nepet, generis sunt neutri.

Anxur, dubij: quia masculini uel neutri. Cim, tantum neutri.

Lesbos, Abydos, etiam dubij: quia masculini uel foeminini. Sul-

mo, & Acragas, masculini generis tantum. Zeuma, atis, oppidum

ab Alexandro conditum. Reate, ciuitas in Vmbria. Argos, op-

pidum Græciæ. Præneste, oppidum Italiae. Tybur, oppidum Ita-

liæ. Ispal, ciuitas Hispaniæ. Cære indeclinabile, uel Cære, itis,

aut Cerete, Ceretis, oppidum Vmbriæ. Nepet oppidi nomen.

Anxur, urbs Italiae. Cim, uici Italici nomen. Lesbos, insulæ no-

men. Abydos, urbs Asiæ. Sulmo, Ouidij patria. Acragas, atis,

Regula ge-
neralis.

mons, & oppidum. Pluralia in i, &c. Nomina in i, quæ tan-

tum pluraliter declinantur, quicquid significant, sunt masculini

generis. Itaque regula generalis est, non solum exceptio à dicta

regula, ut Parrhisij, Parrhisiorum: Gabij, Gabiorum, & c.

A plurale, &c. Cuncta pluralia in a, neutra sunt: ut, Ilia,

Extæ, Cythera, Susa, Hierosolyma, Hierosolymorum, & c.

Arboris est nomen muliebre. Dat hic oleaster,

Vt spin⁹, platanō, acer & tus, robur, habet hoc,

Arbor uixq; siler. Dabit hic aut hoc tibi suber.

Hic aut hec libanus, pinus, rub⁹, atq; cupressus.

Nomen arboris est foeminini generis: ut, pomus, pyrus, & c.

In um desinentia, fructum & aliquando arbores significantia,

neutra sunt, per regulam prius positam, Vm neutrum, & c. ut py-

rum, pomum, prunum, & c. Sed nux, ficus, glans, auellana, &

quædam alia, eodem seruato foeminino genere fructu, arboremq;

significant. Dat hic oleaster, &c. A regula excipiuntur

Oleaster,

Oleaster, id est, sylvestris olea. Spinus, pruni species. Platanō, arbor, aut potius locus platanis consitus, masculini generis. Acer, arbor, Gallicè erable. Tus, arbor ferens incensum, libamen quo deū ueneramur, encēs. Robur, aut robor, species durissimæ quercus. Siler, arbuscula, uel potius frutex, neutri generis. Suber, arbor glandifera, masculini uel neutri. Libanus, arbor quæ tus producit. Pinus, pin Gallicè. Rubus, sentis genus, frutex potius quàm arbor. Cupressus, cypres, dubij generis.

Ex se nullius generis, pro nomine sumptum,

Est neutrum: ceu littera: uox quoq; materialis.

Dictio ex sua significatione non recipiens genus (ut de eo in nomine loquimur) si pro nomine sumatur, erit generis neutri: ut omnis littera, & uox materialiter posita: ueluti, pulchrum scire, clarum mane, aliud cras, longum a, magnum b, dissyllabum homo, iucundum benedicamus, paschale Kyrie eleeson.

EPICOENVM GENVS.

Nomina, quæ uolucres signāt, piscesq; ferasq;
Si non discernant sexum, dicas epicœna.

Propria nomina auium, ut Anser, Aquila, Passer: piscium, ut Balena, Muræna, Lucius: ferarum, ut Vulpes, Mustella, Lepus, Cuniculus: in quibus difficulter dignoscitur sexus, epicœni, seu promiscui generis sunt. Quod si abest sexus, non dicentur epicœna: uti nec Pulex, Apex, Musca, Anguilla. Est autem epicœni generis dictio, quæ sub uno articulo, & una uoce significat utrunq; sexum. Muræna, lamproie. Lucius, brochet.

Græca suo generi seruari & barbara possunt.

Græca, & alia, quæ non sunt Latina, sæpe retinent genus suum: ut, Lampas, Adamas: etiam terminatione mutata: ut, hæc Diphthongus, hic Propheta, hic Organista, hic Sarmata. Aliquando apud nos genus mutatur: quia fœminina sunt, charta,

a s

cera,

cera, amphora, catapulta: quæ Græcè sub es, masculina sunt: sic pulvis foemininū est, pultos masculinū. Organista, ludens organo. Sarmata, uir Sarmatiae, regionis Scythiae. Amphora, genus uasis uinacij: comme symaise. Catapulta, iaculū celere uel sagitta, &c.

REGVLAE SPECIALES DE
TERMINATIONE.

A Hæc dat a. Do neutris cū pascha, māmona, māna.

Nomina in a, sunt foeminini generis: ut, situla, uas quo hauritur aqua, ung. seu. Musa, carmen, uel carminis dea, &c. Do neutris, &c. Excipiuntur tria neutri generis. Pascha, a, id est, transitus, hoc enim die Hebræi mare Rubrum transierunt. CHRISTVS ad immortalitatem transijt. Mammona, pecunia uel diuitiae. Manna, cœlestis cibus.

Hadria masculeum datur, atq; cometa, planeta.

Tria sunt masculina: Hadria, id est, sinus maris, uel ipsū mare Hadriaticum, la mer de Venise. Cometa, stella crinita. Planeta, stella erratica: ut, Sol, Venus, &c.

Hic aut hæc talpæ, cum panthera, dato damæ.

Tria in a, sunt dubij generis, hic uel hæc talpa, animal captū oculis, muri simile. Panthera animal prorsus ferum, & maculosum. Dama, capra syluestris.

Sit neutri generis, per a, quicquid tertia flectit.

Nomen tertiæ declinationis in a, desinens, est neutri generis: ut, scomma, atis, iocosa irrissio, brocart. Problema, propositio, aut questio, &c.

E Hoc dat e. Foemineo generi do Græcula primæ,

Nomen in e, est neutri generis: ut, Cubile, lectus. Sedile, sedes, &c. Foemineo, &c. Tolluntur à regula nomina in e, Græca, primæ declinationis: quæ sunt foeminini generis: ut, hæc Epitome, es: id est, abbreviatio. Campe, id est, eruca, chenille. Ethice, moralis scientia.

I, neu

I, neutrum pono. Finita per o, maribus do.

Omne nomen in i, singulare, est neutri generis indeclinabile: ut, gummi, uiscus ex arboribus fluens. Sinapi, notæ significationis, moustarde, &c. Finita per, &c. Nomen in o, desinens, est masculinum: ut, cento, stragulum lecti uillosum & crassum, est etiam cento carmen ex diuersis locis alicuius poetæ collectū: quale scripsit Proba ex Vergilio. Tyro, onis, nouus & rudis miles, &c.

Pōdo loca neutrū. Verbale io, cū caro, uult hæc. Talio iungatur: posuit quod Valla uirile.

Excipiuntur à regula, Finita per, &c. Pondo neutri generis, id est, libra. Secundo excipiuntur nomina uerbalia in io: quæ sunt fœminini generis: & caro, & talio: ueluti religio, à relinquendo, uel religando: id est, dei cultus. Portio, quasi partio, id est, pars. Cœnatio, locus ubi cœnatur. Caro, notum. Talio, æqualis redditio.

Iungito fœmineis do, go, Sed mascula sunt Ordo, udo, harpago, cudo, ligo, Sed dubitabis Margo, Cupido, qbus iungūt cū cardine bubo.

Nomina in do, & in go, terminata sunt fœminini generis: ut, formido, timor. Sartago, frixorium, poile a frire, &c. Sed mascula. Ex hac exceptione quinque masculini generis rursus excipiuntur, hæc sunt, Ordo, in suo cuiusque loco collocatio. Vdo, onis, calciamenti genus. Harpago, onis, telum in summitate aduncum, quo nauigia capiuntur: uel instrumentum quo capiuntur quæ in puteum uel in flumen deciderunt: & dicitur harpax: est & harpago ferramenti genus, quod nonnulli uocant canem: quo ferramento circi uasis uinarijs aptantur. Cudo, onis, capitis ornamentum ex corio. Ligo, onis, ferramentum quo purgantur fossæ. Sed dubitabis, &c. Dubij gen.
sunt

sunt: ut, hic uel hæc margo, ginis, id est, cuiusq; rei extremitas. Cupido, pro cupiditate: pro amoris Deo, solum est masculini. Carado, inis, quo ianua mouetur: & capitur pro polo. Bubo, bubonis, auis feralis, debilis ad uolandum, cauernis commorans.

V, C, D, V, c, neutra loco, d, uel l, t. Sed hæc dabit hæc
L, T. Aut hoc. Sol, mugil dāt hic ut sal, qd' et hoc uult.

Nomina desinentia in u, c, d, l, t, sunt neutri generis: ut cornu, gelu, lac, quid. Tribunal, sedes iudicis. Toral, uestis qua thorax ornatur, &c. Synciput, anterior pars capitis: Occiput uero, posterior, &c. Sed hæc, &c. Excipiuntur à regula pauca. Nam hæc tam foemini generis, quam neutri est, pro pisci, qui sola aqua nutritur, & pro quodā liquamine ex intestinis pisciū. Hic Sol, mundi oculus, soleil. Hic mugil, piscis capitosus, qui in metu abscondito capite, totū se occultari putat, generis sunt masculini. Sal nunc est masculinum: olim etiam neutrum: du sel.

An, in, on, maribus dātur. Sint neutra secundæ.
Hic aut hæc python, Syndon muliebris, & icon.

Nomina exeuntia in an, in, on, sunt masculini generis: ut Titan, id est, Sol. Azan, mons Arabiæ. Delphin, piscis quidam, & astrum. Agon, id est, certamen. Demon, id est, diabolus. Sint neutra, &c. Excipiuntur à regula nomina in on, secundæ declinationis, quæ Latini plerumq; uertunt in um: & sunt neutri generis: ut, Colon, id est, membrum. Pelion, nomen montis. Ilion, arx Troiæ, &c. Hic aut hæc, &c. Python, pytho-
nis: uel phyton phytonis, serpens quidam, dubij generis est. Syndon, &c. Syndon, syndonis, uelum subtilissimum, & icon imago, foemini generis sunt.

En neutrum pono. Mas est cum pectine, lichen,
Et ren, siuerien, atagen, splen: iunge lienem.

Nomen in en, est neutrum: ut, flumen, id est, fluuium. Fulmen,
fouldre

fouldre. Mas est, &c. Eximuntur à regula pauca huic literæ inserta: quia sunt masculini generis: ut, hic pecten, pectinis, quo pectitur capillus, pigne: & cratis dentata, ad colendam terram: & pubes inferior uiri & mulieris: item instrumentum quo pulsatur cythara: & piscis, qui etiam pectunculus dicitur: & est instrumentum textorū, dictum quod fila in telis figat. Hic lichen, lichenis, mentagra, talis morbus. Ren siue rien, uiscus quoddam, roignon. Hic atagen, atagenis, masculini uel potius epicæni generis, auis est quædam delicati saporis, ualde uocalis: sed capta mox obmutescens. Hic splen, lien, lienis, idem, uiscus, la rate.

Ar petit hoc. Sed lucar auis cū baccare uult hæc. Nūc iubar hoc tātū poscit: iubar hic dedit olim.

Nomina in ar, sunt neutra: ut, lupanar, domus luparum, id est, meretricum, bourdeau. Coclear, quo sorbemus, &c. Sed lucar, &c. Duo fœminina excipiuntur: Lucar, auis quædam suauiter canens: Baccar, baccaris, herba quæda sine aspiratione. Nunc iubar, &c. Iubar nunc tantū neutrum est, olim etiam masculini, id est, Sol, uel illius splendor, à iubis, id est, radijs.

Er petit hic, Terræ hoc fœtus (cucumer nisi) poscit.

Vber, iter, uerber, cancer ternæ, atque cadauer: Ver, spīter, tuber. Dabit hic aut hæc tibi lynter.

Nomina in er, siue declinationis secundæ, siue tertiæ, sunt masculini generis: ut, Anser auis, ung oye. Agger, eris, alta terra opposita aquis, &c. Terræ hoc, &c. Demuntur à regula quædam nomina tertiæ declinationis neutri generis, ut fructus terræ significantia, uelut papauer, herba semen soporiferum habens. Lauer, eris, alia herba. Cicer, quoddam legumen superius acutum. Sifer, herba quædam: sic Piper, Zinziber, &c. Cucumer tamen masculinum est. Verum sæpius in
nomina

nominatiuo cucumis legitur, cocöbre. Vber, iter, &c. Neutra etiam sunt, quæ sequuntur. Vber mamma pecoris: aliquando etiam hominis, tetine: est etiam ubertas, magna agri fertilitas. Iter & itiner eius synonymum, itio uel actus eundi, & aliquando uia. Verber, uerberandi instrumentum: nominatiuus singularis uix inuenitur. Cancer pro morbo quodam, tertie declinationis, neutri generis est apud ueteres, at nunc secundum Priscianum tantum est masculinum, & tenet regulam, Erpe- tit hic. Cadauer à cadendo, est corpus mortuum, charoigne. Ver, eris, anni pars temperatior. Spinter, fibula mulieris, id est, uncus quo uestes necluntur, crochet, ou aggrappe. Est & ar- milla qua nostrates caduceatores hodie utuntur: Gallicè, blas- son. Tuber, priore longa, terræ callus, uulgo tartarus dicitur in Italia, & nomen habet à tumore. Dabit hic, &c. Lyn- ter, du- bij generis est: rectius tamen foemininum est: & significat nauic-ulam, & lignum cauatum, quæ nauia dicitur, qua in uindemijs rustici uti solent.

Ir, iunges maribus: neutri generis tamen est hir.

Nomen in ir, masculinū est: ut, abbadir, lapis quem Saturnus dicitur deuorasse. Sic uir, & gētile Treuir, &c. Neutri, &c. Hir eximitur, quia neutrum est, id est, uola manus.

Hic dat or. Hæc arbor. Cor, ador & hoc, marmor & æquor.

Nomen in or, masc. est: ut, mæror, uehemens dolor: rumor, populi sermo, bruyt de uille. Hæc arbor, &c. Vnicum foem. excipitur à regula, arbor satis notū. Cor, ador & hoc, &c. Qua- tuor sunt in or, neutra. Cor fons & radix uitæ. Ador frumentum quoddam. Marmor, genus lapidis. Aequor, id est, mare: aliquan- do etiam campus, aut aër. Nam propriè dicitur superficies rei, ab aqua cui æqua superficies est, quum non fluctuat.

Hoc dat ur. Hic furfur capiet cū uulture turtur.

Nomen

Nomen in *ur*, est neutri generis: ut, murmur, levis aquæ strepitus: licet metaphoricè pro quouis strepitu capiatur. Guttur, fistula colli, &c. Hic furfur, &c. Tria hic excipiuntur masculini generis. Furfur, purgamentum farina, du son. Vultur, avis uorax & carniuora: quæ etiam uulturis, & uulturius dicitur. Turtur, avis, uel piscis.

As petit hæc. Neutrū est uas uasis, fasq̃, nefasq̃, ^{AS}
Atq̃ Ceras. Vult as hic asis, ut omnia primæ
Noīa, quæ is addes adamas, elephas, acragasq̃.

Nomen in *as*, est fœminini generis: ut, charitas cum *h*, id est, dilectio. Caritas sine *h*, id est, pretiositas, cherté. Facultas, id est, possibilitas, ars, possessio, &c. Neutrum est, &c. Excipiuntur à regula, quatuor neutra. Vas quando genitiuus est uasis: quod continet aliquid, uaisseau. Fas, licitum, chose de faire, & quest loysible. Nefas, illicitum, le contraire. aptota sunt. Ceras, adis, teste Prisciano, cuiusdam loci nomen. Vult as, &c. Masculina uerò sunt, as asis, pondus duodecim unciarum, Græcè mna dicitur, accipitur pro tota possessione: ut heres ex asse, id est, ex tota possessione. Masculina sunt etiam omnia primæ declinationis nomina in *as*, ut Boreas, uentus. Satanas, dæmon. Tyaras, capitis ornamentum, quo reges, sacerdotesq̃ utebantur, &c. Et his iunguntur adamas, id est, lapillus pretiosus. Elephas, ung Elephant. Acragas, oppidi & montis nomen.

Es sit fœmineū. Tudes hic uult, poples & ames, ^{ES}
Pes, aries, paries, palmes, cum limite stipēs,
Et fomes, trames, termes, cum gurgite cespēs,
Et uerres, merges: quibus addito Græca, diesq̃
Tempore pro certo, cum prole: dat hæc ita rarò.

Nomen in *es*, est fœminini generis: ut, apes, mouche à miel.
Moles, magnitudo. Cædes, id est, interfectio, meurtre, &c. Tuz
des

des hic, &c. Excipiuntur à regula quædā in es, nomina masc. gen. ut, Tudes, id est, malleus, à tundēdo dictus, marteau. Poples, curuatura sub genu. Ames, sine h, baculus, quo sustentatur rete aucuparium. Pes, pars corporis. Aries, masculus ouium: & quoddam instrumentum bellicum. Paries, murus domus ex quacunque materia. Palmes, ramus uitis. Limes, id est, lignum aut lapis agros distinguens, & quicumque terminus. Stipes, fustis terræ defixus, & quicumque baculus. Fomes, id est, nutrimentum. Trames, uia uel transitus. Termes, surculus arboris. Gurgēs, profundus in flumine locus. Cespēs, frustum terræ graminosæ. Verres, porcus non castratus. Merges, manipulus spicarum. Quibus addito, &c. Masculina quoque sunt nomina Græca primæ declinationis: ut, planetes, prophetes, cometes, &c. Et tertiæ: ut, magnes, nomen lapilli ad se ferrum trahentis. Lebes, uas æneum in quo res bulliunt, chaulderon, &c. Et dies, pro tempore certo, ut uiginti quatuor horarum, est propriè masculini generis, licet etiam reperiatur foemininum. Ab eo compositum meridies, id est, diei medium, solum est masc. Dies pro tempore simpliciter, hoc est, incerto, foem. est, unde diecula pro tempusculo: ut, Venit post multas una serena dies.

Hippomanes neutrum dabimus, uelut æs, cacoëthes.

Neutri generis sunt hippomanes, id est, uirus ab equa collectum, uel caruncula in fronte pulli equini, hominem ad insaniam redigens. Hippos, id est, equus: Mania, id est, insania. Aes, æris, quod per æ, diphthongū scribitur, quoddam metallū, capitur pro pecunia: unde alienū æs, est debita pecunia. Cacoëthes, malus mos.

Miles, eques, cocles, generis cōmunis et hospes. Indiges, antistes, uates, interpres, & hæres, Et pedes. Ast hic aut hæc fixum suscipit ales.

Nomina quæ hic inferuntur, communis generis sunt, quia uiro

uiro & foeminae cōueniunt per regulam, Quicquid utriq;
datur, &c. ut miles, qui uel quae militat. Eques, equo insidens.
Coctes, luscus, uel lusca, id est, alterutro oculo captus. Hospes,
qui quae uel ad hospitium recipit, aut recipitur: & capitur pro
peregrino. Indiges, homo post mortem inter diuos relatus, rela-
ta uel, ut cum uulgò loquar, canonizatus, canonizata uel. Anti-
stes, in aliquare summus: ut, antistes sacerdotum. Foemina sa-
pius dicitur Antistita, & aliquando etiam antistes. Vates, poëta
aut poëtria, & quicumq; futura praedicat. Interpres, qui auto-
res explicat, aut aliquid ex lingua in linguam transfert. He-
res, ad quem defuncti bona iure perueniunt, heritici. Pedes, pe-
dibus iter faciens, pietton. Ast hic, &c. Ales substantiuum,
id est, uolucris: epiccenum est sub hic aut haec. Diues, locuples,
comes, superstes, hebes, teres, prapes, iniques, deses, & multa
alia in es, in singulari numero omnis generis sunt per regulam,
Adiectiua trium, &c. sed in plurali, neutro carent, saltem
in nominatiuo, accusatiuo, & uocatiuo.

Is dabo foemineis, Sunt mascula piscis, & axis,
Glis, callis, uermis, sotularis, acynacis, orbis,
Et cenchris, uectis, postis, cum sanguine fascis,
Et fustis, mensis, collis, caulis quoq; follis,
Et cassis, torris, quibus addes pollis, & ensis.
Sic delphis, cucumis, uomis, cōpositatq; ab asse,
In nis finitum, lapis, unguis, aqualis, aprilis.

Nomen in is est foemininum: ut, bilis, id est, colera & ira.
Cratis, rara connexio ferramentorum, aut lignori, gril. Phra-
sis, elocutio, &c. Sunt mascula, &c. Tolluntur à regu-
la multa masculini generis. Piscis, noti significatus. Axis, sti-
pes uel lignum teres, circa quod rota uertitur: & capitur pro
toto curru: & pro parte caeli, quem polum uocant. Glis, animal

b

non

non absimile muri, liron. Vnde prouerbium: Il dort comme ung liron. Callis, uia trita. Vermis à uertendo: quia sese torquendo repit, uers. Sotularis, calceus. Acynacis, id est, gladius: & propriè Medus uel Persicus. Orbis, res rotunda, circulus. Cenchris, quidam serpens: est etiam auis ex accipitrum genere: Latine dicitur tinniculus: & portus Corinthi. Vestis, instrumentum quo clauditur ostium: est quoq; lignum teres, quo aliquid uehitur uel portatur. Postis, latus ianuæ aut portæ. Sanguis est cruor: propriè tamen qui est intra uenas. Cruor fusus siue sanies, ponitur pro genere, pro uita, & peccato. Fascis, pondus, aut res ligata ad portandum: & pro onere ponitur, fais, ou fardeau. Fustis, baculus. Mensis, notum est. Collis, monticulus. Caulis, stipes herbæ, tronc dherbæ. Follis, instrumentum, quo attrahitur & emittitur uentus: soufflet. Cassis dum rete significat, masculinum est: dum galeam, foemininum. Torris, lignum ardens uel adustum, tison. Pollis, flos tritici. Ensis, gladius. Delphis, id est, delphin, maris bellua: & signum cœlestē. Cucumis dictum est. Vomis, ferramentum aratri, le soc. Masculina sunt etiam composita ab as asis, ut semis dimidium asis. Tres-sis, tres asses, &c. Masculina item sunt in nis finita: ut panis. Penis, id est, cauda, & mentula. Funis, id est, restis. Crinis, capillus, &c. Et lapis. Unguis, durities digitorum tam in auibus ceterisq; bestiis, quàm in homine. Aqualis, uas in quo asfertur aqua, esguire. Aprilis, nomen mensis.

**Hic aut hæc finis, clunis, cum corbe canalis,
Anguis & Alcyonis, torqs, puluis, cinis, amnis.**

Nomina hic posita sunt dubij generis. Finis, extremitas in unaquaque re. Clunis, natis, siue natis tumor, fesse. Corbis, uas uimineum. Canalis, lignum cauatum, aut quiduis aliud, per quod aqua fluit in uijs: dicitur & hoc canale, canalis, gouttiez re, ou conduit. Anguis serpens, melius est masculinum. Halcyonis,

cyonis, avis est maritima in arenis medio ferè hyemis oua po-
nens: dicitur & hæc alcyo alcyonis, & hæc alcyone alcyo-
nes: Latine autem alcedo alcedinis. Torquis, colli ornamentum,
& summi pectoris: ut circulus aureus flexilis obtortus: dicimus
pro eodem hæc torques torquis, carquant. Pulvis, & cinis se-
pius masculina: quid significant apertum est. Amnis tibi sit
masculinum solum, id est, fluuius.

Os maribus deſ. Sint neutra chaos, melos, os, os,
Atq; epos. Hæc arbos dices: cui iūgito cos, dos,
Cum multis Græcis: per us hæc uertere Latini.

Nomen in os, est masculinum: ut, Ros, humor qui sereno tem-
pore fluit supernè, rousee. Logos, sermo. Flos, &c. Sint
neutra, &c. Excipiuntur à regula pauca neutri generis.
Chaos, confusa rerum congeries (ex qua mihi philosophi cre-
diderunt mundum à Deo factum) capitur pro nocte, & inferno.

Melos, id est, dulcis modulatio: Os oris, & Os ossis nota
sunt. Epos, carmen heroicum. Hæc arbos, &c. Fœmi-
nina sunt arbos, id est, arbor. Cos, lapis quo ferrum acuitur:
& quo probatur aurum, une queu. Dos, id est, quod sponſo
cum uxore datur: capitur pro quouis dono uel gratia, docere.
Fœminina sunt etiam multa Græca in os, quæ in us uertunt
Latini: ut, papyros, aut papyrus, frutex uel arbuscula Aegy-
pti, ex qua fiebant chartæ, in quibus scribebant: nunc ex lino-
teolis contritis, priore retento nomine. Arctos uel Arctus,
id est, Vrsa, signum cœleste. Balanos uel balanus, id est,
nux uel glans. Eremos uel eremus, locus desertus, hermitage.

Synodos uel synodus, conuentus, senne, &c. Dictum est,
Cum multis Græcis: quia non omnia Græca in os, quæ Latini
uertunt in us, sunt generis fœminini: nam multa etiā sunt mascu-
lina: ut, hic zelos, uel zelus, id est, æmulatio, & amor: hic Gy-
ros, uel gyrus, id est, circulus uel ambitus. Gomphos uel gom-

phus, id est, clauus. Cyclos uel cyclus, id est, circulus, &c.

Vs mas nō ternæ: quod ternæ est, dicito neutrū.

Nomen in us, secundæ aut quartæ declinationis, est masculini generis. Secundæ: ut, aceruus, cumulus, monceau. Næuus, macula in corpore. Limbus, fascia ambiens extremam partem uestis, bort. capitur pro quauis extremitate: ut, limbus inferni, &c. Quartæ, ut casus, ruina, uel euentus, fortune. Censûs, pecunia, & substantia, reuenu. Sensus, quo sentimus. Lustus, dolor, &c. Quod ternæ, &c. Nomina uerò in us, tertie declinationis, sunt neutri generis: ut, corpus, quicquid sentitur. Vlcus, collectio corrupti sanguinis in corpore, apostume. Olus, omnis herba satius, quæ in usu cibario est.

Fœmineū dom⁹ est, et uānus, hum⁹, colus, aluus, Et tribus, atq; manus, seu porticus, ac acus, Idus.

A regula, Vs mas non ternæ, &c. excipiuntur pauca fœminini gen. Domus partim secundæ, partim quartæ, ut colus: & quæ tantum sunt secundæ, uannus, humus, aluus. Reliqua sunt quartæ declinationis: & Idus tantum est pluralis numeri. Domus est ædificium ad habitandū factum ex tecto, & parietibus: improprie pro quocunq; habitaculo sumitur: ut pro templis, & nidis ferarumq; latibulis: sumitur pro familia, pro gente, pro patria.

Vannus, uas uimineū latum, aptum purgando frumento. Humus, terra humefacta. Colus, Gall. quenolle: instrumentum quod pensa continet, à quo fila fuso ducuntur: at Colus tormenti genus, solum est masculini generis. Aluus, uenter: sed proprie ea pars, qua sordes effluunt: nonnunquam pro alueo sumitur.

Tribus, progenies. Manus, membrum notum: à cuius similitudine, manus instrumentū nauticum dicitur, quo naues harpagonibus raptæ tenentur: manus quoq; est multitudo, & potestas, & elephanti proboscis, & scriptura manuum. Porticus ampla domus: propter repentinis imbres, & umbrarum, ac deambulat

bulationis gratia edificata, hale. Acus, instrumentum sartoris, esguille. Idus, dies sunt quidam mensis.

Dat pec⁹ hæc pecudis, subscusq³, palusq³, salusq³, Quæq³ senex, iuuenis, cū seruiō nomina donāt: Et uirtus, incus. At mascula sunt lepus & mus: Et quæ pus donat, ueluti chitrapus, uolo iungi.

A nominibus tertiæ declinationis, excipiuntur pauca fœmini generis: quæ sunt hæc: Pecus quando genitiuus est pecudis: nam si pecoris facit, neutrum est: & utrunq³ significat omne animal, quod sub hominis imperio, pabulo terræ pascitur: ut sunt boues, asini, equi, capræ, oues, &c. Pecus pecoris etiam totum gregem significat. Subscus, tabella qua tabule inter se configuntur: quia quod immittitur, succiditur, cheuille. Palus paludis, terra aquosa, uel aqua nigra non fluens. Salus, incolumitas: aliquando etiam remedium. Senectus, senum ætas.

Iuuentus, ætas iuuenum. Seruitus, quæ contraria est libertati. Virtus, habitus bene recteq³ uiuendi. Incus, ferramentum magnum, super quod fabri cudunt, enclume. At mascula, &c. At masculini generis sunt, Lepus, animal notū, ut Mus. Masculina sunt etiam Græca à pus podis, id est, pes: ut Tripus, id est, mensa tripes. Chitrapus, ferramentum, cui supponitur cacabus, uel olla super ignē: uel olla habens pedes, tripier. Sciopus, pede umbram faciēs. Antipus antipodis, homo contra pedes nostros ambulans, &c.

Carbasus hīc aut hæc, gros⁹, dāt gr⁹, atomusq³, Lecyth⁹, atq³ phar⁹, pen⁹, & spec⁹, & paradisus. Sicaluus quondā, iunge intybus, atq³ phaselus, Pāpinus, atq³ arquus, p fructu ficus: at hīc uult Pro morbo, nunquā declinat quarta uirile.

Hoc specus, atq; penus dices, dum tertia flectit.
Hic aut hoc uulgus, Solū hoc uirus, pelagusq;.

Quædam in us, sunt dubij generis: ut hic uel hæc carbasus: sapius tamē est fœminini gen. genus lini miræ tenuitatis, unde fiebant uela, quæ ob id undecunque fiant, nunc carbasa dicuntur. Grossus, ficus abortiua, quæ nunquam maturescit. Grus, est epicœni generis sub hic, uel hæc: auis est nota. Atomus, corpus infecabile: ab a, id est, sine, & tomos incisio. Lecythus, ampulla olearia. Pharus, turris altissima in aliquo portu propter nauigantium salutem ad prælucendi ministerium fabricata. Penus, est omne esculentum & poculentum, quo homines uescuntur, toute prouision de uiures. Specus, id est, spelunca, unde spectare licet. Paradisus, pomarium, & locus amœnissimus, in quo constitutus fuerat à Deo homo. Aluus, nunc solum fœminini gen. est, olim etiam masculini. Intybus, herbæ nomē. Phaselus, nauicula uelox, & oblonga. Pampinus, uitis ramus. Arcus, uel arqus, pro iride, tam secundæ, quàm quartæ declinationis, melius est masculini gen. Ficus, arbor nota, solū est fœminini gen. per regulam generalē, Arboris est nomē, &c. & est sic secundæ uel quartæ declinationis. Pro fructu est masculini uel fœmi. gen. Pro masculino quidem solum secundæ declinationis, etiā morbum quendā à similitudine fici significans. Pro fœminino genere tam secundā quàm quartam declinationem recipit. Penus, & specus, tertiæ declinationis solum, sunt neutri generis. Vulgus, multitudo ignobilis, tam masculini quàm neutri generis. Virus, uenenum, & grauis odor. Pelagus, mare. Tantum duo hæc neutri generis sunt.

Fœmineum est laus, fraus, uelut s, cui consona iuncta est.

Laus, & fraus, & omnia nomina desinentia in s, præcedente consonante, sunt fœminini generis: ut, trabs, crassum lignum in ædificio. Plebs, uulgus. Vrbs, oppidum. Laus, propriè uirtus,

virtus, & laudatio. Fraus, deceptio, & periculum.

Mascula sunt pōs, fons, mōs, seps dū denotat anguē:

Et cum dente chalybs, asis cui iungito partes.

Et polysyllaba in s, dum p, præponitur illis.

Excipiuntur à regula, Velut s, cui, &c. quædam masculini generis: & sunt hæc: Fons, à fundendo, quia fundit aquam.

Pons, id est, per quod supra aquam transimus. Mons, terræ

tumor altissimus. Seps, serpens quidam. Dens, notum est. Cha-

lybs, populus quidam: & ferrum optimum, acier. Item masculina sunt nomina significatia partes asis: ut, Sextans, sexta pars

asis. Quadrans, quarta pars asis, id est, uncie tres. Triēs, ter-

tia pars, id est, uncie quatuor. Item mascul. sunt polysyllaba in

ps: ut, hydrops aqua intercus. Aethiops notum.

Hic aut hæc forceps, & adeps, frons, cū scrobe, serps,

Atq; rudēs, & stirps, dum truncum significabit.

Pauca in s, desinentia, præcedente consonante, sunt dubij generis: ut, Forceps, instrumentum quo tenetur aliquid: uulgò tenella uocatur. Adeps, pinguitudo cuiuslibet rei. Frons frontis,

anterior capitis pars: Frons frondis, arboris folium. Scrobs, fossa,

aut putens. Serpens, id est, anguis. Rudens, funis nauticus. Stirps,

pro origine uel pro genie, solum est fœmininum. At pro trunco

uel radice, tam masculini, quàm fœminini generis est.

Hæc petit x, Polysyllaba ī ax, & ī ex, marib⁹ do.

Dic tñ hæc fornax, similax, carex, uelut halex,

Addatur uibex, cum forfex, atq; supellex.

Nomina in x, sunt fœminini generis: ut, celox, id est, scapha.

pax, nox, &c. Polysyllaba in ax, &c. Excipiuntur tam

in ax, quàm in ex, nomina polysyllaba: quia sunt masculini

generis: ut, thorax, pectus, & pectoris munimentum. Nyctico-

rax, id est, coruus nocturnus. Antrax, hulus quoddam, charbon:

6 4

Harpax,

Harpax, uncus quo aliquid trahitur ex puteo. **Frutex** medium quiddam inter arborem & herbam. **Latex**, id est, aqua. **Vertex**, id est, summitas. **Pollex** primus digitus: quia præ ceteris pollet. **Dic tamen, &c.** Inter polysyllaba, id est, habentia plures syllabas quam unam, foeminini generis sunt. **Fornax**, caminus ubi coquuntur lapides. **Similax**, genus hederæ, flore candido olente lilium. **Carex**, herba acuta & durissima, similis asparago. **Halex**, piscis. **Vibex**, signum flagelli in corpore. **Forfex**, instrumentum sartorum, quo aliquid scindunt, ciseaux. **Supellex**, res domestica.

Mascula sunt **fornix**, **phoenix** cū mastice, **uarix**, **Et bōbix**, **spadix**, & **orix**, quodq; uncia præbet, **Grex**, & **erix**, **sandix**, **uoluo**x, **calyx**q; **calix**q;.

A regula, **Hæc** petit x, tolluntur plura masculini generis: ut, **Fornix**, arcus in edificijs, & quodcūq; opus concameratum. **Phoenix**, avis unica. **Mastix**, flagellum. **Varix**, uena tumida in corpore humano. **Bombix**, uermis, ex cuius textura bombicinū conficitur. **Spadix**, quidam color. **Orix**, animal in Getulia, ex caprarum genere. Et composita ab uncia etiam masculina sunt: ut, **quicunx**, **sextunx**, **deunx**, &c. **Grex**, pecudum multitudo. **Erix**, montis Siciliæ nomen. **Sandix**, herba quædam, & coloris genus. **Voluo**x, quidam uermis. **Calyx** cum y Græco priore producta, folliculus quo fructus arboris cooperitur. **Calix** cū i nostro, priore correpta, est uas potorium.

Hic aut **hæc** **cortex**, & **onyx** cū prole: **filex**, **lynx**, **Imbrex**, **calx**, **ramex**, **pumex**, obicē uolo iungi, **Atq; culex**, **natrîx**. Sunt qui **limax**, quodq; iugāt.

Quædam nomina in x, sunt dubij generis, ut **hic** uel **hæc** **cortex**, est ueluti corium cuiuscunq; rei, ut arboris. melius tamen masculini est, **escorce**. **Onyx**, id est, unguis, & gemma candorem habens

habens unguis humani. Cum prole: quæ est sardonix gemma, sardi onycisq; colorem representans. Silex, lapis durissimus, unde excutitur ignis. Lynx, animal maculosum, ex luporum genere, acutissime uidens. Imbrex, est canalis in tecto, per quem defluit imber. Calx, pes inus, masculinum est: sed quando significat materiam, qua lapides in muro conglutinantur, solum est foemini generis, chaulx. Ramex, id est, hernia, hoc est, ruptura, & descensio intestini in scortum, id est, saccum testiculorum. Pumex, lapis cauernosus, ad corpora laeuiganda laudatissimus. Obex, rarissime singulariter repertus nominatiuus, significat obiectum uel obstaculum, ut pessulum, seram, &c. Culex, uermiculus alatus. Natrux, serpens aquaticus. Limax, est testudo, & cochlea terrestris.

DE REGULA

RI NOMINVM DECLINATIONE, liber secundus.

REGULAE GENERALES.

Compositum, simplexq; modo simili gradiuntur.

Demitur exanguis, sine carmine plura recludam.

Simplex & compositum plerunq; simili modo declinantur: ut, pes pedis: bipes bipedis. Nam apes, & uulpes, non proprie dicuntur composita figura, licet per etymologiam apes putetur dici ab a, priuatiua particula, & pes: uulpes, quasi uolipes: atq; ideo faciunt genitiuos apis, uulpis: nō apedis, uulpedis: sicuti nec lepus facit lepedis, licet putetur dici quasi leuipes. Requies non demitur à regula: quia ut requies quintæ declinationis est, ita etiā quies apud ueteres, Afranius: Sollicito corde, corpus non potitur

b s titur

titur quie, &c. Nauius dixit, Suaui quie. Impubis facit genitiuū simile nominatiuo, ut pubes. Impuber uerò impuberis ut puber: ideo perperā excipiuntur. Demitur exāguis, &c. Demitur autē à regula exanguis, quod genitiuū facit simile nominatiuo, quū simplex sanguis, faciat sanguinis, & est carens sanguine, id est, admodū pallidus, uel mortuus. Tolluntur alia: nā à substantiuis facta adiectiua, in ablatiuis et quibusdā alijs casibus, aliter erūt quā similia, ut caulis ablatiuū facit caule: unicaulis uerò, unicauli, &c. Rectum in cōpositis tantūmodo flectere fas est. Alteruter rectum nescit uariare priorem.

Dictio composita ex pluribus casibus non declinatur: nisi ex parte recti: unde si ex duobus nominatiuis conficiatur, declinatur uterque nominatiuus, si declinationē recipiat: ut, Respublica, rei-publice, ciuitas libera quæ iure regitur. Si ex recto & obliquo fiat, aut contrā, solus nominatiuus declinabitur: ut, tribunus plebis tribuniplex, &c. id est, princeps & defensor plebis: urbis præfectus, iurisperitus, &c. Si uerò nomē ex duobus obliquis cōflet, nullo modo flectitur: ut, huiusmodi, eiusmodi, quæ possunt esse orationes. Alteruter, &c. A parte prima excipitur Alteruter: quod licet ex duobus rectis constet, tamen posterior solū declinatur, sic: Nominatiuo alteruter alterutra alterutrum: genitiuo alterutrius, &c. id est, quiuis ē duobus, aut unus ex duobus. Aduerte regulam solum intelligi de compositis ex duobus integeris: ideo agricola, & duodecim, huc nō pertinent, nec puerpera, nec leopardus: quia potius à nomine lea fit. Item quotiescunq; alter nominatiuorum aliquo carebit, tota dictio eodem carebit, ut iniurandum, caret genitiuo, datiuo, ablatiuoq; pluralibus: quia illis ius caret. Item suiipsius, caret nominatiuo, ut sui.

In neutris primus, quartus, quintus similes sunt. Queis in a, pluralis semper, quū flectimus, exit.

Nomina neutri generis, in quacunq; declinatione, habent tres

tres casus similes: nominatiuum, accusatiuum, uocatiuum, in utroque numero. Et hi casus si declinentur in plurali, terminantur in a: ut, nominatiuo, accusatiuo, uocatiuo, scānum, & pluraliter scamna, sic corpus corpora: cornu cornua, &c.

Est primo quintus similis. Sed Græcus s, aufert Sepe, uelut Thoma, Theseu, Pātheu, Pari, Palla.

Vocatiuus est similis nominatiuo: ut, nominatiuo musa, puer, panis: uocatiuo ò musa, puer, panis, &c. tam in singulari, quam in plurali. Sed Græcus, &c. Ab hac regula excipiuntur primò nomina Græca in s, quæ literam s, in uocatiuo sepe abijciunt: ut, hic Aeneas, Thomas, ò Aenea, Thoma, sic omnia primæ in as terminata: hic Anchises, ò Anchise, sic omnia in es primæ: hic Theseus, ò Theseu, sic omnia in eus per eu diphthongum desinentia, hic Pantheus, ò Pantheu, hæc Pallas, Palladis, ò Palla. Talia sunt in tertia uirorum propria in as, quorum genitiuus fit in antis. Aeneas, Thomas, & reliqua omnia, propria sunt uiro- rum. Sunt adhuc duæ à regula exceptiones: Prior est de nominibus in us secundæ declinationis, ut hic dominus, ò domine. Posterior est in eadem declinatione de proprijs in ius, ut Laurentius, ò Laurenti: habebuntur suis locis.

Syncopa plurali nonnunquam fit genitiuo.

Syncopa aliquando fit in genitiuo plurali. In prima quidem, ut coelicolum, pro coelicolarum. In secunda, deum, pro deorum. In tertia, coelestium, pro coelestium. In quarta currum, pro currum. In quinta, ut speciem sine r, pro specierum: sed id exoleuit. Syncopa, est ablatio literæ uel syllabæ è medio dictionis: huic est figura contraria Epenthesis, quæ est adiectio literæ, uel syllabæ in medio dictionis: ut alituum pro alitum.

Plurali similis sexto uult tertius esse.

Datiuus & ablatiuus plurales cuiuscunque declinationis, sunt similes, ut datiuo & ablatiuo magistris, manibus, &c. Ponetur ergo solius datiuus regula, quia per hanc ablatiuus notus est.

PRIMA DECLINATIO.

Prima dat as, es, e, rectis, & a. Patrius æ uult,
Cum terno. Sed ab e. recto genitiuus in es fit.
Casibus his Adam tantum flectunt, & Abrahā.

Prima declinatio habet quinq; terminationes nominatiui singularis: as, ut Aeneas, Damocles, propria uirorū: es, ut Alcides, Anchises, propria etiam uirorum: e, ut Pentecoste, festum spiritus sancti: a, ut poeta, qui facit carmina: am, ut Adam, Abraham, notæ significationis. Patrius, &c. Genitiuus, & datiuus primæ declinationis, sing. numeri, desinūt in æ diphthongum, ut patria, huius patriæ, huic patriæ, id est, natale solum, musa, muse, muse, &c. Sed ab e, &c. Excipiuntur à regula, quantum ad genitiuum, nomina Græca in e: quia genitiuum in es, datiuum uerò in æ diphthongum faciunt, ut Magdalene, huius Magdalenes, huic Magdalene, proprium mulieris, &c. Casibus his, &c. Adam, & Abraham indeclinabilia sunt, ut Balaam. Ecclesiastici tamen in genitiuo datiuo uel nonnunquam Adæ, Abrahæ dicunt, uirorum nomina.

Am faciet quartus. Finita per as, uel a Græca
Am quoq; dant. en fiet ab es, & ab e, nec hñt em.

Accusatiuus singularis primæ declinationis terminatur in am: ut hæc sella, hanc sellam, id est, sedes, &c. Finita per, &c. Græca nomina in as & in a, mittunt etiam accusatiuum in an, ut Satanas, hunc Satanam uel Satanan, id est, diabolus: & Aetna hanc Aetnam, uel Aetnan, montis nomen, &c. En fiet, &c. Nomina in es, & in e desinentia, faciunt accusatiuum in en, & nunquam in em, per m, ut Anchises, Anchisen, & non Anchisem, uiri Troiani proprium patris Aeneæ. Niniue, Niniuen, & non Niniuem, maxima olim urbs Syriæ.

A sextus donat. Tamen es ac e retinent e.

Ablati

Ablatiuus in a desinit, ut *lagœna*, ab hac *lagœna*, uas in quo uiatores potum ferunt. *Sagena*, ab hac *sagena*, id est, rete piscatorium, &c. Tamen es, &c. Nomina in es, & in e desinentia, faciunt ablatiuum in e: ut *Cometes*, ab hoc *comete*, stella crinita. *Strophe*, *strophes*, ab hac *strophe*, id est, uersutia, uel deceptio.

Primus pluralis fit in æ, Genitiuus in arum.

Nominatiuus pluralis in æ diphthongum desinit, cui similis est uocatiuus. Genitiuus fit in arum, ut *cataractæ*, ò *cataractæ*, harum *cataractarum*. *Cataracta* dicitur à quibusdā fenestra cœli.

Tertius is poscit, Tamen abus paucula donant:

Filia, *mula*, *duæ*, *liberta*, *equa*, *nata*, *dea*, *ambæ*.

Datiuus pluralis in is desinit: ut *datiuo* his *musis*. *Datiuo* ablatiuus similis per regulam, *Plurali* similis, &c. Octo indubie habent abus, ut *filia* *filiabus*, *nata* *natabus*, notæ significationis, *mula* *mulabus*, animal notum, *duæ* *duabus*, & *ambæ* *ambabus*, per se patent, *liberta* *libertabus*, *mulier libera*, quæ fuit serua, *equa* *equabus*, notum animal, *dea* *deabus*, satis clarum est.

Accusatiuus semper pluralis in as fit.

Accusatiuus pluralis in as finitur: ut, *has animas*, *has crumenas*. *Anima*, est spiritus corpus uiuificans. *Crumena*, quod *barbare* dicitur *bursa*.

SECUNDA DECLINATIO.

Altera sex rectis er, ir, eus, ur, dat uel us, aut um.

Addim⁹ è Græcis os, & on, per us, um, uariāda.

Nominatiuus secundæ declinationis habet sex terminationes, er, ir, eus, ur, us, um. *Eus*, est terminatio Græca. His iungimus Græcam terminationem os, quam Latini sæpiissime uertunt in us: & on, quam uertunt in um. Exempla sunt, *Faber*, quicumq; artifex qui malleo utitur: ut *faber lignarius*, *faber ferrarius*, *faber murarius*, &c. *Vir*, id est, *mas*: unde uirtus tum animi, tum corporis

corporis. Orpheus, proprium poëta. Satur, cibo plenus, saoul, adiectiuum. Circus, locus rotundus. Solum, animalis sustentaculum: ut terra est homini solum, mare piscium, aer auium. Samos, insula. Pelion, mons.

I patrius seruat. Genitiuus non superabit.

Genitiuus secundæ declinationis in i desinit: ut, huius magistri, domini, scamni. Genitiuus non, &c. Genitiuus secundæ declinationis non habet plures syllabas quàm nominatiuus: & hoc dicunt, nō crescit genitiuus, ut sequester, huius sequestri, id est, mediator inter litigantes, &c. Onager onagri, id est, syluester asinus.

Crescit ir, ur, gener, & pſper, puer, asp, adulter, Presbyter, atq; tener, miser, exter, gibber, iberq; Et lacer, atq; socer, liger, or ta gero, fero, liber.

Addimus his dexter, cui syncopa fiet ut asper.

Crescunt tamen pauca: ut quæcunq; in ir desinunt, ueluti lea uir leuiri, frater mariti uel uxoris. Et in ur, ut satur saturi, cum sequentibus. In er, ut gener generi, maritus filie, genre. Prosper prosperi, fortunatus aut felix. Puer pueri, filius aut famulus. Asper asperi, durus, acutus, auarus, non planus. Adulter, qui matrimonium uiolat. Presbyter, senior, non, ut barbari somniant, præbens alijs iter. Tener, ra, rum, mollis. Miser, infelix. Exter, a, um: id est, externus. Gibber, eri, gibbosus, uel gibberosus, bossu: qui tumorem in dorso habet, qui gibbus dicitur. Iber, eri, Hispanus. Lacer, a, rum, laceratus uel laniatus, deciré. Socer, eri, pater mariti uel uxoris. Liger, ri, uiri proprium. Crescunt etiam composita à gero, & fero: ut, clauiger, ra, rum, qui clauam gerit, ut Hercules: uel clauem, ut D. Petrus. Lucifer, ra, rum, ferens lucem, &c. Liber, era, erum, id est, non seruus: cui licet quod libet, nisi ui aut iure prohibeatur. Liber, liberi, id est, Bacehus, deus uini: & priorem producit. Pro cortice aut codice facit

facit libri, priorem corripit: nec crescit. Dexter, dextera, dexterum, eri, notum est: aliquando idem est quod prosper: & recipit syncopen dextri: sicut asper, quod interdum declinatur asper, aspra, asprum, aspri, &c.

Conseruant normam pronominis ista secundā: Vnus, uter, neuter, solus, quis, & ullus, & alter, Atque alius, totus. Fuit olim patrius uni.

Hæc nomina unus, uter, cum suis compositis uterque, uteruis, uterlibet, neuter, solus, quis, ullus, alter, alius, & totus, habent in genitiuo ius, & datiuo i, quia declinantur ut pronomina secundæ declinationis: ueluti nominatiuo unus una unum, genitiuo unius, datiuo uni, &c. Sub ullus comprehenditur nullus. Vter, quiniis est duobus. Reliqua patent. Veteres hæc omnia, præter quis, declinabant ut bonus, bona, bonum.

Ei tuel ei uel eos dabit eus: uolet Androgeos o.

Nomen in eus desinens, facit genitiuum in e syllabam: uel per duas syllabas in ei: uel in eos: ut Tydeus Tyde, per duas syllabas: uel Tydei per tres syllabas: uel Tydeos, uiri nomen. Androgeos uero facit in genitiuo Androgeo: & est etiam uiri proprium. Sub hoc comprehendi uolo Apollos Apollo, id est, deus, autor carminis, & præses uaticinij, & proprium uiri. Athos, Atho, mons quidam, &c.

Iuates quandoque facit: ceu, cura peculi.

Quando genitiuus terminatur in duo ij, solet alterum causa metri quandoque abijci: ut peculi, pro peculi: & tuguri pro tugurij: apud Verg. Peculium, est proprium bonum. Peculiaris, id est, proprius. Tugurium, domuncula rustica.

Tertius & sextus formantur in o, tibi casus.

Datiuus & ablatiuus in o, desinunt: ut, huic magistro: ab hoc magistro.

Vm po

Vm poscit quartus. Qñq; per on loco Græca.
Eus ea uult etiã, Per e quintus uertit us: Absq;
O' fili, deus, & fluuius, populus, chorus, agnus;
Quattuor hæc e uolūt etiã, ut pro rege Latinus.

Accusatiuus in um desinit, ut Mæander Mæandrum, fluuius quidam nimis curuus & flexuosus. Idem pro flexura & fraude capitur. Quandoq; per, &c. Nomina Græca faciunt sæpe accusatiuum in on, ut diphthongus diphthongon, Pergamus, urbis nomen, Pergamon, &c. Eus ea, &c. Quæ tamen desinunt in eus, sæpius accusatiuum in ea mittunt, plerunq; penultima breui, ut Anteus Antëa, uiri Troiani nomen. Nonnunquam penultima longa, ut Ilioneus, Ilionëa, uiri Troiani etiam nomen. Per e quintus, &c. Nomina secundæ declinationis terminata in us, mutant in uocatiuo us in e, ut lanus ò lanie, bouchier, quem indocti carnificem uocant: & est exceptio à regula, Est primo quintus similis. Absq; ò fili, &c. Excipiuntur à prædicta regula exceptoria paucula, filius, ò fili, Deus, ò Deus, fluuius, ò fluuius, uel ò fluuie, populus pro hominibus, ò populus, uel ò popule. Latinus, ò Latinus, uel ò Latine, rex Latij. Chorus, canentium coetus, &c.

Quum proprium dat ius, dempta us, fit in i tibi quintus.

Propria in ius, dempta us, faciunt uocatiuum in i, ut Laurentius, ò Laurenti. Terentius, ò Terenti: & est exceptio à regula, Est primo quintus similis.

Primus pluralis fit in i. Vult patrius orum.
Græcus in on fiet, is est tertius, os dato quartus.

Nominatiuus pluralis cui uocatiuus est similis, fit in i, ut hi dei, à deus, uel dij, à dius, quod ueteres dixerunt pro deus. Vult patrius, &c. Genitiuus pluralis desinit in orum, ut horum

horum dominorum, &c. Græcus in on, &c. Græcus genitiuus in on desinit, & ita utitur sæpe Latini: ut, & pluraliter hi logi, horum logon. Logus, aut Græcè logos, sermo. Is tertius, &c. Datiuus & consequenter ablatiuus plurales in is desinunt, ueluti datiuo his palis, ablatiuo ab his palis. Palus, est crassus stipes, ung pal. Os dato, &c. Accusatiuus in os finitur, ut hos talos, hos pullos. Talus, os quadratū, ung des. Pullus fœtus auium, & omnium mansuetorū animalium, ut pullus asini, pullus equi: & ceterorum, præterquàm boum & ouium.

Festa lego per ibus: licet orum dent genitiuis.

Nomina festorum, faciunt genitiuum plerunque in orum per hanc declinationem, datiuum & ablatiuum sæpius in ibus, ut Saturnalia, festa Saturni: genitiuo Saturnaliorum, aliquando etiam Saturnalium, datiuo & ablatiuo Saturnalibus, sic Bacchanalia, festa Bacchi, &c.

Ambo, duo, neutri generis sunt, masculei q̃.

Mas o uel os quartus donat, uult tertius obus.

Singulari numero carent. Et pluraliter nominatiuo, ambo, duo: ambæ, duæ: ambo, duo. genitiuo amborū, duorum uel duūm. datiuo ambobus, duobus: ambabus, duabus: ambobus, duobus. accusatiuo ambos, duos, uel ambo, duo: ambas, duas: ambo, duo. uocatiuo ò ambo, duo: ambæ, duæ: ambo, duo. ablatiuo ab ambobus, duobus: &c. ambo collectiuum est, non distributiuum.

TERTIA DECLINATIO.

Tertia dat uarios fines: dans is genitiuo.

Græcorū patrius uel in os, uel in i, uel in us fit.

Tertia declinatio multas, easdemq; diuersas in nominatiuo singulari terminationes habet. Sunt enim circiter LXXI. quæ cum de genitiuo disputabitur, ex ordine ponentur. Literæ terminales undecim sunt in hac declinatione: a, e, o, c, d, l, n, r, s, t, x.

c

Litera

Litera terminalis est ultima dictionis litera. Terminatio est ultima litera, aut syllaba, aut in fine consonans: aut consonantes, cū uocali annexæ. Dans is, &c. Genitiuus singularis tertiæ fit semper in is, ut conclaue, id est, triclinium: & locus secretior in domo, genitiuo huius conclauis. Pater, huius patris, &c. Græcorum patrius, &c. Græca, si Græco more declinantur, sapius habent os, ut hic Pan, id est, deus pastorum: huius Panos. Quandoq; habent i, ut Achilles, id est, proprium fortissimi Græcorum: huius Achillis uel Achilli. Et quandoq; us: ut Echo nomen deæ, soni uel uocis relatiuæ. genitiuo huius Echus, &c.

Genitiuus.

Semper a mittit atis. Vertes e per is genitiuo.

Nomen in a tertiæ, facit genitiuum addita tis, ut sconnna, id est, cauillum & urbana irrissio, huius sconnmatis. Vertes, &c. Nomen in e uertit e in is in genitiuo, ut mantile, id est, linteum quo manus terguntur, huius mantilis, seruiette, &c.

Addito nis, post o. Dat inis muliebre do, goq; Virgo, ordo, margo: cū cardie Apollo, Cupido, Turbo, hō, ceu nemo. Tñ unedo postulat onis.

Nomen in o, facit onis: ut Aquilo, Aquilonis, uentus Septentrionalis. Dat inis, &c. Excipiuntur à regula fœminina in do, & in go, quæ faciunt inis, ut capedo capedinis, id est, uasculum fictile. Intercapedo intercapedinis, id est, distantia, differentia. Salsilago salsilaginis, salsus humor. Gallicè, Saulmurre. Caligo caliginis, obscuritas & ignorantia, &c. cum paucis alijs, quæ sunt, Virgo uirginis, puella intacta: aut aliquādo corrupta, à uiridiori ætate appellata. Ordo ordinis, in suo quoque loco collocatio. Margo, marginis, cuiusq; rei extremitas, marge. Cardo, cardinis, quo ianua mouetur, & capitur pro polo.

Apollo, Apollinis, sol. Cupido, Cupidinis, deus amoris, uel cupiditas. Turbo, turbinis, uertigo uentorum, Homo, Nemo: nomina

nomina sunt nota. Tamen, &c. A' foemininis in do, unicū excipitur, quod est unedo, unedonis, arbor, & ipse fructus: alio nomine arbutus & arbutum.

Enis habent Anio, Nerio. Caro dat sibi carnis.

Anio facit Anienis, & Nerio Nerienis: ideo tolluntur à regula, Addito nis post, &c. Anio, fluuius in agro Tyburtino. Nerio, uxor seu fortitudo & maiestas Martis. Caro, &c. Caro uero facit carnis: & excipitur: notæ significationis est.

Græca (uelut Dido) muliebria, sic modo flectes, Vs capiat patrius, reliqui dant o, bene casus.

Nomina Græca foemini generis mittunt genitiuum in us: reliquos obliquos in o, ut singulari nominatiuo hæc Dido, genitiuo Didus, datiuo Dido, accusatiuo Dido, uocatiuo ò Dido, ablatiuo à Dido, nomen reginæ Carthaginis. Sic Sappho, Sapphus, nomen puellæ. Clotho, Clothus, una Parcarum.

Halecis, lactis, Dauidis, Bogudis effer.

Halec facit penultima longa halecis: piscis marinus. Lac lactis, succus maternus, quo animalia nutriuntur. Dauid, Davidis penultima longa, nomen regij prophetae psalmographi. Bogud, Bogudis, penultima breui, rex Mauritanie.

Additur is post l. Sed lis iungunt sibi mel, fel.

Nomina in l, literam desinentia, assumunt in genitiuo is: ut, sal, salis, animal, animalis, corpus sentiens. Sed lis, &c. Mel & fel addunt genitiuo lis: ut, mel, mellis: fel, fellis, cum duplici ll, clara sunt.

Addit is post n. Tamen on quandoq; dat ontis. Dat inis neutrum: pecten, flamen, cano natum.

Nomen in n desinens, facit genitiuum adiecta is syllaba: ut, Titan, Titanis, frater Saturni, & sol. Tamen on, &c. Quædam nomina faciunt genitiuum in ontis: ut, Phaëton Phaëtontis

tontis, filius Phœbi, &c. Donat inis, &c. Neutra in n, mittunt genitiuum in inis: ut, numen, numinis, id est, Deus uel diuina potestas, &c. Cum flamen, flaminis, pecten, pectinis, tubicen, tubicinis, & reliquis compositis à cano in cen, exeuntibus. patuerunt in generibus.

R capit is. Far, ris. Lar, tis pprîū maris. Hepar Hepatos efficiet. Cris mobile cer dat, ut acer, Ac alacer. Bris dant imber cum prole, saluber, Et celebrer. Per tris ter, formes omne Latinum, Et pater, & mater, lynter. Dat eris later. Et cor Cordis. Iter tineris. Iouis optat Iuppiter usq̃. Robur, oris, iecur, atq̃ femur, tibi p̃bet eburq̃.

Nomina tertiæ inflexionis in r, finita, adijciunt genitiuo is: ut, lupanar, lupanaris, id est, prostibulum, &c. Far, ris, &c. Excipiuntur à regula multa: nam far, geminat rr, & facit far-ris, id est, quoduis frumentum: ut triticum, siligo, hordeum, &c. Lar, nomen imperatoris facit Lartis: & pro deo, & domo, lar-ris. Hepar, id est, iecur: facit in genitiuo hepatos: quia Græcum est. Cris mobile, &c. Tria adiectiua, alacer, uolucer, acer, mittunt cris, quibus addes mediocer, si inueniatur. Alacer, uernaculè, allegre. Volucer, leuis. Acer, acetosus, fortis, acutus, uehemens. Bris dant, &c. Imber cum suis compositis September, October, Nouember, December, quæ sunt mensium nomina. Item Saluber & Celebrer dant bris, in genitiuo: ut Imber, imbris, pluuia. Saluber, salubris, & salubre, quod dat sanitatem, & saluti confert, ut aër saluber. Celebrer, frequens, dignus, honestus, festiuus, qui colitur, & celebratur. Per tris, &c. Omnia Latina in ter, faciunt tris: ut uter, utris, uas uel saccus ex corio uel pelle, &c. Pater etiam facit patris, mater, matris, & lynter, lyntris: quæ tria è Græcis habemus

bemus. Lynter est fluuiialis naucula: & capitur, ut quidam uolunt, pro ligno cauato, quo porcis datur pastus. Dateris, &c. Later, quamuis Latinum sit in ter, exiens, non facit tris, sed eris: ut later, lateris, lapis costilis. Et cor cordis, &c. Cor mittit cordis. Iter, itineris, à nominatiuo olim usitato itiner: nam quondam iter iteris fecit, & itiner itineris. Iupiter, summus deorum apud Gentiles, & unus planetarum, facit Iouis, ab antiquo nominatiuo Iouis, qui in usu fuit: & Iupiter faciebat Iupitris uel Iupiteris. Robur roboris, &c. Quatuor in ur, faciunt oris: ut, Robur roboris, fortitudo, & quercus durissima species. Iecur iecoris, hepar. Femur femoris, superior pars cruris à coxa usque ad genu. Ebur eboris, os, uel dens elephantis.

As interponit ti. Mas maris. As dabit asis:

Hoc uas uasis habet: uas hic uadis: antis habeto
Mascula Græca: uolunt per adis non mascula poni.

Nomen in as desinens, facit genitiuum interponendo syllabam ti inter a, & s: ut, simulas simulas, id est, odium. Mas maris, &c. Demuntur à regula mas maris, as asis: hoc uas uasis: hic uas uadis, fideiussor. Antis habento, &c. Græca in as masculini generis, faciunt antis: ideo excipiuntur: ut, Gigas gigantis, uir altissime staturæ, geant, &c. Volunt per adis, &c. Reliqua Græca quæ scilicet non tantum sunt masculini generis, faciunt adis, uel Græcanicè ados: ut, hebdomas, hebdomadis, uel hebdomados. Latine septimana, spatium septem dierum.

Es mutabis in is. Græcus dat multa per etis.

Adde ges, locuples, māsues. Per etis teges exit,

Et seges, interpretes, præpes, paries, abies &c.

Indiges, atque aries, perpes, teres: ac hebes addo.

Nomen in es finitum, mutat es in is: ut, labes, labis, id est, macula. Græcus dat, &c. Excipiuntur à regula multa Græca, quæ habent etis, penultima longa: ut, lebes lebetis, uas ancum in quo res bulliunt: & plurima uirorum propria: ut, Chremes Chremetis, Hermes Hermetis, Thales Thaletis, &c. His adduntur Latina, quies, somnus & tranquillitas, sub quo comprehenditur iniquies, & aliquando requies, requietis. Locuples locupletis, diues, quasi locorum plenus. Mansues mansuetis. Perētis, &c. Quedam faciunt penultima breui: ut Teges tegētis, uile stragulum quo tegitur lectus. Seges segētis, frumentum in spicis. Interpres interpretis, qui autores declarat: aut aliquid ex lingua in linguam transfert. Præpes præpētis, altè & sublimè uolans: capitur etiam pro idoneo, & felice siue prospero. Paries pariētis, murus domus ex quacunque materia. Abies abiētis, arbor, sappin. Indiges indigētis, homo post mortem inter deos relatus relata ue, & (ut cum uulgo loquar) canonizatus canonizata ue. Aries ariētis, masculus ouium, & quoddam bellicum instrumentum. Perpes perpētis, perpetuus. Teres terētis, rotundus cum longitudine. Hebes hebētis, obtusus, & minime acutus.

Dic uerres uerris, uates uatis. Per itis fit Communis generis non dictum, siue marini. Pes dat edis. Natum sedeo dat idis. Volet edis Hæres ut merces. Cererisq; Ceres retinebit. Aes eris, præpētis habet: diphthōgus utriq; est. Verres facit uerris, & est porcus non castratus. Vates uatis, poëta, aut poëtria, & quicunq; futura prædicit. Per itis, &c. Reliqua in es, masculini generis aut communis, de quibus nihil dictum est, utpote appellatiua, mutant es in itis, penultima breui: ut poples poplitis, miles militis, &c. Pes dat edis, &c. At pes facit pedis: composita compes compedis, bip

dis, bipes bipedis, &c. Natum sedeo, &c. Composita à se-
deo faciunt idis penultima breui: obses obsidis, id est, qui uel quæ
pignori datur. Reses residis, id est, residens & quietus, & otio-
sus ab opere quod exercere solebat, &c. Volet edis, &c.
Hæres facit hæredis penultima longa. Merces mercêdis, penul-
tima etiã longo, id est, præmium, salaire. Cererisq; Ceres,
&c. Ceres mittit Cereris, id est, Dea frugum. Aes aris, præ-
prædis, diphthongon æ habent.

Is non mutabo. Dant dis cuspis, lapis, atq;
Plurima Græca. Facis p eos, uel ios, uel yos, uel
Entis Græcorū quædā, Charis at Charitis uult.

Is habet genitiuum similem nominatiuo: ut hæc uis, huius uis,
uirtus, possibilitas, fortitudo & uiolentia. Dant dis, &c. Exci-
piuntur lapis & cuspis: quia abiecta s litera capiunt dis: ut lapis
lapidis, cuspis cuspidis: & est acies hastæ uel alterius rei acutæ,
pointe. In idis genitiuum etiam faciunt plurima Græca: ut cassis
cassidis, galea, salade, ou heaulme. Pixis pixidis, uasculum un-
guentarium, uel cui quicquid aliud imponitur, boette. Facis
per, &c. Quædā Græca faciunt genitiuū in eos, uel in ios: quæ-
dam etiam in yos per y Græcum: paucissima in entis. De eos: ut
Physis Physeos, natura. De ios: ut basis basios, gradus, funda-
mentū, sustentaculū. De yos: ut chelys chelyos, instrumentū mu-
sicū. De entis: ut Pyrois Pyroentis, unus equorum solis. Cha-
ris at, &c. Charis, id est, gratia, uult Charitis in genitiuo.

Qd̄ dedit er dat eris. Qd̄ in n fuit, ut pri⁹ effer.

Pauca nomina in is faciunt genitiuum eris: quia olim termi-
nabantur in er: ut puluis pulueris, cinis cineris: olim hic puluer,
ciner: patuere suprā. Quod in n, &c. Nomina in is de-
sinentia, quæ etiam in n literam desinere reperta sunt, obser-
uant regulam de n litera: ut sanguis facit sanguinis penultima
correpta: quia olim dicebant hoc sanguen, atq; huius sanguinis.

Multa etiam Græca faciunt genitiuum in inis penultima longa: quia nominatiuus per in, efferi potest: ut, delphis delphinis, sicut dicimus delphin delphinis, &c.

Dis, lis, dant itis, cum Samni iunge Quiritem.
Glis solum gliris. Semis semisis habebit.

Quatuor in is habent itis penultima longa. Dis ditis, diuitiarum & inferorum deus. Lis litis, discordia. Samnis Samnitis, populus quidam Italiae. Quiris Quiritis, Romanus. Glis solum, &c. Glis pro animali, gliris facit. Glis glitis pro terra tenace, & glisis pro lapa, barbara sunt. Semis a semi, & as: est enim dimidium assis, semisis facit.

Os ti interponit. Glos, mos, flos, ros, facit oris.
Quod dedit or, faciet sicut prius. Osis os optat,
Os oris, custos custodis, bos bouis. Ois
Thos, Minos & Tros cupiunt: quibus addit heros.

Nomen in os facit genitiuum interponendo ti inter o, & s, & ita facit otis: ut, monoceros monocerotis, id est, unicornis bestia, in fronte cornu habens. Glos mos, &c. Excipiuntur a regula glos, mos, flos, ros: quæ faciunt oris: ut, glos gloris, mariti soror, uel fratris uxor. Mos moris, consuetudo. Ros roris, humor qui sereno tempore supernè fluit. Quod dedit, &c. Habent etiam oris quæ in or quoque desinunt: ut, Lepos leporis, uel lepor, id est, uenustas & iucunditas in factis aut uerbis. Honos uel honor honoris, &c. Osis os, &c. Os osis, Os oris, satis patet. Custos custodis, qui uel quæ custodit. Bos bouis. Ois thos, &c. Quædam Græca faciunt genitiuum in ois: ut, Thos thoïs, animal ex luporum genere. Minos Minois, Cretensium rex iustissimus. Tros Troïs, rex Troiæ. Heros heroïs, homo nobilissimus, quales dicuntur fuisse Hercules, Hector, Perseus, &c.

Vs tibi mittet oris: peius ceu peior habebit.

Vs facit

vs facit oris penultima breui: ut, corpus corporis, omne sen-
sibile. Peius ceu, &c. Comparatiua faciunt oris penultima
longa: ut ea quæ in or desinunt: ueluti Peius peioris, Melius me-
lioris, &c.

Dāt eris ulcus, olus, uellus, Ven⁹ & gen⁹, atq;
Viscus, acus, fœdus, scelus, & cū pōdere uulnus,
Munus, onus, sydus, lat⁹, ac opus, & uet⁹ addo,
Et funus, rudus, Sed oris uel eris dare pignus
Vt fœnus dicunt: melius per oris fit utrunq;.

Quedam nomina in us, mutant us in eris penultima breui: ut,
ulcus ulceris, collectio corrupti sanguinis in corpore. Olus
oleris, omnis herba satiua, quæ in usu cibario est. Vellus uelleris,
pellis cum lana, & ipsa lana. Venus, Dea amoris. Genus, proge-
nies, & rei modus, uel qualitas. Viscus intestinum. Acus ace-
ris, frumenti purgamentū. Fœdus pactum, & pax, quæ sit inter
dimicantes. Scelus, graue peccatum. Pondus, quod graue est.
Vulnus, lesura & hians apertura corporis, ictu facta. Munus,
donum & officium. Onus, pondus alicui iniunctū. Sydus, signum
cœleste è stellis formatum. Latus lateris, quod infra alam est.
Opus, res facta. Vetus, antiquus, a, um. Funus, cadauer & exe-
quia, & mors. Rudus, lapidum frusta, & ruinarum materies.
Sed oris, &c. Pignus & fœnus habet oris, uel eris, sed melius
oris, sicut corpus. Pignus, quod creditori datur, ut sit securus, &
quod deponitur apud sequestrum. Fœnus, pecuniæ lucrum.

Vris habet tellus, ueluti monosyllaba. Grus, sus
Dant uis. Intercus dat utis. Liguris ligus optat.
Dat pecus hæc, pecudis. Loca Græca feruntur in untis.
Pus ortum dat odis. Incus, subscus, palus, udis.
Vtis fœmineū reliquū, Laus, frausq; dat audis.

c s Tellus

Tellus & monosyllaba habent uris, penultima longa: ut Telluris, id est, dea terræ, & ipsa terra. Ius iuris, quod natura, aut ciuitas, aut gens iubet: aut liquor rerum quæ coquuntur. Rus ruris. Crus cruris, &c. Grus & sus, &c. Contra monosyllaborum regulam grus gruis facit, & sus suis, nota. Intercus dat, &c. Intercus, incercutis facit. Ligus, Liguris. Hæc pecus pecudis. Intercus omnis generis, id est, intestinus intestina intestinum. Ligus, id est, Ligur, nomen gentile, qui uel quæ ab Liguria regione Italiæ est. Loca Græca, &c. Quædam Græca nomina locorum mittunt genitiuum in untis: Opus Opuntis, Achaïæ oppidum. Hydrus Hydruntis, alterius oppidi nomen. Pus ortum, &c. Composita à pus, id est, pes, Græca sunt, & faciunt in genitiuo podis, penultima breui: ut tripus tripodis, Oedipus Oedipodis. Incus subscus, &c. Tria faciunt udis penultima longa. Incus, Incudis. Subscus, subscudis. Palus, paludis. Vtis fœmineum, &c. Reliqua in us generis fœminini faciunt ütis penultima longa: ut Virtus, uirtutis. Salus, salutis. Laus facit laudis, & Fraus fraudis.

Vult i feri medio (b, p, si præit s) genitiui.

Nomen in bs, aut ps, facit genitiuum interponendo inter bs, aut ps, uocalem i, ut, Trabs, trabis. Lælaps, lælapis, canis nomen. Styps stypris, id est, nummulus.

E per i mutabūt polysyllaba. Dat cupis auceps.

Polysyllaba habentia e ante bs aut ps, mutant e in i. breuem in genitiuo: ut Calebs calibis. Princeps principis. Secus est de monosyllabis: ut seps sepis. Dat cupis, &c. Auceps habet au cupis: & est qui aues capit.

Dic hyemis, pultis, capitis: Cipitis dabo proli.

Hyemis, pultis, capitis, genitiui sunt ab hyems, puls, caput. Cipitis, &c. Composita à caput faciunt cipitis: siue in t desinant

finant: ut *finciput fincipitis*: siue in *ps*: ut *anceps ancipitis*, id est, dubius uel incertus.

Ns, aut **rs**, **s** demens, **tis** dabit aptè.

Nomina in **ns**, aut **rs**, mittunt genitiuum dempta **s**, & addita **tis**: ut *amans amantis*, *demens dementis*, *ars artis*, *pars partis*.

Dis uult glās, **nefrens**, **capitis lens**, & **foliū frōs**,

Libraq; cū pēdo: & quod cor faciet tibi nomen.

Vntis habēto quiēs & **iens**: legē ambio spernit.

Pauca habent **dis**: ut *glans glandis*. *Nefrens*, **dis**, porculus per etatem fabam frendere, id est, frangere nondum potens. *Lens* lendis, pro pediculi pullo: at pro legumine quodam, *lens* lentis dicimus. *Frons* frondis, folium est. *Frons* frontis, capitis pars anterior. *Libripens* libripendis, à *libra* & *pendo*, pro pondero, est stygis ponderandæ pensator. Composita à *cor*: ut *misericors* misericordis, *Concors* concordis. **Vntis** habento, &c. **iens** cum compositis habet *untis*: *iens* euntis, *quiens* queuntis, *rediens* redeuntis, &c. **Legem**, &c. **Ambiens** ambientis facit, contra legem compositorum: & *superbiens* superbientis.

X in **cis** muto. Per **gis**, *lex*, *frux*, *aquilex*, *rex*, *Grex*, *remex* flecto: cum Græcis addito multis **Impetigem**. **Coniunx** n tollens coniugis edet.

Nomen terminatum in **x**, mutat **x** in **cis** in genitiuo: ut *Arx* arcis, id est, ut sic dicam, castrum, ab *arceo* *arces*: quia arcet, id est, prohibet hostes accedere, &c. Per **gis**, &c. Excipiuntur à regula quæ **gis** pro **cis** faciunt: ut *Lex* legis, *ius* scriptum. *Frux* frugis, quicquid ex fructu terræ in alimoniam uertimus. *Aquilex* aquilegis, putearius. *Rex* regis. *Grex* gregis. *Remex* remigis, qui remigat, id est, remos agit. *Impetix*, *impetigis*, id est, mentagra morbus. **Coniunx** coniugis, n ablata. Sumunt etiam **gis** plurima Græca, quæ *gos* etiam habere

bere possunt, si Græcè uelimus declinare: ut, sphinx sphingis uel sphingos, monstrum quoddam Thebis transeuntibus difficile ænigma proponens: quod tandem dissoluit Oedipus. Phalanx phalangis, id est, exercitus, &c.

E, per i, mutabūt polysyllaba. Quam retinebunt Myrmex & ueruex, aquilex, halexq̃, reflexq̃, Atq̃ lelex, Celex. Tilis optat habere supellex. Dicfenis & noctis, niuis. Actis paucula seruāt: Testis hylax, Solumq̃ briax formatur in axis.

Polysyllaba in x, mutant e in i in genitiuo: ut, remex, remigis: apex, apicis, rei sumitas. Monosyllaba uerò retinent e: ut lex, legis: nex, necis. Quam retinebunt, &c. Pauca etiam polysyllaba retinent e: ut, Myrmex, Myrmecis, serui nomen. Veruex, ueruecis, castratus aries. Aquilex, aquilegis. Halex, halecis. Reflex, refecis, subsidiarius palmes. Lelex, lelegis. Celex, celecis, fluuij nomen. Tilis optat, &c. Supellex duplex cremētum habet: facitq̃ supellectilis. Dicfenis, &c. Senex senis, & nox noctis habent. Actis, &c. Pauca Græca faciunt actis: ut, Hylax, Hylactis, canis nomen. Astyanax, Astyanactis, Hectoris filius, &c. Vnum tantum inuenitur habere axis: Briax, Briaxis, uiri proprium.

Datiuus.

Accusatiuus.

Tertius i præbet. Quartus fit in em tibi casus.

Datiuus fit in i: ut, huic pani, patri. Accusatiuus in em: ut, leonem, matrem, &c.

Crescentem Græci per a, quartum sæpe dedere.

Nomina Græca crescentia, accusatiuum similiter crescentem sæpe in a, faciunt: ut Pan, panos: accusatiuo Pana. Pæan, Pæana, id est, hymnus, & Apollo. Delphin, Delphina.

Im dat uis, cucumis, rauis, tulsis, sitis, atq̃

Plurima

Plurima Græca, quibus rectus fit i is; sed & in dat.

Pauca nomina habent solum im: ut uim, cucumim. Raui, rauiim, id est, raucitas. Tussis, tussim. Sitis, sitim. Atque plurima, &c. Im quoque habent plurima Græca, quæ etiam per in faciunt: ut Alexis, Alexim, uel Alexin. Dioecesis, dioecesim, uel dioecisin, id est, gubernatio, uel regimen. Solum autem nomen in is desinens, potest facere per im, uel per in, accusatiuum. Hoc adde, accusatiuum per im, uel in, nunquam crescere, licet genitiuus aliquando crescat.

Em dat, & im buris, peluis, cum clauis securis, Et puppis, turris, restis; sic febris, aqualis, Sic pestis, nauis, torquis, coniunge bipennim.

Quedam habent em, uel im: ut, buris, burem, uel burim, aratri cauda. Peluis, peluem, uel peluim: uas in quo perluimus, id est, lauamus. Clauis, clauem, uel clauim. Securis, securem, uel securim, ferramentum quo secamus. Puppis, ultima pars nauis. Turris. Restis. Bipennis, bipennem, uel bipennim, securis utrinque scindens.

Ablatiuus.

Sextus e, donabit, ceu pauper, sospes, & hospes. Mobilibus reliquis e, uel i, dabo. Plus cape pluri. Quod si sit neutrum per e, tantum sextus in i, fit. Ut dulcis, dulci; per e, dat quandoque poeta.

Ablatiuus in e desinit: ut, Vesper, uespere. Lux, luce. Sacerdos, sacerdote, & non sacerdoti. Pauper, paupere. Sospes, sospite. Hospes, hospite. Pauper & Sospes adiectiua sunt: propter quæ ponitur regula, Mobilibus, &c. quæ est exceptio prima, à præmissa regula. Omnia adiectiua, præter Pauper & Sospes, faciunt ablatiuum in e, uel in i: ut degenerare, uel degeneri: ubere, uel uberi. Plus tamen, tantum pluri facit.

Quod

Quòd si sit, &c. Si neutrum habuerint per e, ablatiuum solum in i mittunt: ut hic & hæc dulcis, fortis, & hoc dulce, forte: ablatiuo à dulci, forti. Per e, &c. Poëta tamen metri causa, quādoq; e, pro i, ponunt: ut cœlesle sagitta, pro cœlesti, apud Ouid. Substantiua adiectiuis penitus similia, seruant e tantum: ut Felix, proprium uiri, ablatiuo à Felice tantum. Et composita in ablatiuis non sequuntur simplicium regulam: quia misericors, tricuspis, inops, & similia adiectiua i, uel e, seruant: quum simplicia solum faciant e.

Al uel ar, i neutris tantum dat sicut e. Præter Sal, iubar, & nectar, far, hepar. Ait mare uates.

Nomina neutri generis in al, uel in ar, uel in e desinentia, faciunt ablatiuum in i: ut animal, animali: torcular, torculari: cubile, cubili. Præter, &c. Tolluntur sal, sale: iubar, iubare: nectar, nectare: far, farre: hepar, hepate. Ait mare, &c. Poëta quādoq; e pro i ponunt: ut ab hoc mare, pro mari: & id notandum magis quàm imitandum est.

Mensibus i tantū est, ut q dat quartus in, im'ue. Sextus e donat & i, quū qrtus i em, uel in im fit.

Nomina mensium fiunt in i, ut Aprili, Quintili, Sextili, Septembri, Octobri: & nomina in is, quorum accusatiuus mutatur solum in im, uel in, faciunt etiam ablatiuum in i, solum: ut Memphiti, hæresi, &c. Sextus e, &c. Quæ uerò habent em, uel a, & im, uel in, habent i, uel e: ut Febri, uel febre: Turri uel turre.

I uel e dant finis, fustis, pugil, & uigil, imber, Vnguis, auis, postis, uectis, cum nepte supellex, Atq; tridens, classis, cū ciuis, & amnis, & ignis, Sic anguis, strigilis strigili: uix strigile dicam.

Nomina

Nomina hîc posita, habent e uel i, sed sæpius e. Strigilis, uix habet e: & est instrumentum, quo abraduntur sudores, siue hominum in balneis, siue iumentorû in stabulis. Tridens, sceptrum Neptuni trifidum. Classis est nauium multitudo.

NVMERVS PLVRALIS.

Rectus in es fiet pluralis, iungito quartum.

Nominatiuus pluralis, cui uocatiuus similis est, cum accusatiuo in es definit: ut hi homines, ò homines, hos homines, &c.

Quû genitiuus iû dat, quartus in eis quoq; fiet. Trallis & Sardis es spernunt. Quartus in as fit, Dû p a quartus erat: ceu dæmonas, atq; gigâtas.

Nomina, quorum genitiuus pluralis in ium definit, faciunt plerunq; accusatiuum per eis: ut partes, partium, has partes, uel parteis: sic treis, omneis, &c. Trallis, &c. Trallis & Sardis in es non possunt desinere: sed solum in is nominatiuum & accusatiuum mittunt. Vrbes sunt Lydia. Quartus, &c. Quando accusatiuus singularis in a definit, accusatiuus pluralis etiam in as potest terminari: ut hanc lampada, has lampades, uel lampadas: sic dæmones, uel dæmonas: gigantes, uel gigantas.

Quod dedit i sexto (nisi cõparat) hoc ia ponit.

Vult ia Plus raro: nunq; Vetus. Effert aplustra

Vel strîa. Si solum dat sextus e, non ia pones.

In nominibus neutri generis, si ablatiuus desinebat in i, siue habuerat i solum, siue i & e simul, tunc nominatiuus, accusatiuus, & uocatiuus, habent ia: ut maria, felicia. Nisi, &c. Comparatiua tamen, per a tantum mittere debes: ut meliora, dulciora. Vult ia, &c. Plus plura, & aliquando pluria, & compluria. Nunquàm uetus, &c. Vetus, uetera, & nunquàm ueteria. Effert aplustra, &c. Aplustre, aplustra, uel aplustria: & est ornamentum nauis super malum: meliusq; sine m scribi

m, scribitur. Si solum, &c. Quæ ablatiuum singularem in e, tantum terminant, solum a, faciunt, ut dogmata, corpora, &c.

Vm uel ium patrio Latîū dat, Græcia uult on.

Genitiuus pluralis tertiæ declinationis, habet Latine um : ut, patrum: uel ium: ut, annium, artium. Græcè etiam on: ut epigrâmaton, geneſeon, &c.

Præbet ium patrius, si sextus in i fuit antè.

Genitiuus pluralis in ium desinit, si ablatiuus singularis habuerit i, siue i, solum, siue i, & e, simul: ut, hoc ancile, ab hoc ancili, horum ancilium, scutum breue & rotundum: animal, animalia, animalium: à felice, uel felici, feliciū : prudente, uel prudenti, prudentium.

Tolle uigil, supplex, opifex, uet⁹, & pugil, & qd Comparat (excepto plus) artificem, strigilemq, Atq; inopem, memorē, cōsortē: iungito & ortū A' capio: diues quibus additur, Vm dat e, tantū.

Excipiuntur à dicta regula quedam solum um habentia, licet in ablatiuo habuerint i: ut, Vigil, uigilum. Supplex, supplicum, supplicans, & humiliter rogans. Opifex, opificum, &c. operis effector. Comparatiua, ut melior, meliorum. Fortior, fortiorum. Plus tamen, solum plurium facit. Artifex, artificum: artificiosus. Inops, inopum: uehementer egens. Consors, consortum: particeps. Composita à capio faciunt um tantum : ut particeps, participum: sic municeps municipum, &c. sic diues, diuitum. Vm, dat, &c. Nomina habentia e, tantum in ablatiuo singulari, habebunt um solum in genitiuo plurali : ut paupere, pauperum: dogma, dogmate, dogmatum.

As dat ium Latiale: magis polysyllaba dāt um.

Nomen Latinū in as, desinēs, facit genitiuū pluralem in ium: ut mas, marium: uas, uadium. Polysyllaba melius per syncopen offeruntur

efferuntur, tam in prosa, quàm in carmine, ut bonitatum.

Donat ium samnis, lynter, caro, dos, uter, os, os,

Glis, faux, nix, nox, cor, lis, cos, quodq; uncia donat;

S, quoq; nō crescens, uelut ns, iunge Quiritem.

Excipis inde canis, iuuenis, panis, uolucrisq;

Et uates, proles, soboles, forte indole iuncto.

Donat ium cū mure cohors, monosyllaba iūge,

Consona bina tenet si finis: finge priorem

Tantum plurali numerum. Signato figuras.

Ium habent nomina, quæ hîc explicantur: ut samnis, samni-
tium: lynter, lyntrium: caro, carnum: dos, dotium: uter utrium:
os, ofium: & os orium: glis, glirium: faux, faucium: nix, niuium
nox, noctium: cor, cordium: lis, litium: cos, cotium. Sic composi-
ta ab uncia, ut sextunx, sextuncium. Et nomina in es, uel in is,
non crescentia in genitiuo singulari: ut sedes, sedium: mensis,
mensium. Excipis inde, &c. Præter canis, panis, iuuenis,
uolucris substantiuè captum: ut uates, uatum: proles, prolum:
soboles, sobolum: indoles, indolum: si pluraliter legantur. Ve-
lut ns, &c. Habent quoq; ium nomina in ns, desinentia: ut
dens, dentium: mens, mentium: amans, amantium. His additur
Quiris, Quiritis: quia facit Quiritiū. Donat ium, &c. Mus
facit murium: cohors, cohortium, multitudo militum. Mono-
syllaba, &c. Nomina monosyllaba in duas consonantes
desinentia, faciunt ium in genitiuo plurali: ut trabs, trabium:
plebs, plebium. Finge priorem, &c. Nomina tantum
pluralis numeri, genitiuum faciunt ex analogia, uel propor-
tione numeri singularis, qui uerisimiliter esset, si singulari non
carent: ut penates, penatium: quia singulariter foret penas,
ut optimas. Signato, &c. Nota bene figuras, quæ circa ge-
nitiuum contingunt: Syncopen, & Epenthesein. Syncope iam
d satis

satis declarata est: ut mensum pro mensium: & boum, à bos, pro bouum, & coelestum, pro coelestium: agrestum, pro agrestium. Epenthesis est additio literæ uel syllabæ in medio dictionis, gratia metri: ut ales alitum: uel per epenthesein, alituum.

Tertius est in ibus: bos bobus flecto boumque.

Datiuus, cui ablatiuus semper est similis, desinit in ibus: ut hominibus, patribus. Bos, &c. Bos, bobus, pro bouibus: & boum, pro bouum per syncopen facit.

QVARTA DECLINATIO.

Quarta dat us recto: dat & u, prius inuariatum.

Quarta declinatio nominis, duas habet terminationes in nominatio singulari, us, & u, prius inuariatum, id est, in numero singulari non declinatum: ut uictus, quo uiuimus, scilicet cibus, & potus. Cornu, gelu. Inter hæc quedam plurali carent: ut gelu, astu.

Us genitiuus habet, per uis flexere uetusti.

Genitiuus in us desinit: ut hic senatus, huius senatus: quod uulgò parlamentum uocant. Per uis, &c. Apud ueteres, nomina quartæ, faciebant uis in genitiuo: ut huius manuïs.

Tertius optat ui: quandoque per u, quoque lectus.

Datiuus fit in ui: ut hic comiteus, huius comiteus, huic comiteui, id est, facultas aliquò proficiscendi, concessa à superiore. Et fit ab antiquo genitiuo uis: & à genitiuo in us, regulariter fit datiuus in u, qui iam rariore usu est: ut metu, pro metui.

Vm retinet quartus. Fit sextus in u, tibi casus.

Vm quarto: reliquis u, casibus optat I E S V S.

Accusatiuus fit in um, ablatiuus in u, uocatiuus similis est nominatio: ut fructus, huius fructus, huic fructui, hunc fructum, ò fructus, à fructu, id est, utilitas: & quod ex arboribus ad usum nostrum nascitur. Vm quarto, &c. Iesus accusatiuum facit

cit Iesum: ceteri casus in u, desinunt: ut hic Iesus, huius Iesu, huic Iesu, hunc Iesum, ò Iesu: interpretatur saluator: & est dictio trisyllaba.

Primus pluralis, cum quarto semper in us fit.
Dat genitiuus uum. Per ibus tibi tertius exit.
Dant ub⁹ artus, acus, ficus, tribus, et lacus, arcus,
Et specus atq; ueru, part⁹, querc⁹ quoq; portus,
Forſitan & questus à deponente creatum.

Nominatiuus pluralis cui uocatiuus similis est cum accusatiuo, desinit in us, ut hæ manus, hæ manus, ò manus, &c. Dat genitiuus, &c. Genitiuus desinit in uum: ut hi ritus, horum rituum, id est, mos, uel consuetudo. Per ibus, &c. Datiuus cum ablatiui desinit in ibus: ut his saltibus, ab his saltibus: saltus est actio saltandi, uel sylua. Dant ubus, &c. Pauca faciunt datiuum & ablatiuum in ubus: ut artus, artubus, id est, membrum. acus, acubus. ficus, ficubus. lacus, lacubus, locus cum aquis perpetuis ibi natis profundus. Acus, instrumentum quo utuntur sartores. Veru, est instrumentum quo aſſamus aliquid. Partus, actus pariendi. Valla iungit questus pro querimonia, à queror deponente: sed ueteres differentiam Valle non obseruant.

QVINTA DECLINATIO.

Rectus utriusuis numeri, quartusq; per es fit
Pluralis quintæ. Demp̄ta s, capit i, genitiuus
Cum dandi casu. Quartus uolet m. Dabo sexto
E, bene. Vult erum patrius. Vult tertius ebus.

Nominatiuus, & uocatiuus, utriusq; numeri, quintæ declinationis, cum accusatiuo plurali desinit in es, longum. Genitiuus, & datiuus singulares in ei. Accusatiuus singularis in em.

d 2 Ab̄la

Ablatiuus in e. Genitiuus pluralis in erum. Datiuus & ablati-
uius in ebus: ut hæc res, huius rei, huic rei, hanc rem, ò res, ab
hac re, hæ res, harum rerū, his rebus, has res, ò res, ab his rebus:
quicquid est: capitur pro negotio, & pro diuitijs: ut Ouid. Re
sine nullus eris.

DE PATRONY-

MICIS.

Patronymicum est, quod à nomine patris, & abusi-
uè alterius deriuatur secundum Græcam formam: ut Aea-
cides, id est, Peleus, à nomine patris sui Aeacus, sic appellatur:
& eodem modo Achilles à nomine aui: Pyrrhus, à nomine
proau, &c. Patronymicum significat filium aut filiam, nepo-
tem aut neptem: aliquando etiam qui post longa tempora per
rectam lineam consanguinitatis natus est: ut Pyrrhus Epirota-
rum rex, dictus est Aeacides: quia dicebatur ab Aeaco descen-
disse. Patronymica formantur abusiue à nominibus matrum:
ut Iliades, id est, Romulus, uel Remus, Iliae filius. Maiades,
Mercurius, Maie filius. Phillyrides, id est, Chiron Centaurus,
Phillyrae filius. À nominibus fratrum: ut Phaëtonias, id est,
Lampetie, soror Phaëtonis. Phoronis Phoronidis, id est, Io,
soror Phoronei. À nominibus regum: ut Romulide, id est,
Romani, à rege Romulo. Cecropide, Athenienses, à Cecro-
perege. Theside, Athenienses, à rege Theseo. À nominibus
filiorum: ut Meleagris, Althea, Meleagri mater. À nomini-
bus maritorum: ut Menelais, Helena, uxor Menelai. À no-
minibus deorum: ut Phœbas, dis, uel dos, Phœbi sacerdos.
À nominibus urbium, gentium, regionum: ut Colchis, Medea,
à Colcho. Thessalis, quæ ex Thesalia est. Troas, è Troia.
Sicellis, è Sicilia. Thebais, è Thebis. sic alia multa, quæ pro pos-
sessiuis sumuntur. À nominibus auorum, abauorum, &c. ut
Atlantia

Atlantiades, Mercurius, Atlantis nepos. Formantur etiam ab alijs, si quis diligenter penitissimos poetarum locos rimetur. Patronymicorum terminationes, quibus Latini utuntur, sunt quatuor. Vna masculini generis, *ES*: ut Priamides. Reliquæ foemini generis, *AS, IS, NE*: ut Thaumantias, Priamis, Nerine. Patronymica in *es*, solum uiros significant, & sunt omnia primæ declinationis: & declinantur ut Anchises, in singulari: in plurali uerò ut poetæ: sed in genitiuo patiuntur etiam Syncopen, ut coelicolum. Patronymica in *as*, declinantur per omnia ut lampas: ueluti Aectias, Aectiadis, uel dos, id est, Medea, Aecte filia. Patronymica in *is*, declinantur per omnia ut pixis: ut Aeneis, Aeneidis, uel dos, id est filia, uel neptis Aeneæ, aut Vergilij de gestis Aeneæ carmen. Patronymica in *e*, declinantur eodem modo quo Pentecoste: ut Nerine, Nerines, id est, filia, aut neptis Nerei, ut Galathea. Patronymica propter carmina solum sunt inuenta, ideo ipsis in prosa non utimur, nisi iam à doctissimis fuerint recepta. Patronymica à Latinis non formabis, nisi parcissime in magno opere: ut, Paulides, Scipiades, Memmiades. Et patronymica non habent formationum certas regulas: quia pro metri ratione formantur.

PRONOMINVM

DECLINATIO.

PRonominum declinatio ex Rudimentis satis noscitur. Addam paucula in Rudimentis non declarata. Prima declinatio pronominum mittit genitiuum in *i*, ut ego mei, tu tui: sui, sine nominatiuo: & apud uetustissimos in *is*, ut mis, tis, & sis, quæ inter se differunt: quia mis, tis, sis actiue significant, id est, oratio in qua ponuntur, declaratur per uerbum actiuum: ut amor mis, id est, quo aliquem amo: sed mei, tui, sui significant

d 3

passi

- passiue*, id est, oratio in qua ponuntur, declaratur per uerbum *passiuum*: ut amor mei, quo amor ab aliquo. Pro *mis*, *tis*, *sis*, nunc dicimus *meus*, *tuus*, *suus*. Pro *nostrum*, *uestrum*: *noster*, *uester*. Tamen *nostrum* *uestrum* genitiuis adhuc utimur *paritiue*: ut nemo *nostrum*, aliquis *uestrum*. Ego etiam habet *mi*, in *datiuo*: Non *mi* aurum posco. Secunda declinatio mittit genitiuum singularem in *ius* per duas syllabas, ut *illius*: uel per unam, ut *huius*. Ab *Is* in *nominatiuo* plurali dicimus *ei*: u. l. *ij*: in *datiuo* uel *ablatiuo*, *eis*, uel *ijs*: sic dices de composito Idem. Olim pro *ipse*, *ipsus* dicebant: ob hanc causam ipsum, non *ipsud*, in neutro genere flectimus. *Ipsē* est omnis personæ, uel teste Prisciano, tantum *tertiæ*: quia licet dicamus *ipse* feci, *subauditur* ego. Hic, ille, iste, sic differunt. Hic significat me, aut meum: aut quod est, ubi ego sum. Iste significat te, aut tuum: aut quod est, ubi tu es. Ille quiduis tertium. Tertia declinatio mittit genitiuum singularem in *i*, *æ*, *i*: ut *meus* *mea* *meum*, *mei* *meæ* *mei*. *Meus* facit uocatiuum *mi*: ueteres tamen ò *meus*, dicebant: unde est, ò *popule meus*. Quum dicitur in sacris, Heu me filia *mi*, decepisti me, interiectio potius blandientis est, quàm pronomen. Quarta declinatio mittit genitiuum in *atis*: ut *nostras*, *nostratis*: *uestras*, *uestratis*, quæ declinantur per tria genera, ut *Arpinas*: unde est, *nostratia* uerba. Causa cur non dicamus *meas* *meatis*, *tuas* *tuatis*, secundum Priscianum est, quia gens uel *patritia*, non unius est, sed multorum possessio.

PRONOMINVM COMPOSITIO.

Pronomina componuntur inter se, ut ego *ipse*, tu *ipse*, *sui* *ipsius*. Iste componitur cum *hic*, seruata aspiratione: ut *isthic*, *isthæc*, *isthoc*: uel comicè *isthuc*. genitiuo & datiuo caret. accusatiuo *isthunc*, *isthanc*, *isthoc*. ablatiuo *isthoc*, *isthac*, *isthoc*. Pluraliter, generis neutri, nominatiuo, & accusatiuo *isthæc*, ceteris car

vis caret. Sic inuenitur ille cum hic, illhic, illhac, illhoc. Secun= Ilhic.
 do pronomē componitur cum nomine: ut huiusmodi: interce= Huiusmodi.
 dente syllabica adiectione ce, ut huiuscemodi: sic cuiusmodi, cu= Huiuscemo=
 iuscemodi, &c. quæ nomina esse dicit Priscianus. Tertio, cum di.
 præpositionibus: ut mecum, tecum, secum, nobiscum, uobiscum,
 quicum, quibuscum. Quarto, cum aduerbijs: ut idem, ab is,
 & demum, quasi is demum, id est, præcipue, uel iterum, & Idem.
 declinatur sic: Idem eadem idem, eiusdem, eidem, eundem ean=
 dem idem, ab eodem eadem eodem. Et pluraliter, eidem, uel ij=
 dem eadem eadem, eorundem earundem, eorundem, eisdem, uel
 ijsdem, eosdem easdem eadem, ab eisdem, uel ijsdem. Ab idem fit
 aduerbium identidem, id est, sæpe: & iidem, id est, similiter. Item
 is, componitur cum ecce uel en: ut eccum, eccam, eccum, eccos,
 eccas, eccas: sic cum ille, ellum, ellam: ellos, ellas. Eccum, id est, en
 cum: ellum, id est, en illum, &c. Quinto hic, componitur cum
 coniunctione interrogatiua ne: ut hiccine, haccine, hoccine. ge= Hiccine.
 nitiuo & datiuo caret. huncine: hancine hoccine. ab hoccine,
 haccine. Et pluraliter, generis neutri, nominatiuo & accusa=
 tiuo, haccine, ceteris caret. sic aduerbia huccine, haccine. Item
 ficcine, pro sic ne. Sexto pronomina componuntur cum syl= Syllabica
 labicis adiectionibus, quæ sunt quinque, met, tim, te, ce, pterut adiectiones.
 egomet, meatim, tute, huiusce, suapte. Syllabica adiectio est, syl=
 laba extra compositionem nihil significans: sed in compositione
 aliquid significationi adiiciens. Aliter enim significat egomet
 quam ego: & suapte quam sua. Met, additur pronomini pri= Met.
 mæ personæ per omnes casus absque genitiuo plurali: ut ego=
 met, memet, &c. Item pronomini secundæ personæ in obliquis
 singularibus, ut tuimet: & plurali toti. Tumet non dicitur:
 quia in usu non est, aut ne uerbum esse uideatur: sed pro illo, tu=
 te dicimus: unde rursum fit tutemet. Te, soli nominatiuo singu=
 lari tu iungitur: quia tuite non dicitur, &c. Item dicimus sui=
 met, sibimet. Item hæc cum met, composita rursum componun=
 d 4 tur

tur cum ipse: ut uobismetipsis, suis metipsis, memetipso, à semet-
 Tim. ipso, &c. Tim, iungitur ablatiuis foemininis, mea, tua, sua: ut
 Pte. meatim, id est, more meo. Pte, additur ablatiuis mea, tua,
 sua, nostra, uestra: aliquando etiam meo, tuo, suo, nostro, uestro:
 ut meapte, id est, mea propria, suopte nutu, & suopte ponde=
 Ce, re, &c. Ce, iungitur obliquis pronominum hic & ille, ubi finis
 est s, litera: ut huiusce, huiusce, illosce, &c. Quoniam Donatus
 inter pronomina posuit quis & qui, ideo hic de compositione
 horum pauca asseram.

QVIS ET QVI IN COM= POSITIS.

Quis & qui differunt dupliciter, scilicet significatione, &
 compositione. Nam quis nominatiuus est, nomen interrogati=
 uum: ut, quis est iste rex gloriæ? Nunquam uerò refert, nisi queis
 pro quibus datini & ablatiui casus: ut, En queis conseruimus
 agros. Qui in singulari semper refert, nisi euphoniæ causa
 & comice dicas: Qui uocare? pro quis: ut, Sat diues, qui sanus,
 & suis contentus est. In plurali qui, interrogat: ut, Qui sunt hi?
 Et refert, ueluti: Beati qui nunc lugent. Quis infinite capitur:
 ut, Venit cum illo nescio quis nebulo. Quis olim erat com. gen.
 ut Plau. Quis ea non optima est. Idem: Dic mihi, quaeso, quis est
 quam uis ducere uxorem? Ablatiuus qui, apud Plautum in fre=
 quenti usu est, reliqui uix usurpant, nisi dicas qui cum, pro cum
 quo. Qui aduerbium pro quomodo, ualde elegans est: ut qui
 scis? Horat. Qui sit Meccenas? Terent. Qui scis eos discorda=
 re? Indocti quid scis, pro qui scis, dicunt. Hinc atqui, id est, certe,
 uel sed quomodo. Quis, id est, qualis: ut Verg. Quis nouus hic
 nostris successit sedibus hospes? Quem sese ore ferens? Ita hic
 pro talis accipitur. Vergilius: Hunc ego te Euriale aspicio.
 Quid & quod differunt. Quid cum suis compositis substanti=
 uum est, & interrogat, aut infinite capitur, nunquam refert: ut
 quid cause? quid damni? non quid damni. Quod, cum suis, adie=
 ctium

Etium est: ut, quod pomum: & frequenter refert. In fœminino genere Donatus dicit quæ uel qua in singulari, & similiter in nominatiuo & accusatiuo plurali neutri generis: id solum fecit propter composita à quis uel qui. Nam qua nominatiui casus, extra compositionem, nihil significat. Vt ergo cognoscas composita à quis & qui, notabis uersus Badianos.

En, ne, alius, num, si, deprecantur quis sibi subdi,
Et qua uolūt, nō quæ quoties reperitur utrūq;
Post quis, nā, q; piā, nō post qui, pone putas, q;
Dam, uis, cūq; libet, non qs, sed qui sibi subdet.
Nec qua uolūt, sed quæ, quoties reperit utrūq;.

Quis in compositione postponitur dictionibus en, ne, alius, num, si, & dicimus ecquis, ecqua, ecquod & ecquid: nequis, alius, nunquis, siquis: & ubicunq; Donatus dicit quæ uel qua, hæc in qua desinunt, non in quæ: ut nequa, aliqua, nunqua, siqua, &c. Quis preponitur in compositione quis, nam, que, piam, putas, quam: ut quisquis, quisnam, quisq; quispiam, quisputas, quisquam. His articulis non preponitur qui: sed quatuor alijs, dam, uis, cunq; libet, quibus non iungitur quis: ut quidam, quiuis, quicunq; quilibet, & hæc posteriora tam à quis, quàm à qui solum quæ habent, ubicunq; Donatus dicit qua uel quæ, ut quænam, quædam, &c. Quæquam, quidquam, aut quodquam, rarissimè legitur, quidcūq; nunquam, sed bene quodcunq;. Ablatiui qui & queis in compositionis nunc non leguntur. Quisquis in usu uix habet alios casus, quàm quisquis, quicquid, à quoquo & quaquā. Quisq; caret genitiuo plurali. Vnusquisq; caret toto plurali.

DE HETEROCLITIS, LIB. III.

QUANDO ea demum dicuntur, quæ contra aliorum regulam declinantur: ut *cælum*, & *uas uasis*, &c. tamen tritiorum uiam secutus, unicuique in librum congeſſi anomala, defectiua, & abundantia, tanquam generali nomine hæc omnia heteroclitica dicantur. Diuiſi autem librum in tres partes. In anomala, quæ propriè heteroclitica dicuntur. In eccliptica uel defectiua, & in abundantia. Heteroclitum interpretatur aliter declinatum, ab heteros, id eſt, aliter, & clitum, declinatum. Heteroclitis eſt alia declinatio. Anomalia, id eſt, irregularitas, ab *à*, id eſt, ſine, & nomos, id eſt, lex, quaſi extra regulam. Anomatum, irregulare. Heteroclitum igitur cum uulgo loquendo, tripliciter fit: quia aut uariat, id eſt contra aliorum normam declinatur: ut hoc *cælum*, hi *coeli*: aut deficit, ut *aurum* ſine plurali: aut abundat, id eſt, uario genere, aut uaria terminatione, aut declinatione idem notat: ut hic aut hoc uulgus: *tignus*, uel *tignum*: *ſicus*, huius *ſicus*, uel *ſici*. Item una uoce uaria notat: ut *litera*, *aura*, unde eſt uerſus, *Deficit*, aut uaria eſt heteroclitica uox, uel abundat. Irregulariter declinatur nomen, ſiue uariat, quinq; modis. Primo uariat genus: ut hoc *cælum*, hi *coeli*. Secundo uariat declinationem tantum: ut hoc *uas*, *uasis*, hæc *uafa*, *uaforum*. Tercio uariat genus & declinationem: ut hoc *epulum*, hæc *epula*. Quarto uariat, ſeu irregulariter format obliquos: ut *Iupiter*, *Iouis*. Quinto contra aliorum modum aliquos caſus finit: ut *ambo*. De his primò dicam: inde cum defectiuis abundantia enucleabo. Aſpi ret coeptis **I E S V S**.

Anomala

Anomala siue heteroclita, & primum
in singulari masculina, in
plurali neutra.

Mascula sunt primo numero: sed neutra secundo
Dindymus, ifern^o, locus, ismarus, & ioca, cetus,
Maenala, taygetus, ceu tartara, mafsica, auernus,
Sibila, pangæus, ceu tænara, carbasa. Dant hi
Quædam plurali. uerum loca non damus arti.

Nomina hic posita, in singulari masculina, in plurali neu-
tra sunt, ut hic Dindymus, hæc Dindyma, mons Phrygiæ. In-
fernus, hæc inferna, inferorum, inferorum loca. Hic locus, hæc
loca, uel etiam hi loci, quicquid aliud continet: & quando si-
gnificat argumenti sedem, id est, orationem notissimam, per quam
probamus argumentationem, in plurali solum est masculini ge-
neris, hi loci: & hoc est cur dixi, Verum loca non da-
mus arti, scilicet rhetoriæ, aut logicæ. Ismarus, hæc Isma-
ra, mons Thraciæ. Iocus, hi ioci, & hæc ioca: ludus in uer-
bis. Cetus, hi ceti & hæc cete, piscis marinus. Maenalus,
hæc Maenala, mons Arcadiæ. Taygetus, hæc Taygeta,
mons Laconie. Tartarus, hæc Tartara, infernus. Mafsicus,
Mafsica, Mafsicorum, mons Campaniæ. Auernus, Auerna, la-
cus Campaniæ. Sibilus, hi sibili, & hæc sibila, id est, flatus,
aut sibilatio. Pangæus, hæc Pangæa, promontorium Thra-
ciæ. Tænarus, hæc Tænara, promontorium Laconie. Car-
basus tam foeminini, quàm masculini generis patet in generi-
bus. Inter hæc nonnulla sunt etiam masculini generis in plura-
li, ut uidere est.

In singulari foeminina, in plu-
rali neutra.

Hæc pri^o, hæc post dāt tibi pgam^o atq; supellex,
Hæc

Hæc duo nomina Pergamus & supellex dant prius, & post hæc, id est, in singulari sunt generis fœminini, & in plurali generis neutri: ut hæc Pergamus hæc Pergama, Pergamorum, urbs Phrygiæ, Priami regia. Supellex hæc supellectilia.

In singulari neutra: & in plurali masculina.

Mascula plurali numero sunt neutra priore, Elysium, cœlum, quibus aptè iungitur Argos. Plurali numero sunt mascula, neutra uel frænũ, Et filiũ, claustrum, rastrum, coniunge capistrum. Est primo numero neutrũ plus, omne secundo.

In singulari neutri generis, in plurali masculini sunt, hoc Elysium, hi Elysi, locus bonarum animarum apud inferos secundum poëtâs. Hoc cœlum, hi cœli, beatorum habitaculum: & capitur aliquando pro toto mundo, & pro aëre. Argos, hi Argi Argorum, urbs Græciæ. Plurali, &c. Masculina uel neutra sunt in plurali. Hoc frænũ, hi fræni, uel hæc fræna, quo equus regitur. Hoc filum, hi fili, uel hæc fila, quod ex lino lana uel trahitur nendo. Claustrum, potius hæc claustra, quo aliquid clauditur. Rastrum, hi rastri, uel hæc rastra: instrumentum quo terra raditur. Capistrum, hi capistri, uel hæc capistra, capitis uinculum, quod iumentis adhibetur, ne fugiant. Est primo, &c. Plus in singulari solum est neutri generis, at in plurali est omnis: ut hoc plus pluris, hi & hæc plures, & hæc plura uel pluria, sed rarò pluria.

In singulari neutra, & in plurali fœminina.

Dic epulas, & delitias: numerus prior um dat. Balnea dic uel eas, tantũ prior um numerus dat. Nudinũ apud ueteres: nũc usus nudinẽ habebit.

Pauca

Pauca in singulari sunt neutri generis, & in plurali numero foemini: ut hoc Epulum, hæ epulæ, epularum. Epulum in singulari est conuiuium pomposum, & numerosis cibis paratum: & in plurali epulæ sunt cibi quotidiani, quamuis non semper differentia seruetur. Delicium, hæ deliciæ, deliciarum, id est, uoluptas & oblectamentum. Balnea, &c. Balneum singulariter neutrum est: pluraliter uerò hæc balnea, uel hæc balneæ, neutrum uel foemininum, locus in quo lauamus. Nundinum, &c. Nundinum neutri generis apud ueteres solum, exoleuit: nunc autem nundinæ nundinarum in usu est, pro diebus ad emendum, uendendumq; publicè constitutis.

Oblinqui heteroclit.

Anormes seruant obliquos nomina quædam.
Iuppiter est testis, cum multis antè reiectis.

Multa nomina anormiter faciunt suos obliquos: ut Caro, carnis. Lac, lactis. Iupiter, Iouis. Iter itineris. Hepar, hepatis: & plura antè declarata.

Vas, Iugerum, Domus.

Vas uasis ternæ, pluraliter esto secundæ.

Plurali tantum numero fit iugera ternæ.

Attamen effertur cum iugere iugeris aptè.

Partim sit quartæ, partim domus esto secundæ.

Vas, uasis neutri generis in singulari est tertiæ declinationis: in plurali secundæ, hæc uasa uasorum, Gallicè uaisfelle. Plurali tantum, &c. Iugerum, iugeri, iugero, iugerum, ò iugerum, à iugero, in singulari secundæ est. Inuenimus tamen genitiuum iugeris, & ablatiuum iugere, ab antiquo nominatiuo iuger: unde mansit totum plurale iugera, iugerum, iugeribus, per tertiam: & est spatium terræ uno die aratæ ab uno pari boum, aut equorum. Partim, &c. Domus partim est secundæ de

de declinationis, & partim quarta, & sic flectitur: Singulariter nominatiuo hæc domus, genitiuo huius domi, & domus, datiuo huic domi, accusatiuo hanc domum, uocatiuo ò domus, ablatiuo ab hac domo. Et pluraliter nominatiuo hæ domus, genitiuo harum domorum, & domum, datiuo his domibus, accusatiuo has domos, uocatiuo ò domus, ablatiuo ab his domibus.

DEFECTIVA.

Defectiua nomina sunt, quibus aliquid in plena declinatione repertum deest, uel casus uariatio, ut centum: uel casus aliquis, ut sponte: uel alter numerorum, ut arma.

Aptota, id est, indeclinabilia.

Nomen in u, nullum numero uariabo priore.

Nusq; nomen in i, numerosq; notasq; reflecto.

Hinc duo, tres, unus, uolumus cum milia demi,

Et quæ dat centum, testem tibi pono ducenti.

Nullum nomē in u, uariatur in numero singulari, ueluti cornu, ueru. Nullum nomen in i, declinatur, gummi, sinapi. Numerorum cardinalium, id est, principalium, & primorum, unde alij inclinantur numeri, nomina non declinantur: ut quatuor, quinque, &c. centum, biscentum, tercentum, &c. mille, bis mille adiectiuum. Hinc duo, &c. Hinc excipimus duo, duæ, duo: tres & tria, & principium numeri, unus una unum. Hoc mille unico l, substantiuum est, cuius ablatiuus est mili. Plurale, milia, milium, milibus. Et composita à centum tantum pluralia, quæ flectuntur, ut ducenti, ducentæ, ducenta, &c. Notasq; &c. Nomina literarum cum dictionibus materialiter (ut loquuntur) positis, aptota sunt: ut a, alpha, g, gamma, magistri: si dicas, magistri est genitiui casus: nonnunquam flectuntur, ut ab homine deriuatur nemo.

Barba

Barbara multa, id est, nec Græ-
ca, nec Latina.

Barbara multa manēt nō flexa: qbus dato cæpe,
Pondo, pedum, nequā, nugas, hīr, fasq̃, nefasq̃,
Nil, nihil, instar, ador, tot, quot, cū ple utriusq̃.
Adde necesse datis, frit, præstoq̃: plurima iūgūt
Indocti: ut Rhemus. tu Rhemi flectere debes.

Multa Barbara, id est, nec Latina nec Græca, sunt indeclinabilia: ut Balam, Hester, Noë, Eleazar. Indeclinabilia sunt etiam Cæpe, uernaculè oignon. Pondo, libra. Pedum, baculus pasto-
ralis. Nequam, Nugas, Hir, Fas, Nefas, Nil, Nihil, Instar, id est, magnitudo, uel imago, aut equiparatio: & significat etiam ad equiparationem. Tot, Quot, cum prole totidem, quotquot, ali-
quot. Necesse, quod ui aliqua cogente fieri opus est. Frit, quod est in summa spica iam matura, minus est quam granum. Adde git, quoddam semen odoriferum. Cete, tempe, nepet, cim, Prestoq̃, id est, paratus, præsens, fauens: & construitur cum substantiuo uerbo. Indocti grammatistæ multa accumulauit, quæ bene declinantur: ut pluraliter hi Rhemi, Rhemorum: Parrhi-
sij, Parrhisorum, ciuitates Gallie: sic Brugæ, Brugarum: Ber-
gæ, Bergarum: sic Romani, Romanorum, urbs Allobrogum, Romain, &c. multi etiam indeclinabilia dicunt pus, uirus, pyr, Præneste, gausape, præsepe: quæ tamen à doctioribus fle-
ctuntur, &c.

Nominatiuo singulari carentia,
cum paucis alijs.

Vix retinet rectum frondis, cum femine frugis,
Cum ditione, dapis, precis, & necis, & uicis, atq̃
Remigis, addis opem, nisi diuam significaris:
Verberis adiūcito, primoris Seruius addit.

Alco

Aleo dat rectos, ut ganeo, lungitur expes.
 Ganeo uult etiam quartum. Satias dabit ate.
 Non later, aut uiscus, cum doctis ferre uerebor.
 Nex, remex, & daps, parçe utēs pulchra putabo.

Frondis, &c. Quæ hic explicantur, carent nominatiuo singulari. Frons enim pro folio arboris, iam exoleuit. Feminis, femini à femine. Et pluraliter femina, integrum est. Femina sunt interiora, femora exteriora: differentia tamen sæpe confunditur. Frugis, frugi, frugem. Ditionis, ditioni, ditionem, à ditione. Ditionis, id est, potestatis, aut imperij. Dapis, dapem, à dape: plurale dapes, dapium, integrum est. Dapes sunt magnifici & opipari apparatus ciborum. Precis, preci, precem, à prece: plurale preces, integrum est, id est, rogationes. Necis, neci, necem, à nece, id est, mors, uel cades. Vicis, uici, uicem, uice: plurale uices, uicibus, aliquando pro loco capimus: ut, faciam uice tua, id est, pro te: item pro fortuna uel incommodo: ut, uicem tuam doleo. Remigis, remigi, remigem, & c. Opis, opem, ab ope, id est, potestatis & auxilij: plurale opes, integrum est, diuitiæ. Ops opis quando integrum est, significat Deam, scilicet uxorem Saturni: & est Dea terræ. Uerberis, uerberi, à uerbere: plurale uerbera, integrum est, significat uerberandi instrumentum. Primoris, teste Seruio, id est, primi & principalis: plurale primores, integrum est. Aleo dat, &c. Aleo, id est, aleator, nominatiuum & uocatiuum solum habere dicitur. Ganeo, id est, helluo & scortator, nominatiuum, uocatiuum, accusatiuumq; apud Ciceronem habet: raro alios casus. Expes, sine spe, nominatiuus & uocatiuus solus est. Satias, id est, satietas, nominatiuus & uocatiuus, habens solum ablatiuum à satiata: pro eodem dicitur saties in nominatiuo & uocatiuo sine obliquis. Non later, &c. Lateris & uisceris à quibusdam adijciuntur frustra: nam nominatiui in usu sunt, later

ter, & uiscus. Later, est lapis coctus. Viscus Seruius ait esse quicquid sub corio est, id est, omnem carnem inter ossa, & cutem. Nex, remex, &c. Nex, Remex, Daps, nominatiui non omnino sunt reiiciendi: quia apud doctissimos reperiuntur: possumusq; post tot, ac tantos uiros, dum parcissime id fiat, & im-
petrata uenia, huiusmodi uti.

Vocatiuo carentia.

Quærens, distribuens, infinitumq; negansq;
Et referens, uocitate carēt: pronomen & omne,
Quattuor exceptis, noster, nostras, meus, & tu.

Vocatiuo carent interrogatiua: ut quis, qualis. Distributiua: ut quisq; omnis: cuius plurale omnes collectiue capitur aliquando: & sic uocatiuum habet. Infinita: ut aliquis, siquis. Negatiua: ut nullus, nemo, neuter. Relatiua: ut qui, talis. Omne pronomen præter tu, meus, noster, & nostras.

Solī ablatiui.

Est ablatiuus nonnullis solus in usu:
Obice, sponte, diu, noctu, natu, impete, iussu,
Astu cum promptu, permissu, flamine iunge.
Impetis & spontis, flamenq; leges aliquando.

Quedam in singulari numero solum ablatiuum in usu habent: ut obice: in plurali obices, obicibus bene in usu est, id est, obstacula. Sponte, id est, uoluntate propria, & suapte natura, sine hominis labore: genitiuus est in rariore usu spontis, quo tamen interim licet uti ornatè. Diu, id est, die. Noctu, id est, nocte, plerumq; aduerbia sunt: nonnunquam etiam nomina: ut hac noctu, pro hac nocte, apud Gellium. Natu, id est, natiuitate, & ætate: ut maior natu. Impete, id est, impetu, ab antiquo nominatiuo Impes, unde reperitur genitiuus singularis impetis. Iussu, id est, imperio & iussione: contrarium est iniussu. Astu, id est,

e

astutia

astutia, & calliditate. In plurali hi astus, hos astus, ò astus, sine genitiuo, datiuo, ablatiuoq;. Promptu, id est, manifesto. Permissu, id est, permissione. Flamine, id est, flatu: in plurali flamina, flaminum, integrum est. Cicero usus est nominatiuo flamen.

Flamen quando est masculini generis, sacerdotem significat: diciturq; quasi filamen, à filo quo cinctum caput habet: hinc Flamen Dialis, id est, sacerdos Iouis, à Dio, id est, Ioue. Flamen Martialis, id est, sacerdos Martis. Flamen Quirinalis, id est, Quirini. Fœmina dicitur flaminica.

Quibus desunt genitiuus, datiuus,
& ablatiuus plurales.

Plurali numero, cum sexto, tertius absit,
Et patrius quintæ. Res atq; dies capis inde.
Talía sunt ius, tus, æs, os, far, defruta, morum,
Hordea, mulsa, forū, uinū, mare; iūgito rus, mel.
Oribus, & uinis, & plura legendo notabis.

Nomina quintæ declinationis in plurali carent genitiuo, datiuo, & ablatiuo, hinc excipiuntur tantum duo, Res rerum, Dies dierum. Talía, &c. Carent secundum Grammaticos eisdem casibus, Ius, Tus, Aes, æris. Os, oris. Far, farris. Defrutum, id est, uinum coctum ad mediam usque partem, à defruendo dictum. Morum, id est, fructus arboris mori, & ruborum. Hordeum, satis notum. Mulsum, potio dulcis ex uino & melle. Forum, fori. Vinum, uini. Mare, maris. Rus, ruris: & Mel, mellis: quibus alii qui plura iungunt: ueluti Nex: & quantum ad genitiuum crux, lux, labes, &c. Oribus, &c. Grammatici loquuntur de frequenti usu autorum: quia oribus, uinis, ruribus, iuribus, & plura reperiuntur: sed rarer, saltem apud uerè Latinos.

Reliqua certis casibus carentia.
Cætera masculei rectum remouento priorem.

Dic fors

Dic fors forte, luesq; luem; maſti dato maſte:
 Tantundem ſolum tantidem debet habere.
 Cũ primo quartũ quintũq; ſpecus petit; & plus
 Pluris, & à pluri; neutrum plurale ſit omne.
 Suppetiæ, inſiciæ dant quartum; dica dat as, am.
 Deq; ueru ueruum tollunt, grates dato fratres:
 Gratis, grate leges: repetundarum repetundis,
 Vis, uis, uĩ, ui dat; quõdã has uis, nũc fero uires.
 Auſim cum magno Fabio bene dicere tabum,

Cetera ceterum nominatiuum ſingularem maſculinum in
 uſu non habet, qui eſſet cater. Hæc fors, ò fors, à forte, id eſt,
 fortuna, uel euentus. Lues luem: aliquando etiam ab hac lue,
 id eſt, contagio aut peſtis. Maſte, & pluraliter ò maſti, di-
 ctiones quibus aliquem laudamus, quaſi magis aucte, magis au-
 cti, cum exhortatione ad uirtutem & gloriam. Tantundem,
 tantidem, tantundem, cæteris caret. Specus in nominatiuo, ac-
 cuſatiuo, uocatiuoq; dum eſt neutri generis dicitur, ſpecoris,
 ſpecori, ſpecore, in uſu non ſunt. Hoc plus, huius pluris: hoc
 plus, ab hoc pluri. Plurale hi & hæ plures & hæc plura, inte-
 grum eſt. Suppetiæ, has ſuppetias, id eſt, auxilia. Hæ inſiciæ,
 has inſicias, id eſt, negationes: eo inſicias, id eſt, nego. Hæ dica,
 hanc dicam, has dicas, id eſt, accuſatio, uel cauſa. Verum ge-
 nitium in uſu non eſt. Grates ſine genitiuo datiuoq; & ab-
 latiuo plurali, in ſingulari ſolum habet genitiuum gratis, & ab-
 latiuum grate: & ſignificat gratias. Harum repetundarum,
 ab his repetundis tantum, id eſt, pecuniarum aut rerum, princi-
 pi, aut populo ſurreptarum. Vis, huius uis, hanc uim, ò uis, à uĩ.
 Et pluraliter has uis apud ueteres: nunc uires, uirium, uiribus,
 id eſt, robur & uiolentia. Huius tabi, ab hoc tabo tantum, ut
 Grammatici, uolunt. Quintilianus tamen tabum dixit, quem non

formidabo imitari, caret tamen plurali, ut *tabes*, quod idem significat, scilicet consumptionem & corruptionem, morbumq; & saniem, sanguinemq; corruptum,

Plurali numero carentia.

Propria plurali (nisi sint pluralia tantum)

Cuncta carent, cum mensuratis, herba frutexq;.

De specie loquimur: tamen hæc qñq; leguntur

Plurali numero, partes ubi significamus:

Sicut uina, fabæ, Plurale tenent quoq; raro

Abstractū, & nomē quintæ, nomenq; elementī.

Plurali numero carent propria nomina quarumcunq; rerum, nisi sint tantum pluralis numeri. Exempla sunt. Propria uiro-
rum: ut *Ioannes*, *Iacobus*: & mulierum: ut *Anna*, *Phyllis*. Mon-
tium: ut *Ossa*, *Olympus*. Sic oppidorum, planetarum, &c. Di-
xi nisi sint pluralia tantum, propter *Athenæ*, *Gabij*, *Artaxata*,
&c. Cum mensuratis, &c. Carent etiam plurali nume-
ro nomina rerum quæcunq; referuntur in pondus uel in mensu-
ram: ut nomina metallorum, *aurum*, *plumbum*, *argentum*, *ferrum*,
stannum, &c. Nomina frumentorum, ut *triticum*, *siligo*, &c.
Leguminum: *eruum*, *canabis*. Et multa alia: ut *lac*, *buty-*
rum *lardum*, *seuum*. Loquimur autem de specialibus: nam ge-
neralia pluraliter declinari nihil impedit: ut *metalla*, *aquæ*, *li-*
quores, *frumenta*, *legumina*, &c. Quinetiam specialia in plura-
li numero quandoq; leguntur, ubi partem significare uolumus,
ut *uina*, *ordea*, *pisæ* uel *pisa*, *fabæ*, &c. quibus uix sunt in plura-
li genitiuus, datiuus, uel ablatiuus. Item herbarum, *fruticumq;*
nomina raro pluralem habent: ut *apium*, *siler*. nonnulla ali-
quando habent: ut *lolia*, *croci*, *rutæ*, *capæ*, *porri*, *myricæ*, *ui-*
burna cum multis alijs. Plurale tenent, &c. Nomina ab-
stracta, id est, substantiua ab adiectiuis deducta, cum nominibus
quintæ

quintæ declinationis, & nominibus elementorum, rarò tenent pluralem numerum. Exempla de abstractis, hæc eloquentia, sapientia, auaritia, &c. De nominibus quintæ: ut fides, rabies, pernicies, &c. De nominibus elementorum: terra, aqua, aër, ignis: quæ pluralem admittunt omnia: præter aër, ubi non totum elementum, sed aliquas partes significamus. Hebent quoq; pluralem numerum ex alijs complura: ut sine dubio dies, res, cum pluribus quintæ declinationis nominibus: & multa abstracta. Ideo dixi rarò, non semper. Eruum, genus pabuli uel leguminis. Canabis, herba ex qua sunt chordæ. Lardum uel laridum, caro porcina. Scuum est pingue durum in bobus, unde sunt candele, quibus quotidie utimur. Apium, herba, folia habens petroselino similia, sed maiora. Ruta, herba à ruendo dicta. Myrica, genus humilis uirgulti. Pernicies, mors, à perneccando. Cætera sunt per se nota.

Raro pluralia.

Vix plurale tenent limus, cū sanguine, fumus,
Et fimus, & mundus, muscus, cū nemine pōtus,
Captorū carcer, sopor, & puiuis, penus, uncus,
Cestus, ceu cultus pro auro, ros & genuinus,

Gloria, fama, lues, pix, galla, fames, fuga, uita,
Culpa, strues, pax, gaza, salus, cūq; idole, arena,
Mors, tursis, proles, tabes, labes, sobolesq;
Talio, cum cholera, sitis, atq; humus, & pitiuita,
Lux, plebs, iungantur pubes, contagio bilis.

Hir, coenū, fel, p^o, uer, nectar, ador, nihil, hepar,
Nil, iubar, & nihilū, gluten, uulgus, pelagusq;
Aeuū, sal, barathrū, cū manna, māmona, pascha,

e 3 iustit

Iulitium, foenum, uirus, cum mane, necessum,
 Atq; necesse, salum, solium, fas, instar, & halec.
 Adde nefas, letū, uitrum, uiscum, atq; macellū,
 Et nitrum, spicum, signumq; geluq; solumq;,
 Atq; lutum. Sunt his qui longè plura notarunt.
 Si bene discutias doctorum scripta uirorum,
 Multa secus cernes, q̄ lex uult grāmaticorum.

Rarò habent pluralem numerum hæc nomina. Linus, id est, coenum ex terra madida. Sanguis, quod tamen in sacris plurāliter legitur. Fumus, notum. Finus, sterces animalium, id est, letamen. Mundus. Muscus, lanugo, uel herbula uiridis in muris, ripis, arboribusq;. Nemo. Pontus, id est, mare, & regio quædam Asiae. Carcer, captorum locus. Sopor, soporū. Puluis. Penus, uel penum, uel penu, omne ferculētum poculentumq;, quo uescuntur homines, id est, quicquid est necesse ad uictum quotidianum. Vncus, pro ferro quo corpora noxiorum, mortuorum uel trāhebantur. Cestus sine diphthongo, cingulum Veneris, & zona sponsæ nubentis legitimo matrimonio: unde incestum dicimus non legitimo matrimonio, sed sacrilego. Cultus, pro eo quod uulgò folium auri dicitur. Ros. Vergilius tamen rores dixit. Genuinus, dens in extrema gingiua occultus: is nouissimus nascitur. Dente genuino rodere, est oculi reprehendere. Sequentia fœminina sunt. Gloria, frequens de aliquo fama cum laude. Fama. Lues. Pix. Galla, sutorum instrumentum: est etiam fructus quercuum. Pames. Fuga. Vita. Culpa. Strues, lignorum congeries. Pax. Gaza, quicquid possidemus. Salus. Indoles, est in pueris significatio quædam futura probitatis: & in uiris signum præsentis uirtutis. Arena, cuius plurali liberè utitur. Mors. Tussis. Proles. Tabes. Labes, ruina, uel dedecus, uel macula. Soboles. Talio. Cholera, morbi genus, &

unus

unus quatuor humorum. Sitis. Humus. Pituita, morbus quidam, Græcè phlegma dicitur. Lux. Plebs. Pubes. Contagio morbus contactu nocens. Bilis, id est, cholera: capitur interdum pro ira. Sequentia sunt neutra. Hoc cœnum, terra humore resoluta. Fel. Pus, puris, sanies, & quicumque humor in putredinem uersus. Ver. Nectar. Ador. Nihil. Hepar. Nil. Iubar. Gluten. Nihilum. Vulgus. Pelagus. Aeuum, ætas longa. Sal. Barathrum, locus erat Athenis unde damnati præcipitabantur: & capitur pro immensa profunditate, & pro inferno. Manna. Mammona. Pascha. Iustitium, quasi iuris statio, dicitur iuris dicendi intermissio: ut tempore messis quoddam sit iustitium, ne agricolæ impediuntur. Fœnum. Virus. Mane. Necessum, necesse. Salum, id est, mare, à Græco salo. Solium, sella regia. Fas. Instar. Halec. Nefas. Letum, id est, mors. Vitrum. Viscum, uel masculinè uiscus, est glutinum, quo aues capiuntur. Macellum, locus ubi obsonia uenduntur, non solum carnes, sed quæcumq.

Nitrum, salis species, quo sordes corporum uestiumq; purgantur. Spicum, acumen ad spicæ similitudinem: pro eodem dicitur spicus: & hoc plurale habet. Sinum, pro uase. Solum, terra. Gelu. Lutum, cœnum. Sunt his, &c. Quidam Grammatici præter hæc uulgata alia adiecerunt compluscula: ut, Orcus, pro inferno. Erebus, profundior inferni pars. Halo circulus circa Lunam. Arrabo, id est, arra. Luna. Vehes, quædam mensura est, & plaustrum. Adorea, id est, gloria. Altum pro mari. Meditullium, id est, medium loci spatium. Album pro tabula. Zaccarum est mel collectum in arulibus candidum ac fragile, Succre. Gummi, oleum ex gummi factum. Stratum, equi sella. Abdomen. Papyrus. Cahos. Sinapi. Temetum. Callum, & multa alia. Si bene, &c. Ex prædictis multa contra Grammaticorum regulas numerum pluralem habere inueniet, quisquis doctissimorum monumenta diligenter euoluerit: sed parce inuentis, parce utamur: neq; uti formidemus nimium.

Singulari numero carentia.

Distribuens numerus, cum cardine, festa, libriq;
Cū ludis, urbs; multa carent numero ista priore.
Dant quidā libri numerū tantūmodo primum.

Numeri distributivi: ut bini, terni, &c. Cardinales: ut duo, tres, quatuor, &c. Tot, quot, totidem, aliquot, carent numero singulari, nisi rarissimè: ut septeno gurgite. Item nomina festorum, aut ludorum singulari numero carent: ut Apollinares, Megalenses, Circenses. Festorum nomina: ut Bacchanalia, Saturnalia, &c. Carent præterea singulari numero multa librorum nomina: ut Georgica, Bucolica, Rhetorica, rhetoricorum: Chronica, Biblia, biblicorum. Postremo multa oppidorum nomina singulari desciunt numero, masculina quidē: ut Parrhisij, Gabij, Locri, orum, &c. Fœminina: ut Thebæ, Athenæ, Bruggæ, &c. Neutra: ut Artaxata, Hierosolyma, &c. Dant, &c. Quædam librorum nomina sunt singularia, fœminini generis, ut Thebais, Aeneis, &c.

Masculina tantum pluralia.

Masculi generis sunt hæc pluralia tantum.
Annales, sentes, cancelli, liberi, amores,
Vepres, carceribus, Luceres, canis, lemures do,
Furfuribus, geminis, natales, cœlitibus, ceu
Manes, & castes, superi, oculi, atq; penates,
Cuiq; prius foret as, maiores, atq; minores,
Primores, fasti, uel fastus, adde Quirites,
Et pugillares, Seres, Caresq;, salesq;
Atq; lares, pisces signum, ceu menstrua, menses,
Atq; fori, faces, procures, sic posterī, & antes,
Mores, inferi, & ambo dabis, sic codicq; cilli,

Inter

Interdum numero potentiur pauca priore.

Masculina tantum pluralia sunt, Annales, libri continentes quid quodque anno gestum sit. Sentēs, id est, spinae. Cancelli, ligna uel ferramenta inter se modicis interuallis posita, ut in fenestris. Liberi, id est, filij, & filiae, & aliquando unicus filius, uel filia. Amores, pro turpibus, & ueneris, nisi adiectiuo distinguamus: ut honesti amores. Vepres, rubus, aut spina. Carceres sunt unde equi incipiunt cursum. Luceres, nobiles quidam Romani. Cani, albi capilli in senectute. Lemures, laruae, terrificationes nocturnae. Furfures, pustulae quae ex capite resoluuntur. Gemini & gemelli, fratres uno tempore nati. Natales, generis nobilitas, aut nascendi conditio. Coelites, id est, coelicolae, & ex hominibus dii. Manes, animae defunctorum, & dii inferi. Casses, id est, retia. Superi, coelites, uel nos respectu antipodum. Inferi, qui Tartara incolunt, uel antipodes. Posterī, post nos uenturi. Loculi, sacculi pecuniarij, uel receptacula seminis. Penates, dii penetrales, quos suae quisque domi colit: & pro domo capitur. Quae in as, desinerent, si singularem numerum haberent: ut primates, summates, id est, ciuium optimi, probissimi, primi & summi. Maiores, antiqui qui ante nos fuerunt. Minores, id est, posterī. Primores, id est, primi. Fasti fastorum, uel fastus, liber in quo totius anni res populi Romani scriptae continebantur, & causae festorum explicabantur. Quirites, id est, Romani. Pugillares, tabellae, in quibus scribimus. Seres & Cares, populorum nomina. Saules, dicta mordacia, dicteria, urbani ioci. Lares, dii domestici. Pisces, signum coeleste. Menses, pro menstruis. Fori, pars illa nauis, qua à prora in puppim discurritur. Fasces, id est, consularatus, aut praetura. Proceres, capita trabium, id est, mutili quidam extantes: accipitur pro eis, qui in ciuitate eminent. Antes ab ante, dicuntur eminentes in edificio, siue ultima columnae quadratae, quibus sustinetur fabrica: aut sulci, aut uitium ordines

extremi, qui antè stant. Mores, pro uitæ modo: nam mos singulari, est consuetudo. Codiq; cilli, id est, codicilli, epistola. Horum nonnulla aliquando reperiuntur in numero singulari, quæ nec penitus effugiemus, nec affectabimus.

Fœminina tantum pluralia.

Hæc muliebria sunt tantum pluralia grates, Suppetiæ, cunæ, Charites, latebræ, phaleræq;, Antiæ, & ambages, Alpes, argutiæ, & ædes, Præstigiæ, Exquiliæ, bigæ cum fratribus; Idus, Et decimæ, inficiæ, nugæ, scalaq;, foresq;, Copiæ, & antennæ, Gades, diræ, atq; Calendæ. Feriæ, & exequiæ, gingiæ, litteræ, & antæ, Et decretales, inimicitia quoq;, & aræ, (bræ, Nenig, & illecebre, genæ, opes, Nonæ, atq; teneæ, Exuuiæ, induuiæ, paleæ, salebræ, scatebræq;, Cum ualuis, tricæ, thermæ, cum naribus, atq; Blanditijs, & compedibus, cum sordibus; adde Clitellæ, sordes, fortunæ, diuitiæq;, Gratia, & insidiæ, sic cautes, reliquiæq;, Quisquiliæ, lactes, mappæq;, minæq;, plagæq;, Nuptiæ, & excubiæ, cum primis, primitijsq;, Inferiæ, & scopæ: partes si factio fiat. Cætera uix uersu contingit dicere; uerum Interdum numero potentur pauca priore.

Hæc fœminina carent singulari, Grates, Suppetiæ. Cunæ, infantium lectuli. Charites, id est, Gratia. Latebræ, loca ubi homines se occultant. Phaleræ, equorum ornamenta.

Antiæ

Antia, capilli demissi in frontem. *Ambages*, uerborum circuitiones. *Alpes*, montes. *Argutia*, subtilitates. *Aedes*, pro palatio & domo priuata. *Præstigia*, oculorum illusio per incantationem. *Exquilia*, mons Romanus. *Bigæ* cum fratribus, *trigæ*, *quadrigæ*, &c. *Bigæ*, currus à duobus equis tractus: *Trigæ* à tribus: *Quadrigæ* à quatuor: *Monigæ*, ab uno. *Idus*, quidam dies mensis. *Decimæ*, pars decima. *Nugæ*, mendacia, & res friuolæ. *Scalæ*, notæ significationis. *Fores*, id est, ianua. *Copia*, pro exercitu. *Antennæ*, lignum ex transuerso arboris nauis positum, unde pendent uela. *Gades*, duæ insulæ sunt. *Diræ*, furie infernales. *Calendæ*, primus quisque dies cuiuslibet mensis. *Feriæ*, dies festi. *Exequiæ*, funebre officium. *Gingiuæ*, caro in qua dentes gignuntur. *Literæ*, id est, grammatica, & epistola. *Antæ*, lapides qui utrunq; latus ostij muniunt. *Decretales*, pontificum constitutiones. *Inimicitia*, ira ulciscendi tempus obseruans. *Ara*, pro penatibus, & pro loci proprio. *Neniæ*, carmen funebre, quod etiam *epicedion* & *monodia* dicitur: & capitur pro cuiuslibet cantus, uel sermonis ineptia. *Illecebræ*, id est, blanditiæ, illectio, diuitiæ, & uoluptates. *Genæ*, partes uultus inter malas & auriculas. *Opes*, pro diuitijs. *Nona*, dies quidam in mense. *Tenebræ*, obscuritas, caligo. *Exuuiæ*, spolia ab hostibus detracta. *Induuiæ*, indumenta. *Palcæ*, follicula ipsa granorum propriæ. *Salebræ*, loca aspera, uel aquosa, per quæ salire oportet. *Scatebræ*, ebullitiones surgentis aquæ. *Valuæ*, ianua, siue portæ, siue ostia, quæ in se replicantur. *Tricæ*, capilli pedibus pullorum gallinaceorum inuoluti, qui gressum impediunt. Ideo *tricæ* dicuntur impedimenta & res friuolæ: ut *apinæ*. *Thermæ*, balnea calefactoria: imperiti dicunt suas. *Nares*, nasi spiramina. *Blanditiæ*, blandimenta. *Compedes*, pedum uincula. *Sordes*, immunditia & auaritia. *Cliatellæ*, instrumenta quibus sarcinæ in equis aut mulis portantur:

uulgò

uulgò *basia* uocantur. *Sortes*, oracula & deorum responsa. *Fortuna*, id est, diuitiæ & bona fortuna. *Gratiæ*, deæ quædam. *Insidiæ*, laquei & occulti doli, dolosq; expectatio ad aggrediendum aliquem. *Cantes*, organorum fistula. *Reliquiæ*, quicquid ex aliquare superest. *Fauces*, pro ingressu, & parte corporis. *Quisquilie*, quicquid ex arboribus minutis surculorum foliorumq; cadit, & purgamenta terrarum: & pro quacunque re parui pretij sumitur. *Lactes*, intestina per quæ cibus labitur: propriè in homine & oue. *Mappæ*, quæ sternuntur super mensam. *Minæ*, minationes & murorum eminentiæ, quas *pinnas* uocant. *Plagæ*, pro reti tantum. *Nuptiæ*, legitima maris & foemina coniugatio. *Excubiæ*, uigiliæ militum. *Primæ*, id est, primæ partes. *Primitiæ*, quæ in aliqua re sunt prima & principalia. *Inferiæ*, sacra defunctorum, & exequiæ. *Scopæ*, uerriculum, quo mundatur domus. *Partes*, pro factione. Iunguntur his alia. *Cerimonie*, omne genus sacrificiorum. *Minutæ*, partes partium. *Offuciæ*, uerba detrahentia, & fallaciæ. *Manubiæ*, pecunia ex uendita præda. *Facetiæ*, uerborum rerumq; urbanitas. *Fidiculæ*, fines quibus torquentur fontes. *Vigiliæ nocturnæ*: rarum est singulare. *Crates*. *Induciæ*, cessationes ad tempus ab armis, Barbari *treugas* uocant. *Fallæ* turres lignæ: & multa alia quæ carmen strictiori syllabarum lege coercitum omnia complecti nequit. Reperiuntur autem hæc sæpe singulariter contra grammaticorum artem.

Neutra tantum pluralia.

Tantū pluralis numeri sunt neutra iuga, arma
 Seria cum rostris, effata, crepundia, bac̃tra,
 Extæ, cibaria, tesqua, ceraunia, classica, lustra,
 Cum castris, flabris, cunabula, iusta, pudenda,
 Trāstra, uerēda bonis; et munia do paraphernis,

Aulais

Aulæis, lachanis, libis, comitia, lector,
 Addes cum spolijs præcordia, sunt secundæ
 Hæc carchesia, uti uinacia, & ostia, certa,
 Ostea Grammatici, bellaria, pluraq; iungunt.
 Illa sit ternæ, ceu lumina, mœnia, sicut
 Pugilaria, uti sponsalia, milia iunge
 Et uetera, atq; mapalia, sic magalia flecto.
 Pluraq; perfacilis melius quæ prosa recludet.
 Interdum numero potentur pauca priore,

Neutra tantum pluralia sunt. Iuga, montium cacumina: singularare inuenitur iugum. Arma, cuiusq; artificis instrumenta. Seria, res graues, no iocose. Rostra, locus Romæ ubi concionabantur. Effata, ultime augurum preces. Crepundia, recule pueris ludendi gratia data. Bastra, populus in Scythia, & ipsa regio, & in ea urbs: ut Cythera in Cypro. Extæ, intestina, quæ maximè extant, eminentq;: ut cor, hepar. Cibaria, esculenta lautiora. Tesqua, loqua aspera, difficilia, deserta, & inculta. Ceraunia, montes Epiri. Classica, concentus tubarum, & ipse tubæ. Lustra, ferarum cubilia. Castra, loca sunt, in quibus milites tentoria figunt. Flabra uentorum flatus. Cunabula, & incunabula, id est, cuna, & rerum primordia. Iusta, id est, exequiæ. Pudenda, & uerenda, sunt uirilia. Transra, sedilia in nauibus. Bona, pro diuitijs. Munia, grauamina popularia, & officia. Parapherna, præter dotem data foeminis: dicuntur etiam paraphernalia. Aulea, panni depicti, qui in domibus ditiorum & nobilium pendent ad parietes, & similiter in scenis & spectaculis. Lachana, omne oleris genus. Liba, panis genus. Comitia, conuentus populi ad magistratus creandos. Spolia, exuiæ. Præcordia, cartilago circa cor. Carchesia, foramina sunt in malo accipientia

pientia funes: sunt etiam pocula quædam. Vinacea, folliculi uuæ iam præssæ. Ostia, patentes fluuiorum aditus. Serta, coronæ ex floribus. Ostrea, conchæ species. Bellaria, secunda mensa: ut poma, placentæ, & id genus, ad irritandam gulam. Addunt quidam plura: ut uiuaria, septa in quibus feræ uiuæ pascuntur: quæ etiam roboraria dicuntur: sic apiaria, mel-laria, &c. Tripudia, saltationes. Multitia, uestimenta mol-lia, & muliebria. Item menstrua, compita, triuia, raro singu-lariter lecta sunt. Omnia iam dicta secundæ declinationis sunt: sequentia uerò tertiæ. Ilia, intestina. Lumina, pro oculis. Moenia, quæ urbem cingunt. Pugillaria, uide Pugillares. Spon-salia, sunt futurarum nuptiarum promissio. Milia, id est, milia-ria. Vetera, pro loco quodam. Mapalia, tuguria rustico-rum aut pastorum. Magalia, idem. Adde his Magnalia, id est, res magnificæ & stupendæ. Palearia, pelles pendentes sub collo bouis, uel ubi reponuntur paleæ: sicut foenilia, ubi conditur foenum. Virilia, genitalia. Ocularia, sunt oculi uitrei, quibus utuntur senes. Naualia, in quibus stant, aut fieri, aut resciri so-lent naues. Penetrabilia, secretiora loca, legitur aliquando sin-gulariter. Paucaq; ex præmissis singularem numerum quan-doq; habebunt: ut facile est uidere.

Abundantia.

Multiplex uno sensu dicatur abundans:

Tignus uel tignum sit testis, pisaq; pisum,

Cū penè innumeris: quæ lectio multa docebit,

Nomen abundans, est quod in eadem significatione multi-fariam effertur: ut, Tignus uel tignum, &c. Talia sunt multi-plicia: ut per modos aliquos declarabo, sed non omnia nume-rabo: quia propè sunt innumera. Primo, quædam sub a, sunt primæ, uel sub es, quintæ, ut materia, uel materies: maceria, uel maceries, &c. Secundo, quædam in us, uel in um, desinunt:

ut

ut tignus, uel tignum : & in er, uel in um: ut oleaster, uel oleastrum. Tertio, quædam in um, per secundam desinebant : & aliquando in a, per primam: quæ nunc in a, per tertiam desinunt: ut poematum: uel poema, poemæ : uel poema poematis. Quarto, in er, uel in us: ut Euander, Euandrus: conger, uel congrus: Siler, uel Silerus, nomen fluuij, &c. Quinto in a, uel in as : ut Byria, Byrias: Damoceta, uel Damocetas: Sofia, uel Sofias: Sylla, uel Syllas. Et in a, uel in es : ut cometa uel cometes. Sexto in a, uel in e: ut Libya æ, uel Libye, es, &c. Septimo, in eus, uel in es: ut Achilleus, uel Achilles, &c. Octauo, ab accusatiuo Græco fit aliquando fœmininum in a, primæ: ut æthera, cratera, lampada, &c. Nono, quædam in eodem sensu proferuntur in singulari, & in plurali: ut hæc Fidenæ, hæ Fidenæ: hoc Argos, hi Argi: hæc Pergamus, hæc Pergama. Decimo, quædam Græca teritiæ faciunt à genitiuo in os, nomina secundæ in us, ut Titan Titanos, Titanus, sic delphin, uel delphinus, elephas, uel elephantus, &c. Vndecimo, quædam desinunt in is, uel in er, ut cucumis, uel cucumer: impubis, uel impuber, &c. Duodecimo, in o, uel in en: ut Anio, uel Anien: Nerio, uel Nerien. Tertiodecimo, in is, uel in en : ut sanguis, uel sanguen: aut is, uel in: ut delphis, uel delphin. Decimoquarto, in or, uel in os: ut arbor uel arbos: honor, uel honos. Decimo quinto, in e, uel in is : ut Præneste, uel Prænestis: rete uel retis. Decimosexto, in i, uel in is: ut sinapi, uel sinapis, &c. Decimoseptimo, in u, uel in us: ut artus, uel artu: tonitrus, uel tonitru: cornus, uel cornu, &c. Decimo octauo, in os, uel in us: ut Delos, uel Delus: uel on, aut um: ut Ilion, uel Ilium, aut hæc Ilios. Decimonono, in on, uel in os : ut Minos, Athos, uel aliquando on. Vigesimo, in o, uel in on : ut Agamemno, uel Agamemnon: Pluto, uel Pluton. Vigesimo primo, in al, uel in ale : & in ar, uel are: ut penetral, uel penetrale: altæ, uel altare: cochlear, uel cochlear, &c. Vigesimo secundo, in as, uel in atis : ut cuias, uel cuiatis

cuiatis, &c. Vigesimo tertio, in as, uel in do, uel in or, &c. ut amaritas, amaritudo, amaror, & amaritia, uel amarities: beatitas, uel beatitudo: albor, & albitudo: dulcor & dulcedo, &c. Vigesimoquarto, alia penè innumera, de quibus non est certa regula: ut mugil, uel mugilis: Arar, uel Araris: baccar, uel baccaris: Tybris, uel Tyberis: Oedipus, & Oedipodis: Adam, Adamus: Satan, Satanas: iter uel itiner: Ligur, uel Ligus: ambages, uel ambago: contagis, uel contagio, uel contagium: compages, uel compago: tapes, tapete, uel tapetum: cantus, uel cantio. Hæc & alia propè innumera declarantur à Marcello, Festo, Prisciano, Tortellio, Iuniano, Perotto, Nestore, Calepino, pluribusq; in quibus obseruato, ne omnino desita usurpes.

Quæ composita diuersarum declinationum efficiunt.

Is uel us orta uolunt limus, cera, arma, bacillus, Norma, iugū, cliu⁹, neru⁹, sopnusq; animusq; Pluraq; cū frano, quæ glossa recludet abunde.

Quædam nomina faciunt adiectiua compositæ figuræ secundæ uel tertiæ declinationis: ut à limus fit illimis, uel illimus: à cera, synceris, uel syncerus: sed alia alijs sunt usitiora. Iam declaremus singula. Limus, molle lutum: limosus, plenus luto: illimus, illima, illimum, uel melius hic & hæc illimis, & hoc ilime, id est purus, & sine limo: Sublimus, ma, mum: uel sublimis, id est, eleuatus in altum. Cera, notum est: hinc cereus, ex cera, uel mollis. Cereus substantiuè, id est, candela de cera, syncerus, syncera, syncerum: uel synceris, sincere, id est, purus. Arma, munimenta corporis: ut gladius, thorax, lorice: & instrumenta: ut libri sunt arma scholastici. Inermus uel inermis, id est, sine armis. Bacillus, id est, paruus baculus. Imbecillus, uel imbecillis, id est, debilis. Norma est regula fabricorum, id est

est, linea artificum, ad quam diriguntur opera. Anormis, irregularis, & non ad normam factus. Enormis, & denormis idem. Iugum, summitas montis, & instrumentum quo boues iunguntur, quando arant. Bijugi, uel bijugis sunt duo animalia coniugata: trijugi, tria: quadrijugi, quatuor: multijugus, a, um: & omnijugus, ga, gum, pro omnigeno & multiplici capimus: ut homo multijuga doctrina. Cliuus, id est, collis, uel monticulus. Accliuus, uel accliuus, id est, eleuatus, altus quasi ad cliuum. Decliuus, uel decliuus, id est, depressus, & inclinatus, quasi de cliuo. Procliuus, id est, inclinatus aut facilis: ut procliuus in risum. Dicimus per n, liquidam, inclinis, acclinis, reclinis, pro inclinatus, acclinatus, reclinatus. Nerus, naturale uinculum corporis, quo colligata sunt membra: capitur pro uinculo carcerali. Est etiam funis arcualis. Nervosus, id est, fortis. Eneruus, uel eneruis, id est, debilis aut mollis. Sopnus, Græcè hypnos dicitur: unde mutata h, in s, & y, in o, & o, in u, sopnus hinc declinatum est: unde rectè per p, sine m, sopnus scribitur: hinc insopnus, a, um, uel melius insopnis, & insopne. Semisopnus, uel semisopnis: insopnus, id est, peruigil. Animus, est mens uel anima, uel uoluntas, uel audacia. Exanimus uel exanimis, id est, mortuus. Inanimus, uel inanimis, sine anima. Magnanimus, habens magnum animum. Pusillanimus, habens pusillum animum. Semianimus, uel semianimis, id est, semiuuius. A frænum dictus est infrænus, uel infrænis, id est, indomitus: quasi sine fræno. Effrænus, idem significat. Iunguntur plura: ut imberbis, uel imberbus, id est, nondum barbatus: magis in usu est imberbis, à barba. Neceffus, uel neceffis, id est, necessarius. Perennus, & melius perennis, id est, perpetuus: à per & annus, ideo aspiratione caret. Ex dictis clare patet ex multis substantiuis componi adiectiua: ut damnū, indemnis, sine damno. Dyscolus in usu est. Tiberga dicit etiam dyscolis, id est, difficilis, malus uel perniciosus. Elumbus uel elumbis, qui præ debilitate sese erigere non potest, &c.

f

Nomina

Nomina sub eadem nominatiui terminatione,

et eodem genere, eademq; significatione, diuersarum declinationum.

Multa tibi flexū dant quartū, siue secundum:
 Vt domus, & laurus, ficus, colus, & penus, adde
 Et lacus, & quercus, pinus, cornus, monitusq;
 Vt quondā lectus, ueteres ita plurima flectunt.
 Est alijs uariis flexus, pro teste sequester.
 Cætera, ne longum faciam, tibi glossa recludet.

Abundant quedam nomina declinatione: ut quæ sunt secundæ, aut quartæ declinationis: saltem in aliquibus casibus, ut domus antè declinatum: laurus, ficus, &c. Hæc laurus, huius lauri, datiuo lauro, hanc laurum, ò laure, à lauro, & aliquando lauri: hæc lauri, harum laurorum, his lauris, has lauros, & laurus, ò lauri, à lauris, arbor quæ Græcè dicitur daphne. Ficus in generibus declaratum est. Colus secundæ est, præter ablatiuum singularem qui per utrāq; profertur, hac colo, uel colu, hæc colus: uide genera, ubi penus quoq; declaratum est. Lacus, huius laci, uel lacus: reliquos per quartam effert. Quercus, genitiuo plurali quercorum. Pinus, has pinos. Cornus arbor, ab hac cornu, uel cornu. Quartæ sunt multa, quæ olim per secundam etiam flectebantur: ut monitus, ornatus, questus, cestus, ortus, æstus, aditus, lectus, & plura alia. Plaut. in Amphit. Lectus locus, pro lecti locus dixit, quod exoleuit: quia solum secundæ est nunc. Est alijs, &c. Sunt quedam diuersarum declinationum, mutata significatione, aut etiam scriptura aliquātulum: ut acus, anus, arcus, uel arquus, cestus, uel cæstus. Cantus, id est, cantio. Canthus, id est, ferrum quo circumdantur rotæ. Hortus, ortus. Sunt & alia diuersarum declinationum, eadem sub significatione: ut cancer pro morbo. Iber. Mulciber. Acer, a, um, olim, nunc acer, acris, & hoc acre.

acre. Acer arbor, est tertiæ. Sequester, sequestris, sequestre: & hic & hæc sequestris, & hoc sequestre: & sequester sequestra sequestrum: is est apud quem plures eandem rem, de qua controuersia est, deposuerunt. Sunt quæ in obliquis confunduntur: ut res, rei, reus, rei: pyrus, & pyrum, pyri, &c. Postremò abundant æquiuoca, id est, diuersa ratione multa significantia: ut discrimen, differentia, & periculum. Aura, lenis uentus, & fauor. Ludus, res quæ luditur, & schola: unde ludimagister. Ara, deorum. Hara, stabulum porcorum, & alia innumera, pro quibus omnibus datur regula generalis, Multiplex uno sensu dicatur abundans.

DE COMPARA TIONE, LIB. IIII.

COMPARATIO est rei ad rem collatio. Gradus cōparationis sunt tres: Positiuus, Comparatiuus, & Superlatiuius. Positiuus est, qui rem suam sine excessu significat: ut doctus. Comparatiuus, qui rem suam cum excessu non summo significat: ut doctior. Superlatiuius, qui rem suam cum excessu summo significat: ut doctissimus: hunc excedet comparatiuus, si dixeris, Hector fuit fortissimus, sed Achilles fortior: hic enim significat solum ualde fortem. Nomina sola comparatiua & superlatiua, nomina ex se faciunt: nam participia, per cōparationem nomina efficiuntur: ut amans, amantior. Deterior, & potior fiunt à deter antiquo nomine, & potis, non à uerbis detero, & potior. Prior primus, positiuo carent. Exterior, interior, superior, inferior, &c. sunt à nominibus exter, inter, super, uel superus, inferus: quorum quedam reperiuntur, quedam penitus exoleuerunt: & non ab extra, intra, supra, &c. præpositionibus: horum superlatiua sunt

sunt extremus, intimus, supremus, infimus. Citer, citior, citissimus. Propior, proximus, positiuo carent: nec ideo ostenditur à prope esse, quia accusatiuum aliquando habet: nam hoc abusiue fit, & multo saepius datiuum habet. Ab aduerbijs fiunt comparatiua, & superlatiua aduerbia, non nomina: quia à saepe abusiue fit saepissimus, saepior nunquam legitur: sed bene aduerbia saepius, saepissime: ut à penè, penissime. Penitior, & penitissimus, non sunt ab aduerbio penitus, sed à nomine penitus, penita, penitum, id est, quod est intra: penitior, interior: penitissimus, id est, intimus. Nuper facit superlatiuum nuperrime: ab antiquo nomine nuperus, nupera, nuperum, fit nuperrimus, nuperrima, nuperrimum, sine comparatiuo. Vltior, ultimus, positiuo carent: aut forsàn sunt à uetustissimo nomine ulter, uel ulterius. Sola adiectiua comparantur. Propria, propter aliquod accidens, licèter pro adiectiuis sumpta, cõparari leges: ut Nero, Neronior, id est, crudelior. Non omnia adiectiua comparantur, sed ea duntaxat, quorum significatio potest augeri uel minui. Ideo non comparantur unicus, summus, omnipotens, imus, ingens, rudis, mediocris, nec uerbalia in dus, qualia sunt reuerendus, colendus. Comparatio est triplex. Voce tantum, significatione tantum, & utroque modo. Comparatio uoce tantum fit, ubi uox conuenit, significatio discordat: ut à nouus nouissimus, id est, ultimus: sunt enim maxime noua ferè ultima. nouior Latine non dicitur: dic recentior. Comparatio significatione tantum, est ubi significatio cõuenit, uox discordat: ut bonus, melior, optimus. Cõparatio uoce & significatione, est ubi cum uoce significatio conuenit: ut doctus, doctior, doctissimus.

Doctior à docti est: ita formes cuncta secundæ. Tollo sinisterior, melior, peior, minor, & plus, Cum maior. Donant ficus & dīcus entior aptè.

Comparatiuus à nomine secundæ declinationis, fit à genitiuo singulari addita or, syllaba, pro communi genere, & us, pro neutro

neutro: ut amicus, amici, amicior: spurcus, spurci, spurcior. Spurius, id est, immundus. Pudicus, id est, castus, pudicior. Augustus, id est, sanctus, & uenerabilis: augusta, augustum, augusti, augustior, &c. Tollo, &c. Excipiuntur à regula, sinister, sinisterior: bonus, melior: malus, peior: paruus, minor: multus, plus, solum in neutro genere, & hoc in singulari numero: at in plurali, hi & hæ plures, & hæc plura, uel plura. Magnus, maior donat, &c. A facio, sunt quedam adiectiua in ficus, & à dico, uel dicax, in dicus, penultima correpta, quæ comparatiua in entior efficiunt: ut magnificus, magnificentior, qui magna facit. Mirificus, mirificentior, qui mira facit: sic munificus, id est, liberalis: honorificus, qui honore digna facit, &c. Maledicus, id est, mordax, & obtrectans, maledicentior: benedicus, benedicentior, qui bene dicit, & laudat: sic falsidicus, &c.

Fortior à forti est: facias ita cætera ternæ.

Iunior excipiunt, à nequam nequior exit.

Comparatiuus, si positius fuerit tertiæ, fit à datiuo singulari, addita or: ut forti, fortior: pauperi, pauperior, &c. Iunior, &c. Excipitur à regula unicū nomen, iuuenis, iunior, pro iuuenior. Georgius Valla tamē dicit iunior esse à iunis. Nequam nequior facit: & non excipitur, quia non flectitur nequam.

Superlatiuorum formatio.

Er, rimus adiiciet superanti: Dant timus exter,

Et citer, & dexter: quibus addes ritè sinister.

Dic etiam extremus. Maturus dat rimus aptè,

Vel simus: huic iūgūt satur, à uet⁹ est rim⁹ usq⁹.

Positius in er, addit superlatiuo, rimus, a, um: ut niger, nigerimus: pauper, pauperimus, &c. Dant timus, &c. Excipiuntur à regula, exter, exterior, extimus, uel extremus: citer, citerior, citimus: dexter, dexterior, dextimus: sinister, sinisterior, sinistimus. Maturus, &c. Maturus, matura, maturum,

f 3 facit

facit superlatiuum maturrimus ab antiquo nomine matur, uel maturissimus. Iungitur satur, quod similiter facit saturrimus, & saturissimus. Vetus facit uetrior, & ueterrimus, à uetusto nomine ueter, ueteris.

In reliquis simus accipiet patrius positiui,
Atq; datiuus in i, tamen s, simus usq; præibit.
Excipe postremus, supremus, & optimus, atq;
Pessimus, & minimus, cū maximus, intimus addēs,
Plurimus, infimus adiunges. entissimus autem
A ficus atq; dicus facito. limus is dato dempta
Cum facilis, gracilis, agilis, similisq; humilisq;.

Si positiuus non desinit in er, tunc superlatiuus fit à genitiuo positiui in secunda declinatione, uel à datiuo in tertia, addendo s, & simus, ut celsus, celsi, celsissimus: & nō summus: fortis, forti, fortissimus. Excipe, &c. Tolluntur hinc, posterus, postremus: superus, supremus: bonus, optimus: malus, pessimus: paruus, minimus: magnus, maximus: interus, intimus: multus plurimus, multa plurima, multum plus plurimum: inferus, infimus. Entissimus autem, &c. Nomina à facio, in ficus: à dicax in dicus, habent entissimus: ut maleficus, maleficientissimus, maledicus, maledicentissimus, &c. Limus, &c. Hæc quinq; facilis, agilis, gracilis, humilis, similis, faciūt superlatiuos abijciendo is, addita limus: & ita sunt duo ll: ut facillimus, agillimus humillimus, &c. Addit V alla docillimus. Facilis, nō grauis. Gracilis, tenuis, non crassus. Agilis, leuis, & mollis. Humilis, non altus: ut humilis arbor, humilis homo, id est, uilis, & ignobilis. in sacris significat non superbum. Docilis, qui facile discit: contrarium est indocilis, &c.

Comparatio imperfecta.

Anterior superante caret, iuuenisq; senexq;
Sicut

Sicut adolescens, cui diues, pluracq; iungunt.
 Temperior solum est. ignorant hæc positium
 Ultimus, ulterior: prior, & primus: propiorq;
 Proximus: ocyor, atq; ocyssimus adijciuntur.

Anter, uel anterus ueteres dixere: hinc anterior sine superlati-
 tiuo: ut iuuenis, uel iunis, iunior: senex, senior: adolescens, adole-
 scentior: diues diuitior: & quædam alia. Temperior, &c.
 Temperior, positium, & superlatiuo caret: ulterior, ultimus:
 prior, primus: propior, proximus: ocyor, ocyssimus, positium
 non habent, quo utantur Latini. Temperior, uel rectius tempo-
 rior, id est, tempestiuor: à tempus deductum, caret positium, &
 superlatiuo: hinc aduerbium tempori, id est, opportunè & tem-
 pestiuè. Ocyor, ocyssimus, id est, uelocior, uelocissimus, hæc præ-
 ter plurima carent comparatiuo, superlatiuoq;: uti gnauus, id
 est, diligens: magnanimus, uulgaris, nemo, fugitiuus, syluester, uo-
 gabundus, tremebundus, degener, &c.

Vs, si uocalis præeat, rarò gradus exit
 More prius dicto. Tenuis non additur aptè.

Quando uocalis præcedit syllabam us, in positium, aut nun-
 quam, aut rarò comparatur more dicto, id est, in or, & simus: ut
 idoneus, rubeus, ceruleus, arduus, pius, &c. sed ubi comparatio-
 ne opus est, capiunt magis, & maxime: ut magis dubius, & ma-
 xime dubius. Ratio regulæ est: quia cōparatiuus regulariter for-
 matus, debet superare positium una syllaba: ut docti doctior. Re-
 gulariter dixi, propter peior, maior, minor, &c. Et quia i, litera
 inter duas uocales efficitur consonans: ut maior, comparatiuus
 non superaret positium: ut peior: & si i, non fieret consonans,
 ut superaret, esset mala sonantia. Tenuis non, &c. Te-
 nuis, Alexander negauit in scitè comparari posse. habet enim te-
 nuior, & tenuissimus, apud probatissimos autores.

DE PRAE TE

RITIS, ET SUPINIS VER-
BORVM. LIB. V.

Compositum, simplexq; modo flex-
tuntur eodem.

Excipies quædam, post clarè noti-
ficanda.

Verbum compositæ figuræ coniugatur ut
simplicis, & contrà: ut sedeo, sedes, sedi: possideo possides, posse-
di. Excipies, &c. Excipiuntur quædam: quia do est primæ
coniugationis: reddo, addo, tertiæ: maneo, mansi: imminéo, immi-
nui: hæc & alia satis declarabuntur: ideo hic nolui ponere.

A, quoties mutatur in i, per e, pono supina.
Demitur hinc do, go, sapio, salio, statuoq;.

Si uerbum compositum mutet a, simplicis in i, supinum reti-
nebit e: ut facio, feci, factum: reficio, refeci, refectum, &c.

Demitur, &c. Tolluntur uerba in do: ut cado, cecidi, casum:
recido, recidi, recasum. Et in go: ut ago, egi, actum: adigo, adegi,
adactum. Et composita à sapio: quia retinent i, in supino: ut de-
sipio, desipui, desipitum, &c. A salio, & statuo, quæ pro a, in su-
pino retinent u: ut insilio, insilui, insultum, &c. Hoc etiam no-
tatu dignum, uerba mutantia e, in i, non perdunt e, simplicis in
præteritis & supinis: ut emo, emi emptum: redimo, redemi, re-
demptum: sic sedeo, insideo.

Quum geminat simplex, cōposito tolle priorē.
Quam retinet do, sto natum, ceu discere, posco.
Plurima sic olim, ceu nunc præcurro, repungo.

Quum simplex geminat principium præteriti, compositum
non ge

non geminat : ut mordeo, momordi: remordeo, remordi : pello, pepuli: compello, compuli, &c. Quam retinet, &c. Excipe composita à do, sto, disco, posco : quia semper geminant : ut credo, credidi: resto, restiti: edisco, edidici: repesco, repoposci. Sed olim plura: ut omnia composita à curro : ut decucurri: &c. nunc solum praecurro geminat principium : ut praecurri : à pungo, pupugi, sit repungo repupugi, &c. Supinum nunquam principium geminat.

Si sit a, praesenti, non desinet esse supino.

Quoties praesenti fuerit a, non aberit supino : licet in praeterito mutetur: ut facio, feci, factum: fallo, fefelli, falsum.

Praeteritis quaecumque carent, spoliabo supinis.

Quaecumque carent praeteritis, carent etiam supinis: ut polleo, glisco, feruesco: &c. Licet praeteritorum, & supinorum carentia pertineat ad sequentem librum, tamen in hoc libro totam hanc rem absolui: quia brevius, & commodius fiet : nam ceteri carentia praeteritis, aut supinis ferme suis locis explicauere, & in defectiuis omnia repetiuerunt : id ego non faciam: quia breuitati, & puerorum utilitati studeo.

PRIMA CONIVGATIO.

Praeteritis aui facit as, atumque supinis.

Verbum primae coniugationis, facit praeteritum perfectum indicatiui modi à secunda persona singularis numeri indicatiui modi, praesentis temporis, ablata s, litera, & addita syllaba ui. Et in supino mutat ui, in tum, uel tu: ut amo, amas, amavi, amatum, amatu, &c.

Excipe do dedit atque datū: stetit atque statum sto:

Cuius compositum stitit, atque stitum capit apte.

Do, dedi, datum: circundo, circundedi, circundatum: sic pesundo, uenundo, satisdo: sto, steti, statum : huius composita stiti,

f s & stitum

Et situm faciunt: ut præsiti, præsitum: insto, institi, institum: asto, astiti, astitum, &c. Do, id est, dono, mitto, dico. Circundo, id est, circumpono. Venundo, id est, uendo. Pessundo, id est, calco, uel opprimo: pessum, id est, sub pedibus. Satisdo, id est, satisfacio, aut soluo. Sto, erectus sum. Insto, propè sum: ut pascha instat: uel operam do pro re acquirenda. Asto, id est, iuxta sto, &c.

Dono, lauo, laui, lotum, lautum, atq; lauatum.

Poto magis potum: iuui, iutumq; iuuare.

Lauo, laui, lotum, uel lautum, uel lauatum: ab eo quod olim dicebatur lauau, & significat rigo, uel aqua purgo, aut quouis humore purgo. Poto, potaui, potatum, & sepius potum, id est, bibo. Iuuo, iuui, iutum, quod supinum non est in usu: sed pro eo capimus adiutum, quod est ab adiuvio. lectum est iuuau. Iuuo, id est, auxilium do.

Præbet uî per itum cubo, cû sono, siue crepare, Et domo, siue tono, ueto cû plico. Nexo, xui, xû.

Præbet uî per ctum frico, cû seco, iunge necare.

Nulla supîna creat mico, dans micui. Datur auî Nonnullis: auî tantum dat supplîco, sicut

Omne plico uerbû, quod dat cû nomîne iuctû.

Hæc septem uerba cubo, sono, crepo, domo, tono, ueto, plico, faciunt per duas syllabas uî in præterito, & itum in supîno: ut, Cubo, cubui, cubitum, id est, iaceo. Sono, sonui, sonitum, id est, sonum facio. Crepo, crepui, crepitum, id est, uiolentum sonum facio, & frangor. Domo, domui, domitum, mansuctum facio, & utinco. Tono, tonui, tonitum, ualde sono, uel facio tonitrum. Veto, uetui, uetitum, prohibeo. Plico, plicui, plicitum, & aliquando plicaui, plicatum, id est, contraho, & rugas facio. Nexo, &c. Nexo facit nexui, nexum, id est, ligo, uel

necto

necto. Præbet, &c. Hæc tria uerba, frico, seco, neco, faciunt uī per duas syllabas in præterito, per ætum præcedente litera c, ante t, in supino: ut frico, fricui, frictum: est sicut sonat. Seco, secui, sectum, scindo, findo, diuido. Neco, necui, nectum: uel necaui, necatum: quacumq; re occido. Nulla supina, &c. Mico, micui facit absque supino, id est, fulgeo proprie cum motu, uel tremore: ut ensis micat, fulgur micat. Datur, &c. Quædam ex dictis etiam dant aui, in præterito: & similiter, quod facili conijcitur, atum in supino: ut increpo, increpui, uel increpauī, increpatum: implico, implicui, uel implicauī, implicitum, uel implicatum: sic dimico, dimicui, sine supino: ut mico, micui, uel dimicaui, dimicatum. Increpo, id est, cum clamore arguo. Implico, id est, inuoluo, innecto. Dimico, id est, pugno, quod re fit. Aui tantum, &c. Supplico solum facit supplicauī, supplicatum: ut omne compositum à plico cum nomine: ut duplico, duplicauī, duplicatum: replico, replicaui, replicatum: multiplico, multiplicaui, multiplicatum, &c. Supplico, id est, rogo humiliter, manus scilicet plicans.

SECUNDA CONIVGATIO.

PRæteritum per uī facit es: per itumq; supinum.

Verbum secundæ coniugationis facit præteritum à secunda persona singulari, præsentis temporis, indicatiui modi, mutando es, in uī per diuisas syllabas: & in supino facit itū: ut habeo, habes, habui, habitum, id est, posideo & teneo: terreo, terres, terrui, territum, timere facio, &c. Omnia uerba secundæ coniugationis desinunt in eo: & nulla alia, præter hæc primæ, beo, beas, creo, screo, meo, calceo, laqueo, nauseo, enudeo: & duo quartæ, eo, queo cum compositis.

Dat doceo doctum; teneo tentum; pateoq;

Passum; sic mistum dat misceo; torreo tostum.

Censeo

Censeo dat censum: careo cassum caritumq̃.

Verba hic posita, præterita secundum regulam formant: supina contra regulam: ut doceo, docui, doctum: id est, doctrina imbuo. Teneo, tenui, tentum: id est, apprehendo, detineo. Pateo, patui, passum: apertus sum. Misceo, miscui, mustum: confundo, & perturbo. Torreo, torrui, tostum: id est, uro, cremo, asso. Censeo, censui, censum: iudico, uel existimo. Careo, carui, caritum, secundum regulam: sed contra regulam cassum: non habeo, aut prius.

Polleo præterito caret: & uix nideo donat.

Polleo caret præterito: quod nideo uix habet. Calepinus dicit esse nidui: sed non est in usu. Quia carent hæc præteritis, etiam supinis carebunt, ut dictum est. Polleo, id est, possum, ualeo. Nideo, & renideo, id est, splendo.

Quod dat uī neutrum, timeoq̃ carento supinis:

Tolle ualet, noceo, placeo, doleo, taceoq̃,

Paret, olet, careo, pateo, lateo, calet, & li.

Verbum neutri generis, secundæ coniugationis, faciens præteritum per uī diuisas syllabas, cum unico actiuo timeo, caret supino: ut madeo, madui: humidus, & madidus sum. Studeo, studui, studiosus sum, & operam impendo. Surdeo, surdus sum. Sordeo, sordui, sordidus, immundus, & uilis sum. Candeo, candui, splendidus, & candidus sum, & alia penè innumera, quæ nimis longum esset subijcere. Timeo actiuum, caret etiam supino, id est, metuo. Tolle ualet, &c. Pauca neutra, quorum præterita per uī diuisas syllabas fiunt, supina retinent: ut, valeo, ualui, ualitur, id est, possum, ualidus & sanus sum: ut non ualeo dicere: ualeo rectè. Noceo, nocui, nocitum: id est, malum infero. Placeo, placui, placitum: id est, gratus sum. leges placitus sum, pro placui. Doleo, dolui, dolutum, tristis sum. Taceo, tacui, tacitum, non loquor: & ponitur

tur

tur aliquando actiue: ut taceo hanc rem. Pareo, parui, paritum, obedio. Oleo, olui, olitum, odorem emitto, siue bonum, siue malum: ut hoc bene olet, istud male olet. Careo. Pateo. Lateo, latui, latitum, abscondor, non compareo, latet me, id est, nescio. Caleo, calui, calidus sum. Et li, id est, liceo, licui, licitum: passiue significat id quod liceor actiue. Liceo, hoc est, appetior in auditione.

Dāt di, sum, prādet, uidet, & sedet. At geminabit S, sessum, stridet, stridi facit, absq; supino.

Prandeo, dat prandi, pransum, prandium sumo: & ponitur simpliciter pro comedo. Video, uidi, uisum, notum est. Sedeo, sedi, sessum, gemino ss, rotū est: sedet animo, id est, placet. Strideo, stridi, absq; supino, stridorem facio, id est, sonum uiolentum: dicitur etiam per tertiam strido. Prandeo etiam facit pransus sum: quia est neutro passiuum: ut gaudeo, gauisus sum, &c.

Di, sum, præterito geminato mordeo donat:

Vt pendet, spondet, tondet. Donat ueo ui, tum.

Dic fautum, cautū. Veo neutra carento supinis.

Quatuor uerba dant di, & sum geminato principio præteriti: ut Mordeo, momordi, morsum, dentibus lēdo, detraho, pungo, carpo. Pendeo, pependi, pensum, suspensus sum: capitur pro sollicitus sum: ut pendet animus. Spondeo, sponendi, sponsum, promitto. Tondeo, totondi, tonsum, crines, aut lanam seco forcipe. horum composita non geminant principium præteriti per regulam generalem prius dictam: remordeo, remordi: respondeo, respondi, &c. Donat ueo, &c. uerbum desinēs in ueo, facit præteritum in ui syllabam, quam supinum in tum mutat: ut moueo moui motum, de loco in locum muto, capitur pro induco. Foueo, foui, fotum: calefacio, lenio, nutrio. Voueo, uoui, uotum, religiose promitto. Dic fautum, &c. Duo irregulāri

gulariter supina faciunt. Fauco, faui, fautum: bene alicui opto. Caueo, caui, cautum, id est, provideo, fugio, ac uito. V eo neutra, &c. Reliqua neutri generis sunt, & carent supinis omnia: ut liuco, liui, id est, liuidus sum, hoc est, sordidus, niger, ac inuidus. Ferueo, ferui: uel ferbeo, ferbui: id est, ualde caleo: & fluctuo, uel aestuo, bullio. Conniueo, conniui, uel connixi, claudio oculos, & consentio. Paueo, paui, id est, timeo. Aueo, aui, cupio. Flaueo, flauui, id est, flauus sum, &c.

Dant quoque ui, tum, flet, plet, delet, net. & c. adde Cū uiet, ortum oleo. Sed uult adoleuit adultū. Do simplex oleo per uī mage: nata per eui.

Sunt adhuc pauca secundæ cōiugationis uerba facientia præterita per ui syllabam: supina uerò per .um, mutata ui in tum: ut, Fleo, fleui, fletum, id est, lachrymor. Pleo non est in usu, sed bene composita: ut compleo, repleo, eui, etum: idem quod impleo, scilicet plenum facio: depleo, & pleui, depletum, euacuo: deleo, deleui, deletum, destruo propriè lineas, aut regulas. Neo, neui, netum: unde netrix, propriū mulierum est fila facientium. Cio, cies, ciui, citum: pro eodem dicitur per quartam, cio, ciui, citum, id est, uoco, prouoco: cōposita utriusque semper sunt quartæ: ut accio, concio, excio, &c. Vieo, uieui uietum, uerbum est antiquum, significans ligare, & inflectere. Oleo, olui: facit etiam oleui, oletum, hinc oletum, id est, stercus humanum, quod ualde male olet: & composita, aboleo, id est, deleo, extra consuetudinem duco: aboleui, aboletum. Exoleo, extra consuetudinem uenio: exoleui, exoletum. Inoleo, inualeo, in usum uenio: inoleui, inoletum. Obsoleo, sordeo, uel exoleo, obsoleui, obsoletum, &c. Adoleo, adoleui, adultum, adultu, id est, cresco, & cremo. Do simplex, &c. Oleo simplex facit libentius uī per duas syllabas, & itum in supino. Et ab eo composita sæpius habent eui, etum: ut patuit.

Dant

Dant si, sum, suadet, ridet, manet, heret, & ardet,
 Et terget, mulcet, mulget; iubeo geminans ff.
 Indulget, si, tum, cum torquet, sapius optat.
 Sorbeo psi, ptum dat, uel normam ritè reservat.
 Dans a, per i, maneo minui facit absq; supino.
 Sic urget si, uult, cum fulget, turget, & alget.

Quædam habent si, sum: ut, Suadeo, suasi, suasum, id est, consulo. Rideo, risi, risum. Maneo, mansi, mansum, capitur pro expecto. Hæreo, hæsi, hæsum, arctè rei insideo, figor, imprimor, & dubito. Ardeo, arsi, arsum, uror, inflammor: & capitur pro uehementer amare. Tergeo, tersi, tersum: uel per tertiam tergo, tersi, id est, mundo, & nitidum facio. Mulceo, mulsi, mulsum: uel etiam mulxi, mulctum, lenio, mollio, blandior, mitigo, dulcem facio, ungo, delecto, polio. Mulgeo, mulsi, mulsum, uel mulxi, mulctum, lac è mammis exprimo. Iubeo, iussi, iussum, gemino ff, utrobiq; id est, impero. Indulgeo, indulsi, indulsu sum: sed frequentius indultum, obsequor, & facillè concedo. Torqueo, torsi, torsu, & sapius tortum, inflecto, iacto, gyro celeri roto, & gubernò. Sorbeo, sorpsi, sorptum, uel secundum regulam, Præteritum per ui, &c. facit sorbui, sorbitum, quicquam molle deglutio. Dans a, per i, &c. Composita à maneo, quæ mutant a, in i, breuem, habet u, sine supino: ut, Eminéo, eminuui, uideor, & præ alijs pateo, uel excello. Immineo, imminui, insto. Præmineo, præminui, præcello, &c. Sic urget, &c. Id est, sine supino urgeo, si, facit: ut urgeo, urfi, premo, cogo, compello, festino. Cui iunguntur fulgeo, fulsi, id est, splendo. Turgeo, turfi, id est, inflor, & tumeo. Algeo, alsi, id est, frigeo, absq; supino.

Xi, ctū, dant mulcet, mulget, luget, uelut auget.
Xi, friget, lucet, conuiuet; absq; supino.

Hæc

Hæc quatuor, mulceo, mulgeo, lugeo, augeo, habent xi, in præterito: & ctum, præcedente c, in supino: ut mulceo, & mulgeo, xi, multum, patuerunt: quia etiam faciunt mulsi, multisum: & ita eadem præterita & supina. Lugeo, luxi, luctum, id est, doleo, & tristor, & ualde fleo, & in lugubri ueste sum. Augeo, auxi, auctum, id est, maius facio. Xi, friget, &c. Tria faciunt xi, absque supino. Frigeo, frixi, sum frigidus, ac etiam segnis. Luceo, luxi, id est, lucem emitto. Conniueo, connixi, habet etiam conniui: ut dictum est supra in regula, Dat ueo, ui, &c.

TERTIA CONIUGATIO.

Vult xi, ctumq; cio. Facit & iacit ecit, & actum. Elicio per ui dat itum: fratres mage xi, ctum.

Verbum tertiæ coniugationis desinens in cio, dat xi in præterito, & ctum per c, in supino: ut aspicio, aspexi, aspectum: inspecio, inspexi, inspectum: despicio, despexi, despectum: & reliqua composita à specio, spexi, spectum, id est, uideo, quod iam exoleuit. Pelliceo, pellexi, pellectum: compositum à lacio, lacis, lacit, id est, in fraudem duco, quod in usu non est, sed bene frequentatiuū lacto, & sua composita: Allicio, allexi, allectum, blandè attraho: illicio, illexi, illectum, induco: Pelliceo, id est, pertraho, & c. Facit, &c. Excipiuntur facio, feci, factum: iacio, icci, iactum: quorum composita faciunt supina in ectum, per regulam, A, quoties mutatur, &c. ut inficio, infeci, infectum: iniicio, inieci, iniectum, & c. Elicio magis habet elicui, elicutum, quàm elexi, electum, id est, blandè educo, & attraho. Reliqua eiusdem compositionis, magis xi, ctum faciunt: ut pellicio, pellexi, pellectum, & c.

Dic fodi, fossum gemino ss: fugi, fugitumq;.

Fodio facit fodi, fossum, gemino ss, fugio autem fugi fugitum. Fodio, terram & uo. Fugio, id est, uito, & currendo relinquo.

Iui

Iui, itumq; cupit. Sapit ui, uel ui dat itumq;.

Dic capio cepi captum. Rapio rapui ptum.

Cupio facit cupiui cupitum: ut sapio sapiui sapitū: quod uerbum etiam & saepius quidem facit sapui sapitum. Catio, cepi, captum. Rapio rapui raptum: nec sunt plura his desinentia in pio. Cupio, id est, desidero. Sapio, id est, saporem habeo, aut per saporem iudico: ut, haec caro sapit adulationem: & ad alia transfertur. Catio, apprehendo, accipio, rapio, uiolenter aufero.

Dat pario peperit partum, aut paritū. Quatioq;

Dat quasi quassum, Cussi cussum dabo proli.

In rio unicum uerbum pario, dat peperit partum, uel paritum, id est, prolem produco: & proprie foeminarum est: etiam significat efficio, uel acquiro. In tio simplex unicum est, quatio quasi quassum: unde est quasso quassas uerbum, commoueo. Eius composita mittunt cussi & cussum: ut Concutio concussi concussum, gemino ss, in praeteritis & supinis, id est, percutio, motito: Executio excussi excussum, expello: Incutio incussi incussum, infero: Decutio: decussi decussum, Gallice, abbatre: Succutio, Secourir, & esbranler: Discutio, examino, &c.

Vult uo semp ui, dās utū. Vult struo xi, cium.

Datq; fluo xi, xum. Pluo ui, uel, uī, dat & utum.

Vultq; ruo ruitum: dat utum proles tibi solum.

Nulla supina dabunt metuo, luo, congruo, sicut

Annuo, cū socijs, cluo, respuo, & ingruo, iūctis.

Verba in uo per diuersas syllabas desinentia, faciunt in praeteritis uī, per diuisas syllabas, & in supino utum: ut arguo argui argutum, id est, accuso, & reprehendo: item ostendo uel indico. Statuo statui statutum, id est, pono, uel ordino. Vult struo xi, &c. Excipiuntur aliqua a regula: nam Struo facit

struxi structum, id est, paro, aut facio edificium, aut quidpiam aliud. Etiam Fluo fluxi fluxum, propriū est liquorum fluentium, ut aqua fluit, &c. Pluo plui, uel plui, plutum: raro legitur nisi in tertia persona singulari. Ruō rui ruitum, id est, cado. Composita huius, solum rutum faciunt: ut diruo dirui dirutum, id est, destruo. Eruo erui erutum, extraho & libero. Irruo irrui irutum impetum facio. Obruo obrui obrutum, id est, opprimo, &c. Nulla supina, &c. Quadam carent supinis: ut, Metuo metui, id est, timeo. Luo lui, soluo, suslineo, & patior. Congruo, congrui, concordo uel conuenio. Item ingruo ingruui, inuado, immineo, impetū facio. Nuo, id est, caput moueo, uel capite significo, facit nui nutum: sed composita supino carent: ut Abnuo abnuui, id est, nego. Annuo, id est, assentior. Innuo innui, ostendo quid uelim, siue affirmem, siue negem. Renuo renui, refuto, &c. Cluo clui clui, id est, pugno & splendo. Respuo respuui, repudio, & sperno.

Bi, bo, bitumq; facit, Scabo, lambo, carento supinis.

Vt cubo, sic proles. Dāt scribo, nuboq; psi, ptū.

Verbum desinens in bo, facit bi, in praeterito, & bitum, in supino: ut Bibo, bibi, bibitum, cum compositis, Adbibō, Ebibō, Imbibō, &c. Deglubo, deglubi, deglubitū, id est, excorio. Scabo scabi, id est, frico: supinum scabitū, non est in usu. Lambo lambi, id est, lingo: supinum lambitum non est in usu. Vt cubo, &c. Composita à cubo, incumbo, per tertiā desinunt: & abiecto in praeteritis & supinis m, faciunt cubui cubitum, sicut cubo: ueluti Procumbo procubui procubitum, id est, cado. Accumbo accubui accubitum, id est, asideo uel adiaceo mense. Incumbo incubui incubitum, in aliquo uel super aliquid iaceo. Incumbo etiam significat operam do: ut incūbo uirtuti. Dant scribo, &c. Scribo scripsi scriptum, id est, literas formo, uel librum

librum compono. Nubo nupsi nuptum, uiro trador.

In ui, tum, muta sco. Pasco dat tibi pastum.

Agnosco, cognosco dabís per ítum. Nihil autē

Gliſco dabit, uelut inceptiua. Poposcit habeto

Poscere. Vult díſco didici. Compescit uí, díſ.

Hæc per ítum flectam. Conquexí tolle supinū.

Verbum definens in sco, mutat sco, in ui, syllabam, & in tum: ut nosco noui notum, id est, non ignoro. Quiesco quieui quies- tum, id est, non moueor, dormio, & quiescere facio: ut quiesce tumultum hunc: tunc est uerbum actiuum. Suesco sueui suctum, id est, solco. Assuesco assueui assuetum, id est, consuetudinem habeo. Ascisco ascui ascitum, adiungo, assumo, arrego, at- tribuo, admitto, aggrego. Pasco, &c. Exciuntur à re- gula pasco, cognosco, agnosco, quæ præterita regulariter for- mant, paui, cognoui, agnoui: supina uerò contra regulam, pastum, cognitum, agnitum. Pasco, id est, nutrio. Agnosco ue- tera, & cognosco noua, propriè idem sunt. Nihil, &c. Gli- sco caret præterito, & supino, id est, cresco: & accipitur pro cupio. Item præteritis, & supinis carent uerba inceptiua, id est, inchoatiuæ formæ, saltem proprijs. Capiunt autem præte- rita à primitiuis: ut Calesco calui. Tepesco tepui. Poposcit, &c. Posco poposci. Disco didici. Compesco compescui. Dispe- sco dispescui, quæ quatuor faciunt supina in itum: ut poscitum, discitum, dispescitum, compescitum, licet sint in raro usu. Di- sco, doctrinam capio. Posco, id est, peto. Compesco, id est, coëreco, cohibeo, domo. Dispesco, separo, dirimo, quasi diuer- so pascuo diduco. Conquexí, &c. Conquinisco conquæ- xi, sine supino, id est, caput inclino, uel conuiueo: capitur etiam pro indignor.

N, mota, ci, ctum, uinco dat. Dicoq; xi, ctum.

Vt duco. Parco si, sumq̃, pepercit, itumq̃.

Icere, ci, ctum, uult. In di, sum, do, bene uertes.

Vinco facit uici uictum, ablata n, litera, id est, supero. Disco dici dictum, loquor, & nomino. Duco duxi ductum, notæ significationis est. Parco parsi parsum, uel pepercit parctum, abstineo, quasi parum tango, ut aiunt: ut, parco nummis. Ico, ici, icum, id est, percutio. In, di, &c. Do, mutatur in di, & sum: ut mando mandi mansum, id est, comedo, uel dentibus conficio. Scando Scandi scansum. Ascendo ascendi ascensum. Descendo: uerba satis nota. Defendo defendi defensum, id est, protego. Incendo incendi incensum, est accendo, id est, ardere facio.

Tolle cado cecidi casum. Pandi cape passum.

Edi, sum, uel sium. Dat pedo pepedit, itumq̃.

Cado cecidit habet, sic pēdo pepēdit, & in sum

Fiet utrūq̃, quibus par tēdo est, dās quoq̃ tētū.

Cado cecidi casum, id est, ruo. Pando pandi passum, aperio, & patefacio. Edo pro comedo, edi esum, uel estum. Pedo pepedi peditum, uentris crepitum facio. Cado cum æ diphthongo, cecidi, secunda longa, casum, id est, percutio, & amputo, & interficio. Pendo pependi pensum, id est, suspendo: ut pendo firem, uel togam: & significat etiam pondero, aestimo, sustineo. Tendo tetendi tensum, uel tentum, id est, expando, excepta sunt à regula. In di, sum, do, bene uertes, &c. Et horum quinq̃ geminant principium præteriti, cado, pedo, cado, pendo, tendo: quorum composita non gemināt: ut Incido incidi: à cado. Oppedo oppedi, id est, contrā pedo. Occido occidi, à cado. Appendo appendi, id est, aliquid pendo. Attendo attendi, id est, considero.

Quod do componit, didit atq̃ ditum dabit usq̃.

Dic

Dic tñ abscōdit, quod itum, poscit mage ꝑ sum.
Sido præteritum nescit; rudo, strido supinum.

Composita tertiæ coniugationis à do, faciunt didi in præterito, & ditum in supino: ut addo addidi additum, id est, iungo. Abdo abdidi abditum, aufero, uel abscondo. Condo condidi conditum, facio, & congreco, uel tego, sepelio etiam. Credo credidi creditum, quasi cretum do, id est, decretum & firmum do: quod etiam significat committo. Prodo prodidi proditum, manifesto, & dolo trado, uel rem alterius aperio, &c. Dictamen, &c. Abscondo sine geminatione abscondi facit: & absconditum melius quàm absconsum. Sido caret præterito proprio, ergo etiam supino: & dicitur præteritum à sedeo capere sedi propter significationis cognationem: & significat descendere, siue ad sedendum, firmandum, manendum, ut ponere propriè est animi. Rudo, rudi. Strido, stridi, nesciunt supinum. Strido, id est, strideo. Rudo, grauitè sono: propriè est asinorum.

Tundo facit tutudi, tunsum, composita tñ tustum.
Scindo, scidi, scissū, dat findo, fidi, quoq; fissum.
Et fundo, fudi, fustum. Si, sum, dato ludo,
Diuido cum uado, rado, ceu lædere, trudo,
Et rodo, plaudo, claudio, & cedo geminans ff.

Tundo facit tutudi, geminans principium præteriti: in supino autem tunsum, id est, percutio, pulso, & in uase quippià comminuo. In compositis ablata n, litera, tustum facit: ut contundo contudi contusum, simul tundo. Extundo, extudi extusum, excutio. Obtundo obtudi obtusum, hebetō, uel nimis uerbis molestō. Retundo retudi retusum, id est, reprimo, &c. Scindo, &c. Scindo scidi scissum, & findo fidi fissum, perdunt n, tam in præterito, quàm in supino, ubi geminant ff. Scindo &

fundo notæ significationis. Et fundo, &c. Fundo fudi fufum non geminat ſ, ſed perdit n, tam in præterito quàm in ſupino: ut fundo fudi fufum, liquefacio, uel liquidum ſpargo. Si ſum dato, &c. Pauca uerba mutant do, in ſi, & ſum: ut ludo luſi luſum, ludum exerceo, & ioco: & derideo uel decipio cum accuſatino. Diuido diuiſi diuiſum, partior. Vado uafi uafum, eo. Rado rafi rafum, id eſt, cultro uel quauis alia re acuta decerpo: ut rado barbam. Lædo læſi læſum, dolore afficio, aut malum infero. Trudo truſi truſum, manibus pedibus ue impello. Rodo, mordendo comedo, ie ronge: capitur pro detraho. Plaudo, manibus percutio, & geſtu lætitiã indico. Claudio clauſi clauſum, uel mutata au, in u, longum, cludo cluſi cluſum, id eſt, operio. Compoſita ſemper au, in u, longum uertunt: ut inclûdo, exclûdo, &c. Cedo ceſſi ceſſum, ſine diphthongo, id eſt, abeo & locum do.

Go uel guo xi, ctumq; facit. Tamen iſta ſupinis N, tollunt, pingo, ſringo, cum fringere, ringo. Tango facit tetigi, tactũ. Dat ago egit & actum. Vult frango fregi fractum: pegi pepigiq; Et panxi pactum pango. Capiet lego, gi, ctum. At xi, ctumq; dabunt intelligo, negligo, dili. Dat pungo pupugi, punxi; punctũ uenit inde.

Verbum in go uel guo deſinens, facit xi in præterito, & ctum in ſupino, præcedente c: ut pergo perrexi perreclum, id eſt, in re procedo. Affligo afflixi affluctum, crucio, uel moleſto. Rego rexi rectum, guberno. Tamen iſta, &c. Excipiuntur à regula quadam: & primo quæ rectè præteritum formantia in ſupinis n, perdunt: ut pingo pinxi pictum: id eſt, formam alicuius rei ductis lineis repreſento. Stringo ſtrinxi ſtrictum, id eſt, premo & arcto: ſignificat etiam enſem nudo. Fingo finxi fictum,

factum, id est, formo & simulo. Ringo rinxi rictum: uel deponentaliter ringor, rictus sum uel fui, id est, os torqueo, ut canes faciunt latraturi: & ex ira in rugas os deduco: unde ringi, pro irasci, indignari, allatrare, repulsare, conuitiari, & murmurare ponitur. Secundo, tango tetigi tactum, geminat principium praeteriti, & utrobique perdit n, capitur pro serio, & percutio, item intelligo. Ago egi actum, id est, facio, duco: ut ago causam: & duco, ut ago uaccas in prata, & c. omnia serè composita ab ago, mutant a, in i, breue: ut abigo, abegi, abactum, id est, depello: adigo adegi adactum, id est, ui adduco, uel impello, & c. Item cogo, pro coago, ab ago, facit coëgi coactum, id est, compello, & in unum ago. Frango fregi fractum, id est, rum-po, uel destruo, utrobique perdit n. Composita mutant a, in i: ut confringo confregi confractum, simul frango. Effringo effregi effractum, id est, extra frango, & c. Pango, pepigi, geminato principio praeteriti, id est, paciscor, figo, planto, iungo: habet etiam pegi, & panxi pactum. Ab eo composita plura mutant a, in i: ut compingo compegi compactum, compono, & coniungo. Impingo, impello, & c. Lego legi lectum, uulgatum est. Quaedam composita retinent e: ut perlego, totum lego: relego, & c. Pleraque mutant e, in i, breuem: ut colligo collegi collectum, deligo delegi delectum, eligo, & c. At ista tria habent xi, & ectum, intelligo intellexi intellectum, scio, & cognosco: negligo neglexi neglectum, obliuiscor, & non curo: diligo dilexi dilectum. Dat pungo, & c. Pungo facit pupugi, uel punxi punctum, id est, stinulo, & morsum uel aculeum infigo, & c. Composita omnia habent punxi, praeter repungo, quod significat retaliare.

Dant si, sum, spargo, mergo, tergo & c. Locabis

Per xi, xum figo, frigo & c. carento supinis

Cum dego, satago, sugo, ceu lingit, & angit.

Vergo tenet neutrum, uelut ambigit. Ho, dato xi, ctum.

Meio facit minxi, mictum. ne dicito mingo.

Hec tria uerba spargo, mergo, tergo, faciunt si, sum: ut sparsi sparsum, merfi mersum, terfi tersum. Spargo, id est, latè proijcio. Composita mutat a, in e: ut aspergo aspersi aspersum, id est, ad aliquem spargo: sacerdos aspersit me aqua lustrali, id est, ut uul-
gus dicit, benedicta. Mergo Græcè dicitur baptizo, id est, hu-
mori immutto. Tergo, tergeo, idem. Locabis, &c. Duo habent xi, xum, figo fixi fixum, acuta re perforo, & firmum fa-
cio. Frigo frixi frixum, torrere propriè in sartagine, Gallicè, fri-
re. Carento, &c. Quædam carent, aut saltem rarò habent
supina: dego degi, sine supino, à de, & ago: ut dego uitam. Sa-
tago sategi, id est, satis ago, laboro, & sollicitus sum. Sugo suxi
suctum, humorem ore extraho. Lingo linxi, id est, lambo, &
aliquid lingua molliter tango. Ango anxii, crucio, suffoco, pre-
mo uexo. Vergo tenet neutrum, uelut, &c. ver-
go uersi uersum debuit facere: sed neutrum est in usu, id est, decli-
no. Ambigo, ex am, & ago, propriè significat circumago, cir-
cundo, dubito: caret etiam præterito, & supino. Ho dato,
&c. Duo sunt uerba in ho, & faciunt xi, in præterito, & ctum,
præcedente c, in supino. Traho traxi tractum, id est, ui ad me ra-
pio. Veho uexi uectum, id est, plaustro, uel quadrupede duco.
Meio facit, &c. In io, per i, consonantem unicum est uer-
bum, Meio, faciens minxi mictum, id est, urinam facio. ne utaris
mingo, quamuis olim in usu fuerit, tamen multò elegantius est
meio, quod sæpius inuenies: mingo uix unquam.

Lo dat ui, colo, consulo, & oculo datur in ultū.

Altū alo, siue alitū; molitū molo; celloq; celsum.

Cello facit ceculi, culsum. pepuli dato pulsum.

Velli,

Velli, uel uulsi dat uulsum, fallo fefelli
 Falsum, sublatum dat tollo sustulit, atq;
 Sallo facit falli, falsum: psallo dato psalli.
 Nulla supina dabūt psallo, uolo, iungito prolē.

Verbum desinens in lo, facit präteritum in uī per diuisas
 syllabas: ut Colo colui, uolo uolui, alo alui, consulo consului, oc-
 culo ocului, cello cellui, cuius composita in usu sunt, antecello
 antecellui, excello excellui, &c. molo molui. Inter hæc colo,
 consulo, & oculo faciunt supinum in ultum, cultum, consultum,
 occultum. Alo dat alitum, uel altum. Molo solum molitum.
 Cello sine diphthongo, celsum facit, & significat id quod cedo,
 cessi celsum. Cello cum æ, diphthongo ceculi, culsum facit: &
 significat cædo cecidi cæsum: hinc in usu est percello. Pello,
 pepuli facit, & pulsum. Vello uelli, uel uulsi, uulsum. Fallo
 facit fefelli, falsum. Tollo sustuli, sublatum. Sallo falli, falsum.
 Psallo psalli, sine supino. Caret etiam supino uolo, cum suis:
 ut malo, nolo, &c. Colo, adoro, ueneror, exerceo, habito,
 & diligo. Consulo cum datiuo, id est, consilium do, & prouide-
 o. Consulo cum accusatiuo, id est, peto consilium. Occu-
 lo, id est abscondo. Alo, id est, nutrio, & augeo, ubi de incor-
 poreis loquimur: ut, Honos alit artes. Molo, id est, mola tero,
 uel comminuo. Cello sine diphthongo, id est, cedo: iam obso-
 leuit. Composita in usu sunt, excello, præcello, &c. id est, exce-
 do, procedo, supero. Cello cum æ, diphthongo, id est, cædo,
 uel frango: extra compositionem iam non utimur. Percello,
 id est, percutio. Procello, id est, euerto: hinc procella procellæ,
 uis uenti cum pluuiâ, propriè in mari. Pello, eijcio, remoueo,
 & percutio: unde pulso pulsas. Vello, extirpo. Fallo, decipio.
 fallit me, id est, nescio. Tollo, id est, eleuo & sublimo, & ca-
 pio, & aufero: item nutrio. Sallo, id est, sale condio, uel consper-
 go. Psallo præcedente p, id est, cano, & propriè instrumento

musico:hinc psalmus,psaltes,psalterium.

Mo per uī dat itū. Tremo ponitur absq; supino.

Dant psi,ptum,demo,promo,cū sumere,como.

Vult emit emi emptū,geminās s̄,dat p̄mo si,sū.

Verbum desinens in mo, facitui per duas syllabas, & itum: ut uomo uomui uomitum, id est, per os eijcio. Fremo fremui fremitum, grauit̄, & confusē sono. Gemo genui genitum, prae angustia in sonum prorumpo. Tremo ponitur, &c. Tremo tremui, caret supino: commoueor, & agitor. Ie tremble Gallicē. Dant psi, &c. Demo, id est, aufero, dempsi, demptū. Promo prompsi promptum, profero, eloquor, expono. Sumo sumpsi sumptum, multum, & penē nimum mihi tribuo, & accipio. Como compsi comptum, orno, & maximē capillos.

Vult emit, &c. Emo emi emptum, comparo, mercor: ut emo librum. Composita mutant a, in i, breuem: ut redimo, redemi, redemptum, id est, rursum emo, uel libero. Adimo, aufero, &c. Geminans s̄, &c. Premo pres̄i pres̄um, utrobique gemino s̄, calco, uel innitor alicui rei cum pondere, & stringo, item uexo, &c. Composita mutant e, in i, breuem: ut supprimo, suppressi, suppressum, occulto, reprimo, &c.

Ponere cum gigno, per uī, per itumq; locabo.

Dico cano cecini cantum, per uī fit & entum,

Proles. Dat temno psi,ptū. Vī uertimus in tum.

Præteritis siui, spreui, strauī quoq; creui.

Linī uel liui leui ue, litumq; supinum est.

Verba in no, pauca sunt: nec datur hic regula: sed ponuntur singula: ideo pono & gigno habent uī per duas syllabas & itum: ut pono posui positum. Gigno genui, genitum. Cano cecini cantum. Composita faciunt uī per duas syllabas, et entum: ut præcino præcinui præcentum. Concino concinui concen-

tum

tum, &c. Temno tempsi temptum. Sino siui situm. Sperno
 sprecui spretum. Sternno stravi stratum. Cerno creui cretum.
 Lino lini, liui uel leui, litum, &c. Pono, colloco, constituo, &
 depono: ut pone metum. Gigno, genero: de uiro, & foemi-
 na dicitur. Cano canto, carmine describo, & laudo. Praecino,
 antè cano, Entonner Gallicè. Concino, simul cano, & consen-
 tio. Occino, contrà cano, &c. Temno, & contemno, id est, sper-
 no. Sino, id est, permitto, desino, cesso, termino. Sperno, de-
 spicio. Sternno, proijcio in terram, operio. Cerno, uideo. Lino, ali-
 quid superinduco.

Po, psi, ptumq; facit. Rupì, ruptũ, dabo rumpo.
 Donat uĩ pĩtũ strepo cũ crepo, dat coquo xĩ, ctũ.
 Vult linquo liqui lictum, natis dabis apte.

Verbum desinens in po, facit psi, & ptum, præcedente p, ut
 repo repsi reptum: animalium est uentre gradientium: ut sunt
 lumbrici, serpentes, &c. Carpo carpsi carptum, id est, tollo, &
 reprehendo, & capio, &c. Composita mutant a, in e: ut decerpo
 decerpsi decerptum, id est, carpo. Excerpo, eligo, uel ex aliquo
 carpo, exscribo. Rupì, ruptum, &c. At rumpo, dempta m,
 facit rupi ruptum, id est, frango. Donat uĩ, &c. Strepo
 strepui strepitum, sonum facio. Crepo crepui crepitum, supe-
 rius primæ est coniugationis. Dat coquo, &c. Duo sunt in
 quo, Coquo coxi coctum, id est, esui apto. Linquo liqui lictum:
 quo supino uix utemur in simplici: quia nusquam legi, sed bene
 in natis, id est, compositis: ut relinquo reliqui relictum: Linquo,
 relinquo, idem sunt quod dimitto.

Ro, uĩ, tumq; dabit. gessi gero uult quoq; gestũ.
 Vro, uĩ, ac uisum, uerro rĩ si, dato uersum.
 Curro, cucurrit habet, cursum. dat uĩ sero natũ
 Atq; ertum; dat & euit, itum, sub duplici sensu.

Verbum

Verbum desinens in ro, facit in praterito ui, syllabam, in supi-
no tum: ut tero triui tritum, comminuo, frico, tundo, & consu-
mo. Quero quasiui quasitum, inuestigo, & interrogo. Sero
seui satum per primam uocalem, semino, planto, & genero.
Gessi gero, &c. Gero gessi gestum, porto, ago, & rego: ut,
Petrus se bene gerit. Vro usi ustum, id est, ardore, aut frigore,
nonnunquam etiam alia ui ludo, & ardere facio. Verro uerri
uel uersi uersum, id est, traho, remigo, mundo. Curro cucurri
cursum, satis patet. Dat ui sero, &c. Composita non receden-
tia a significatione uerbi sero, faciunt cui, penultima longa.
Quando uero non significant seminare uel plantare, habent rui,
& ertum: ut dissero disserui disertum, id est, enarro uel declaro:
sic sero olim habuit serui sertum.

So, ui, tumq; facit. Si, sumq; faceſſo, capeſſo,
Cum uiſo. Pinſo dat pinſuit, indeq; piſtum.

Verbum finitum in ſo, facit ſui, & ſitum: ut laceſſo laceſſui
laceſſitum, id est, uexo, & incito, aut prouoco. Arceſſo arceſſi-
ui arceſſitum, id est, accuſo. Accerſo accerſui accerſitum, id est,
eo ad uocandum, uel uoco, &c. Si, ſumq;, &c. Tria uerba
in ſo, faciunt ſi, ſum. Faceſſo faceſſi faceſſum, id est, facio, uel eo
ad faciendum, & diſcedo. Capeſſo capeſſi capeſſum, id est, ca-
pio, uel ad capiendum eo. Viſo uiſi uiſum, id est, eo ad uiden-
dum. Pinſo, &c. Pinſo facit pinſui piſtum, id est, tundo: &
panem facio, pro eodem est pinſo pinſas, per primam.

Xi, xum dant plecto, cum flecto, neſtere, peſto,
Hæcq; xui, duo dant. Iui, peto donat & itum.

Verba in to, pauca ſunt: ideo non datur regula generalis.
Singula enumerantur. Et primo, Plecto plexi plexum, id est,
percutio, uel punio. Flecto flexi flexum, id est, inclino, uoluo,
duco, curuo, moueo. Neſto nexi, uel nexui nexum, id est, ligo.
Peſto pexi uel pexui pexum, capillos orno. Iui, peto, &c.

Peto,

Peto petiui petatum, id est, cupio, oro, quaero, adeo, &c.

Mitto facit misi, missum s̄, geminando supino.

S̄q; meto geminās s̄uit, & sum; uertoq; uerti,

Et uersum; Sterto dat stertuit, absq; supino.

Mitto dat misi, missum gemino s̄, in supino, id est, ad aliquem do. Meto messui messum gemino utrobique s̄, id est, segetem uel herbam seco, uel amputo. Verto facit uerti uersum, uerto & uoluo. Sterto stertui sine supino, dormio, & sonum altum dormiendo emitto.

Neutrum sisto nihil dabit, actiuum stitit edet,

Deinde statum format; nobis est Gellius autor.

Sisto neutri generis, id est, sto, caret proprio praeterito atque supino: potest tamen utrunq; sumere à sto: ut sisto steti statum. Et composita à sisto capient utrunq; de compositis à sto: ut consisto constitui constitū. Sic resisto, obsisto, assisto, desisto, &c. quae eandem significationem habet cum à sto compositis. Sisto actiuum habet stiti in praeterito, & statum in supino, ex sententia Gellij: & significat stare facio: ut, siste lachrymas, id est, noli flere. Et praesento. In euāgelio, ut sisterent eū domino, id est, praesentaret.

Dat uiuo xi, ctum. Soluo ui format & utum;

Vt uoluo. Calui caluo facit absq; supino.

Quatuor sunt uerba in uo, syllabam desinentia, quorum uiuo facit uixi uictum, id est, uitam ago. Soluo solui solutum: quod ligatum erat, non ligatum facio, & enodo, & debitum reddo: capitur etiam pro abnaugo. Voluo uolui uolutum, id est, uerto. Caluo calui, absq; supino, id est, decipio.

Nexo, xui, xum uult. Texo, xuit, indeq; textū.

In xo, tertia uerba duo sunt: Nexo nexui nexum, id est,necto. Texo texui textum, id est, telam struo: ponitur pro componere, facere, scribere, & huiusmodi.

Quarta

QUARTA CONIUGATIO.

IVi, quarta facit, ui, semper uertitur in tum.

Verbum quarta coniugationis facit in præterito iui, & in supino itum: ut eo iui itum: queo quivi quitum: audio audiui auditum, &c. Eo, id est, uado. Queo, id est, possum. Audio, auribus percipio.

Singultit uult singultum. Sepelire sepultum.

Væneo dat uænum. Veni uentum uenio uult.

Excipiuntur à regula quædam. Primo tria secundum regulam facientia præteritum, & contra regulam supinum: ut singultio singultiui singultum, grauiter tussio, & singultum emitto, ut faciunt fessi, & in frigidati. Sepelio sepeliui sepultum, id est, defunctum cõdo humi. Væneo uæniui uænum, id est, uendo: quasi uænum eo. At uenio ueni facit, & uentum, notæ significantiæ.

Pone amicit per ui per ciũ. Dat uincio xi, ctum. Sancio iungatur, quot & iui, format, & itum.

Amicio facit amicui, & amictum, uestio. Vinco uinxi uinctum, ligo. Sancio sanxi sanctum, uel sanciuu sancitum, id est, firmo: & propriè per hostiæ immolationem.

Haurit si, stum, dat. psi, ptum dat sepio, saltum. Et salui salio, proles formatur in ultum.

Dat psi, psum, cambit: legi hæc quãdoq; per iui.

Haurio hausi haustum, id est, humorem excipio, extraho. Sepio sepsi septum, id est, obstruo, & circundo. Salio salui saltum: habet etiam salui, ut audiui: non tamen salitum. Saulter Gallicè. Composita mutant a in i, breuem: ut insilio insilui insultum, in aliquid salio: prosilio, exilio, &c. faciunt semper supinum in ultum. Cambio campsi campsum, uel cambiui cambitum, id est, muto pecuniam.

Sentio si, sum uult, ut raucio. Fulcio si, tum,

Et

Et *farfit*, *farfit*. Per uī mutatur & *ertum*,
A' *pario* *natum*, *ri* *comperit* & *reperit* *uult*.

Sensio *sensi* *sensum*, aliquo *sensu* *percipio* : ponitur pro *intel-*
ligo. *Raucio* *rausi* *rausum*, id est, *raucus sum*. *Fulcio* *fulsi* *sultum*,
suslineo, *munio*, *fortifico*. *Sarcio* *sarfi* *sartum*, id est, *integrum fa-*
cio, *instauro*. *Farcio* *farfi* *fartum*, *saturo* *impleo*, *sagino*, *pingue*
facio *Composita* *mutant a*, in *e*, ut *confercio*, *refercio*, & c. Per
uī, & c. *Composita* à *pario* quæ *mutauerunt a*, in *e*, *breuem*, *fā-*
ciunt in *præterito* uī per *duas syllabas*, & in *supino* *ertum* : ut
aperio *aperui* *apertum*, *resero* : *operio* *operui* *opertum*, *te-*
go. At *duo* habent *ri*, & *ertum*. *Comperio* *comperi* *compertum*,
inuenio. *Reperio* *reperi* *repertum*, *casu* *inuenio*.

Aio *præterito* caret, & *meditantia* *uerba*.
Parturio, *esurio* cum *nupturio* *uolo* *tolli*.

Aio *præterito* caret: & est *quarta*, quia *imperatiuus* est *ai*, id
est, *dico*. *Verba* *meditativæ* *formæ* *carent* *præterito*, & *proinde*
supino: ut *dicturio*, id est, *cupio* *dicere*. *Parturio* *tamen* *parturiui*
facit: *esurio* *esuriui*, *nupturioq;* *nupturiui*.

DEPONENTIVM PRAE

TERITA ET SUPINA.

EX or, *finitis* *actiuam* *figito* *uocem*:
Ut *potior* *potio*: *formabitur* *inde* *supinum*.

Verbum *deponens*, ac *etiam* *commune* *facit* *supinum* *ex* *fecto*
uerbo *actiuo* in *o*, per *remotionem* *literæ* *r*, ut *potior*, *deme* *r*,
fit *potio* *potis* *potire* : hoc *haberet* *potiui* *potitum* : ergo *potior*
in *supino* *habet* *potiui* : deinde *ex* *participio* *præteriti* *temporis*
cum *uerbis* *sum* *es* *fui*, *facimus* *præteritū* *potitus* *sum* *uel* *fui* : si-
gnificat *obtineo*. Sic *considerabis* in *letor*, *ue* *eor*, *irascor*, *op-*
perior, quæ *regulariter* *faciūt* *latatum*, *ueritū*, *iratum*, *oppertum* :
quia

quia actiua forent lato letas, uereo ueres, irasco irascis, opperio opperis. Sic in penè innumeris alijs, &c. Lator, gaudeo. Vereor, timeo. Irascor, habeo iram. Opperior, expecto, &c.

Nil formāt uescor, liquor, medeor, reminiscor.

Supinis & proinde præteritis carēt, vescor, id est, cibo utor, & pascor. Liquor, id est, liqueo. Medeor, id est, do medelam. Reminiscor, recordor. Id autem semper notandum est diligenter, quoties dictio caret præterito aut supino, caret etiam omnibus quæ inde fierent, ut participijs præteriti & futuri in rus, uerbalibus in io, &c. Ideo timeor & metuor præteritis carent, quia timeo, metuo carent supinis. Nam præteritum uerbi in or, fit ex participio præteriti temporis & uerbo sum. Participium autem ex supino. Ergo si desit supinum, desunt reliqua: ubi uerò quid deest, solet per synonyma suppleri: ut medeor, medicatus sum: uescor, pastus sum uel fui.

Non seruant normā tutus, tuitus, ratus, aptus,
Et passus, fructus, fruitusq;, profectus, & ultus.
Atq; sequutus, & experrectus; iūge loquutus,
Nisus uel nixus, gressus, uelut orsus, & usus,
Oblitus, questus, commentus, iunge misertus,
Et fessus, mensus, lapsus, nactus, quoq; pactus.
Mortuus, ac ortus: sed donat iturus utrunq;.

Formant supina, proinde præterita, contra regulam uerba quorum participia præteriti temporis in litera posuimus. Tueor secundæ, tutum, id est, defendo, uideo. Supinum est etiam tuitum. Tuor tueris, infinitiuo tui: sed non est in usu, nisi in compositis contui, intui, & supinum est etiam tutum, uel tuitum, id est, aspicio. Reor, ratus sum, secundæ est, id est, arbitror, uel puto. Apiscor, aptus sum, uetus uerbum, & penè obsoletum, id est, acquiro, & assequor. Composita indipiscor, indeptus

deplus sum, & adipiscor adeptus sum, in usu habetur: & significat acquirere & assequi. Fateor secundæ est, fassus sum uel fui, concedo me dixisse, uel fecisse. Composita mutant a, in i, ut confiteor, diffiteor, id est, nego, profiteor, & c. Fruor fruëris, tertie, fructum uel fruitum: hinc fructus est, illinc fruiturus, id est, delector. Proficiscor proficisceris, profectus sum, id est, eo. Viscor, ultus sum, id est, uindico. Sequor sequutus sum, notum est. Expergiscor, experrectus sum, id est, euigilo. Loquor loqueris, loquutus sum, id est, dico. Nitor, nisus sum, uel nixus sum, id est, conor, & agere laboro. Gradior, gressus sum, id est, eo. Composita mutant a, in e, ut Aggredior, id est, adeo. Egredior, id est, exeo, & c. Ordior, orsus sum, id est, incipio: Ordior telam, pro telam texo, facit orditus sum. Vtor, usus sum uel fui, id est, usum rei habeo. Obluiscor, oblitus sum, id est, è memoria aliquid euolare sino. Queror, questus sum, id est, lamentor. Commiscor, commentus sum, id est, excogito. Misereor, misertus sum, misericordiam habeo. Fatiscor, fessus sum, uix est in usu: hinc defatiscor defessus sum, pro eodem a, in e, uerso. Metior quartæ, mensus sum, mensuro, pondero, confidero, aestimo. Labor, lapsus sum, cado. Nanciscor, nactus sum, id est, acquiro. Paciscor, pactus sum, facio pactum, & promitto. Morior participium facit mortuus sum præteriti, & moriturus futuri: tanquam supinum fuerit moritum: est autem mori è uita decedere,

& tertie coniugationis est. Orior infinitiuum oriri

per quartam habet: reliqua per tertiã sæpius, licet

oririis nõ malè dixeris: & significat nascor, surgo, incipio. Participium præ-

teriti tēporis ortus orta ortum.

Futuri uerò oriturus ori-

tura oriturum, tan-

quam à supino

oritum fit.

h

DE

DE VERBIS

DEFECTIVIS ET ANOM-
MALIS, LIB. VI.

Væ contra normam flectes, anor-
mia sunt.

Vt fero, sum, fio, uolo, eo, queo,
sultis, edo, sis,

Aufim, queso, forem, faxo, cedo, pluræq; multò.
Defectiua etiam, sic ambeſt, inquio, & inquam.
Inſit, aue, ſalue, capſis, apage, quibus euge
Deſ & ait, ſodes, ouat: omnia proſa recludet.

Verbum anomalum uel anorme, eſt quod contra aliorum re-
gulam coniugatur: ut ſum eſ eſt. Anomalum dicitur ab a, id eſt,
ſine, & nomos lex, Ideo ſine r, anomala ſcribes. Anorme dici-
tur ab a, id eſt, ſine, & norma, id eſt, regula. Eclipticum uel de-
fectiuum eſt, quod aliquo ad perfectam coniugationem neceſſa-
riò caret: ut polleo caret præterito, & timeo ſupino. Verum de
carentibus præterito & ſupino ſatis dictũ. Anomala ergo ſunt,

Fero. Fero, tuli, latum, ex rudimentis notum, id eſt, porto, cupio, dico,
patior ſeu tolero. Compoſita, Aſſero attuli allatum, id eſt, ap-
porto. Auſero abſtuli ablatũ, id eſt, tollo. Conſero cõtuli collatũ,
comporto, dono, cõparo. Diſſero diſtuli dilatũ, protraho, peren-

Sum. Sum, Proſero protuli prolatum, produco, pronuntio. Sum,
omnium maxime irregulare eſt, patet in exercitamentis puerorũ.
præteritum ſui habet ab antiquiſſimo uerbo ſuo fuiſ, id eſt, ſum.
Secunda perſona præſentis ſingularis imperatiui eſt ſis uel eſ:
& in plurali ſitis uel eſte, aliquando ſite. Caret gerundijs, &
ſupinis, licet in Donato mendoſe ponantur eſſendi eſſendo eſſen-
dum

dum. Ens in usu doctorum non est, quamvis à philosophis receptum sit. Potens nomen est: participia uerò præsens, absens. Nihil tale à reliquis compositis est: quia non dicimus prodes, obēs, &c. Assum ades adest, assumus adestis assunt, aderam, affui, affueram, adero. Imperatiuo adsis uel ades, &c. Sic prosum, prodes, &c. Possum potes potest, possumus potestis possunt.

Comicum est siem sies fiet, sient, pro sim sis sit, sint. Præsum præes, id est, præfectus sum, ueluti præsum urbi. Supersum, id est, resto. Intersum interes interfui, id est, inter aliquos sum, uel præsens sum. Obsum obes, id est, noceo. Prosum utilitatē afferō. Desum, deficio. Absum & adsum sunt contraria. Adsum, etiam aduenio: ut, Huc ades ô Melibœe. Fio, id est, efficior, irregulariter fierem, pro ferem facit: & fieri, pro firi. Præteritum est factus sum uel fui. Præsens imperatiui capit à futuro optatiui fias fiat, fiamus fiatis fiant: quia si non dicitur, nec fite, nec fitote. Fiens & fiendus, barbara sunt, in reliquis per quartam coniugationē coniugatur. Volo, ex exercitamentis notum est. Volo. Imperatiuo caret, quia uoluntas libera est. Supino gerūdijq; caret etiā. Composita similiter eunt: ut peruolo peruis peruult, &c. id est, ualde uolo. Malo mauis mauult, malumus mauultis Malo. malunt, malebam, malui, malueram, malam males, &c. Imperatiuo caret. Optatiuo malle, maluissim, malim. Coniunctiuo malim, malle, maluerim, maluissim, maluero. Infinitiuo malle, maluisse. cæteris caret. Et significat magis uolo. Nolo simili Nolo. liter coniugatur, excepto imperatiuo. Nolo nonuis, nonuult, nonumus nonuultis nolunt, nolui, nolueram, nolam, noles. Imperatiuo, tempore præsenti ad secundam personam tantum, noli. & pluraliter nolite. Futuro, ad secundam personam, nolito. & pluraliter nolitote. Optatiuo, nollem, noluissem, nolim. Subiunctiuo, cum nolim, nollem, nolueram, nolucro. Infinitiuo, nolle, nonuisse: & significat non uolo. Eo & queo per quartam coniugantur: & nihil irregulariter habent, nisi ibam & quibam, Queo.

h z ibo

- ibo, quibo: & in quibusdam temporibus aut personis secundam uocalem pro tertia, ut eo is it: & pluraliter imus itis eunt. Ibam, iui, iueram, eam, ies, &c. sed melius ibo. Imperatiuo eat, eamus, eunto, euntote. cetera rectè. Optatiuo futuro eam, eas, &c. Subiuncti uo, tempore praesenti, cum eam, &c. cetera rectè. Gerundia eundi eundo eundem. Sic quoque coniugabitur omnino. Cuius gerundia non inueni: nec à uaneo participia.
- Sultis.** Sultis, comicum est, pro si uultis: & sis, pro si uis: sodes, pro si audes, quibus comici & alij interdum utuntur, ad uitandam arrogantiam: quia superbum foret maioribus imperare: ideo addunt, Sis, sultis, sodes, pro si uis, si audes, si uultis, si placet: ut
- Sis.** uide sis, caue sis, apage sis, cape sis. Dic sodes, &c. Sic coniugatur: Indicatiuo modo tempore praesenti ad secundam personam singularem sodes. ceteris caret. sic secunda persona praesentis indicatiui, sis. & pluraliter sultis. ceteris caret. Edo, es, est, & pluraliter edimus editis edunt. Edebam, edi, ederam, edam. Imperatiuo es uel ede edat: pluraliter edamus, editite uel este, edant. Futuro esto uel edito: pluraliter edamus, estote uel editote, edunto uel eduntote. Optatiuo, essem, edissem, edam. Subiunctiuo, cum edam, essem, ederim, edissem, edero. Infinitiuo, esse, edisse, esurum esse. Gerundia, edendi, edendo, edendum. Supina esum esu, uel estum estu. Passiuum regulare est, nisi quòd
- Estur.** estur pro editur etiam dicitur. Composita eunt similiter: ut Comedo comes comest, comedi. Exedo exes exest, &c. Veteres, hoc est, qui longo tempore ante Ciceronem fuerunt, edo edis edit, &c. omnino regulariter coniugabant. Ac melius dicemus, edo es est, &c. & comes comest, quàm comedis comedit, &c.
- Ausim.** Ausim. Indicatiuo uel optatiuo futuri temporis ausim ausis ausit. & pluraliter ausint. ceteris caret. id est, audebo uel uti-
- Quaeso.** nam audeam. Quaeso. Indicatiuo, tempore praesenti ad primam personam, quaeso, & pluraliter quaesumus: irregulariter u, pro i, per eandem personam, id est, rogo rogamus. cetera exoleuerunt.

leuerunt. Forem. Optatiuo modo, tempore praesenti, & praefore. Forem. terito imperfecto: & Subiunctiuo modo tempore praeterito imperfecto, utinam uel cum forem fores foret. & pluraliter forent, id est, essem esses esset, & essent. Infinitiuo modo tempore praesenti, fore, id est, futurum esse: & ita differt ab esse contra indictos. ceteris caret. Composita eunt eodem modo: ut Afforem, id est, adessem. Proforem, prodessem. sic reliqua per composita a sum declarantur. Confore, simul fore. Defore, defuturum esse. Profore, prodesse, &c. Faxo, Indicatiui modi est futuri temporis pro faciam. Coniugatur autem sic: Faxo faxis faxit. & pluraliter faxunt. Dicimus etiam, Faxim faxis faxit. & pluraliter, faximus faxitis faxint: pro faciam facias, &c. uel fecerim feceris, &c. & est faxim, optatiui modi futuri temporis: & praesentis subiunctiu. Lubens faxim, id est, faciam. Cedo. Cedo. Imperatiuo modo tempore praesenti ad secundam personam, cedo, id est, dic uel da. & pluraliter ad eandem personam, cedite, id est, dicite, uel date: ceteris caret. Ambest tertia persona Ambest. praesentis indicatiui, pro circum est, sola est. Inquo uel inquo. quam, id est, dico. Indicatiuo modo tempore praesenti, Inquo inquis inquit. & pluraliter inquit. Praeterito perfecto, inquisti inquit. Futuro, inquis inquiet. Imperatiuo modo tempore praesenti ad secundam & tertiam personam, inque inquit. Futuro optatiui, inquit. Haec in usu sunt: reliqua olim lecta, inquitimus inquitis, inquam, inquite, inquirem, &c. Inquies, &c. iam penè omnino exoleuerunt. Infit tertia persona praesentis, & Infit. praeteriti perfecti indicatiui, tantum est in usu, id est, dicere incipit. Aue. Imperatiuo modo ad secundam undique personam, Aue. aue. & plural. aucte. Futuro aucto. & pluraliter auctote. Infinitiuo modo tempore praesenti, auere. Sic coniugatur salue: utrunq; Salue. est salutantis uerbum: ut, Aue Maria: Salue regina. Vale, id est, Vale. sanus sis, integrum est: quia ualeo nihil aliud est quam sanus sum. Apage. Imperatiuo modo tempore praesenti ad secundam Apage.

h 3 perfo

- personam singulariter apage. & pluraliter apagete, id est, ab hinc remoue: ab apo, id est, ab, & Græco uerbo ago, id est, du
- Apagesis. co.** Apagesis, id est, apage si uis. apage te à me, id est, rece-
Euge. de, abduc te à me. Euge. Imperatiuo modo tempore præsen-
 ti ad secundam personam singulariter euge. cæteris caret, id est,
Aio. bene age, & cōfortare. Aio, id est, dico. Indicatiuo modo tem-
 pore præsentis, aio ais ait. & pluraliter aiunt. Præterito aiebam,
 & c. integrum est, Præterito perfecto aisti. & plural. aistis. Im-
 peratiuo modo tempore præsentis ad secundam personam, Fu-
 turo optatiui & præsentis subiunctiui, aias aiat. & pluraliter
 aianus aiant. Participium est aiens, cætera non sunt in usu.
- Ouat.** Ouat, id est, letatur, & gaudium uociferando aut canendo
 demonstrat. Phocas solum ponit hanc tertiam personam. Par-
Amabo. ticipium est ouans. reliqua parum sunt in usu. Amabo, in-
 tegrum est: quia coniugatur amo amas: nec est proprie in-
 teriectio, licet interiectionis uel aduerbij officio fungatur blan-
 diendi: regit enim accusatiuum post se: ut amabo te, cura rem
Explicit. meam. Explicit & expliciunt censentur à doctis barbara. La-
 tini dicunt liber est explicitus, aut finitur. Addunt eclipticis lu-
 cescit, diescit, ningit, pluit: quia solas tertias personas in usu ha-
 bent: & impersonalia: quia carent futuro imperatiui, gerundijs,
 & participijs.

Dor, furo, for, der, fer, uix unquā suscipit usus.

Primæ personæ dor, furo, for, der, fer, à fari, non sunt in
 usu. id de simplicibus intellige: quia pessundor, affor, bene di-
 cimus.

Dic, duc, fac, fer, ais, fice non sic dicitur aptè.

Per apocopen dicimus dic, duc, fac, fer, pro dice, duce, face,
 & c. Sic prædic, adduc, benefac, perfer, & c. Composita autem
 à facio, ubi a, in i, uertitur, non patiuntur apocopen: quia per-
 fice, infice dicimus, & non perfic, infic, & c. Quid sit apocope,
 patet

patet per hunc uersiculum:

Aufert apocope finem, quem dat paragoge.

Syncopa diminuit de ui formata frequenter,
Ni dissyllaba sint. Tamen inuenies bene nosti.
Et scisti, flasti, flesti, sic plura notabis.

Syncopa prateritis in ui syllabam desinentibus, & inde formati saepe contingit: ut petij, pro petiui: formasti, pro formauisti, &c. Ni dissyllaba, &c. Dissyllaba rarius syncopantur: quia mosti, pro mouisti: isti, pro iuisti: tristi, pro triuisti, uix usquam inuenies, praesertim extra compositionem: quia commoisti, redisti, pro redijsti, intristi, & plura aliquando leges: ut frequenter nosti, scisti, flasti, flesti, &c.

Prateritum signant & praesens, prateritiua
Sub uoce, haec, odi, coepi, noui, meminiq;
Et pepigi, memini tote atq; memento reponit.

Haec uerba odi, coepi, noui, memini, pepigi, sub uoce prateritiua significant praesens, & prateritum tam imperfectum, quam perfectum. Odi, id est, odio habeo, habebam, aut habui. Coepi, incipio, incipiebam uel incepi. Noui, nosco, noscebam, aut noui: sic dices de reliquis. Haec uerba solum habent tempora a praterito perfecto indicatiui formata: ut odi, odeam, odissem, oderim, odissem, odero, odisse: sic reliqua. Memini, id est, recorder, uel recordatus sum, facit participium meminens, raro lectum. Et ultra alia habet in futuro imperatiui memento tu, mementote uos. Pepigi, id est, paciscor, uel pactus sum.

Sunt neutropassiuua solet, fit, fidit, & audet.

Moereo, cum gaudet, passiuum prateritum dant:

Ast utrunq; uolunt titubo, placeo, pateoq;

h 4 Suesco

Suesco caret, iuro, prandet, nubit, miseretq̃,
 Cœno, piget, tædet, pudet & licet, addito poto,
 Et libet, & mereor, pro quo mereo quoq̃ legi.

Verbum neutropassivum est, quod desinens in o, facit præteritum ac si desineret in or, ut Soleo, solitus sum. Fio, factus sum. Fido, fisisus sum. Audeo, ausus sum. Mœreo, mœstus sum. Gaudeo, gausus sum. Solco, id est, de consuetudine habeo. Fio quarta, passivum est activi facio. Fido, id est, fiduciam, & spem habeo. Audeo, id est, sum audax. Mœreo, mœsius sum per æ, diphthongum, aut per æ, id est, lugeo, & tristior. Gaudeo, lator. Ast utrunq̃, &c. Quædam retinent utrunque præteritum activæ vocis, & passivæ vocis: ut Titubo titubavi, uel titubatus sum. Placeo placui, & placitus sum. Patteo patui, & passus sum. Suesco sueni, & suctus sum. Careo carui, & cassus sum. Iuro iuravi, & iuratus sum. Prandeo prandi, & pransus sum. Nubo nupsi, & nupta sum. Miseret miseruit, & misertum est. Cœno cœnauit, & cœnatus sum. Piget piguit, & pigitum est. Tædet tæduit, & pertæsum est: quia tæsum non est in usu. Pudet puduit, & puditum est. Licet licuit, & licitum est. Poto potavi, & potus sum. Libet libuit, & libitum est. Mereor merui, & meritus sum: dicitur pro eodem aliquando, mereo. Titubo, id est, lingua uel pedibus uacillo, nec insistere queo. Iuro, iuramentum facio, aut præsto. Miseret impersonale, significat ex alicuius miseria, corde anxium esse. Piget, dolere & mœstum esse: & propriè poenitentia est. Tædet, tædio esse: Pudet dedecori. Licet uerò, fas esse. Libet, placet. Mereor, aliquid facio, quamobrem dignus sum accipere bonum, aut malum.

Passivè signant sub o, uapulo, uaneo, fio,
 Exulo, cum nubo, liceo quibus addimus aptè.

Verbum neutrum passivum est, quod in o, desinens passivè
 si gnifi

significat: ut sex hic posita. Vapulo, id est, percutior. Vaneo, id est, uendor. Fio, id est, efficior. Desio, id est, deficio. Exulo, exul fio: & à patria expellor. Nubo, id est, uiro trador: de mulieribus tantum dicitur. Liceo, aestimor.

ABUNDANTIA, ET PRIMO VERBA COMMVNIA.

Hæc & plura leges communia, largior, hortor, Osculor, expior, stipulor, moror, hospitor, atq; Criminor, amplector, ueneror, cū dignor, adulator, Obluiscor; eis interpretor addito solor.

Verbum abundans est, quod sub una uoce actiue, & passiue significat, ut uerbum commune: ueluti largior, hortor, &c. Aut quum idem est diuersarum coniugationum: ut lauo lauas, uel lauo lauis. Aut cum reliqua in præteritis supinis ue concidunt: ut mulceo, & mulgeo mulsi mulsim. Aut quum idem multiplex præteritum aut supinum habet: ut sapio sapui uel sapiui. Horum multa ex dictis patent satis: ut arcto arctas, arctio arctis: albo albas, albeo albes: dico dicas, consecro: dico dicis, loquor, &c. Verbum commune est, quod in or, desinens actiue significat: ut Largior largiris, id est, tribuo, aut tribuor. Hortor hortaris, id est, admoneo, incito. Osculor oscularis, id est, osculum do, uel accipio. Experior experiris, id est, tento, uel tentor. Stipulor stipularis, rogo, uel rogor in obligatione contrahenda. Moror moraris, in mora teneo, uel teneor, expecto, uel expector. Hospitor hospitaris: suscipio, uel suscipior hospitio. Criminor criminaris, accuso, uel accusor. Amplector amplecteris, circundo, aut circundor, & accipio, uel accipior. Veneror, honoro, uel honoror. Dignor, dignum iudico, uel iudicor. Adulator, commune est: est autem adulari inferuire, & captare, ut

h s fauorem

*fauorem emereamur uel uoce uel gestu: dicimus ergo, ego adula-
lor tibi: & tu adularis à me. Obluiscor raro passiue capitur.
Interpretor, declaro, aut declaror. Solor & consolor, id est, con-
solationem do, & accipio, &c.*

DE VERBO

RVM FORMIS, LIB. VII.

Pæcipuas uerbi formas cognosce
quaternas.

*Formæ uerborum principales sunt quatuor,
Perfecta, ut lego. Meditatiua, ut lecturio. Fre-
quentatiua, ut lectito. Inchoatiua, ut seruesco,
calesco.*

De Frequentatiuis seu Iteratiuis.

Sic iteratiuum formes, ito fiat ab atum.

V, per o, mutabunt bene cætera uerba supini.

Sí fuit or, manet or. Sūt cūcta frequētia primæ.

Prætereunt legē nato, querito, fundito, scitor,

Siscitor, atq; agito, sector, loquitor, pauitoq;.

Perscrutando libros doctorum, plura notabis.

*Frequentatiuum uel iteratiuum uerbum, est quod assiduam
uel potius frequentem in agendo uim habet, & frequenter agē-
do iterat affectum: ut salto saltas, clamito clamitas. Formatur au-
tem dupliciter. Primo, à uerbis primæ coniugationis habentibus
in supinis atum, penultima longa, mutando a, longum in i,
breue, & u, uel um, in o: ut imperatum imperatu, imperito
imperitas: clamaturn clamatu, clamito clamitas: uolatum uolatu,
uolito uolitas, &c. Reliqua frequentatiua formantur à supino
mutan*

mutando um, uel u, in o: ut cursum uel cursu, curso cursas, saltum saltu, salto saltas, dormitum dormitu, dormito dormitas. Tueor tutum tutu, tutor tutaris: quia ex uerbis in or, fiunt frequentatiua in or: ueluti minor, minatum minatu, minitor minitaris. Frequentatiua uerba omnia per primam coniugationem inclinantur. Prætereunt, &c. Formantur contra regulam quedam, no, nas, natum natu, nato natus: quero quæris, quæsitum, tu, quarito, tas, id est, instanter quero: fundo, fustum, fundito, as, id est, sepe fundo: scio, scitum, scitor, aris, id est, interrogo uel inuestigo, quæ occulta magis, ac secretiora sunt. Sciscor facit sciscitor, aris, id est, scitor, & est magis in usu quam scitor. Ago actum, agito, as. A sequor, sector, aris, pro secutor, id est, continuè sequor. Loquor, loquitor, aris. Pauco, es, pauco, tas, ualde pauco, &c. Si quis doctissimorum scripta perscrutetur, plura notabit, nam pasco, pascito facit, pro pasto pastas, nosco, noscito, &c.

De Inceptiuis seu Inchoatiuis.

Præsentis primi modi, coniunge secundæ

Personæ, si uis uerba inceptiua creare.

Sic ferues, feruesco facit. Sed tollitur hisco.

Verbum inchoatiue uel inceptiue formæ est, quod cōtinuum incrementum passionis innata significat. Et propriè tantum à neutris secundæ coniugationis fit, addendo secundæ personæ præsentis indicatiui, singularis numeri, syllabam co: ut Tepeco tepes, tepeesco, id est, in horas magis tepefio. Caleasco, id est, fio calidus, sic egresco, albesco, fruesco, ardesco, madesco, &c. Quorundam primitiua in usu non sunt: ut ignesco, sanesco, herbesco, liquesco, iuuenesco, senesco, &c. Hæc omnia licet rectè augmentatiua dicantur, tamen non ineptè appellantur inchoatiua: nam qui calefcit, incipit aliquid caloris acquirere: licet non penitus incipiat iam primum calere. Ita declarato in reliquis.

Quæ

Quæ similiter in *sco*, desinentia formantur tam ab alijs uerbis, quam à neutris secundæ, non propriè dicenda sunt inchoatiua, sed inchoatiuis formatione similia: uulgò tamen etiam inchoatiua dicuntur: ut *Præsentisco*, id est, *præsentio*. *Concupisco*, id est, *cupio*. *Pertimesco*, id est, *pertimeo*. *Edormisco*, id est, *edormio*. *Labasco*, *cado* & *deficio*. Hæc in *sco*, omnia sunt tertiæ coniugationis, nec præterita aut supina habent, nisi à primitiuis. Sed, &c. Vnum formatur irregulariter, *hisco*, ab *hio* *hias*: quia regula postulat *hiasco*. Et est *hiscere* propriè *oscitare*, item *os* ad loquendum aperire.

De Meditatiuis, quæ & desideratiua dicuntur.

In meditatiuis quod in *u*, fit, iunge supino, *V*, semper breuians, *rio*; sic dabit *esur* it *esu*.

Meditatiuum uerbum, quod cum primitiuo significat *cupio*: ut *esurio*, esse *cupio*, etiam significat *famem patior*. Formatur meditatiuū à supino postremo correpta *u*, & addita *rio*: ut *partu*, *parturio*, id est, *cupio*, aut *conor parere*. Valla mauult hæc, quæ meditatiua uulgò dicuntur, dici desideratiua: quia desiderium, non meditationem notant: nō ineptè tamen meditatiua appellantur, quia maxime solemus meditari, quæ uehementer desideramus.

FINIS PRIMAE PARTIS
GRAMMATICAE
DE SPAVTE-
RIANAE.

SYNTAXIS

GRAMMATICAE DE- FINITIO.

GRAMMATICA quid est? Ars rectè scribendi, rectèq; loquēdi, poëtarum enarratio- nem cōtinens: omnium scientiarū fons uberri- mus. Est ne Grāmatici etiam exponere histori- cos & oratores? Quid nī? Cur igitur in defi- nitione, poëtarum solū meministi? Quia poëta uerus, quodāmo- do omnis scriptor est, uti homo, omnis creatura, & anima teste Aristotele omnia, quia omniū imagines in se recipit: ita diuinus poëta omnes scriptores præstat: quod de Vergilio in cōfesso est. Itaq; per poëtarū enarrationē, facīle intellexeris etiā reliquorū. Grammatica unde dicitur? A Græco nomine *gramma*: genitiuo τὸ γράμμα, grāmatis uel grammatos, id est, litera: & declinatur hæc gram- matica, grāmatica: uel grāmattice, grāmatices. Latine dicitur li- teraria literatura, & multitudinis numero literæ, literarum: quo nomine interim scientiā intelligimus quamlibet. Literæ, etiā epi- stola est. Quare grāmatica nomen habet à literis? Quia à literis incipit, è quibus docet syllabas efficere, & hinc dictiones, rur- sumq; orationes, quorū omniū uim, ut rectè loquamur, & scri- bamus, pulchrè enucleat. Infantem grāmaticen, id est, prauā & rudē literatoriam aut literationē, aut grammaticen dicimus.

GRAMMATICAE DIVISIO.

Grammatica quotuplex est? Duplex. Methodica, & Histo- rica. Quid est Methodica? Quæ rectè loquēdi & scribēdi præcepta cōtinet. Vnde dicitur Methodica? A Methodus, id est, uia: quia uiam rationis præstat. Quid est Historica? Est poëtas enarrandi scientia. Vnde dicitur? Ab historeo, id est, enarro.

METHO

METHODICAE DIVISIO.

Quot sunt partes Grammaticae methodicae? Quatuor. Orthographia, Etymologia, Syntaxis, Proscedia. Prima, litera: Secunda, dictio: Tertia, oratio: Quarta debetur syllaba. Orthographia quid est? Recte scribendi peritia: ut Chrysostomus cum ἡ χρυσός, ἢ χρύσος, ἢ χρύσιον. ch, aspirato, et γ, Græco, à chryson, id est, aurum. Vnde dicitur orthographia? Ab orthos, id est, rectus: et grapho, id est, scribo: inde orthographia, id est, recta scriptura. Etymologia quid est? Scientia ostendens uerā dictionum originem, cum reliquis accidentibus: ut rex à rego, etymon est. Vnde dicitur? Ab ἔτυμος, ἢ ἔτυμον. etymos, id est, uerus: et logos, sermo, uerbum, ratio, quasi ueriloquium. Syntaxis quid est? Pars grammaticæ, qua congruam orationem ab incongrua discernimus. Vnde dicitur? A σύν, ἢ σύνταξις. syn, id est, con, et τάξις, id est, ordino, et taxis, id est, ordinatio, hinc syntaxis coordinatio, siue constructio. Quid est constructio? Debita dictionum in oratione ordinatio. Quid est congruitas? Oratio secundum grammaticæ regulam facta: ut amo Deum. Quotuplex est congruitas? Triplex. Quomodo? Voce tantum, significatione tantum: et uoce cum significatione uel sensu. De prima: ut populus cantat. De secunda: ut populus cantant. De tertia: ut Petrus ambulat. Quomodo differunt grammaticè loqui, et Latine loqui? Grammaticè loqui siue cōgruè, est artem ita custodire, ut nullum admittatur uitium. Latine loqui, est ubi elocutione luceſcit oratio, et eleganter loqui. Syntaxis diuiditur: nam quædam est finita: ut amo Deum, quædam infinita: ut me amare. Rursus quædam est perfecta: ut amo Deum, quædam imperfecta: ut si amares Deum. Proscedia quid est? Carminis et accentus notitia: ut Simon Simónis penultima longa. Vnde dicitur? A προσ, ἢ προσέτις. pros, id est, ad, et œdo, id est, cano, hinc est accentus: et scribitur in secunda syllaba cum œ, diphthongo: ut comœdia, tragœdia: quia eiusdem est originis.

SYN

SYNTAXEOS DIVISIO.

Syntaxis quotuplex est? Triplex. Præceptiua, Permissiua, Prohibitiua. Præceptiua quid est? Syntaxis quæ sub arte, & præcepto continetur: ut uir fortis: turba sedet. Permissiua quid est? Syntaxis contra artem uitiosa, ratione uel autoritate excusata: ut sola bubo: omnes flere: pars secant. Prohibitiua quid est? Syntaxis nobis prohibita, quia uitiosa, nec ratione, nec autoritate excusata: ut uos estis doctus. Quotuplex est syntaxis præceptiua? Triplex. Familiaris, Media, & Elegās. Familiaris, quæ est circa familiarem loquendi modū perfectā constructio: ut, Te laudant omnes. Media, quæ est circa ornatiorē dicēdi modum perfectā constructio: ut, Te omnes quidē honore afficiunt. Elegans, quæ circa elegantissimum dicendi modum perfectā cōstructio: ut, laus tua non obscuro, nec uario sermone, sed clarissimē, & una omnium uoce profertur.

SYNTAXEOS ACCIDENTIA.

Syntaxi siue constructioni quot accidunt? Duo. Concordantia, & regimen. Concordantia quid est? Debita partium orationis conuenientia in genere, numero, casu, uel persona. Quotuplex est concordantia? Triplex. Quomodo? Adiectiui & substantiui. Relatiui & antecedentis. Verbi cum nominatione à fronte recto. Quot accidentia cōgruitatem mutant? Quatuor. Quæ? Persona, genus, numerus, casus. Persona inter relatiuum, & antecedens, & magis adhuc inter uerbum, & nominatum à fronte rectum. Casus inter adiectiuum, & substantiuum. Genus inter hæc, & relatiuum, & antecedens. Numerus his omnibus communis est. Casus etiam undique inter dictionem rectam, & regentē. Regimē quid est? Certi casus exigētia, de casus natura nihil amittentis: ut exigentia accusatiui in uerbo amo est regimen, quia dicimus, amo literas. Quare dixisti, de casus natura nihil amittentis? Propter casus aduerbialiter sine præpositione positos: ut uado Romam: quia ferē totam naturam casus

sus & nominis amittunt, adeò ut paucissima admittant adiectiua: quia non dicimus, nisi poëtice, uado Romam pulchram: nec, sum domi amplæ: sed solum domi meæ, tuæ, suæ, nostræ, uestræ, alienæ. Iure igitur rectore carere dicuntur ab Alexandro. Regere, est certum casum exigere, nihil de casus natura amittentem. Quomodo differunt regere, exigere, deseruire, & determinare? Boni autores nullam penitus in his differentiam posuere: potes hanc sumere: Exigere latius est quam regere: quia dictio, nihil præter casum regit, sed bene exigit: quia uerba proheretica post se exigunt infinitiuum, non regunt: & uerbum exigit aduerbium, non regit. Deseruire nihil differt à regere: ut, comparatiuus cui casui seruit, siue deseruit? id est, quem casum regit? Determinare, est confusionem significationis tollere, & hoc quàm latissimè se extendit: nam adiectiuum determinat substantiuum, non regitur à substantiuo: infinitiuum determinat finitum: aduerbium uerò uerbum: cognomenq; nomen: & semper unum substantiuorum in oppositione determinat reliquum. Omnis dictio recta determinat regentem. Quotuplex est regimen? duplex: Actiuum, & passiuum. Quid est regimen actiuum? dictio regens. Quid est regimen passiuum? dictio re-cta. Quid est dictio regens? quæ confuse significans declaratur per alteram, ut amo, hic, amo Deum. Quid est dictio re-cta? quæ dictionem regentem declarat: ut Deum, hic etiam, amo Deum. Quot partes orationis regunt? omnes, præter coniunctionem, ut liber Petri: hæc uolucrum: amo Deum: satis uini: amās Deum: ad patrem: heu me. Ergò, apud Vergilium, Illius ergò uenimus: non est coniunctio, sed aduerbium, fungens officio nominis, ut abunde hic, abunde ingenij cui est, facillè docetur: & sic exponitur: Illius ergò uenimus, id est, illius causa: & ita nulla coniunctio regit, nec regitur unquam. Quot partes orationis regunt, & reguntur? Tres, Nomen, Pronomen, Participium: quia solus casus regitur: ut liber Petri: hæc uolucrum: amor mei

mei: amans amantem. Quot orationis partes regunt transitiuè? Quatuor. Verbum, Aduerbum, Præpositio, Interiectio: ut, do tibi: parum uini: ad Petrum: uah peccanti. Quot partes orationis nec regunt, nec reguntur? Vna tantum. Quæ? Cōiunctio. Regit ne omne nomen? Ita aliquo modo: tamen nomen proprium, & loco illius pronomen, nō regunt, nisi per subauditionem: ut, Maria Zebedei, scilicet uxor. Aeneas Anchisæ, scilicet filius: similiter cum dixit Vergilius, Quid meus Aeneas, &c. scilicet filius. Item ego amo, ego, non regitur, nisi quia subauditur proprium, uice cuius ponitur Ioannes aut simile.

DE CONCOR

DANTIA ET REGIMINE,

LIB VIII.

Et primum de Concordantia.

Adiectiui & substantiui concordantia.

Obile cum fixo genere, & casu, numeroq;

Conueniat: nomen sic uult cognomini adesse.

Adiectiuum, & substantiuum esse debet eiusdem generis, casus, numeri: ut, acutus gladius, lasciuus passer, honesta uxor, pulchra facies, forte corpus, ingens æquor, scholare murmur. Quid est adiectiuum? Quod substantiuo adiungitur, sine quo sensum non perficit: & uariatur per tres diuersas uoces, aut per tres articulos: ut bonus, bona, bonum: hic & hec & hoc felix. Quare dicitur mobile? Quia de genere mouetur

uetur in genus: ut bonus bona bonum. Quid est substantium? Quod adiectiuo substat, & uariatur per unum articulum, aut per duos ad summum. Quare dicitur fixum? Quia firmum est, nec mouetur de genere in genus. Quotuplex est adiectiuum? Triplex. Nomen: ut, sanctus. Pronomen: ut, meus. Participium: ut, lectus. Ego pauper: utrum est substantium? Ego. Quare? Quia pronomina primitiue speciei per se pro substantiis habentur. Pauper est adiectiuum. Quot modis adiectiuum substantiuatur? Tribus. Primo, in masculino genere: ut oriens, occidens, pro coeli partibus. Secundo, in foeminino genere: ut arida pro terra: continens pro terra non insula. Tertio, in neutro genere: ut antecedens, id est, oratio alteram inferens. Consequens oratio illata. Quot modis declaratur substantiuatum in neutro genere? Tribus. Primo per nomen res: ut triste, id est, tristis res. Secundo per nomen pars: ut summum domus, id est, summa pars domus. Tertio per abstractum: ut equum, id est, equitas. Nomen sic uult cognomini adesse. Nomen & cognomen concordant in genere, casu, & numero, sicut adiectiuum, & substantiuum: ut, Pontius Pilatus, Symon Petrus. Idem est de praenomine, & agnomine dicendum: ut, Marcus Tullius Cicero. Si quis habet cognomen ab oppido, licet ne in ablatiuo sic loqui? Petrus de Bruxella, Egidius de Roma, Henricus de Gadauo? Minimè: quia doctissimi ita nunquam loquuti sunt: siue cognomen fuerit, siue patrum nomen: & haec sufficientissima ratio: ut IESVS Nazarenus, Liuius Patavinus, Petrus Hispanus, Cicero Arpinas, Thomas Aquinas, nō, de Aquino, & ita in reliquis. Licet ne dicere Petrus de ponte, Ioannes de lapide, de palude? Non: sed pontanus, lapidanus, paludanus, &c. Dic etiam Martinus magister, non magistri. Iacobus faber, non fabri. Si durius tamen fuerit nomen, & comode non possit detorqueri ad hanc formam, licebit ponas in ablatiuo, sed cum praepositione: ut, Guido à rupe forti, &c.

Concor

Concordantia Relatiui &
antecedentis.

Ponerelatiuum cum præcedente, in eodem
Et genere, & numero, necnō persona in eadem.

Relatiuum & antecedens concordant in genere, numero,
& persona: ut, ego gaudeo, qui locupletibus genitus sum. non
fles tu, qui perdidisti patrem? uideo pauperem, cuius misereor.
pater est, quem diligo, &c. De quibus relatiuis intelligitur re=
gula? Solum de qui, quæ, quod, ille, ipse, is: & si quando refe=
rant, iste, hic. Relatiuum quid est? Antè latæ rei recordati=
uum. Quotuplex est relatiuum? Duplex. Substantiæ, & acci=
dentis. Quod est relatiuum substantiæ? Quod refert antece=
dens substantiuum: ut habeo librum, quem quæris. Da relatiua
substantiæ. Qui, quæ, quod, is, suus, ipse, sui, ille, idem, alius, al=
ter, reliquus, cætera, cæterum. Quotuplex est relatiuum sub=
stantiæ? Duplex. Quomodo? Similitudinis, & diuersitatis.
Quot est relatiuum substantiæ similitudinis? Quod idem refert
cum suo antecedente: & sunt hæc, qui, quæ, quod, is, suus, ipse,
sui, ille, idem. Quod est relatiuum diuersitatis? Quod refert
antecedens diuersum à consequente, cum quo concordat, sed
sub eodem genere uel specie: ut amo laurum, & cæteras arbo=
res: ex quo infertur laurum esse arborem. Da relatiua diuersi=
tatis, Alius, alter, reliquus, cætera, cæterum: quia cæter aut cæ=
terus non dicitur. Relatiuum accidentis quod est? Quod re=
fert antecedens adiectiuum: ut qualis: ueluti, Sum albus, qualis est
pater. Da relatiua accidentis. Qualis, quantus, quot, quotus,
quotannis, quotenus, quotuplus, quotuplex, cuius, cuias. Intelli=
gitur ne regula nostra etiam de relatiuis accidentis? Non. Cur
ita? Quia semper cum sequenti concordant: ut Catharina est
pulchra, qualis est eius filius, uel quale est eius mancipium.
Cur relatiuum non cogitur cum antecedente concordare in

i 2 casu?

casu? Quia à diuersis casibus plerunq; reguntur. Coguntur ne aliquando in eodem casu poni? Etiam. Quando? Cum antecedens absolute, id est, sine uerbo ponitur, ut relatiuum habeat locum: ut, Virga tua, & baculus tuus, ipsa me consolata sunt. An relatiuum aliquando locatur sine antecedente? Etiam. Quando? Quum odij causa aliquem nominare nolumus, aut quia rem notissimam putamus. Prioris exemplū, dicit Iuno de Semele pellice, Ipsa petenda mihi: ipsam (si maxima Iuno Ritè uocor) perdam. Posterioris exemplum in euangelio Ioannis: Domine si sustulisti illum, dicito mihi, ubi posuisti eum.

De Relatiuo regula oratoria.

Quando relatiuo præcedens subdis, eodem Ponatur casu, quia uerbo dantur eidem.

Quem scribo librum bonus est, ornatiùs aio,

Quàm librū quem: nam rarò reperimus in usu.

Quando relatiuum qui, quæ, quod, præponitur antecedenti, sic ut antecedens cum eodem uerbo construatur, Latine & eleganter in eodem ponuntur casu: ut, Quas ad me dedisti literas, iucundæ fuerunt. Si antecedens in eodem casu præcedat, erit ne oratio congrua? ueluti, Librum quem scribo, bonus est. Erit mirum congrua, sed inelegans, ut uix satis Latina.

Altera de Relatiuo regula oratoria.

Si referens ponas inter generum uariorum

Casus, haudq; sequēs fuerit, propriū, dabis, ut uis:

Sin propriū fuerit: referens conforme sit illi.

Quotiescunq; relatiuum qui, quæ, quod, ponitur inter casus diuersorum generum, & sequens fuerit nomen appellatiuum, poterit concordare cum utrolibet. Si uerò sequens sit nomen proprium, cum eo concordabit relatiuum. Da prioris partis

partis exemplum: uideo animal, qui asinus dicitur, uel quod asinus dicitur, utriq; elegantius cōformatur. Posterioris partis: ut, nauigo aquā, qui Rhodanus dicitur. Est locus in carcere, quod Tullianum appellatur.

De coniunctiuīs & interrogatiuo.

Consimiles optant casus coniunctio, quærens, Consimilestq; modos, si non regimen uarietur.

Coniunctio & quicquid cōiungendi uim habet, petit similes casus, & modos similes. Item interrogatiuum & responsiuum, eiusdem erunt casus, nisi regimen uarietur. Da exempla prioris partis. Vxor & maritus litigant. Deus uel demon malus est. Tu es fortior quā Petrus. Superbus ambulat quasi rex. Quæ habent uim coniungendi? Quā, nisi, præterquā, sicut, quasi, uelut, & plura. Da posterioris partis exempla. Cuius est liber? Petri. Cui dabis panem? Inopi. Quis miseretur peccatoris? Mitissimus IESVS. Quæ tremunt barathra? IESVM, &c.

Adde quod cōiunctio ita similes casus cōiungit, ut tamen necesse sit, eos pertinere ad res diuersas: alioqui enim si ad rem eandem pertineant, nihilominus essent similes & iidem, sed sine ulla intermedia coniunctione: idq; per Appositionem, aut Eucationem: de quibus infra. Item copulatiua coniunctio efficit pluralem numerum: disiunctiua singularem: quia illa simul accipit ea, quæ coniungit, hæc tantum unum eorum. Quare addidisti, nisi regimen uarietur? Quia ubi dictiones exigūt, uel regunt diuersos casus, si id necessario fiat, hæc regula non habet locum: ut dicimus, liber meus, & nullo modo, liber mei: ideo necessario dicimus, hic liber meus, & Petri. Cuius penna est? Mea. Quanti emisti? Aureo. Cuius interest? Mea. Accusaris furti, an homicidij, an utroq;? Exempla de similibus modis. Terent. Cum nihil est, nihil desit tamen: a desio. Idem: An quod uiam ignorant, aut quod iter perferre nequeunt? Notan-

dum quod quoscunque casus dictio regens potest regere, illos etiam coniunctio potest copulare. Si quis interroget, qualis est? potes ne respondere Homo? Minime. Cur non? Quia interrogatiuis danda sunt debita responsua: ut, Quis es? Petrus. Quis currit? Homo. Qualis est? albus, niger, doctus, &c. qualitatem dicentia. Quantus es? Bipedalis, &c. quantitatem continuam significantia. Quotus es? Primus, secundus, &c. Quot ludunt? Tres, quatuor, &c.

De Nominatiui regimine.

Quot modis nominatiuus ponitur in oratione? Duobus. Priore modo regitur: ut auis canit. Posteriore, ponitur absolute sine regimine: ut, Dominus noster IESVS CHRISTVS, is facit omnia. Quot modis regitur nominatiuus? Duobus. Figurate, & sine figura. Figurate: ut, Tu & Petrus luditis. Sine figura, Tu ludis. Quot modis regitur sine figura? Duobus. A fronte, & a tergo. A fronte: ut, Deus regnat. A tergo, sum homo. Quot modis nominatiuus regitur figurate? Septem. Primo, ubi est appositio: ut, Fluvius Tiberis est turbidus. Secundo, per euocationem: ut, ego Petrus scribo. Tertio, per conceptionem personarum: ut, ego & tu legimus. Quarto, per prolepsin: ut studemus, ego quidem poetica, tu uero medicina. Quinto, per zeugma: ut, Hebraei sunt, & ego: & eiusmodi orationes non Latina modo, uerum etiam perelegantes sunt. Sexto, per antiptosisin, in prosa prohibitam: ut si quis dicat: Soni, alij uoces, alij non uoces, pro sonorum alij, &c. Septimo, per synthesesin raro utendum: ut, Turba strauerunt uestimenta sua.

Regula nominatiui prima.

Ante capit rectum persona conuenientem
Et numero, uerbum quod personale uocatur,
Necnon finitum rectum persape tacemus,
Sape loco illius quid pono, Ne puer uni
pluralem

Pluralem dones sermonem, non honor est hic.
At de me solo numerus dicetur uteruis.

Omne uerbum personale finiti modi regit ante se expresse uel subaudite eiusdem numeri, & personæ nominatiuum, uel aliquid pro nominatiuo: ut ego scribo, tu legis. Tyrannum regnare, nocet reipublicæ: pluit, ningit. Quare dixisti in regula personale? Quia impersonale ante se nominatiuum non recipit: ut statur, curritur: pœnitet me peccati. Quare dixisti finiti modi? Quia infinitiuus ante se non nominatiuum, sed accusatiuum recipit: ut me amare rumor est. Quot sunt modi finiti? Quatuor. Indicatiuus, imperatiuus, optatiuus, subiunctiuus. Cur dixisti ante se, siue à fronte? Quia uerbum personale post se plerunque recipit obliquum: ut misereor tui, amo deum. Cur dixisti expresse seu explicitè? Propter tales orationes, Deus regnat, ego scribo: ubi expresse ponitur nominatiuus. Cur dixisti subaudite uel implicitè? Quia nominatiuus aliquando in uerbo intelligitur, ut pluit, scilicet deus uel natura. Aiunt Cæsarem uenire, scilicet homines. Cur dixisti eiusdem numeri, & personæ? Quia aliter incongruæ, & ineptæ essent orationes: ut ego curris, tu lego, tu dixit. Cur nominatiuum dicis, & non rectum, ut in carmine? Vt uocatiuum excludam, qui rectus est, quia nominatiuo similis: sed nunquam à uerbo regitur. Cur dicis uel aliquid pro nominatiuo? Quia multa per se nullius casus, nominatiui officio funguntur: ut primo, infinitiuus solus sine casu: ut furari est malum. Secundo, infinitiuus cum accusatiuo ante se: ut tyrannos uiuere non expedit reipublicæ: & hoc dialectici uocant dictum. Tertio, infinitiuus cum aliquo casu post se: ut seruire deo regnare est. Quarto, appellatum: ut quod studes est tibi conducibile. Est autem appellatum, tota oratio nominatiui, & uerbi, præcedente particula quod, ne, aut simili. Quinto, quædam aduerbia funguntur nominatiui officio: ut partim uirorum sunt occisi, id est, aliqui

i 4 uiri,

uiri. Satis pecuniæ est mihi. Dictio technicè, id est, materialiter posita, est uerum nomen indeclinabile neutri generis, ideo non debet dici, poni in nominatiuo. Ceterum notandum, quicquid ponitur loco nominatiui, esse neutri generis, & indeclinabile nomen. Persius: Scire tuum nihil est, nisi te scire hoc sciat alter? Cur non dixisti nominatiuum pro supposito, ut grammaticis? Quia sic nominatiuus non est suppositum: quia pro loco alicuius significat. Plinius: Iunipero spina pro folio est. Ne puer uni, &c. Vni ut uni non est pluraliter loquendum: sed de seipso potest quis tam pluraliter, quàm singulariter loqui. Exemplum prioris partis: ut, rogo te amice, uenias ad prandium mecum: non autem, rogo uos amice, ut ueniat, &c. Id patet tam per sacram scripturam, quàm per ethnicam: ut, Ave Maria. Tu es filius dei. Si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris. Exemplum posterioris. Cicero ad Brutum: Populo imposuimus, & oratores uisi sumus. Quintilianus: Vtinam hoc fata mihi præstarent, ut residuum laborantis animæ in tuo poneremus amplexu. Ecce quomodo idem de se nunc pluraliter, nunc singulariter loquitur. Cur dixisti, uni ut uni? Quia si uni loquentes, ad plures sermonem dirigi uolumus, poterit locutio esse pluralis. Vergilius nono Aeneidos: Vos o Calliope, precor, aspirate canenti. Compellat Calliopen, & ad omnes musas sermonem dirigit. Quia hodie inuitè audiuntur tu, tibi, tuus, &c. ideo blandius poteris sic loqui, per tuam beatitudinem, sanctitatem, maiestatem, dignitatem, paternitatem, nobilitatem, humanitatem, probitatem, &c. Ne tamen uester pro tuus ponas: quia uester est intrinsecus plurale.

Regula elegantia.

Quòd duo si rectos numerum uerbo uariorum
Præponas, uerbum quadrabit proximiori.

Omnia pontus erat, dic, & domus antra fuerunt.

At uestes

At uestes sunt lana, feras : est lana, caueto.

Verbum substantiuum positū post duos nominatiuos, diuersorum numerorum, eleganter conformatur secundo nominatiuo: ut, bona arma gladius est: gladius bona arma sunt. Ouid. Omnia pontus erat. Item, domus antra fuerunt, singularis numeri est domus. **At uestes, &c.** Si uerbum substantiuum ponatur inter duos nominatiuos diuersorum numerorum, concordabit cū precedenti: ut, uestes fuerunt lana: non uestes fuit lana: mandata tua sunt meditatio mea: non est. Sermones summi patris sunt meditatio iusti: & non est.

Secunda regula principalis.

**Cum substāte, uocans, & uim quod seruat eorū,
Si sitres eadem, post se rectum retinebunt.**

Verbum substantiuum, uerbumq; uocatiuum, & eorum uim habentia, regunt post se nominatiuum, qui significatur accipi pro eodem cum nominatiuo precedente explicite uel implicite: ut, sum paruus, est homo, Deus est omnipotens, uocor Ioannes, cognominor Pellisso, sedeo letus. Cur dixisti, qui significatur accipi? Quia nisi acciperentur casus precedens, & sequens, aut saltem significarentur accipi pro eodem: ueluti, tu es asinus: non esset posterior casus nominatiuus: ut, hic gladius est Petri, pater est filio. Vtrum dicemus, Petre esto bone: an, Petre esto bonus? Petre esto bonus: quia antè intelligitur nominatiuus tu. Verbum substantiuum quid est? Quod alijs uerbis substat in coniugando uel resoluendo: ut sum substat uerbo lego in resoluendo: quia lego, id est, legens sum: legebam, id est, legens eram, &c. Legor sic non resoluitur, quia caret participio presentis temporis, ut omnia passiuā, sicut omnia actiuā carent participijs preteriti temporis. Quotuplici uerbo substat sum in coniugando? Quintuplici. Primo, passiuis: ut amor, amatus sum. Secundo, deponentibus: ut loquor, loquutus sum. Tercio,

communibus: ut osculor, osculatus sum. Quarto neutropassiuis: ut gaudeo, gauisus sum uel fui. Quinto impersonalibus passiuæ uocis: ut sedetur, sessum est uel fuit. Quot sunt uerba substantiua? Vnicum, quod est sum. Quomodo excludis fio, exto, & existo, quæ plurimi esse substantiua dixere? Quia hæc alijs uerbis non substant: sed ipsis, ut ceteris, substant sum: ueluti fio, factus sum: existo, sum existens. Quotuplicia uerba habent uim uerbi substantiui? Triplicia. Primo, passiuæ, quorum actiua regunt duos accusatiuos pro eadem re receptos, uel quasi acceptos: ut crederis diues: quia dicimus, credo te diuitem, ubi subauditur esse: sic habeor doctus, &c. Secundo, uerba multa neutra, ueluti eundi, manēdi, uiuendi, &c. Veluti concedo domum potus, parasitus uenit ad coenam inuocatus, uade cautus, &c. Tertio, plurima alia uerba actiua, deponentia, quorum non constat mihi certa regula: ut audiui hoc puer, feci inuitus, &c. Vocatiuum uerbum quid est? Quidam generale quod per rei nomen præsertim proprium, aliquando etiam cōmune determinatur: ut uocor Ioannes. Quot sunt uerba uocatiua? Quinq. Nuncupor, appellor, uocor, dicor nominor. Cuius generis sunt uerborum personalium? Passiui. Habent enim actiua in o, uoco nuncupo, &c. quæ regunt duos accusatiuos, qui significantur pertinere ad eandem rem: ut uoco te asinum. Cur hæc actiua non dicuntur uocatiua? Quia in proposito tantum scire uolumus, quot sunt uocatiua post se nominatiuum regentia. Quæ, habent uim uocatiuorum? Cognominor, agnominor, inscribor salutor, &c. ut cognominor Pelliſo, Despauteus, cognominor Aphricanus, salutor poëta, scribor heres, arguor insanus, hic liber inscribitur Syntaxis Despauteij, &c.

Esse infinitum.

Esse pares optat casus. Sed non malè dices,
Huic licet esse probū. loquit sic Quintilianus.

Esse

Esse copulat similes casus, qui pro eadem re significantur accipi, uel explicitè, uel implicitè. De nominatiuo, Petrus cupit esse doctus. De genitiuo, Misereor Ioannis cupientis esse docti, cui deest ingenium. De datiuo, Licet mihi esse sacerdoti. De accusatiuo, Audiui Ioannem esse doctum. De uocatiuo non datur exemplum. De ablatiuo, Vtor familiariter Ioanne cupiente esse canonico. Quare dixisti implicitè? Quia aliquando alter casus subauditur: ut huic licet esse probum, &c.

Appositio.

Apponens coniunge pari casu duo fixa.

Esto res eadem: declaratumq; præito.

Si duo nomina substantiua ad eandem rem pertinentia coniungantur sine coniunctione, erunt eiusdem casus præcedente declarato per appositionem: ut fratres gemini: hic sunt duo substantiua, fratres & gemini, pro eisdem rebus accepta: sine coniunctione, ergo ponuntur in eodem casu: & declaratum, scilicet fratres, præcedit. Da plura exempla, Ioannes homo magni ingenij, fluuius Rhenus, urbs Roma, arbor morus, mons Libanus, mensis Augustus. Appositio quid est? Sine coniunctionis medio, substantiuorum ad eandem rem pertinentium in eodem casu positio: ut urbs Roma. Cur dicis sine coniunctionis medio? Quia ineptè dicitur fluuius & Rhenus, urbs & Roma, &c. Cur dicis in eodem casu? Quia hoc in omni appositione est necessarium. Per quot casus fit appositio? Per omnes: ut arbor sycomorus: ris, ri:ri, ro: rem, rum:or, re, &c. Possunt ne esse diuersorum generum? Etiam, ut flumen Rhodanus, urbs Gandauum, &c. Possunt ne substantiua esse diuersorum numerorum in appositione? Vix. Quia non dicimus urbes Roma, sed urbs Roma, nisi alterum altero numero caret: ut urbs Athenæ, pisces signum: & ubi alterum est collectiuum. Quid. Turba ruunt in me luxuriosa proci, sic ordina-

proci

proci turba luxuriosa ruunt in me. Quot de causis fit appositio? Tribus. Primo, causa restringendæ generalitatis: ut arbor laurus. Secundo, causa remouendæ equiuocationis: ut leo signum ardet. Est autē equiuocū polysemū, hoc est, dictio diuersa significatione multa significans: ut Canis, Lupus, &c. Tercio, causa attribuendæ proprietatis: ut Plato homo doctissimus. An appositio est figura? Etiam. Quare? Quia appositio est arte aliqua nouata dicendi forma. Nouata, id est, à trito uulgi & inueterato loquendi modo remota, & ita elegans: ut, Molem magalia quondam. Quid est figura? Arte aliqua nouata dicendi forma. Quotuplex est figura? Triplex, Dictionis, locutionis, constructionis. Quid est figura dictionis? Quæ in dictione fit: ut Syncope, Apocope, &c. Quid est figura locutionis? Quæ circa aliquē loquēdi modū, non circa congruitatis regulam uersatur: ut, Sine Cerere & Baccho friget Venus, Metonymia. Quid est figura constructionis? Quæ circa grammaticas constructiones uersatur: ut Appositio, Euocatio, &c. Quot sunt figuræ constructionis? Octo. Quæ? Appositio, euocatio, conceptio, uel syllepsis, prolepsis, zeugma, antiptosis, synthesis, & synecdoche. Quot harum elegantes sine ullo uitio? Quinq;. Quæ? Appositio, euocatio, conceptio, prolepsis, zeugma. In quibus nihil est uitij, tantum abest, ut sint rationes excusantes: sed elegantie & ornatus plurimū. Antiptosis & synthesis plerūq; habent uitium ratione excusatum: suntq; sub grammatica permissiua, ut synecdoche.

Euocatio.

Si ternam primæ des, totum sit tibi primæ.

Sicq; secundæ des ternam, totum esto secundæ.

Pauper ego canto, Luca uir maximus audi.

Quando immediatē primæ uel secundæ personæ iungitur tertia, tota oratio est primæ uel secundæ personæ per euocationem, ideo uerbum erit primæ uel secundæ personæ: ut, Ego pauper

pauper canto. Tu diues trepidas. Cur dicis immediatè? Quia non potest intercedere coniunctio: quia personæ hic ad eandem rem pertinent: posset tamen intercedere coniunctio, si duæ tertiæ personæ conneſcerentur uni primæ aut secundæ: ut, Ego pauper & indoctus nescio quomodo uictum mihi comparabo. Quid est euocatio? Continua tertiæ personæ ad primam uel secundam reductio elegans: ut, Ego Ioannes sedeo: Hic tertia persona Ioannes, reducitur ad primam personam ego: quia uerbum est primæ personæ. Continua, id est, sine coniunctione mediante. Quot sunt in euocatione necessaria? Quatuor. Quæ? Persona euocans, persona euocata, absentia coniunctionis, & uerbum personæ euocanti conforme. Persona euocans, est prima uel secunda persona: ut ego, nos, tu, uos. Persona euocata est tertia persona: ut Ioannes. Quotuplex est euocatio? Duplex. Quomodo? Explicita, & Implicita. Explicita, ubi persona euocans & euocata exprimuntur: ut, Ego Apollo=nius scribo. Implicita, ubi persona euocans subauditur: ut, Pec=catores te rogamus, audi nos.

Conceptionum parasceue.

Quæ per & aut socias iungo, dantr itè ualorem Pluralem; sic cum pro coniungente repostum.

Copulatum per coniunctionem copulatiuam &, atq;, & cæ=teras: & per præpositionem cum, pro &, ualet dictionem plu=ralis numeri: ut tu, & iste, id est, uos: ego tuq;, id est, nos. Pe=trus & Ioannes ludunt, quos uideo. Vergilius & Ouidius sunt docti. Berta cum Catharina sunt pulchræ. Ouidius: Ilia cum Lau=so de Numitore sati. Conceptionum parasceue, id est, ad con=ceptiones noscendas præparatio.

Personā atq; gen⁹ semp. dabimus mage digno.
Prima quidē reliquis præstat, ternæq; secunda,
Masculeum reliquis præstat; neutro muliebre.

Copx

Copulatum æquipollens uni plurali, est eius personæ, aut generis, cuius est pars dignior per conceptionem. Exemplum de persona: ut, ego & tu: ego & ille, est primæ personæ: quia ego est pars dignior: nam prima persona concipit secundam & tertiam, per regulā, Prima quidem reliquis præstat. Ideo dicemus: Ego & tu disputamus: uerbum est pluralis numeri: quia ego & tu æquipollent uni plurali. Item, Tu & petrus luditis: quia secunda concipit tertiam, per regulam, Ternæq; secunda. Tertia autem semper, ut indignior, concipitur, nunquam concipit. Tu mecum gaudemus: aut sine figura, tu mecum gaudes. Exemplum de genere: ut Petrus & Anna est pluralis numeri, per ualorem masculini generis: quia pars dignior Petrus est masculini generis. Nam masculinum concipit fœmininum & neutrum, & non contrā. Ideo dicimus, Petrus & Anna sunt pii, Dominus & mancipia sunt pugnaces. Da regulam, Masculeum reliquis præstat. Fœmininum concipit neutrum: ut lena & scortum sunt impudicæ. Da regulam, Neutro muliebri. Conceptio quid est? Mediata indignioris ad dignius reductio: ut, ego tuq; damus, &c. Quare dicis mediata? Quia explicite uel implicite mediat coniunctio, uel præpositio cum. Quotuplex est conceptio Quadruplex. Personarum, generum, numerorum, casuum. Quid est conceptio personarum? Conceptio in qua persona à persona concipitur: ut, ego tuq; damus. Quotuplex est conceptio personarum? Duplex. Directa, quæ fit sine cum: ut, tu Petrusq; luditis. Indirecta, quæ fit per cum: ut, tu mecum gaudemus. Conceptio generum quid est? Conceptio in qua unum genus concipit alterum: ut pater materq; sunt boni, bos & iumentum sunt ad præsepe ligati. Dicitur ne recte, calamus & papyrus sunt mali: Vix bene dicitur. Quia in conceptione generum coniuncta per &, uel cum, debent significare res animatas: aliter ferè semper adiectiuum

Etium deberet esse neutri generis: ut calamus, & papyrus sunt mala, per regulam indifferentiæ, quæ paulò post ponetur. Quid est conceptio casuum? Conceptio quæ fit per cum: ut, ego tecum ludimus. Quid est conceptio numerorum? Vbi plurale concipit singulare: ut Petrus & isti ludunt. Quot in quaque conceptione sunt necessaria? Quinq; Quæ? Dictio concipiens, dictio concepta, copula, uerbum, uel adiectiuum, concordantia cum dictione concipiente, non concepta.

Regula indifferentiæ.

Sint res absq; anima: ponetur mobile neutrum, Demonstratiuum, & referens, pluralia iunge.

Quotiescunq; substantiua rerum inanimatarum cuiuscunq; generis, coniunguntur ad adiectiuum, uel demonstratiuum, uel relationaliū plurale, ipsum erit neutri generis ferè semper: ut calceus, & subucula sunt detrita, penna & atramentum sunt scribenti necessaria, mors & pestilentia sunt fugienda. Quare dicitur regula indifferentiæ? Quia substantiua possunt esse sine differentia cuiuslibet generis. Quare dixisti ferè semper? Quia quando res sunt inanimatæ, fit adhuc aliquando conceptio generum: sed rarissimè. Cicero in Somnio Scipionis: Concilia coetusq; hominum iure sociati: quæ ciuitates appellantur. Lucanus: Mensurâq; iuris Vis erat: hinc leges & plebiscita coacta, &c.

Conceptio generum implicita.

Implicitam uocites generum syllepsin: uterq; Est probus. At debent mas, & foemella notari.

Quando de uiro, & foemina loquimur non expressis concipiente, & concepto, per masculinum fieri debet conceptio generum implicita: ut uterq; est probus, de Petro, eiusq; uxore: uter horum est foemina? hi sunt homines, &c. Semper oportet loqui de uiro, & de foemina: secus nulla esset figura. Itaque conceptio generum est duplex: implicita & explicita.

Explicita

Explicita, in qua genus conceptum, & concipiens explicatur: ut, Ioannes, eiusq; uxor sunt pii: & fit per omnes casus. Implicita, in qua per masculinū loquimur de uiro, & foemina, non expressis genere concipiente, & concepto: ut in Genesi: Erat uterque nudus: de Adam, & Eua.

Prolepsis.

In partes totum partitur ritē prolepsis

Cum uerbo positū. tacitam quandoq; uidebis.

Propter totum cum uerbo uel adiectiuo congruē construtum, in partibus uerbum uel adiectiuum eleganter intelligitur per prolepsin: ut, Noluerunt uenire, sed abierunt, unus in uillam suam, alter ad negotiationes suas: hic propter totum inuitati Latine subauditum cum uerbo abierunt, in partibus uerbum ornatē intelligitur, sic unus, supple abiit, in uillam suam, & alter abiit, &c. Item, Hi metuunt: hic domum, ille magistrum: uerbum uel adiectiuum in partibus turpiter exprimeretur. Præterea uerbum uel adiectiuum totius aliquando in fine pulchrè ponitur: ut Sallustius in Catil. Exercitus hostium duo: unus ab urbe, alter à Gallia obstant. Quid est totum? Dicitio pluralis numeri, aut dicitio collectiua: ut homines, turba, &c. Tacitam, &c. Prolepsis est aliquando implicita. Terent. Cuius remus equam uterque partem: hic totum nos intelligitur in uerbo curemus: & partes continentur in distributiuo uterque. Prolepsis quid est? Attributio proprietatis toti diuiso in suas partes, quæ totius proprietatem uario modo continent: ut, omnes student: hic scientiæ, ille pecuniæ, alius Veneri, &c. Quot necessaria sunt in omni prolepsi? Quinque. Totum, partes, determinationes, proprietates, & ordo. Proprietates, uerbum uel adiectiuum.

Zeugma.

Vnius est uerbi ad diuersa reductio zeugma,

Aut

Aut adiectiui. Nihil hic nisi carmina desunt.
Iratus rex est, reginaq̃, non sine causa.

Propter uerbum uel adiectiuum congruè cum aliquo casu aut substantiuo constructum, in altero uerbum uel adiectiuum facile subauditur per zeugma: ut quis fecit? ego: hic propter uerbum fecit, congruè constructum cum quis, facile subauditur feci, in ego. Sum ita magnus ut soror mea: hic propter adiectiuum magnus, congruè constructum cum subaudito ego, facile intelligitur adiectiuum magna, in soror mea. Similiter in his orationibus, Tauri mei, & altilia mea occisa sunt. Carus est panis & uinum. Hebraei sunt & ego. Hic illius arma, hic curus fuit. Zeugma quid est? Vnius proprietatis ad diuersa reductio, ad unum quidem expresse, ad alterum intellectu: ut, Ego sicut foenum arui. Quot sunt necessaria in zeugmate? Quinque. Quae? Proprietas, uerbum uel adiectiuum, duo substantiua, coniungens, & cōcordantia proprietatis cum uno expresse, cum altero intellectu. Cum quo debet concordare proprietas in zeugmate? cum propinquiore, nisi fuerit aduerbium similitudinis, aut comparandi. Vergilius: Nec deus hunc mensa, dea nec dignata cubili est. Quare dixisti, nisi fuerit aduerbium similitudinis, aut comparandi? Quia sic proprietas concordat cum remotiori aut principaliori: ut, Montes sicut cera fluxerunt, Ego rectius quam tu scribo, &c. Quot sunt species zeugmatis? Tres. Zeugma à superiori, in quo uerbum uel adiectiuum ponitur in principio: ut Verg. Silet omnis ager, pecudes, pictaeq̃ uolucres. Beatus uenter qui te portauit, & ubera quae suxisti. Zeugma à medio, in quo uerbum uel adiectiuum ponitur in medio: ut, Vitia erunt donec homines. Si radix sancta, & rami. Zeugma ab inferiori, in quo uerbum uel adiectiuum ponitur in fine: ut, Nihil hic nisi carmina desunt. Vtinam aut hic surdus, aut haec muta facta sit.

k

Antipto

Antiptosis.

Antiptosis erit, pro casu ponito casum.

Antiptosis est casus pro casu positio, sub aliqua proprietate: ut, Quot latitias insperatas modo mihi irrepsere in sinum, pro latitiis insperatis: hæret pede pes, pro pedi, &c. Sunt ne nobis licite orationes eiusmodi per antiptosis? Non, nisi essemus tanti, quanti fuerunt hi, apud quos reperiuntur, & æque parce utemur. Est tamen antiptosis quædam adeo ab oratoribus usurpata, ut omnibus liceat, & elegans habetur: ueluti id genus, pro eius generis: omne genus, pro omnis generis: ut, Aristotelis libri sunt omne genus elegantie referti, &c. Est ne antiptosis, Petrum ludit, pro Petrus? Non, sed solæcismus, quia antiptosis debet habere auctoritatem, pro ratione excusantem.

Synthesis.

Synthesis haud uocem, sed cernit significatum.

Rem magis inspicunt quæ uocem sæpe poetæ.

Oratio aliquando congrua est sensu, non uoce, per synthesis: ut populus clamant: turba strauerunt, congruè dicimus per sensum: quia populus & turba significant simul multos, & ita per significationem sunt pluralis numeri: sed tales orationes sunt incongruæ secundum uocem: quia populus & turba secundum uocem sunt singularis numeri. An omnes orationes per synthesis sunt nobis permixtæ? Non, nisi in poematis & historiis: & tunc quoque cauendum est, nequid nimis. Synthesis quid est? Attributio proprietatis uni, uel pluribus copulatis: quod fit non gratia uocis, sed significatus: ut, pars in frustra secant, id est, aliqui.

Aduerbia, & Interiectiones.

En, ecce, hem, primū, quartūque aliquā requirunt.

Heu petit & quintū, uelut o. Hei uahque datiuū.

Proh primū, quartū, quintūque notatur habere.

Hæc

REGIMEN NOMINATIVI. 147

Hæc aduerbia demonstrandi, en, ecce, hem, petunt post se nominatiuum uel accusatiuum. De nominatiuo: ut, Ecce homo. En diritas fati. Hem Dauus. De accusatiuo, Ecce magistrum. Hem astutias. En Paridis hostem. Heu petit, &c. Iste interiectiones heu, & ò, petunt post se nominatiuum, accusatiuum, aut uocatiuum: ut heu dementia: heu me miserum: heu socij: ò festus dies hominis: ò fortunatos agricolas: ò magna uis ueritatis, &c. Hei, uæhq; datiuum. Duæ interiectiones hei, & uæh regunt datiuum post se: ut, heu mihi, uæh tibi. Proh primum, &c. Proh interiectio dolentis, uel indignantis, & aliquando admirantis, construitur cum nominatiuo, accusatiuo, uocatiuo: ut, proh dolor: proh deum atq; hominum fidem: proh sancte Iupiter.

REGIMEN NOMINATIVI, ET obiter aliorum implicitum.

Cuiusuis tacitam do casus sæpe regentem,
Supprimat orator, quæ rusticus edit ineptè.

Dictio regens tam nominatiui quam aliorum casuum, aliquando etiam dictio recta eleganter subauditur: ut, Laus regi super= no. Gloria tibi domine. Dominus uobiscum. Pax tibi, &c. In quibus nominatiuus regitur à uerbo substantiuo, sic implicite posito. Homelia sancti Gregorij, est supple, uel sequitur. Et ut uno uerbo dicā, Quotiescūq; subauditio obscuritatē nō parit, ornate multa subticemus: ut, tū Venus, supple dixit. Quid tibi cū illo? subaudi, rei est. Ridiculū, nugæ, apinæ, trice, fabulæ, sed quid opus plura? &c. Notandū nominatiuum aliquādo penitus absolui à rectore, apud Psalmographum, Disciplina tua ipsa me docebit.

REGIMEN GENITIVI.

Si duo continuè iungantur fixa, nec una
Sit res, in patrio rectè casu dabis unum.

k z

Omne

Omne nomen substantiuum regit alterum substantiuum in genitiuo, si ipsa pro diuersis significantur accipi, coniunctione nec explicitè nec implicitè intercedente: ut, ager Petri, crista Galli, facundia Ciceronis, patera uini, dies lætitiæ, princeps sacerdotum, scriba regis, uicinus Ioannis, osor uxoris, epistola Pauli, potio sopni, lumen solis, uirtus Dei, quid rei, crater argenti, pater filij, discipulus magistri, cathedra lætitiæ, flos florum, homo parui pretij, puer unius diei, ager trium iugerum, iris pluuiæ, Aeneas Anchisæ, custos templi, scire Persij, esse Dei, quia infinitiuus fungitur officio nominatiui. liber illius: quia pronomen primitiuæ speciei fungitur officio nominis substantiui. Cur dicis, si ipsa pro diuersis significantur accipi? Quia aliter ponerentur in eodem casu: ut urbs Roma per appositionem. Cur dicis coniunctione nec explicitè, nec implicitè intercedente? Quia sic alterum non staret in genitiuo: ut chlamys, & aurum.

Ex qua uero dictio aliqua regatur.

Quærenti uires, sit pro ratione uoluntas,

Arsiduousq; usus magnorum grammaticorum.

Si quis, ex qua uero dictio regatur, quærat: de quocunq; casu id quærat, respondebis ex uero uoluntatis, & arsidui usus doctissimorum uirorum.

Temporis, atq; loci, quanti q; aduerbia quædam Hunc optant casum. dic uenimus illius ergo.

Quædam aduerbia temporis, loci, & quantitatis, regunt genitiuum. Exemplum de aduerbio temporis, tunc temporis. Loci, ubiuis gentium, eò discordiæ. Quantitatis, satis eloquentiæ, parui uini, &c. Ergo etiam aliquando est aduerbium, teste Seruio, cum genitiuo: ut, illius ergo uenimus, id est, causa illius.

De mei, tui, sui, nostri, uestri.

Possessum spernit patrium, quo passio fertur.

Filius

Filius ergo mei ne dixeris: at meus inque.

Nomen significans rem possessam uel habitam, non potest pro possidente, uel habente, regere genituios passiuè significantes, mei, tui, sui, nostri, uestri: ut de filio quem habeo, non licet dicere, filius mei, nec de agro quem habes, ager tui. Similiter non licet dicere, ager nostri, mos uestri, liber sui: quia mei, tui, sui, nostri, uestri, non significant possessorem, sed passiuè, rem scilicet de qua, aut in quam aliquid habetur: ut amor mei, id est, amor quem quis habet in me, non quem ego habeo, nisi eum habeam erga me. Ouidius: Vror amore mei. Quomodo dicendum est ergo, si dicere non licet filius mei? Veteres dicebant filius mis, tis, sis, nostrum, uestrum: nam hi genitiui actiuè significabant: nunc mis, tis, sis, non sunt in usu: nostrum, uestrum, ferè partitiuè ponuntur. Ideo per possessiua loquemur, filius meus, tuus, suus, noster, uester. Quot modis genitiuus capitur? Tribus. Actiuè, quando propter ipsum alterum actiuè declaratur: ut prouidentia dei, id est, per quam deus prouidet. Passiuè, quando propter ipsum alterum passiuè declaratur: ut timor dei, id est, quo timetur. Possessiue, quando propter ipsum, alterum possideri significatur: ut regnum dei, quod deus possidet.

Quot genitiui tantum actiuè sumuntur? Quinq;: Mis, tis, sis, nostrum, uestrum: quorum mis, tis, sis, exoleuerunt: nostrum, uestrum, partitiuè ponuntur. Loco horum, utimur possessiuis meus, tuus, suus, noster, uester, quæ actiuè, & possessiue tantum sumuntur. Quot genitiui tantum passiuè capiuntur? Quinque, Mei, tui, sui, nostri, uestri, primitiue speciei, ut amor mei, quo ego amor. Quot genitiui possessiue accipiuntur? Quotæ quot & actiuè significare possunt. Qui genitiui tam actiuè quam passiuè significant? Reliqui omnes: ut amor Petri, id est, quo amat, aut quo amatur, &c. Sic charitas fratris, suspicio uxoris, &c. Ex dictis liquet regulam de interrogatiuis fallere: ubi si queratur, Cuius est liber? respondendum est, non mei, sed

k 3

meus:

*meus. Cuius est penna? Mea. Cuius est pecus? an tuum? an Me-
libei? an alius cuiusquam? &c.*

Quævis proprietas, aut pars; cui mobile iungis
Laudem significas, aut uituperamen: in hoc sit,
Vel sexto casu; ceu uultus foemina pulchri,
Aut uultu pulchro. Quæq; synecdoche habebit
Rite locū, quarto aut sexto; ceu candida collum,
Aut collo; misere doleo cor, corde ue dices.

Nomen subiecti aut totius, regit dictionem proprietatis, aut
partis, cum adiectiuo laudis uel uituperationis in genitiuo, uel
in ablatiuo. Exempla prioris partis: ut uir summæ uirtutis, uel
summa uirtute; homo sanæ mentis, uel sana mente. Rex celsi ani-
mi, uel celfo animo. Gygas procera staturæ, uel procera statu-
ra, sic, uir antiqui moris, mira sagacitatis, admirandæ industrie,
ingentis autoritatis, boni nominis, labefactæ famæ: uel uir anti-
quo more, mira sagacitate, &c. Exempla posterioris partis. Po-
pulus duræ ceruicis, uel dura ceruice. Herba magnæ radice, uel
magna radice. Parasitus auidiſsimæ gulæ, uel auidiſſima gula.
Vir magni nasi, uel magno naso. Nympha præstantis corporis:
puella proluxæ comæ: uirgo flauorū capillorū: mules pauidi cor-
dis: uel, Nympha præstanti corpore, puella longa coma, &c.

Quid est subiectum? Cui aliquid accidit: ut homo est subiectū
scientiæ: nam homini accidit scientia. Quid est proprietas?
Res quæ alteri accidit, ut scientia est proprietas, quia accidit ho-
mini. Quid est totum? Quicquid ex pluribus partibus inte-
gralibus connexum est, uel in eas resolui potest: ut homo est
quoddam totum, quia ex capite, ceruice, collo, humeris, pectore,
manibus, brachijs, uentre, tibijs, pedibus, & ceteris membris il-
lius corpus connexum est, & in ea tanquam partes integrales
resolui potest. Quid est pars? Pars integralis, ut hîc sumitur,
est qua

est qua ceteris in eadem resolvable totum constituitur, ac con-
nexum est: ut anima est pars integralis, eademq; principalis ho-
minis: nam homo ex anima & corpore constat. Quandoq;
synecdoche habebit, &c. Nomen adiectivum, aut cum
participio suo verbum passivum, aut neutrum, significans pro-
prietatem aut accidens in parte rei, potest illius partis dictionem
in accusativo uel ablativo regere per synecdochen. De adiecti-
vis. Aethiops albus dentes, uel dentibus: ager pedes, uel pedibus:
decorus faciem, aut facie. De uerbis & participijs. Doleo caput,
uel capite: tremo manus, uel manibus: frangor brachium, uel bra-
chio: fractus membra, uel membris. Synecdoche quid est? At-
tributio partis ad aliquod totum sub proprietate uerbi uel adie-
ctiui: ut nuda genu: ager depastus segetes: flores inscripti nomi-
na regum. Quot sunt necessaria in synecdoche? Tria. To-
tum, pars, proprietas, id est, uerbum uel adiectivum. Est ne hic
synecdoche, potens diuitijs: grauis pietate: praeditus dignitate?
Minimè. Quia, ut Valla docet, hæc figura tantum ad animi
& corporis qualitatem pertinet, nihil ad extrema respiciens:
qualia sunt, doleo caput: doleo ilia: pulcher faciem: nuda genu:
discincta sinum, &c. Quibus licet uti synecdoche, tam in ac-
cusativo, quàm in ablativo? Maximè poëtis, proximè deinde
historicis: oratoribus uix unquam: neque enim dicunt doleo
caput: frigeo manus: sed dolet mihi caput: frigent mihi ma-
nus, &c.

De opus.

Poscit opus sextum tolerans quādoq; secundū.
Ut mihi opus libro est. At opus dux (Tullius
inquit)

Est nobis, ut opus Plautus sic utitur usus.

Opus regit ablativum cum dativo intercedente uerbo sub-
stantivo: habet quoq; sed rarissimè, genitivum pro ablativo: ut

k 4

opus

opus est mihi libro, id est, indigeo libro: & ut Barbari loquuntur, habeo ad faciendum de libro. Sic, opus est mihi armis, auxilio, &c. De genitiuo, mihi opus eius est. At opus dux, &c. Opus capitur pro necessarius interdum adiectiuè indeclinabiliter, & ita quemuis casum secum permittit: ut, Opus est mihi medicus. Intellego tibi multa esse opus. Dux nobis & autor opus est, apud Ciceronem. Vt opus Plautus, &c. vsus capitur aliquando pro opus, & regit similiter ablatiuum cum datiuo, intercedente uerbo substantiuo, præsertim apud Plautum, & quandoq; apud alios: ut, est mihi usus doctrina, consilio, uestibus, &c. pecunia usus mihi est. Dicimus etiam, hoc nobis futurum est usui, id est, utile.

De adiectiuis uerbalibus.

Actiuè signans uerbale, dabit genitiuum Mobile; ceu quædam, quorum uix scitur origo.

Adiectiuum uerbale, actiuè significans, regit genitiuum, ut quædam adiectiua, de quibus, an uerbalia sint, ambigitur: ut amans uini: patiens frigoris: doctus pilæ: indoctus logicæ: consultus iuris: significatiuus belli: cupidus ludi: ferax tritici: studiosus uirtutis: nuntius ueri: sciens recti: docilis prauis: docilis dei: ignarus militiæ: ignarus uiæ: prodigus pecuniæ: rudis literarum: memor beneficii: immemor patriæ: compos uoti: impos mentis: particeps furti: dubius uitæ, &c. Cur dixisti actiuè significans? Quia aliter nunquam per regulam hanc regeret genitiuum: ut uapulans, percussus, trepidus, &c. An debeant semper ab actiuis descendere? Minime. Quia sic doctus, consultus, &c. non pertinerent ad hanc regulam, quum descendant à doceor, consolor, &c. Ideo actiuè significare, est actiuè declarari: ut doctus, qui scit: consultus, qui alijs rectè consulit, &c.

An omnia actiuè significantia uerbalia adiectiua regunt casum huius regulæ? Non. Quia opus est, ut sint ab autoribus
non

non futilibus cum genitiuo inuenta. Ideo legens librorum, bibens uini, comedens nefrendis, &c. non dicemus, donec apud bonos autores inuenerimus.

Quæ regunt genitiuum,
uel datiuum.

Affinis, similis, communis, par, propriusq̃,
Finitimus, fidus, conterminus, atq̃ superstes,
Conscijs, & socius, cõformis, siue propinquus,
Et uicinus, amicus; habet iungi his alienus:
Hæc casum ternum donabunt, siue secundum.
Cætera queis damnum signabitur utilitas'ue,
Cum terno ponas, armis fer, & aptus ad arma.

Quædam adiectiua regunt genitiuum uel datiuum: ut affinis senectutis, uel senectuti. Similis patris, uel patri. Commune omnium, uel omnibus. Par tui, uel tibi. Proprius hominis, uel homini. Finitimus fluuij, uel fluuiio. Fidus amici, uel amico. Conterminus fontis, uel fonti. Superstes dignitatis paternæ, uel dignitati. Conscijs scelerum, uel sceleribus. Socius belli, uel bello. Conformis imaginis, uel imagini. Propinquus urbis, uel urbi. Vicinus oppidi, uel oppido. Amicus uentris, uel uentri. Alienus consilij, uel consilio, &c. Cætera queis damnum, &c. Cætera adiectiua, quibus significatur quæpiam utilitas, uel damnum, regunt datiuum: ut, album est nigro contrarium, hyems est nobis grauis, molestus omnibus. Infestus hosti, id est, ualde molestus. Insensus discipulo, id est, uehementer iratus. Dulcis amicis. Gratum opus agricolis. Iucundus omnibus, &c. Armis fer, & aptus, &c. Quædam pro datiuo possunt accusatiuum habere cum præpositione ad: ut aptus armis, & ad arma. Idoneus huic rei, & ad hanc rem. Vtilis agris, & ad agros, &c.

De partitiuis.

Partitiua uolunt genitiuū, ut signa, gradusq;
Pronomen, numerus duplex, aduerbia quædā.

Dictiones partitiuæ postulant genitiuum pluralem nominis
nō collectiui, uel singularem collectiui. Et sunt primò signa uni=
uersalia, ut quisq; hominum: & particularia, ut aliquis discipu=
lorum, qui uirorum, uter horum, &c. Secundò, gradus compa=
rationis: positiuus quidem, ut nigræ lanarum. Comparatiuus,
ut fortior manuum est dextera. Superlatiuus, ut doctissimus
poëtarum, optimus plebis. Tertiò, omne fere pronomen, ut
hæc uolucrum, hic iuuenum, illa sororum, &c. Quartò, du=
plex numerus, Cardinalis, id est, principalis, quo uulgò numerā=
mus, duo, tres, quatuor, &c. ut duo istorum. Et numerus ordi=
nalis, quo ordinem indicamus, ut primus hominum, septimus sa=
pientum, &c. Quintò, aduerbia quædam, ut ubiq; locorum,
nusquam scripturarum, &c. Quid est dictio partitiua? Adie=
ctiuum, uel ex eo aduerbium, multitudinis partem indicans: ut
nullus, quicumq; maior, maximus, maximè, &c. Debet ne adie=
ctiuum partitiuum cum genitiuo in aliquo accidente concordare?
Etiam, quia debet esse eiusdem generis: ut unus fratrum, una
sororum: non, una fratrum, &c. Da regulam:

Sit conforme genus, partitiō quando notatur.

Ni collectiuum, uel uox heteroclita detur.

Rectè etiam dices: Quid agis dulcissime rerū?

Adiectiuum partitiuum conuenit cum genitiuo in genere: ut
quisq; uirorum, quæq; fœminarum. Ni collectiuum, &c.
Ab hac regula sunt tres exceptiones. Prima in collectiuis:
ut optimus plebis, &c. Secunda in heteroclitis: ut infimum cœ=
lorum. Tertia ubi adiectiuum partitiuum respicit præcedens:
ut, Quid agis dulcissime rerum? Dulcissime respicit præce=
dens subauditum, ad quod dirigitur sermo. Item, leo est for=
tissimus

tissimus animalium, &c.

De Comparatiuis, & Superlatiuis.

Res similis generis medius grad⁹, atq; suprem⁹

Poscunt, ille duas, hic plures usq; duabus.

Sin minus ista aderūt, medio graduī dato sextū.

Comparatiuus & superlatiuis, ut regant genitiuum per regimen partitionis, requirunt comparationem inter res eiusdem generis uel naturæ. Comparatiuus facit comparationem inter duo: Superlatiuis inter plura duobus, ut dextera est fortior manuū, bene dicitur, quia fit comparatio inter duas res, scilicet dexteram & sinistram, & sunt eiusdem generis, uel naturæ, quia ambæ sunt manus. Dextera est fortior digitorum, malè dicitur, quia sunt plures quàm duæ res: nec sunt eiusdem generis, quia dextera non est digitus. Pollex est fortissimus digitorum, rectè dicitur, quia fit comparatio inter res plures duabus, quia inter pollicem & ceteros digitos: & hæ res sunt eiusdem generis uel naturæ: quia pollex est digitus. Ideo malè dicimus, Hector est fortissimus Græcorum: quia non fit comparatio inter ea, quæ sunt eiusdem generis, quum Hector non sit Græcus, sed Troianus. Esse eiusdem generis, ut hîc sumitur, est rem excellentem significari per casum comparatiui uel superlatiui: ut, Hector fuit Troianorum fortissimus. Ideo non est bona comparatio, Leo est fortissimus lyncum, quia leo non est lynx. Sin minus ista, &c. Vbi comparatio non fit inter duo eiusdem generis, comparatiuus habebit ablatiuum, ut doctior illo, uel illis. Et per comparatiuum cum ablatiuo loquendum est, quoties comparatio non fit inter res eiusdem generis, uel naturæ: ut, Hector fuit fortior quouis Græco. Leo est fortior lynce. Penelope est castior sororibus suis: non autem est castissima sororum suarum: quia Penelope non est soror sua, &c.

Genitiuum

Genitium uel ablatium regentia.

Dat patrium aut sextū tibi copia, sicut egeſſas.
 Plen⁹, inops, ſaturat, cū fratrib⁹, implet, abūdat,
 Atq; egeo, careo teſtes: quibus adhūc ſanus,
 Et miſer, & dignus, cū pluribus, & bene multa
 Verba: uelut crucio, cū pendeo, lætor, & ango,
 Deſipio, abſtineo, potior ſic ponis, aloq;
 Indoleo, recreo, quæ, pluraq; gloſſa recludet.

Adiectiua & uerba quædam copię & egeſtatis cum non
 nullis alijs, regunt genitium uel ablatium. Adiectiua quidem,
 plenus, locuples, ſatur, diues, abundans reſertus, ſœcundus, ege=
 nus, immunis, pauper, inanis, truncus, oneratus, orbis, orbatus,
 dignus, indignus, uiduus, uacuis, contentus, ſaucius, lapſus, mi=
 ſer, ſanus, & plura: ut plenus rimarum, plenus lacte, locuples
 pecunie, locuples metu: ſatur omnium rerum, & ſatur ſucco
 ambroſię: diues auri, & auro: abundans uerborum, & uerbis:
 reſertus cibi, & cibo: ſœcundus frugum, & frugibus: egenus,
 auxiliij, & auxilio: indignus opis, & ope: immunis mali, &
 malo: pauper prædiorum, & prædijs: inanis ueri, & uero: trun=
 cus manuum, & manibus: oneratus tritici, & tritico: orbis pa=
 rentis, & parente: orbatus oculi, & oculo: dignus, indignus ſa=
 lutis, & ſalute: uiduus uxoris, & uxore: uacuis rationis, uel ra=
 tione: contentus libertatis, & libertate: ſaucius itineris, uel iti=
 nere: lapſus animi, uel animo: miſer animi, & animo: ſanus men=
 tis, & mente: & plura: ut ſuſpenſus animi, & animo: liber le=
 gum, & legibus: nimius ſermonis, & ſermone: onuſtus auri, &
 auro: cumulatus ſcleris, & ſcelere: fruſtratus ſpei, & ſpe: co=
 pioſus rerum, & rebus: tenuis opum, & opibus, & c. Verba
 uerò egeo, indigeo, careo, ſaturo, impleo, cum fratribus com=
 pleo, repleo, expleo, depleo, oppleo, & c. abundo, affluo, erucio,
 diſcrucio,

discrucio, excrucio, pendeo, lator, angō, desipio, abstineo, potior, alo, indoleo, recreo: & pauca alia: ut egeo defensionis, & defensione, indigeo pecunia, & pecunia. Reliqua sepius ablativum habent: carco tui, & te, saturo gregem pabuli, & pabulo, impleo granorum tritici, & tritico, compleo te metus, & metu, &c. abundo amoris, & amore, affluo frumenti, & frumento, discrucio animi, & animo, pendeo animi, & animo, lator huius rei raro, frequenter hac re, angō me animi, & animo, desipio mentis, & mente, abstineo iræ, & ira, potior rerum, & potior Gallia: alo te pane, nunc tantum: olim panis dixerunt, indoleo hac re, aliquando huius rei, recreo me animi, & animo. De alijs, ut fallor animi, uel animo, participo te consilij, & consilio, scatet mendarum, & mendis, id est, affluit, & plenus est.

Dat patriū, aut quartū, fastidio, sed mage quartū.

Fastidio hanc rem per accusativum nunc dicimus: olim etiam fastidio huius rei.

Regentia genitivum uel dativum.

Dic satago rerum: patrium, aut dantē misereri,
Sed mage uult patriū: dominor dat ritē dativū,
In sacris etiam patrium, uelut auxiliari.

Grammaticæ leges plerumque ecclesia spreuit.

Tu uiuendo bonos, scribendo sequare peritos.

Satago regit genitium rerum: ut satago rerum mearum, id est, anxius, & sollicitus res meas curo. Misereor uult genitium, uel dativum: sed melius genitium: ut, Misere mei Deus, misere nobis Christe. Dominor & auxilior dativum ritē regunt apud omnes ecclesiasticos, qui cum genitio etiam cōstruunt: ut auxilior miseri: dominor uictis. In sacris in genitio leguntur: auxiliatus

liatus sum tui, & dominatus est bestiarum: sed non imitabimur,
Ceterum, si rectè uelimus uiuere, sanctos imitabimur etiam in-
doctissimos. Si uenustè cupiamus scribere aut loqui, linguae La-
tinae doctos imitari studebimus, licet Nerone peiores.

Verba genitiuum uel ablati-
uum habentia.

Accuso, damno, moneo: contraria laudo,
Criminis aut poenae, uel laudis habētō secundū,
Aut sextum. Sed Valla dedit tantūmodo sexto
Altero, & ambob⁹, neutro, uel utro, uel utroq;.

Verba accusandi, damnandi, monendi, laudandi, & his con-
traria: ut excusandi, absoluendi, uituperandi, regunt genitiuum
uel ablatiuum criminis, poenae, admoniti, laudis, uituperij, ut ac-
cuso te furti, uel furto. Incuso te negligentia, uel negligentia,
arguo te mendacij uel mendacio, admoneo te debiti, uel debito,
laudo te uirtutis, uel uirtute, absoluo te iniuriarum, uel iniu-
rijs, &c. Omnia penè genitiuum frequentius habent, quàm abla-
tiuū, demptis quinq; ablatiuis, altero, ambobus, &c. Quia per
genitiuum hic loqui non licet, teste Valla, ut utro accusatus
es? furti, an homicidij? non utrius: neutro accusatus sum, non
neutrius, &c. Accusandi uerba sunt, accuso, incuso, ago, po-
stulo, arcesso, insimulo, arguo, noto, alligo, astringo, corripio,
reprehendo, criminor, & si qua sunt similia. His contraria, ex-
cuso, purgo, &c. Damnandi, damno, condemno, multo, admul-
to, punio, plecto, conuincio, redarguo. His contraria, absoluo, li-
bero, &c. Monendi, moneo, admoneo, commoneo, commone-
facio, commemoro, consulo, &c. Laudandi, laudo, miror, probō,
commendo, &c.

In quo casu poni debet
pretium.

Verba uolunt sexto pretium, ponas sine fixo

In

In patrio pluris, tanti, quanti, atq; minoris,
 Cum fixo in sexto. Rarò quartum ualeo uult.
 Vilius & melius, peius, uel carius emi,
 Valla negat recte dici per nomina posse.

Omne uerbum cuius actus aliquo pretio constat, potest regere post se nomen pretij, uel ualoris in ablatiuo: exceptis quatuor sine substantiis in genitiuo semper ponendis: tanti, quanti, cum natis, tantilibet, tantidem, quantiuis, &c. & pluris atq; minoris, qui cum substantiis in ablatiuo ponuntur ut cetera: ut, emi abs te equum decem aureis, doceo discipulum paruo, aut uili, id est, quod barbari dicunt, pro bono foro. Triticum uenditur magno, aut multo. Quanti mercatus es istum librum? non quanto, nec pro quanto: quia ablatiuo pretij nunquam additur prepositio pro. Ideo dices, quanti pransus es? aut quanto pretio? non pro quanto: quanti cupis coenare? quanti habitas? quanti portat nuntius epistolam? quanti huc aduectus es? quanti licitaris librum? quanti aestimas uirtutem? &c. non pro quanto, nec quanto: nisi addas pretio. Bene tamen dices, quantum das pro domo? quia hic pro, non additur pretio. Pluris opinione librum emi: quanticumq; comparaueris, dignus est. Emi Cicero-nem quinq; libellis: & ego tantidem. Rarò quartum, &c. Valeo huc pertinet: ut, quanti ualet hæc uacca? decem florenis: minimo ualet hæreditas: quanto pluris ualet doctrina, tanto minoris aestimatur. Aliquando hoc uerbum regit pretium in accusatiuo: ut, illud non ualet trientem nummum, &c. Idem significat, & idem ualet, &c. Vilius & melius, &c. In quibusdam solum aduerbialiter loqui licet, teste Valla: ut emo uilius, & melius uendo, id est, quod Gotthicum uulgus ait, pro meliori foro. Latini, emo minoris. Emo peius aut carius, id est, emo pluris.

De

De uerbis plures genitiuos
regentibus.

Aestimo, curo, puto, facio, cum consulo, duco,
Pēdo, habeo, refert, est, inter & est bene iungo.
Antē dabūt dictos patrios, cū plurimi, & æqui,
Et parui, nihili, nauci, flocciq̃, boniq̃:
Magni, infiniti, maioris, maximi, & asis,
Et minimi, multi. Quædam bene ponito sexto.

Verba aestimandi, ut aestimo, existimo, curo, puto, facio, consulo, duco, pendo, & habeo, præter genitiuos tanti, quanti, pluris, minoris, regunt etiam genitiuos plurimi, æqui, parui, nihili, nauci, flocci, &c. quibus additur pili, & forsā plures. Pro quibusdam possunt habere ablatiuum. Et significant omnia hæc uerba, aestimare: ut parui te aestimo, uel etiam paruo: quid de me fiat, parui curas: ego hanc rem nihili duco, semper te plurimi feci, quod polliceris æqui boniq̃ facio, optimi consule, id est, aestima, iudica, rogat ut boni consulas, æqui boniq̃ consule, id est, in bonam partem accipe, flocci non facio, aut pendo, aut curo, ac nauci facio, id est, sperno, cōtemno, nihili aestimo. Floccus, uernacule, ung borlion de laine. Nauci, putamen nucis, nullius certe pretij. Item magni refert, quo loco quæq; dictio posita sit: parui mea interest, an claris sim natalibus, an obscuro genere, modo sim bonus & sapiens: mea nihil refert, dum modò potiar. Refert & interest in reliquis sæpius habent uel nomina, uel aduerbia multum, plus, plurimum, magis, minus, parum, maxime, minime, pauxillum, nihil, aliquid, quid, siquid, & siqua sunt similia: ut multum interest unde quis gaudeat, quod mea refert scire, sciam, &c. Pluris opes sunt nunc, quàm prisco tempore, non asis faciunt, noli grammaticam parui putare. Infiniti uirtus aestimanda est.

Que

Quæ regunt genitiuum uel
accusatiuum.

Pauca recordâdi patriũ, quartum ue requirunt.
Vt memini, memoror, sic obliuiscor habetur.

Pauca uerba recordandi: ut recordor, memini, memoror, re-
miniscor, & hoc uerbum obliuiscor, regunt genitiuum uel accu-
satiuum. De genitiuo, ut recordor pueritiã. memini nuptiarum
sororis. memoror beneficiorum. reminiscor historiã. obliuiscor
carnũ. De accusatiuo. Recordor pueritiã. memini lectionem
hesternã. memoror nouissima mea. reminiscor acta mea. obliui-
scor historiã. memoror hĩc deponens est.

De refert, interest, & est.

Refert, inter, & est, est signans commoditatem,
Officiũ ue, petit quosuis patrios, nisi septem,
Refert, inter & est, nostraq; mea q; referto,
Cum reliquis, Capiet cuias uel cuius utrunq;
Est nostrũ, uestrumq;, meumq;, tuumq;, suumq;.

Hæc tria uerba, refert, interest, & est, ad alicuius rei com-
moditatem uel utilitatem, uel officium pertinentia, regunt quos-
uis genitiuos, præter septem primitiue speciei, mei, tui, sui, no-
stri, uestri, uel nostrum & uestrum. Pro quibus, refert & in-
terest regunt ablatiuos mea, tua, sua, nostra, uestra, quibus iun-
gitur cuiã. Est uerò, capit nominatiuos meum tuum, suum, no-
strum, uestrum. Exempla ut hæc uerba regunt genitiuum.
Vxor̃is refert, quid rerum gerat maritus, nosse. boni scholasti-
ci interest diligenter studere. boni præceptoris est breuem esse.
interest omnium recte agere, id est, omnium officium est, uel
ad omnes pertinet, aut utile est. Iudicis est, in causa semper ue-
rum sequi. Exempla de refert & interest cum mea, tua, sua, no-
stra, uestra, cuiã: ut, cuiã interest fures suspendere? uel cuius
1 interest

interest, tua interest concionari. mea refert auscultare. nihil tua refert. id quod tua referebat, aut nostra, aut ipsorum interest. Cuius interest: mea, aut cui refert? Petri, &c. Exempla de est, cum meum, tuum, suum, &c. ut meum est, te, si quid pecces, punire. Tuum est parenti parere. uestrum est, o tyrunculi, temporis rationem habere. haud nostrum est, gulæ operam dare, &c.

Genitium cum accusatiuo
habentia.

Pœnitet, & tædet, miseret, pudet, & piget, optāt
Accusatiuum patientem, cum genitio.

Hæc quinque impersonalia actiue uocis, pœnitet, tædet, miseret, pudet, piget, regunt accusatiuum patientis rei cum genitio agentis: ut pœnitet me peccati. tædet te uitæ. miseret Christi peccatoris. pudet te probri. piget illum laboris. Sub miseret, comprehenditur miserefcit. Sub alijs, composita: ut pertædet, dispudet, &c.

De tenus, ac obiter de alijs præpositionibus.

Sæpe tenus patrium numero præeunte carentē,
Aut res signātem geminas, uult Valla tenere.
Vult ad, cum socijs, quartū; uelut absq; Latinū.
Sub, super, in, subter, casu iunguntur utriq;
In uario sensu, facilis docet omnia prosa.

Tenus præpositio petit genitium pluralem res geminas significantem, aut numero singulari carentem: alioqui uult ablatiui in plurali, etiam quandoq; genitium. Exemplum ubi res sunt geminae: ut, sto in aquis aurium tenus. sum armatus crurum tenus, id est, usq; ad aures, uel crura: nam tenus significat usque ad, aut non ultra, &c. Exemplum de singulari carentibus: ut, nuptiarum

ptiarum tenus soror mea collusit pueris. Cumarum tenus caluerunt, &c. Exemplum quando tenus habet genitium pluralem, nec res geminas significantem, nec singulari carentē: ut, Olympus attollitur nubium tenus. Temerarius miles solus penetrauit hostium tenus, &c. Exemplum de tenus cum ablatiuo plurali: ut, costis tenus: capillis tenus. Cum ablatiuo singulari: ut, stolidē uitam egisti senectute tenus, & uulneratus sum corde tenus. docti sunt sophistæ titulo tenus. Vult ad, &c. Ad, apud, ante, &c. quæ simul ponuntur in rudimentis, regunt accusatiuum casum: ut ad patrem, apud uillam, ante ades, &c. Velut absq̃, &c. A, ab, abs, & cætera quæ cum his ponuntur in rudimentis, regunt Latinū casum, qui est ablatiuus: ut à domo, ab homine, &c. Sub, super, &c. Quatuor sunt prepositiones accusatiuum uel ablatiuum regentes, in, sub, super, & subter: sed plerunque in diuerso sensu: nam motum significant: certa ratione utrunq; casum tenent: accusatiuum, cum de loco in locum motum significamus: ut uado in urbem, labor in piscinam, sub umbras succedimus, postesq; sub ipsos Nituntur gradibus, super oppidum profectus, super astra uolauit, super lodicem ingredior, desilit subter mœnia. Si autem motum, aut statum, seu quietem in loco significant, ablatiuum quærunt: ut in agro curro, in urbe deambulo, ambulo in porticu, sum in pago, uidi te in templo. Tityrus recubat sub tegmine fagi: nos quiescimus sub tecto, dormimus super fronde uiridi, & super frondem sæpius dicces, nocte super media studui, & super mediam noctem, subter densa testudine situs, subter lodice reclino. Facilis docet omnia, &c. Ex longa auctoris glossa hæc habes in primis scitu necessaria. Ad, & apud differunt: quòd ad tam motus, quàm quietis uerbum admittit: ut uado ad Petrum: sto ad ignem. Apud, solum quietis uerbum desiderat: significat quæ in loco, uel persona: ut maneo apud Petrum, legi apud Vergiliū. Inter apud, & penes, hoc interest, quòd apud, aut locum, aut

l 2 perfo

personam innuit: ut, uidi te apud forum, fui apud patrem. Penes, potestatem significat: ut, penes te est salus mea, id est, in potestate tua. Est autem penes esse, non apud aliquem esse: sed in, & quasi in potestate alicuius esse. Ante & post contraria sunt: ut ante me, post me. Contra & erga à se inuicem dissident, quia contra in malam partem capitur: ut, arma inuenta sunt contra hostes, nisi significet è regione, ex opposito: ut habito contra Ioannem, id est, ex aduerso Ioannis. Erga in bonam sapius: ut erga parentes pius. Extra & intra aduersantur: ut Iliacos intra muros pugnatur, & extra. Infra, locum significat: ut, infra tectum, & ad dignitatem refertur: ut infra dignitatem meam est, id est, minus quàm dignitatem meam deest, & opponitur supra. Supra & super discrepant: nam supra interiectum requirit spatium: ut auis supra me uolat. Super uerò significat contiguum: ut sedeo super lapidem. Sic se habet subter: sed non infra, &c. A', ab, abs, hoc discrimine distant, quòd à, solum consonantibus iungitur: ut à Petro. Ab, uocalibus, consonantibus, l, & r, liquidis: ut ab Andrea, ab Ioanne, ab lege, ab rege, ab duce, &c. Abs tantum q, & t: ut abs Quinto, abs Tito. Coram & clam contraria sunt. Coram & ante differunt. Coram proximitatem significat: ut coram iudice causam egi. Ante significat personam, locum, aut tempus: ut ante me, ante templum, ante duos annos. Coram & palam. Id unum controuersum est, quòd coram ad certas personas pertinet, palam ad omnes: & ferè aduerbium est, pro, manifestè, siue in aperto. De, & A', hanc habent inter se differentiam, quòd De, materiam significat: ut anulus de auro factus. A' nunquàm materiam innuit, sed causam efficientem. De tamen aliquando pro A', sumitur: emi de Petro, pro à petro. E', Ex, idem sibi uolunt: sed E', consonantibus iungitur: ut è iure, è republica. Ex tam uocalibus, quàm consonantibus: ut ex arbore, & ex dignitate. Ex, A', uel Ab, hoc discrimine ponuntur

ponuntur. Ex, significat plerunque locum, in quo quis fuit: ut ex amphitheatro uenio. A, uel Ab, locum alicui proximum: ut à fonte, uel ab amphitheatro uenio. Sic Ad, & In: ut ad tribunal uenit litigator, id est, iuxta. in tribunal uenit iudex, id est, intra. In, ubicunq; significatur diuisio, mutatio, aut conuersio, accusatiuum habebit: ut uxor Loth uersa est in statuum salis. Troia uersa est in cineres. Daphne mutata est in laurum: Lycæon in lupum. Partior in socios prædam. Diuiditur nomen in duo membra, &c. Super, ablatiuum habet pro de, ubi de re aliqua mentionem facimus: ut, Multa super Priamo rogans, super Hectore multa. Subtus perperam ponitur à quibusdam: quia aduerbium est, non præpositio. Etiam ineptè dicimus, de post fœtantes, de sub pede, de prope fontes: licet hac parte utantur uiri doctissimi.

Regula ultima de genitiuo, & obiter de alijs casibus, pro aduerbijs loci, quam carentiam rectoris uocat

Alexander.

Quæstio si fiat per ubi, nomenq; prioris Sit numeri, & propriū seu primæ, siue secundæ, In patrio dabo, quando locū designo minorem, Militiæ, belli, atq; domi, sic ponis humiq; Addimus interdum dictis, terræq; togæq;.

Propria nomina pagorum, & oppidorum (quæ minora loca dicuntur) primæ uel secundæ declinationis, singularis numeri, cum appellatiuis militiæ, belli, domi, humi, terræ, & togæ, cum uerbo, uel participio, ubi quæstio fieret per ubi, ponentur in genitiuo pro aduerbijs loci: ut si queratur, Vbi est Papa? optimè respondebis, Papa est Romæ. Vbi studiisti? Studui Gaudani, Louanij, Antuuerpiæ. Vbi est segnis? Domi. Vbi est temerarius?

rarius? Militia. Sic, poma iacent humi, id est, super terram, condo corpus terræ, id est, in terra, gratus principi belli, togæq; id est, in bello, & in pace. Toga uestis erat Romanorum, quæ utebantur in pace tantum: ideo pro pace capitur. Cur dixisti in regula, propria nomina? Quia appellatiua cum in, præpositio- ne, in ablatiuo ponuntur: ut, Vbi oras? In templo. Herba hæc crescit in agro, auia mea moratur in pago, auus in oppido. Cur dixisti in regula, propria oppidorum, & pagorum? Quia pro- pria aliorum locorum, ut regionum, &c. stabunt in ablatiuo cū præpositione in: ut, Petrus studet in Francia, bellum est in Aegy- pto. Cur dixisti primæ uel secundæ declinationis? Quia si es- sent terciæ declinationis, ponerentur in datiuo uel in ablatiuo: ut natus Carthagini, uel Carthagine. Cur dixisti, numeri sin- gularis? Quia si esset numeri pluralis, in datiuo, uel ablatiuo po- nerentur: ut natus Athenis. studet Parrhisijs. Cur dixisti, ubi quæstio fieret per ubi? Quia si fieret quæstio per quò, quâ, uel unde, non responderetur in genitiuo: ut quò uadis? uado Româ, non Romæ, &c.

Si ternæ nomen fuerit, numeri ue secundî,

Cum ruri dabitur terno, aut sexto, mage terno.

Nomina propria oppidorum aut pagorum terciæ declinatio- nis, aut pluralis numeri, ubi quæstio fieret per ubi, ponuntur pro aduerbijs loci in datiuo uel ablatiuo: elegantius autem in dati- uo cum appellatiuo ruri: ut egi Auinione. Sic, moratus sum Ver- none, &c. Philosophatus sum Athenis. Targuinius uixit Ga- bijs, &c. Ioannes est ruri, & rure.

Tu sextum casum, si quando per underogaris.

Aut quâ, responde. Si per quò, ponito quartum

In pprîjs: quibus usq; cupit rus, cū domus addi.

Nomina propria oppidorum aut pagorum ubi quæstio fie- ret per unde, aut quâ, ponuntur pro aduerbijs loci in ablati- uo sine

uo sine præpositione, cum appellatiuis duobus rus & domus: ut, Vnde uenis? Venio Valentia, Tybure, Lutetia, Lugduno, rure, domo. Quâ ibis Romam? Mediolano. sed hic per accusatiuum, & per præpositionem sepius loquimur, propter amphibologiam uitandam. Si per quo, &c. Nomina propria oppidorum, & pagorum, ac castrorum, ubi quæstio fieret per quò, ponentur sine præpositione in accusatiuo, cum appellatiuis rus & domus: ut, Quò uadis? Vado Annonen, Valentia, Brugas, Belgas, Remos, Parrhisios. Cur dixisti propria oppidorum, pagorum, aut castrorum? Quia appellatiua aut propria regionum ponuntur in accusatiuo cum præpositione ad: ut concedo in urbem, ad uillam, iter est mihi ad Asiam, &c.

Barbarus haud fies apponens præposituras.

Si quis contra regulas dictas doctissimos parcè imitetur, ubi usurpauerunt contrarium, aut præpositionem omittendo, ubi regula exigit addi, aut addendo, ubi regula exigit, ut omittatur, non censetur barbarus. Verbi gratia, regula exigit, uado domum, est domi, uenio domo. Aliquando tamen, teste Valla, inuenimus, uado ad domum, sum in domo, & uenio de domo. Vergilius: Italiam uenit, dixit, pro ad Italiam, &c.

Compositum nomen nolunt rectore carere:

Sed tamen ut simplex positum quâdoq; legetur.

Grammaticis negant nomen compositæ figuræ posse sine præpositione poni pro aduerbio loci: quia malè dici putant, Ioannes iuit montem Pessulanum, sanctum Chamundum, &c. Ego uerò rectissimè dici assero: quia si uera esset grammaticarum regula, non tacuisset de hac re Priscianus, Donatus, Seruius, &c. nec ipse Alexander. Præterea in Græcis manifestè hoc falsum est: ut Neapolis, Constantinopolis, &c. Præterea apud doctissimos inuenio nomina Latina compositæ figuræ, aut orationes carere rectore: ut sunt, Noua Carthago,

Theanumfidicinum, Nouumcomum, & plura.

DATIVI REGIMEN.

Fixa dabunt ternum substantiuo mediante

Verbo: quod per habet contingit sæpe resolui.

Omne nomen substantiuum potest regere aliud substantiuum in datiuo mediante uerbo substantiuo: ut mihi liber est, tibi pecunia. & exponitur per habeo: ut, est mihi pater, id est, habeo patrem. & sunt tales orationes multò pulchriores, quàm orationes de habeo.

Ternum pro quarto, aut sexto, cū præposituris Ponimus. it clamor cœlo, mihi filia curæ est.

Cur tibi despicior? nunc oïbus itur ad aurum.

Datiuus ponitur sæpe pro accusatiuo uel ablatiuo cum præpositione: ut, it clamor cœlo, id est, ad, uel in cœlum. Inferretq; deos Latio, id est, in Latium. Tu es mihi uisus, id est, à me. filia est mihi curæ, id est, ad curam. curritur omnibus, id est, ab omnibus. pugno tibi, id est, tecum.

Acquisitiuè si ponas uerba, datiuum

His dato, Cômunis ferme oïbus esto datiuus.

Omne uerbum acquisitiuè positum, potest regere datiuum casum rei acquirentis, aut cuius causa aliquid fit: ut doce mihi prolem, id est, ad petitionem aut fauorem meum. oro te mater, roga magistrum mihi ueniam. Hic casus communis est omnium frè uerborum, & significat in honorem, uituperationem, utilitatem, damnum, letitiam, iucunditatem, fauorem, petitionem, similitudinem: uelut apud Vergilium: It hasta Tago per tempus utrunq; id est, in perniciem uel necem Tagi. Idem: Centum cui templa Sabæo Ture calent, id est, in cuius honorem. Idem: Cui pendere sua pateris in arbore poma, id est, cuius gratia, &c.

Verba

Verba datiuum, ut proprium
casum, regentia.

Tertius est uerbis proprius natis fore, sum, fit:
Atq; manēte facit; ab, ad, & con, sæpe: quibus do
Occurro, faueo, studeo, medeor q; & adulator,
Auxilior, famulor, noceo. Sed dat iuuo quartū,
Pareo, præfideo, pugno, cum parcere, grator:
Quæq; frequenter erunt impersonalia iunge,
Contingit, restat, placet, euenit, accidit, & fit,
Sufficit, & constat, libet, & liquet, & dolet, adde
His uacat, & conducit, & expedit, & licet atq;
Conuenit, & præstat. sed dicit, pertinet ad me,
Attinet, & spectat, rectē coniungimus isti.
Multa regunt ternū, qbus haud est regula certa.

Datiuum ut proprium casum regentia uerba sunt unde uige=
cuplicia. Primò composita à fore: ut spero hæc mihi profore.
Vtinam Pellissò adforet nobis, id est, adesset, & c. Secundo, com=
posita à sum: ut adsum pugna, præsum exercitui, desum nu=
ptijs, obsum tibi, & c. Tertiò, composita à facio ubi non mu=
tant a, in i: ut satisfacio tibi, malefacio, benefacio tibi: & à fio:
ut satisfi tibi: defit mihi es, sic bene cupio uel opto tibi, &
male uolo tibi, & c. Quarto, uerba plurima cum præpositio=
ne ad composita, & aliqua cum præpositione cum, regunt da=
tiuum: ut annuo tibi: acclamo illi, sic assuesco, asto, acquiesco,
& c. condormio Petro, consonat ueritati, & c. Quintò, uer=
ba occurrendi: ut occurro tibi, sic obuio, obsto, obfisto, occur=
so, obuenio. Sextò, uerba fauendi: ut faueo amico, annuo tibi.
Sic arrideo, subscribo, consentio, assentior. Hæreo, adhæreo,
astipulor. Concino, sufragor, accedo, acquiesco. Aspiret Deus
l s æptis

ceptis. Septimò, uerba studendi, & diligentiam adhibendi: ut studeo grammaticæ: inuigilo pecuniæ: incumbo laudi. Studendi uerba hæc sunt, studeo, incumbo, incubo, attendo, indulgeo, insisto, insto, inbio, insudo, inuigilo, indormio, innitor, uaco, inhæreo, operam do, impendo, nauo, adhibeo, &c. Octauò, medeor, & medicor, aris, & si qua sunt his significatione conformia. Vergil. Senibus medicantur anhelis. mederi uulneribus. Nonò, adulandi uerba: ut adolor diuiti, blandior matri, assentior magnatibus, palpor hero, &c. Decimò, uerba auxiliandi: ut auxiliior tibi, subuenio pauperi. Sic adnuculator, opitutor, patrocinator, succurro, commodo, incommodo, id est, noceo, &c. Undecimò, famulandi uerba: ut famulor diuiti, sic ancillor, serui, & inserui, &c. Duodecimò, nocendi uerba: ut noceo nemini: resisto potenti. Sic inimicor, reluctor, obnitor, insidior, obloquor, detraho, succenseo, indignor, irascor, insurgo, derogo, obtrecto, incommodo, officio, renitor, aduersor, refragor, inuideo, &c. Tertiodecimò, uerba parendi, siue obediendi: ut pareo magistro, obedio patri. Sic obtempero, acquiesco, morigeror, obsequor, geniculator, id est, genu flecto: ut geniculator uictori: supplico, audio, ausculto pro obedio. Decimoquartò, uerba praesidendi: ut praesum imperio: & praesum gymnasio, &c. Decimoquintò, pugnandi uerba poëtice datiuum regunt: apud oratores & historicos, ablatiuum habent intercedente cum, praepositione, elegantissime uerò accusatiuum cum praepositione in: ut pugno tibi, uel tecum, uel in te. Sic certato, digladior, concurro, congregior. Vis'ne mecum certare literis? &c. Decimosextò, uerba parcendi, & ueniam dandi: ut parce mihi domine: ignosce mihi bone magister: stultitiæ, adulescentiæq; ignoscas. Potest habere accusatiuum: ut nunc hoc mihi ignoscas, quaeso, sicut, condona mihi hanc culpam. Decimoseptimò, uerba gratulandi: ut gratulor amico: grator sorori. Gratulator & grator, id est, propter alterius uel meam secundam fortunam

tundam gaudere me dico, uel ostendo. Decimo octauo, quadam uerba cum infinitiuo impersonalia, sine eo personalia, sed raro aliter, quam in tertia persona, regunt datiuum: ut contingit, restat, & quae in litera sequuntur, ueluti, contingit mihi legere: restat tibi potare. De personali, contingit mihi uirtus: nescis quid mihi, obtigit. Placet mihi insanire: sic perplacet, & displicet: euenit mihi ducere uxorem, sic obuinit tibi uxor, &c. Accidit illi uiro bono esse. Fit mihi interdum magno dolore affici, id est, contingit: & sine infinito ponitur plerumque. Sufficit homini scire, quod bonum est. Constat mihi te dixisse, id est, liquet, & manifestum est. Libet uel lubet mihi scire, quid agas, id est, placet, & desidero. Colibet, idem. Libido est scire, id est, libet. Liquet mihi id est, certum est & manifestum. Dolet mihi tam inhonestè uiuere: non uacat mihi audire fabulam, id est, non est mihi otium uel tempus. Conducit tibi studere bonis literis, id est, utile est: expedit tibi uapulare: licet tibi esse sacerdoti. Conuenit tibi dicere. Praestat mihi ridere, quam flere, id est, melius est. Sed dicito, &c. Pertinet, attinet, spectat ad me, non autem mihi, dicendum est: ut liber pertinet ad Ioannem, non Ioanni. Decimo nono, multa regunt datiuum, de quibus certa non constat regula: ut sto iudicio tuo: renuncio liti: cano receptui: cano progressui, id est, ut milites à pugna redeant, uel ad pugnam progrediantur, diffido uxori, sapio mihi, praedudicat religioni, afficior tibi non uulgariter, id est, te amo: erubescit fortunæ: desuecit honori. Regunt etiam datiuum obumbro, moderor, domitor, & multa alia.

ACCVSATIVI REGIMEN.

Antè uolunt quartum uerba infinita: suorum
 Poss casum. Prae nulla supina, gerundia nulla
 Dant casum. Dabitur rectè post casus agentis,
 Nisi sit i u. Poss nil capit hoc: uult mobile praese.
 Post

Post etiam sequitur sua participās bene uerba.
Nam regimen fit idem, si significatio par sit.

Omne uerbum personale infinitiui modi regit ante se accusatiuum, post se autē casum uerbi à quo descendit: ut hominem parēre deo, æquum est: hic infinitiuus parēre, ante se accusatiuum hominem regit, post se, datiuum deo, ut pareo. Cur dixisti personales? Quia impersonale ante se accusatiuum non habebit: ut interesse, federi, &c. Præ nulla supīna, gerundia, &c. Nec supinum nec gerundium regit ante se ullum casum, sed post se regit casum agentis, hoc est, quemcunque regit uerbum: præter casum patientis, uidelicet ablatiuum cum præpositione à, uel ab. Supinum tamen in u, ne post se quidem ullum habet casum, sed ante se recipit adiectiuum, ut non dicimus, Scribentem habendum est pennam, Tempus est Petrum legendi historiam, &c. sed Scribenti habenda est penna, Tempus est Petrum legere historiam. Exemplum de casu à tergo recto: ut sicut dicimus, lego historiam, ita, ueni huc causa legendi historiam: uado lectum historiam. Cur dixisti casum agentis? Quia gerundium, & supinum, teste Valla, non regunt, ubi passiue capiuntur, ablatiuum cum præpositione à, uel ab: quia malè dicitur, iste liber est difficilis ad intelligendum à nobis: non uenio uapulatum à te. Cur sic non loquimur? Quia non est doctissimorum usus, quia semper ablatiuum talem subticent. Vergilius: Alitur uitium, crescitq; tegendo. Idem: Aegrescitq; mendendo. sic, Memoria excolendo augetur, id est, dum excolitur. Itaque supinum in u, quia passiue semper significat, absolute ponitur, nec ullum regit casum, adhæret tamen ubicunque adiectiuus, ut rarus inuentu, miserabile uisu, dignum auditu, difficile dictu: id est, ut inueniatur, uideatur, audiatur. Post etiam sequitur, &c. Omne participium regit post se casum uerbi sui, ut sicut dicimus, amo Deum, ita amans, & amaturus Deum: sicut amor à Deo, ita amatus, & amandus à Deo: sic seruans

uiens Deo: uapulans à magistro, &c. Osculans te, non à te: quia à communibus participia in ans, & in ens, & in rus, solū acti- uè significant: in dus, solum passiue: in tus, utroq; modo: de qua re sunt uersiculi:

Verbum commune quamuis agat & patiatur,
Sola per ans, ens, rus, tamen actio significatur.
Dus solum patitur: sed præteritum dat utrunq;

Quæ est ratio cur infinita, gerundia, supina, participia, re- gant casus uerborum à quibus descendunt? Quia est nobis re- gula: Nam regimen fit, &c. Vbi significatio est eadem, regimen erit idem: ut amo regit accusatiuum, ergo etiam ardeo pro uehemēter amo, regit accusatiuum: ut ardeo CHRISTVM. Vergilius: Corydon ardebat Alexim. Sic rideo te, pro derideo. Vergilius: Nec uox hominem sonat, id est, sono indicat. Oles ceruissiam, id est, odore representas. Et ubicunq; neutrum pro actiuo capitur: ut, exultabit lingua mea iustitiam tuam. Obuiam tibi, similiter illi, ut obuius, similis: doctior pilæ, ut doctus, &c.

Omne dat actiuum (tolle interdicere) quartum,
Hoc uerbum sextum pro quarto sæpius optat.

Omne uerbum actiuum uel actionem significans, regit post se accusatiuum rei patientis, qui in oratione passiuā sit nomi- natiuus: ut amo Deum, Deus amatur à me: cædo hostem, hostis cæditur à me: aro terram, terra aratur à me: puer osculatur ma- trem, mater osculatur à puero. Si actiuum passiuo careat, ad synonymum, aut significatione proximum recurrendum est: ut loquor uerum, uerum dicitur à me: furaris aurum, aurum surripitur à te, &c. Dixi actiuum uel actionem significans: ut comprehendam uerba actiua actiui generis, id est, desinen- tia in o, & habentia passiuā in or: & uerba neutri generis pro actiuis sumpta: ut quiesco, requiesco, pro requietum facio: coëo, duro, &c. Deponentia & Communia, ea quæ significant actionem

actionem. Tolle interdicere, &c. A regula excipitur interdico, quia pro accusatiuo, saepius ablatiuum habet: ut interdico tibi domo mea: domus mea interdicitur tibi: aliquando etiā interdico tibi domum meam, &c.

Celo, rogo, doceo, geminant ut uestio, quartos Diuerfos, dices ueniam bene poscimus abs te. Induo ueste Petrum dic, aut uestē induo Petro, Rem tibi, uel de re te celo, dicimus aptè. Te doceo de grammatica, tu dicito parcè.

Celo cum uerbis rogandi, docendi, uestiendi, regit duos accusatiuos pro diuersis acceptos: ut, celo te arcana mea: doceo discipulos poscimus: rogo magistrum ueniam: uestio te subuculam: induo te tunicam. Cur dixisti duos accusatiuos pro diuersis acceptos? Quia duos accusatiuos ad eandem rem pertinentes, aut qui significatur ad eandem rem pertinere, bene regunt alia uerba: ut uoco te hominem: facio te sacerdotem: uoco te asinum, &c. Rogandi uerba, rogo, oro, precor, posco, postulo, obsecro, flagito, exigo, peto, interrogo, percontor, moneo, admonco, &c. quæ pro altero accusatiuo significante animal rationale, possunt ferè habere ablatiuum intercedente præpositione: ut ueniam poscimus abs te: exigo à te uel de te pecuniam: peto à te, uel ex te, uel de te hanc rem. Item quære ab illo, &c. Docendi uerba, doceo, dedoceo, perdoceo, erudio, instruo, instituo, &c. Vestiendi uerba, uestio, induo, cingo. Sic, exuo, &c. Hæc pro altero accusatiuo rei animatæ regunt etiam datiuum: ut, induo tibi tunicam: cingo mihi zonam: Et ablatiuum: ut, induo te tunica: exuo te castris, id est, spolio, &c. Celo triplicem constructionem habet: Dicimus enim, celo te hanc rem: celo tibi hanc rem, & celo te de hac re. Doceo itidem, pro accusatiuo significante rem, habet interdum ablatiuum

tiuum cum de, apud claficos. Salluft. Qui Senatum docerent de cade fratris. Non tamen libenter dicerem, doceo te de grammatica: pro doceo te grammaticam.

Delectat, decet, atq; iuuat, da quarto, & oportet.

Hæc quatuor uerba, delectat, decet, iuuat, oportet, accusatiuum post se cupiunt: & cum infinitiuo impersonalia dicuntur: cum nominatiuo ante se, personalia: ut, delectat me studere, aut delectat me studium: decet, te castè uiuere, aut te decet casta uita: iuuat nos aspicere arua, aut iuuat nos aspectus aruorum, id est, delectat. Oportet te ire. Inuenitur hoc uerbum personale interdum, sed sine ullo casu post se. Terentius: Quæq; assolent, quæq; oportent, &c.

Compositum quandoq; dabit sibi præposituræ Casum. Quocirca quartum, sextumq; dat Exit. Sæpe quidē docti repetunt bene præpositurā.

Verbum compositæ figuræ regit aliquando casum præpositionis, cum qua componitur: ut Exeo, ab extra, regit accusatiuum: Exeo, ab ex, regit ablatiuum. Sic egredior, ut exeo: Egredior domum, uel domo: Adeo Petrum: Circumsistimus magistrū, &c. Cur dixisti in regula, Quandoq; id est, aliquando? Quia sæpe uerbum non regit casum præpositionis suæ: ut arrideo tibi: applico littori: intersum lectioni, &c. Ideo autorum usus magis considerandus est, quàm regula. Sæpe quidem, &c. Sæpe præpositio repetitur: ut apud Ciceronem, Extra cancellos egredi conabor. Accedo ad ignem: adeo ad urbem, &c.

Quàm poscendo diu, quartū, uel ponito sextū Cum quouis uerbo. Secus ablatiuus adesto.

Omne uerbum regere potest accusatiuum, uel ablatiuum temporis, sine præpositione, aut accusatiuum cum præpositione
per

per ubi, fieret questio per quandiu, aut quāddum. At questio-
ne facta per quando, aut quanto tempore, pro intra quantum
tempus, solus ablativus datur: ut, *Quandiu habitasti Lutetiae?*
Tres annos, uel tribus annis, uel per tres annos. *Quandudum*
obiit pater tuus? Ab hinc tres menses, uel tribus mensibus: & se-
pius quidem hoc per accusativum dicitur. *Quandudum, &*
quampridē, id est, quod rusticē dicitur, quandiu praterijt quōd.
Sed quandudum, querit de re non adeo diu praterita. *Quampri-*
dem, de re ante multos etiam annos facta. *Quando uenisti?* Ho-
ra tertia. *Quanto tempore hæc scripsisti?* Tribus horis.

Aequivalens geminis, harum si iungitur uni
Dictio, pro reliqua tantummodo debet haberi.

Quoties dictio æquivalet duabus dictionibus in significando,
si ipsi altera illarū iungatur, capietur solū pro reliqua: ut, *egre-*
dior domum, id est, gradior extra: egredior extra domum, id est,
gradior. *Cedo, id est, do locum: cedo locum, id est, do, &c.*

Quantum sit spatium, quarto, uel dicito sexto.
At ubi quid factum, sexto tantūmodo prome.

Verbum eundi uel distandi regit accusativum uel ablativum
distantiæ aut spatij: ut, *ambulavi septem milia, uel milibus.* *Lute-*
tia abest hinc iter, uel itinere decem dierum, &c. **At ubi**
quid, &c. Si ubi quid factum sit, queratur, respondetur abla-
tivus, ut *capius est latro sexto ab urbe lapide, non sextum lapi-*
dem, &c. Sed opus est, ut nomen distantie sit, alioqui præpositio
adderetur: ut, *Petrus mortuus est in carcere.*

REGIMEN ABLATIVI.

Natura faciens regitur sine præpositura
In sexto, à uerbis permultis, mobilibusq̃.
Sic dabis efficiēs quodcuncq; modo bene possit
Hoc

Hoc per, præ, ppter, referare: pudore tacemus;

Te uirtute colo; tardus senio; grauis ære;

Rex dono Christi; diuino numine præsul.

Omne ferè uerbum, & plurima adiectiua regere possunt ablatiuum causæ efficiētis, præcipuè naturalis, sine præpositione: qui ablatiuus declaratur per præpositionem per, præ, uel propter. De uerbis, ut taceo pudore: rubesco ignorātia: tremo metu: eiulo dolore: baccharis ebrietate: id est, propter pudorem, ignorantiā, &c. aut præ pudore, &c. Sic expergiscor clamore: hic stupet uitio: lamentor tristitia: pinguescit glis sopno: agroto labore: fatigor itinere: amo te uirtute: fulges claritudine natalium: uapulas à præceptore petulantia. Feci amore tui, causa efficiens est, non finalis: sic, ieiuno Dei amore: ueni gratia tui uidendi: gratia dei sum, quod sum: auxilio tuo euasi, id est, per auxilium tuū: consumor cura: dolore maceror. De adiectiuis, pallidus mortē: albus frigore: tardus senio: grauis ære: superbus honore, &c. id est, propter mortem, frigus, &c. **Rex dono, &c.** Quædam substantiua dignitatum nomina, regunt ablatiuum causæ efficiētis, ut dei gratia rex: diuino auxilio Papa, &c. Loquimur sic Christiani, scientes omnem potestatem esse à Deo.

Materies ex qua, raro sine præpositura

Ponitur: ut, fuluo nummos cudit faber auro.

Materia ex qua aliquid fit, in ablatiuo exprimitur sapius, cum præpositione de, è, uel ex: ut, facit faber ex auro calicem: homo factus est de limo terræ. Aliquando præpositio subauditur, sed ferè apud poëtas. Vergilius: Sectaq; intexunt abiete costas, &c.

Materiam circa quam proprietas habet esse,

Mobile, cum uerbo, sexto capit: auctus honore.

Lacteq; distentus: sic adiectiua dabuntur.

m

Pluri

Plurima, cū uerbis fungor, uescor, fruor, utor.
 Victito, fraudo, beo, dono, afficio, colo, sterno
 Cum multis iunges, quę prosa recludet abūdē.

Plurima adiectiua, & uerba regunt materiam circa quam proprietas uersatur, in ablatiuo. Exempla de adiectiuis: ut, auctus honore, muneribus: uber distentum lacte: duplex auro: uir duplex animo: fecundus prole: foetus armis: loca foeta furentibus Austris, id est, plena, ac referta: dignus & indignus laude: immunis crimine: uacuis culpa, & à curis: mundus uita: orbis liberis: nudus uestibus. Sic certa adiectiua carentiæ, cassus lumine: extorris patria: liber peccato: exul natali sōlo, &c. Exempla de uerbis, fungor magistratu: uescor carne: fruor amici aspectu: utor nummo: uictito lacte: fraudo te iure: beo te diuitijs: dono te equo: afficio te honore: colo te modico munere: sterno lectum tapetis: libero te curis: spolio te ueste, &c. Ex prosa, muneror deponens: uel munero actiuum, id est, dono: ut te muneror dono: dignor te laude, id est, dignum iudico: sic indignor, id est, indignum iudico: exonero te fasce: expedio te solitudine: impleo nauem frumento: abundo, affluo omnibus rebus: magnifico te uerbis: delibuo te unguentis, id est, ungo: potant me aceto: oblecto te carmine: comunico te consilijs meis: instruo te armis: infamo te opere: euacuuo animam uitijs: purgo me obiectis, &c.

Forma modus ue datur per casum ritē Latinū.

Nomen formæ, uel modi, regitur in ablatiuo sine præpositione, à uerbo, & adiectiuo nomine, aliquando etiam à substantiuo, quotiescūq; apte fieret interrogatio per quomodo: ut canto alta uoce: aspicio te toruis oculis: facies miris modis pallida. Ecce si quis quærat: Quomodo cantas? apte respondebis, Submissa uoce: graui accentu. Quomodo hic est magister? nomine, & titulo, non re: nomine Petrus: Ioannes, cognomine Pellissō: sum tibi natura pater, præceptor consilijs: Troianus origine

origine Caesar: spe diues: re pauper: more meo doceo.

Mobile, uel uerbū, mensuram dat sibi quarto,
Vel sexto: longus treis ulnas, uel tribus ulnis.

Adictiuum uel uerbum regit mensuræ nomen in accusatiuo,
uel in ablatiuo: ut hic pannus est longus tres ulnas, uel tribus
ulnis: muri ducentos pedes alti, quinquagenos lati: Niniue ma-
gna itinere trium dierum.

Mensuram excessus uerbum, uel mobile, sexto
Optat: ut excedo digito: pede longior uno.

Dictio significans excessum regit ablatiuum, qui significat
quantitatem excessus certam, uel incertam: ut sum te longior ca-
pite: hoc lignum excedit illud digito: sum te modico doctior:
multo fortior, &c. annosior me es duobus annis, sum te iunior
octiduo, aut nouendio, non ultra, nec septidio, sexdio, quindio:
sed bene quatrduo, triduo, biduo.

Passiuus sextum dabimus cum prepositura
A uel ab. Accipiens sic do, Distans, Remouēsq.
Sic Alius ponas: & quæ conformia noris.

Omne uerbum passiuum potest regere post se ablatiuum me-
diante præpositione à, uel ab: ut, amor à Petro: liber legitur à
magistro: uapulas à præceptore: infans osculatur à matre. Per
passiuum, intellige id omne quod pati, uel tanquam pati signi-
ficat, siue in o, siue in or, desinat: ut audior, uapulo, fio, na-
scor, &c. Accipiens sic do, &c. Verba accipiendi, Di-
standi, & Remouendi, regunt ablatiuum cum præpositione à
uel ab: ut accepi literas à Petro: habui à Paulo: audiui à nuntio:
didici à monitore: conduxì domum à Paulo: intellexi à matre,
&c. Longè distat à nobis India: absum ab Italia: non abhor-
ret à ueritate, id est, non alienum est: non secus abhorres à lite-
ris, quàm Satanas à signo crucis: discedite à me: homo differt

m 2

à bru

à bruto: discordat, discrepat à tuo sermone: dissident à se inuicem: facesse à me, &c. Remoue à me lapidem: aufer à me aurum: summouit omnes philosophos ab urbe: arce folem à butyro: auerte iram tuam à nobis: à morte perpetua libera nos domine: eripe me domine ab homine malo, &c. Sic alius ponas, &c. Quædam adiectiua regunt ablatiuum cum à uel ab: ut alius ab ipso, sic alter, diuersus, &c. Primus à rege: secundus à principe: integer à uitijs: castus à uenereis: oriundus à Troia: uacius à curis: immunis à peccato, &c.

Instrumenta dabis sextis, sine præpositura.

Quoduis uerbum potest regere instrumentum in ablatiuo, cui nullo modo addi potest præpositio: licet in uernacula lingua audiatur cum: ut aro equo: sciindo panem cultro: pugno gladio: nitor baculo: scribo calamo, &c.

**Absq; regente duos sextos bene pone sequelæ,
Discunt discipuli me præceptore docente.**

Quoties duæ orationes nominatiui & uerbi, sic se habent, ut alteri apponatur talis particula, dum, quando, postquam, &c. lepidè priorem mutamus in duos ablatiuos, qui non reguntur, sed absolute ponuntur in designatione sequelæ: ut pro, dum magister legit, discipuli scribunt, eleganter dicitur, magistro legente, discipuli scribunt. Sic, Magi apertis thesauris suis obtulerunt munera, id est, postquam aperuerunt,

&c. lectis sacris, reuertor ad poëtas: cœna

facta, cantamus: magistro recitatur,

Petrus iuit in forum, id est,

dum magister paratus

est legere,

&c.

DE

DE ORDINE

DECLARATIONIS GRAMMATICÆ

æ, & de Syntaxi reciprocorum, lib. IX.

Prædī debēt aduerbia, siue uocādi,
Sumere principium, uelut interie-
ctio sæpe.

Ecce, agē, & heus, post hæc casum
debet addere quintum.

Hinc rectum sequitur uerbū, Tibi sit generalis
Regula: Quæ à tergo regitur, uult dictio cuncta
Postponi. Siquid declarat, iuris idem sit.
Si quid sit tacitè positum, supplere iubebo.

Regulæ ordinis grammaticæ declarationis, sunt septem. Pri-
ma regula, Excitandi particule, ut aduerbia optandi, uocandi,
demonstrandi, hortandi, & respondendi, & interiectiones, ple-
runq; sumunt principium in ordine grammaticæ declarationis.

Secunda regula, Post hæc sequitur uocatiuus. Tertia, Post
uocatiuum, sequitur nominatiuus à fronte uerbi rectus.

Quarta regula, Post nominatiuum, sequitur uerbum persona-
le finiti modi. Semper intelligo, si sit in oratione: nam si hæc
absuerint, ab impersonali inciperemus: ut, tædet animam meam
uitæ meæ. Quinta, Dictio recta à tergo, sequitur dictionem
regentem. Itaq; post uerbum personale aliquando sequitur no-
minatiuus: ut, sum homo: aut genitiuus: ut, miserere mei: aut da-
tiuus: ut, seruo Deo: aut accusatiuus: ut, amo deum: aut abla-
tiuus: ut, careo nummis. Propter eandem regulam, aliquādo an-
te nominatiuum ponitur obliquus: ut, hei mihi, amore pereo: &
ante uerbum obliquus: ut, studens uirtuti laudatur. Ideo diligen-

m 3 ter

ter considerandum, quem quæq; dictio casum regat. Sexta regula, Declarans declarato postponitur, ut adiectiuum substantiuo: aduerbium uerbo: infinitiuus finito. Item infinitiuus & supinum, & gerundium, postponitur adiectiuo, ut certus mori, aut moriendi, turpe dictu, &c. Ideo ante uerbum finiti modi aliquando ponitur infinitiuus. Accusatiuus præponitur infinitiuo, si à fronte regitur. Præpositio semper regit casum à tergo, ideo in declaratione præcedit. Præpositio, cum suo casu, postponitur uerbo, per hanc regulam: quia ipsa, cum casu, declarat significationem uerbi: ut uado ad forum. Septima, In declaratione orationis diligenter uidendum est, an aliquid subaudiatur: quia hoc suppleri debet: ut, miseram me, uereor, subauditur, o, uel heu. unde mihi lapidem? Hebræi sunt, & ego, &c. Quid est declaratio grammaticæ? Ordo quidam, quo singulæ dictiones ad suam naturam, propriumq; regimen reducuntur clarioris intelligentiæ gratia. Hanc uocat Alexander constructionem, non satis propriè: quia Construere propriè, est aliquid debite componere. Qui autem orationem pueris declarat, nõ construit, sed ab alio constructam resoluit, aut destruit, aut ordinat, ut à pueris intelligatur. Quocirca rectius dixeris ordinem, aut destructionem, aut resolutionem, aut declarationem.

Exceptiones à præmissis regulis.

Qd' rogat, atq; refert, & habet qd' uim referētis
(Vt quod uerba petit semp duo, dñ, ga, donec)
Atq; negans præit: ob logicā mutabitur ordo.
Præcedens semper præponitur & referenti.

Prima exceptio, Interrogatiuum semper præcedit: ideo ab obliquo, uel aduerbio sæpe inchoamus ordinem: ut, Quem quæritis? Vbi uidistis hominem? Quem tædet uitij? &c. Secunda exceptio, Nomen relatiuum, & hinc aduerbiū, præcedit dictio-
nem, à qua regitur: ut, hic est, quem uidere diu cupiui; uidi cam-
pum

pum ubi Adam habitauit. Relatiuum pronomen non præcedet: ut dedit amicus ad me carmen, ego misi ei aurum. Cur magis præcedit relatiuum nomen, quam relatiuum pronomen? Quia qui, qualis, quantus, &c. exponuntur per cōiunctionem &, quæ uult præponi: illam nunquam includit pronomen: ideo etiā tantus, talis, non præcedent, quia non includunt eam coniunctionē. Tertia exceptio est, Dictiones uim relatiuam habentes, ut quæ ad sensus perfectionem plura uerba petunt, debent in declaratione grammatica præcedere. Quæ sunt tales dictiones? Nomina, uel aduerbia infinita, cum, deinde, deinceps, sic, sicut, sicuti, dum, quum, quando, quia, quoniam, licet, postquam, quam, quamuis, & similia his plurima. Quarta, Diectio negatiua debet præcedere: ut ne utiquam faciam: neminem uideo. Aduerbium prohibendi, etiam negandi uim habet, ergo præcedit: ut, ne feceris. Quinta exceptio, Propter logicorum regulas oportet interdum contra dictas regulas partes orationis ordinare: ut, cuique homini anima est: aliquo homine sum doctior, &c. Sonorum, alius uox, alius non uox, &c. Sexta exceptio, Relatiuum necessariò postponitur antecedenti, ideo obliquus contra dictas regulas aliquādo præponitur nominatiuo, aut uerbo: ut, Cicero nem diligigit filius suus. Defendite Cesarem ò sui milites. A Cicero diligigitur filius suus. Piget Ciceronis suum filium. Fratrem iam pigere incipit uxoris suæ.

DE RECIPROCIS.

Reciprocum est relatiuum reflexiuum, quod ad id, unde prodit, reuertitur: ut primitiuum sui, & deriuatiuum suus: uelut iste amat se, ecce hic amor reflecitur ad amantem. Sic iste diligit filium suum, hic dilectio tendit in rem diligentis. Sic spiritus reciprocatur, cum recipitur. Similiter & unda uicissim alluens littus reciprocatur. Euripus etiam fluiuius, ad pristinum subinde cursum rediens reciprocus est. Ut autem facile pateat ad reciprocorum notitiam iter, ante omnia diligenter

m

4

conside

considerandum est principale suppositum, ad quod fieri debet reciprocatio: ut, Superbus est sui laudator: Ioannes amat patrem suum: expectat te Ioannes, ut se iuues: principale suppositum est Ioannes. Sic in omnibus orationibus de ut, & ne, principale suppositum, est suppositum prioris orationis: ueluti, magister præcepit, ut ad se uenirem. Ioannes timet, ne sibi noceam. Ioannes diligit Petrum & fratrem suum, de fratre Ioannis intelligitur. Ioannes diligit Petrum, & fratrem eius, de fratre Petri intelligitur: quia hic ad obliquum, illic ad principale suppositum fit relatio. Ideo in euangelio bene dicitur, Iacob genuit Iudam, & fratres eius. Qui surgens accepit puerum, & matrem eius de nocte. Et uocabis nomen eius IESVM: ipse saluum faciet populum suum à peccatis eorum: eorum dixit, non suis, ne de peccatis IESV, quæ nulla fuere, loqui uideatur. Misertus est dominus timentibus se. Quæsiuit dominus ex Petro, an se diligeret. Intercedente coniunctione, non reciproco utimur, ut dictum est. Terentius: Pamphilus dat fidem uxorem fore sibi hanc: nam pater aliam ei desponderat. Antecedenti non erit annexum reciprocum: quia nollem dicere, filium suum diligit pater suus. Quamuis autem interdum communiter per reciprocum, ac non reciprocum loqui liceat, non tamen id semper licere putabimus. Verbi gratia, Indifferenter dicere licet, Omnes optant, quod sibi utile est, & quod eis uel ipsis utile est. Non tamen dicam, Omnes optant quod eis utile putant, sed quod sibi, &c. Item quando per reciprocum generaretur amphibologia in alio relatiuo, ut is & ille sine amphibologia uti licet, uitabimus dubietatem, ut apud Cicronem in Brut. Præsertim cum ille Quintum Scauolam sibi minorem natu generum prætulisset. Dubium an, sibi, ad socerum, an ad Fannium referatur: & si dixisset ei, de Fannio utique loquutus intelligeretur. Item non dicemus, suus est illius seruus, aut doceo suum solius seruum, more Prisciani, quem præter eum nullus obseruat.

Neq;

Neq; per solum nominatiuum, sed etiam per alios casus loquimur, quando ad possessorem possessio transitionem facit, & non ad alium: ut, Ciceronis suum filium piget. Præterea, quoties nomen proprium, pronomen, aut aliud ad quod fiat reciprocatio, præponitur cum uerbo, & sequitur aliud suppositum cum uerbo, licet supposito addere suus propter reciprocationem factam ad priorem sermonem, aut pronomen non reciprocum, propter respectum ad secundum. Quando uero tantum unus casus sine uerbo præcedit, si ad ipsum fieri potest reciprocatio, non ponetur aliud pronomen. Exemplum prioris: ut, ille aut Ioannes, aut seruus tuus rogat te, ut suus, aut eius apud te cœnet factus. Exemplum secundi: ut, Pythagoram uenerabantur sui discipuli, non discipuli eius. Præterea, quando ablatiui absolute cum reciproco præcedunt, non habet aliud pronomen locum, ut non dicam, Tradito ei, sed sibi puero, uir dicendi peritus ingenium eius perspiciat. Præterea in construendo, ubi suus præponitur, utemur interdum resolutione in non reciprocum, ut illud Senecæ, Sæpe in magistrum scelera redierunt sua. Sic ordinabitur, scelera magistri sæpe redierunt in ipsum, aut in eum. Difficilis tamen est resolutio, ubi suum est substantiuum: ut hic, Suum cuique persoluatur: nisi dicatur, Quod cuiusq; est, id ei persoluatur: & similiter ubi suus pro proprio ponitur: ut, Sunt & sua dona parenti: sua, id est, propria dona. Præterea, bona censebitur reciprocatio, quando pronomen reciprocum ad principale suppositum refertur: quod fit quando loco reciproci poni potest in uero sensu ipsemet, aut ipse idem cum dicto supposito. Verbi gratia in illo Terent. Orare iussit, si se amas, hera, iam ut ad se uenias: si se, scilicet ipsam heram: ad se, id est, ad semetipsam. Non tamen licet dicere, Petrus non adest, sed filius suus, imò filius eius: bene autem dicitur, Petrus filium suum misit. Præterea, ubi principale suppositum est quisque aut unusquisq; ferè locum habet reciprocatio, si tamen superior

m 3

scruietur

seruetur regula: ut, Quisque sui memor est. Vnusquisq; ad proximum suum respicit: non tamen dicas, Ioannem nemo diligit, sed unusquisq; liberos suos fouet, si de liberis Ioannis loquar: dicendum est enim liberos eius. Præterea, quoties suus ponitur pro debito aut proprio, aut substantiuum est, fere locum habet: nec eo facile quis abutetur: ut, Suis horis id facit, sua & suos conseruat diligens paterfamiliās. Præterea, quoties gemina est locutio, ita ut bina complectatur supposita, licet ad prius dare reciprocum, aut ad posterius non reciprocum, ut quisque uult quod sibi, aut ei expedit: iuuenis non petit, ut illum aut se miserum putetis. Præterea, quoties sic ante hanc præpositio: nem inter, ponitur genitiuus, datiuus, aut ablatiuus, licet non reciprocum, & reciprocum subdere: ut, grammaticorum inter se uel inter ipsos, grammaticis inter se uel inter ipsos: sed grammatici inter se, & scio grammaticos inter se dissentire, &c. non inter ipsos. Ad hoc, quando uerba singula sunt, sed duplex respectus, alter ad suppositum, alter ad obliquum, si pronomem respicit suppositum, erit reciprocum: sin obliquum, potius non reciprocum: reperitur tamen & reciprocum. Exemplum prioris: ut, tueatur nos Deus propter bonitatem suam, non eius. Secundi: ut, cepi columbam in nido suo, & eius: quia resoluitur, columba capta est in nido suo. Si uero dixero, Ioannes cepit columbam, addam, in nido eius. Si tamen obliquo addatur uerbum, uel aduerbium, ad quod reciprocatio fieri debeat, erit ei locus: ut, Inueni leonem iratum ob amissam prædam suam, non eius. Est enim idem quod irascebatur. Postremo, quoties inter aliquos interuenit coniunctio, non est reciproco locus: unde non dicam, cepi leonem, & catulos suos, sed & catulos eius. In reciprocis multi errauerunt, aut ipsis ex industria abusi sunt, ut Valla ostendit: sed ut bene cum Valla dixit doctissimus Badius, cautè uidendum, ad quid sit relatio: ne non illi, sed nos erremus censura. Hactenus in genere.

ARS

ARS VERSIFI

C A T O R I A.

L I B. X.

Carminis & metri, seu uersus definitio.

QUID est carmen? Oratio strictiori pedum lege coërcita, & ornatissimum dicendi genus. Vnde dicitur carmen? A' canendo, quod sit aptum cantibus: non quod lenocinio uocis cantanda sint carmina, sed cum quadam grauitate pronuntianda. Nam autore Cesare, Qui bene legit carmina, bene cantat: qui uerò bene cantat, malè legit. Quomodo aliter dicitur carmen? Metrum, ex eo quod certa pedum mensura carmen metiri soleamus. Quomodo aliter? Versus, quod tandiu uerti debeat, quoad rectè constitutatur: uel quia uno uersu finito ad principium alterius uertamur.

D E P E D E.

Quid est pes? Metrica syllabarum constitutio. Dicti autem sunt pedes, quia quemadmodum pedibus ambulamus, sic carmina quibusdam quasi pedibus incedere uidentur: uel quia per eos ueluti scalarum gradus, carmina scandimus. Quid est scansio? Legitima metri in singulos pedes distinctio. Dic aliquot ex uulgatioribus carmina: Hexametrum, Pentametrum, Sapphicum, Asclepiadæum, Phaleucium. Habes ne super his regulas? Habeo. Ostende.

Hexametrum carmen, eiusq;
compositio.

Hexametrum senis carmen pedibus fit, & usq;
Dactylus

Dactylus est quintus, sextam sibi uult regionē
Spondeus, reliquisq; locis sit uterlibet horum.

Dic sensum. Carmen hexametrum sex pedibus cōstat: quorum quatuor primi sunt dactyli uel spondei: quintus tantum dactylus: sextus uerò spondeus. Quid est dactylus? Est pes constans tribus syllabis, quarum prima est longa, & duæ ultime breues: ut Scribēt cārminā. Quid est spondeus? Est pes constans duabus syllabis longis: ut Dōrēs scribunt. Affer exemplū carminis hexametri. Arma, uirumq; cano, Troiæ qui primus ab oris. Scande. Armā uī, dactyl. rūmq; cā, dactyl. nō Trō, spon. iæ quī, spond. prīmū ab, dactyl. ōris, spond. Scande, id est, distinguē pedes, metire carmen, &c. Cur dicitur hexametrum? Quia sex pedum iſtibus ipsum metimur, ab hex, id est, sex, & metrum, id est, mensura. Quid in id annotari præcipit Despauterius? Hæc sequenti litera contenta.

Pedes nothi siue illegitimi in
hexametro.

Hæc te legitimè docui: nam sæpe poëtæ
Ipsa minus seruant, tu quanta licentia cautus
Est permissa, uide, ne quando turpiter erres.
Nanq; rei grauitas quinta in regione locauit
Spondeum, ueluti, Magnū Iouis incrementum.
Datq; pedes alios Maro, tu puer elige legem.

Explica. Heroici uersus pedes legitimi, id est, ex carminis lege debiti, sunt dactylus & spondeus. Admittuntur tamen nothi, id est, illegitimi per poeticam licentiam, quam cauebis, quia rara occurrit: nec nisi in magnis operibus eorum poëtarum, qui extra omnem inuidiæ aleam positi sunt. Poëtæ itaq; in quinta regione sæpe spondeum locant, ubi rei grauitas & maiestas significatur, aut mœror & languor, tamen id rarò est faciendum

ciendum. Verg. Chara deūm soboles magnum Iouis incremen-
tum. Idem: Tu'ne ille Aeneas quem Dardanio Anchise? Et
iterum de Sinone maximam tristitiam languoremq; simulante:
Constitit, atq; oculis Phrygia agmina circumspectit. Hi uersus
spondaici dicuntur. Quandoq; sexto loco est dactylus, sed uix
nisi hypermeter locum habeat. Verg. At tuba terribilem soni-
tum procul excitat horrida. Ob eam rem tales uersus dactylici
appellantur. Reperiuntur & alij pedes in diuersis locis hexame-
tri, qui sunt Iambus, Anapaestus, Proceleumaticus, nisi caesurae li-
centiam esse uelis. Tu licentiā cauebis, nisi tantus fueris, quan-
ti hi apud quos ea licentia reperitur, & tum ita cautè, & ita
parcè uteris, ut ueteres. Qui sunt hi pedes, quorum modò meni-
nistī? Iambus, est pes constans ex duabus syllabis, priore breui,
altera longa, ut dōcēs. Anapaestus, pes constans tribus syllabis,
quarum duæ primæ sunt breues, & ultima longa: ut, anīmas,
Proceleumaticus, pes qui constat quatuor syllabis breuibus, ut,
arētē, & uertitur in dactylum per synæresin, quasi i, uocalis
fiat cōsonans. Est autem synæresis duarum syllabarum in unam
propter uersum contractio. Subijce reliqua.

Vltima uersus anceps.

Vltima cuiusq; est communis syllaba uersus.

Ne credas esse in sexta regione trochæum.

Vltima syllaba cuiuscunq; uersus est anceps, id est, communis,
siue ad placitum, quod dixit Alexander.

Pentemimeris cum alijs caesuris.

Per pentemimerim breuis est producta licēter.

Pentemimeris est, ubi post duos pedes manet syllaba partem
orationis finiens: ueluti, Omnia uincit amor, hīc post duos pe-
des omniā uincit ā, manet syllaba mōr, finiens hanc orationis
partem amor: cuiusmodi syllaba inuenitur licenter produci, si
naturaliter sit breuis, ne dicatur tertio loco esse Iambus, quem
non

non recipit heroicum, teste Quintiliano. Alibi, At tibi Tym-
bre caput Euandrius abstulit ensis.

Pentametrum carmen.

Pentametrum uult quinque pedes, pes tertius esto
Semp spondeus: quartus, quintusque anapaestus:
In reliquis spondeus erit, uel dactylus, ut uis.

Pentameter uersus constat quinque pedibus, quorum tertius
semper spondeus est: quartus et quintus anapaesti: reliqui
spondei, aut dactyli: uel hi mixti, ut uis. Semper autem adfit pen-
temimeris, siue caesura. Exemplum, Omnibus inuideas liuide, ne-
mo tibi. Metire, omnibus, dactyl. inuide, dactyl. as li, spond.
uide ne, anapaest. mo tibi, anapaest. Alij scandendo post
duos primos pedes faciunt caesuram: deinde duos dactylos su-
munt cum altera caesura, sic, Arte leuis currus, arte regendus
amor, arte le. dactyl. uis cur, spond. rus, caesura. arte re, dactyl.
gendus a, dactyl. mor, caesura. Vnde dicitur pentameter? A
penta, id est, quinque, et metron, mensura: quia quinque habet
mensuras, seu pedes. Pentameter uersus cum hexametro iunctus,
facit carmen elegiacum, miseris, alijs etiam rebus scribendis aptum,
quale est, Fortunam reuerenter habe quicumque repente Diues
ab exili progredire loco. Et debet cum eo sensum concludere,
aut suspendere, ita ut in sequentibus duobus penitus absol-
uatur.

Asclepiadæum carmen.

Vult Asclepiadis uersus spondeon habere
Principio, binos hinc rite capit choriambos:
Pyrrhichius sequitur, quo non uelocior alter.

Asclepiadæus uersus constat spondeo, duobus choriambis,
et pyrrhichio: ut, Sanctorum meritis inclita gaudia. Disin-
gue pedes, Sancto, spond. rum meritis, choriamb. inclita gau,
choriamb.

choriamb. dīa, pyrrhic. Quis pes choriambus? Qui constat quatuor syllabis, quarum prima est longa, secunda brevis, tertia brevis, quarta longa, ut nobilitas. Quis pyrrhichius? Qui ex duabus breuib. conficitur. Vnde dicitur uersus Asclepiadeus? Ab Asclepiade inuentore.

Sapphicum carmen.

Quinq; pedes Sapph⁹ carmē capit: esse trocheus
Vult primus, quartusq; & quintus; tertius autē
Dactylus, ipse locum sumes spondees secundū.
Hoc carmē, post treis uersus, sibi iūgit Adonis
Metrum, quod sic fit, spondeū dactylus anteit.

Carmen sapphicum constat trocheo, spondeo, dactylo, duobus trocheis: ueluti, Vt queant laxis resonare fibris. Metire, ut quē, trocheus, ant lā, spondeus, xis rēsō, dactylus, nārē, trocheus, fibrīs, trocheus. Huic carmini, post tres uersus, subditur Adonium siue Adonicum, sic dictum ab Adone puero, uel ab Adone inuentore, dactylo & spondeo constans, ut nūbībūs atrīs, cōdītā nullūm, &c. Nomen habet à Sappho puella, prima hoc apud Græcos usa. Quid est trocheus? Pes qui ex longa, & breui cōstituitur: ut sōlūc.

Phaleucium carmen.

Quā facies carmen, quod cōposuisse Phaleucus
Dicitur, in prima spondeus erit regione:
Dactylus inde datur, triplicē cui iunge trocheū.

Phaleucium constat spondeo, dactylo, & tribus trocheis: ut, Passer delitiæ meæ puellæ. Scande. Pāsēr, spond. dēlicī, dactyl. æ mē, troche. æ pū, troch. ēllæ, troch. Nomen accipit à Phaleuco inuēto: & dicitur aliàs hendecasyllabum, quod sine synalœpha, & ellipsi undecim est syllabarum. Quæ sunt scansioni figuræ potissimum deseruientes? Synalœpha, Ellipsis, Synæresis

næresis, Diæresis. Profer de his regulas.

M, necat ellipsis, ceu uocalem synalœpha,

Dictio dum sequitur, quæ à uocali incipiatur.

Ellipsis, est m, literæ cum sua uocali detractio, absumptio, uel interemptio, quoties dictio aliqua in m, literam desinit, & dictio sequens à uocali inchoatur: ut in hoc uersu: Virtutem primam esse puta, compescere linguam. Scande. Virtū, spond. tēm pri, spond. mēssē pū, dactyl. m, & a, absumpta, tā cōm, spond. pēscere, dactyl. linguam, spond. Item, Multum ille & terris, &c. Scanditur sic, Mūlt il, lēt tēr, &c. Aliquando tamen non interimitur. Ennius: Insignita ferè tum milia militum octo. Priscianus: Et formam contrapositionum imagine coni. S, quoque sola aliquando interimitur. Lucretius, Arboribus ueteres decidere falcibus ramos. Aliquando cum uocali præcedenti. Vergilius: Aut ouium sætus, aut urentes culta capellæ. Sic scanditur: Aut ouī, dactyl. ūm fœ, spond. tāut ū, spond. rēntēs, spond. cūltā cā, dactyl. pellæ, spond. Synalœpha, est uocalis detractio, quoties in eam dictio desinit, & sequens à uocali exordium sumit: ut, Sera nimis uita est crastina, uiue hodie. Scande, Sērā nī, mīs uī, tēst crā, stīnā uī, uōdiē. Quod si uersus finiatur in m, uel in uocalem, & sequens à uocali incipiatur, nulla erit ellipsis, aut synalœpha, præter quàm in paucis uersibus, qui dicuntur hypermetri, ubi in uersu finito manet syllaba, in m, uel in uocalem desinens, quæ à principio alterius uersus absumitur. Vergilius: Sternitur infelix alieno uulnere, cœlumq; Aspicit, & terras, &c.

Vocalis non absumpta, sed correpta tantum.

Non perimens longam raro breuiare poeta

Consueuit, ueluti, Sunt insulæ ore canendæ.

Vocalis ante uocalem non semper absumitur, sed aliquando longa

longa solum corripitur : quod notandum magis, quàm imitandum censeo. Vergilius : Et longū formose uale, uale inquit Iola. Idem : Credimus? an qui amant ipsi sibi sopnia fingunt? Priscianus : Nunc magno nobis sunt insulæ ore canendæ.

Vocalis ante uocalem immutata.

Id mirare magis : uocalem nīl uariatam
Interdum cernes : uelut, Ionio immenso.

Aliquando uocalis manet inuariata, sed id quoq; magis notandum, quàm imitandum. Ouidius : Iactari quos cernis in Ionio immenso : uersus est spondaicus. Vergilius : Et succus pecori, & lac subducitur agnis, &c.

O, ET HEU.

Heu, ò non perimes : at ò interdum breuiabis.

O, & heu, ante uocales, integræ manent. Ouidius : O' utinam tunc cū Lacedæmona classe petebat. Vergilius : Te Corydon ò Alexi, trahit sua quēq; uoluptas. Ouidius : Heu ubi pacta fides? ubi quæ iurare solebas? &c.

Vocalis ante uocalem in eadem
dictione absumpta.

Vocalem perimunt plerūq; in nomine eodem,
Sic Maro doctē refers, aluearia uimine texta.

Synalœpha fit nonnunquā in eadē dictione. Verg. Seu lento fuerint aluearia uimine texta. Scande, aluaria. Propert. Eosdem habuit secum, quibus est elata, capillos. Scande, osdabu, it se, &c.

Synæresis nulli uitanda.

Omniū ista licent, huic, cui, dīj, dījs quoque,
dehinc, dein,
Proin, deest, semianimis, prout, deorsum, præ
hendere, seorsum,
Sic ij, sic ijdem, Quædam diuīsa leguntur.

n Synæ

Syneresis duarū uocaliū naturaliter diuersarū, in unam contractionem, ut *Thesi*, pro *Thesēi*: *Phêton*, pro *Phaëton*: *auris*, pro *aureis*: ut, *Atria* dependūt *lychni laquearibus auris*. In sequentibus solet esse licita in carmine, *huic*, *cui*, *dij*, *dijis*, *dehinc*, *dein*, *proin*, *deest*, *semianimis*, *seuiustus*, *seuihomo*, *prout*, *deorsum*, *seorsum*, *præbēdo*, *ij*, *isdē*: ut, *Huic cōiux Sicheus erat*. *Cui pendere sua patereris*, &c. *Quædā diuīsa*, &c. Nam *huic interdum dissyllabū est*. *Sidonius*: *Affurrexit huic*, *coxit quot torridus Ausier*. *Albinus*: *Ille cui ternis Capitolia celsa triumphis*.

Diæresis.

Scandere si bene uīs, tu nosce diæresin aptē.

Ex una per quam duplex fit syllaba semper:

Sic syllabæ uates lyricus trisyllabon effert.

Diæresis est unius syllabæ in duas diuisio, ut *syllabæ dissyllabum est*: sed uates lyricus Horatius per tres syllabas *syllabæ dixit*: ideo notitia huius figuræ ad scanfionem necessaria est. *Diæresis*, id est, diuisio. *Diæreo*, id est, diuido.

I, uocalis ubi malè putatur esse consonans.

Nominibus Græcis non cōsonat I, uel Hebræis:

Quapropter dices *Iacobus*, *Iambus*, *Iaspix*:

Profer *Iulus*, *Iaspis*, *Ioannes*, & *Iesse*,

Suaueq̃ ab indoctis laniatum nomen I E S V S.

I, litera neque in Græcis, neq; in Hebræis unquam est consonans: unde *Iacobus* quatuor syllabarum est, non trium: *iambus*, *iaspix*, *Iulus*, *Iaspis*, *Iesse*, *Iason*, *Ioseph*, *Iacob*, *Ionas*, &c. triū. *Iob* duarum. I E S V S autem semper trisyllabum est: in quo bis peccauit *Alexander* ibi, *Dat I E S V S um* quarto, &c. quod I E S V S bisyllabum protulerit, ut i, sit consonans: & e, ante s, producendum, breuiauerit.

Q V O T

QVOT SVNT REGVLÆ generales quā
titatis syllabariæ: Duodecim. Planum fac.

Prima de positione.

Dum postponuntur uocali consona bina,
Aut duplex, lōga est positur. Qd' si duo subsint
Finali, rarò positu producitur illa.

Vocalis naturaliter brevis, quam duæ consonantes cotinuò
sequuntur, ita ut una consonantium in eadem dictione cum uo-
cali ponatur: aut quam in eadē dictione sequitur duplex, id est,
x, & z: uel i, consonans in medio dictionis non compositæ, in-
ter duas uocales posita, ut Maia, producitur ea uocalis positio-
ne, siue positu consonantium uel duplicis. Cur dixisti uocalis?
Quia omnis syllaba, gratia uocalis, quanta dicitur. Cur dixi-
sti, ita ut una consonantium? &c. Quia non oportet utranq; in
eadem syllaba locari: uerbi gratia, a, in at, corripitur: eadem, si
consonans in principio sequētis dictionis ponatur, producitur.
Vergilius: At regina graui, &c. Exempla regula sunt, tempus,
annus, lustrum, dixerunt, azymus, aio, &c. Consonans bis po-
sita, pro duabus habetur, ut prima in annis, &c.

Regula secunda de liquescentia.

Cum muta liquidam scribens in syllaba eadem,
Ancipitem ponas uocalem, quæ brevis esset:
Hanc tamē in prosa semper breuiare iubemus.
Sunt l, & r, liquidæ: quæis rarò iungimus n, m.

Quando uocalem natura breuem sequuntur muta & liqui-
da, eandem cum sequente uocali constituentes syllabam, ita ta-
men ut præcedens uocalis in eadem dictione ponatur, ipsa est
anceps in uersu: in prosa uerò semper correpta. Mutæ sunt
b, c, d, f, g, k, p, q, t: Liquidæ, l, & r, & aliquando n, m. Qui-
dius: Et primo uolucris similis, mox uera uolucris. Vergilius:

n 2 Albaniq;

Albaniq; patres, &c. Ouidius: Tempus Atla ueniet. Sic ibidem: Id metuens solidis pomaria clauferat Atlas, &c. De n, & m, rariora sunt exempla, ut arithmos, id est, numerus, & cygnus, quæ corripuntur. Cur dixisti in regula, uocalem natura breuem? Quia quæ sine positione producitur, nulla liqueſcētia potest corripī, ut prima in mātrimonium, &c. Cur dixisti eandem cum sequente? &c. Quia alioqui liqueſcentia locum non haberet: ut abnuo, obruo, &c.

Regula tertiā de diphthongis.

Diphthongum produc in Græcis, atq; Latinis:
In Græcis ſemper; uerum ſubeunte Latina
Vocali, breuiō; ueluti præit, atq; præuſtus.

Omnis diphthongus naturaliter producitur tam in Græcis, quā in Latinis: ut muſæ, cœna, audio, euge. In Græcis quidem etiam ſubeunte uocali, ut Aeacus: Oeagrus, &c. In Latinis uerō tum corripitur ſapius, ut præſſe, præhendo: & omnia à præ composita, ſequentē uocali. Vergilius: Stipitibus duris agit, ſudibus'ue præuſtis. Ouidius: Raptaturq; comis per uim noua nupta præhenſis. Quid eſt diphthongus? Duarum uocalium uim ſuam retinentium in eadem ſyllaba complexio. Vnde dicitur? A' diſ, id eſt, bis, & phthongos, ſonus, quaſi duarum uocalium ſonus. Quot ſunt diphthongi? Sex, æ, œ, au, eu, ei, yi, ut ſæpe, ſcœnum, aula, Euterpe, treis, Harpyia.

Regula quarta de uocali ante uocalem.

Vocalis breuis ante aliam manet uſq; Latinis.

Vocalis ante uocalem in Latinis diſtinctionibus corripitur: ut Marius, Maria: Lucius, Lucia.

Quinq; exceptiones.

Ni capit r ſio, produc; & nomina quintæ

E, ſeruant

E, seruant longum, si præsit i, ceu speciēi.
 Anceps ius erit patrio; dic semper aliū;
 Alterius breuiō, tantum commune sit ohē.
 Caius & Cai produc, conformia iunge.

Exceptiones sunt quinque. Prima, Fio producitur, ubi abest r, ut fiebam, fiam: ubi uerò adest r, corripitur, ut fieri, fierem. Secunda, Nomina quintæ declinationis produciunt e, ante i, in genitiuis, datiuisq; si præcedat i, sicut speciēi: secus corripunt, ut fidēi, rei. Tertia, Pronomina secundæ declinationis, & nomina habentia secundam declinationem pronominum, uariant i, ante us, ut unius, illius, quæ in prosa tantum produciuntur. Alius in genitiuo tantum producitur, Alterius solum corripitur. Quarta, Ohē interiectio exclamantis & satiati, uariatur, & ubicunq; i, consonans in uocalem uertitur, ut fit in Caius trisyllabo.

De uocali ante uocalem in Græcis.

Hic Græci uariant, nec certa lege tenentur.

Græcorum quædam produciunt uocalem ante uocalem, ut æēr, latrīa: quædam corripiunt, ut sophīa: de quibus non potest dari certa regula.

Regula quinta de Deriuatis.

Deriuata patris seruabit dictio normam,
 Consona si patris maneat: docet istud aratrum,
 Multa tamen tolles post declarata, uel antè.

Syllaba tanta est in deriuatiuo, quanta fuit in ea primitiui parte, unde immediatè deriuabatur, si consonans primitiui maneat in deriuato: ut legi præteritum, priorem producit, ergo

n 3 etiam

etiam legerem, legerim, legissem, legero, legisse, quia à legi formantur. Lego autem priorem corripit, ergo etiam legebam, legam legerem, &c. Item supinum aratum producit, ideo etiam quod ab illo fit aratrum, non positu tantum, sed natura ipsa, &c. Caterum multa contra primitiuorum regulas, aut produciuntur, aut corripiuntur, quorum nonnulla iam dicta sunt, plura declarabuntur.

Regula sexta de compositione.

Simplicis obseruat mensuram compositium,
Quamuis diphthongus uel uocalis uarietur.
Hanc legē spernunt, dīcus à dico: innubus, atq;
Pronubus, ambitus, nihilū, cum semisopitus,
Peierat à iuro, tum deierat, agnitus, & cog.
Connubium uaries: ab itum comitia dicas.

Compositum sequitur simplicis regulam, & contra, etiam diphthongo, aut uocali mutata: ubique tamen sunt regulæ obseruandæ positionum, & uocalium ante uocales, ut ludo, collūdo: ludo, illido: amicus, inimicus: tábeo, intábeo: taceo, reticeo: facio, reficio, &c. Per hanc regulam præpositiones in compositione quantitatem priorem seruant, ut ábeo ádamo, sūbeo, éuoco, dedūco, amoueo, &c. Hanc legem, &c. Ab hac regula demuntur, A' dico, nomina in dīcus, ut causidīcus, maledīcus, &c. A' nūbo, pronūba, innūba. Connubium uariatur. Ambitus, tantum, participium ab ambio, ambis, producit: Ambitius nomen, semper corripitur. Nihilum à ni, id est, non & hilum, res nullius pretij, utpote, fabæ nigrum, quod producit: nihilum autē corripitur. Persius: De nihilo nihil, in nihilum nil posse reuerti. Sōpio primam producit: at semisōpitus eandem corripit. Cætera satis patent, præter comitium, quod à simul itando dictum uolunt, & producit primam etiam, &c.

SE,

SE, ET DI.

Se, produc, & di: præter dirimo, atq; disertus.

Se, & Di, præpositiones Latine inseparabiles producuntur: ut sēgrego, dīduco, &c. Corripiuntur tamen Dirimo, Disertus.

RE.

Est re breue: at refert à res producere debes:

Reijcit, & reicit. Nam quæ iacio tibi format,

I, prius interdum tollunt, ut corripiantur.

Addit uel demit metri grauitate poëta.

Re præpositio inseparabilis corripitur, ut rēdeo, rēditus, pro annuo prouentu, rēnuo, &c. At refert, &c. Rēfert à res compositum, producitur, alioqui corripitur. Reijcio à re & iacio producitur positu, quia in eo uerbo i, duplex efficitur, ubi autem corripitur, i, consonans abijcitur: quod etiam contingit in alijs compositis à iacio, ut adijcio, uel adicio: abijcio, uel abi-
cio: subijcio, uel subicio, &c. Ea obiectio, in prosa barbarismus facit: in carmine in his compositis à iacio omnibus licet. Poëta profectò plerunq; metri gratia aliquid addunt, aut demunt. Id in prosa esset barbarismus, præter quàm fortè in paucis iam olim in prosa admissis.

PRO.

Est pro, breue in Græcis: pro, lōgū ritè Latinis.

Prò Græca præpositio, pro ante semper corripitur, ut prō-
leptis, prōlogus, prōpheta, &c. Prò Latina præpositio produ-
ciur, ut prōdo, prōficio, &c.

Prò correptum.

Corripias p̄nepos, p̄fugat, profugit, p̄ficiscor,

Et procio peto significans: cui iunge procello,

Atq; profana, professa, profunda, pfesta, pfari.

Propino uario, procuro, iungo profundo,
Sic bene docte locas propello ppago, Lucreti.

Dictiones literæ insertæ corripunt prö. Inter quas propino, procuro, profundo, propello, propago propagas uerbum, uariant. Propello quidem & propago, apud Lucretium potissimū.

I, & O, in compositis.

Pars si componens, fini prior i, uel o, donat,
Sit breue; cūctipotēs, & Timotheus manifestāt.
Quod si nō semper manet i, producito semper.

Habet hæc regula partes duas, quarum prior est, Dictiones compositæ, siue Latine, siue Græcæ terminantes in i, primam partem compositionis, breuiant i, bifidus, trifidus, sesquipes, semiuir, uisitor, &c. Posterior, dictiones Græcæ terminantes in o, primam partem compositionis, breuiant illud ö, ut Doröthea, Samöthracia, Timötheus, &c. Quod si non, &c. Hoc si ex declinatione tantum proueniret, produceretur, ut tantidem, tanticunq;, quanticunq; &c.

Exceptio.

A' quotus atq; dies, rectè uariato; at ibidem
Et tibicen erit longum, cui iungis ubique.
Protrahit Aufonius matricidam grauitate.
Lagopus, geolophus, atq; Theophila produc
Cum Leucopetra, Geometra iungitur apte.
Quod medius facit atq; dies, pducito semper.

A' quotus & dies fit quotidie, & hinc quotidianus, & uariari potest utrunque. At ibidem, tibicen, ubique, producant i, scilicet secundo loco positum. Aufonius metri grauitate producit matricida in Monostichis Caesarum, Matricida Nero proprium pertulit ensis. Lagopus, auis leporino uillo pedes habens

bens. Geolophus, id est, terræ tumulus. Theophilus, Theophila, propria. Leucopetra, loci nomen, & interpretatur alba petra. Geometra, notæ significationis, producant o. Meridies, quasi medius dies, producantur semper.

Regula septima de præteritis dissyllabis.

Præteritiua tenent primam dissyllaba longam.
Tolle bibit, scidit, & fidit, ac tulit, orta & do, sto,

Præterita dissyllaba producant priorem, ut ueni, feci, uidi, &c. Tolluntur sex, bibi, scidi, fidi, tūli, dēdi, stēti, quæ breuiant.

Regula octaua de geminatis præteritis.

Corripiunt binas geminantia, ceu ceciderunt.
Tolle ceciderunt à cædo: à pedo, pepēdi.

Præterita geminantia principium, primam & secundam syllabas corripiunt, nisi positio impediatur, ut tetigi, peperit, pepuli, tutudi. In cecidi uerò à cædo, & pepēdi, prima tantum corripitur, ideo excipiuntur.

Regula nona de supino dissyllabo.

Cuncta supina tenent primam dissyllaba longam:
Præter nata sero, cieo, lino, sto, sino, sisto,
Do, ruo, cū queo, eo, reor. At staturus ātum dat.

Supina dissyllaba producant priorem syllabam: ut uisum, lūsum, &c. Præter nata, &c. Eximuntur, Sātum à sero: cītum à cieo: lītum à lino: stātum à sto & sisto, sītum à sino: dātum à do, rītum à ruo: qūtum à queo: itum ab eo: rātum à reor. Staturus contra primitiui naturam, primam producit.

Regula decima.

Præ, tum uocalem de ui, reliquis dabo longam.

n s

Omne

Omne supinum nō dictum, mutans ui, syllabam in tum, producit uocalem ante tum : ut expeditum, petītum, &c.

Regula undecima de uerborum credientis.

A, in credientis uerborum.

A, crescens produc. nisi cremento dare primo.

Crementum uerbi est, ubi exceditur secunda persona singularis numeri, praesentis temporis, indicatiui modi, actiuae uocis: quae si defuerit, qualis foret, ostenditur : ut amamus crescit, quia excedit hanc personam amas. Oscularis crescit, quia si secunda persona actiuae uocis foret, ipsa esset osculas. Vocalis in primo cremento est, quae erat secundae personae ultima: Reliquae in secundo cremento esse dicuntur. A, igitur in omni cremento producit: ut amāmus, legebāmus. Excipitur in primo cremento do, das, dare: cum primae coniugationis compositis: ut uenundābam, pessundābam, &c.

E, in credientis.

Ni subit r, produc e, semper: quum, subit r, do

Cū socio ternae breue praesens: protrahe reris.

Semper e, corripit praeram, rim, ro, beris, adde.

In reliquis produc, quauis steterunt Maro dicat.

E, in utroque cremento producit, ut amemus, amaremus docemus, legēbam, nisi postponatur r: nam tunc corripitur omne praesens tertiae coniugationis, ut legor, légeris, légere, legeremus, légerem: cum socio, id est, praeterito imperfecto subiunctiui modi. Re, ante re, uel ris producit, ut legereris. E, ante ram, rim, ro, semper corripitur, ut légeram, légerim, légero. Sic amaueram, &c. Beris, uel bere, corripitur, ut amaberis, amabere. Caetera produciuntur, ut steterunt, legērunt, qualia Vergilius, & plures licenter corripere: nos non imitabimur.

I, O,

I, O, & V, in clementis uerborum.

I, producit primo clemento, dummodo quartæ
Est uerbum; debet semper produci iui.
Corripe præteritis imus undiq; uenimus edit.
In subiunctiuo rimus, ritisc; licenter
Inuenies; nolito, uelito, uelimus, & itis,
Et simus, sitis, producit. Erit u breue, non o.

I, in primo clemento uerbi quartæ cōiugationis semper producit, ut audimus, auditis, audire, audire, &c. Ibam, ibo, &c. Item præteritum in iui producit ubiq; i, ante ui, ut petiui, petiueram. Imus in omni præterito corripitur, ut uenimus, audiui: nisi in subiunctiuo præterito, in quo rimus & ritis licenter produciuntur, &c. O, in clemento produciuntur: ut amatote: V, uero corripitur, ut uolumus. Cætera nota sunt.

Regula duodecima de nominum clementis.

Clementum nominis, pronominis, & participij, est excessus obliqui, in syllaba uel syllabis, supra nominatiuum eiusdem numeri, ut puer pueri: qui quorum. In clemento autem plurali, a, e, & o, produciuntur, ut harum, rerum, horum. I, & u, corripitur, ut artibus, artubus. Prima declinatio in singulari non crescit, nisi pro æ, dicatur ai, de quo satis dictum est. Nec quarta, nisi in datiuo, ubi est uocalis ante uocalem: ut dictum est. Ergo à secunda auspicabimur.

Clementum secundæ declinationis.

Quæ sequitur primam, tantum producit iberi.

In secunda declinatione unicum producit penultimam genitiui, iber iberi, & eius compositum Celtiber, Celtiberi.

Tertiæ clementum A, & O.

Dic ætis; onis ab o fer; inis breue; ptrahis enis.

On si

On, si uertis in o, mensus sit qui fuit antè.

A, corripitur, ut poëma poëmātis. Ab o, producuntur ōnis & ēnis: ut Cato Catōnis, Anio Antēnis. Inis ab o, corripitur, ut uirginis, &c. Si Græca in on, amittant n, seruant in obliquis quantitatē, quam habuerunt, ut Agamemno Agamemnōnis: Briton Britōnis, sic Brito Britōnis: Saxo Saxōnis: Macedo Macedōnis, &c. quæ corripuntur.

C

Dices halēcis: nec spernes Melchisedēcis.

Halec halēcis: Melchisedec Melchisedēcis producunt penultimam genitiui.

D

Dauid Dauîdis dices. Bogûdis Bogud optat.

Producitur etiam Dauîdis. Bogud Bogûdis corripitur.

L

Masculum dat ālis: neutrū formatur ab ālis.

Elis cum sôlis produci: reliquis breuiatis.

Al, ālis masculini generis corripit penultimam, ut sal sâlis: Annibal Annibâlis: &c. Neutra producuntur, ut capital capitâlis, &c. Sic, Michaëlis, Daniëlis, &c. & Sol, sôlis. Reliqua corripuntur.

N

On, nimis incertū est. En inis dat. cætera pduc.

En, inis corripitur, ut nominis. Cætera producuntur, ut Pæānis: Damēnis, &c. Delphînis. De on non potest tradi certa regula: nam multa producuntur, ut Babylon, Babylōnis: multa corripuntur, ut canon, canōnis, &c.

R

Aris produco neutrīs. Nectar, iubar, aufer.

Protrahe nar naris, furis, ueris, Ricimeris,

Byzer

Byzer, Ser, & Iber: in ter, Græcū, æthere dēpto.
 Oris ab or, produc. Cum neutrīs corripe Græca.
 Arboris, & memoris breuies, indicta q̄ cuncta.

Aris, ab ar, neutri generis, producitur, ut laque ris, & c. Tol-
 luntur nectāris, iubaris, & quedam propria, ut Hamilcar Ha-
 milcāris, & c. Protrahe nar, & c. Porriguntur, quæ sequun-
 tur in litera, Nar Nāris, fluuij nomen: Fur fūris, uer ueris: Ri-
 cimer Ricimēris, uiri proprium: Byzer Byzēris, populus: Ser
 Sēris, populus, à Sera urbe, apud quam sunt lanigeræ arbores,
 unde serica uestimenta conficiuntur. Iber Ibēri, Hispanus.
 In ter, Græcum, & c. Græca in ter, producunt penultimā
 genitiui, ut crater cratēris: character charactēris. Excipiuntur,
 Aether, æthēris. Oris, ab or, produc, & c. Produc oris ab
 or, ut amoris, & c. Sed corripe neutra, ut marmōris, & c. Et
 Græca, ut Castōris, Hectōris, cum memōris, arboris, & cū omni-
 bus non dictis, ut muliēris, guttiūris, martīris, & c.

A S.

Atis, ab as, produc. Ab anas anatis breuiato.
 Cætera corripies, nisi uasis: dico uadis uas.

As, ātis porrigit, ut pietas, pietātis, & c. Demuntur anas,
 anātis, auis, & c. ut mas, māris: uas uādis, & Græca mittentia ge-
 nitiuum in ādis, ut Pallas Pallādis, & c.

E S.

Es, breuiat: nisi cū locuples, merces q̄, quies q̄,
 Sic hæres: Græcum iungo, quod præbuit etis.

Es, breuiat penultimam genitiui, ut miles milītis, interpres
 interpretis, Ceres Cerēris, & c. Producentur uerò locuples lo-
 cuplētis, merces mercēdis, quies quiētis, heres herēdis, & Græ-
 ca, quæ habent in genitiuo ētis, ut magnes magnētis, tapes tapē-
 tis, lebes lebētis, & c.

I S

I S.

Is, breuiat, Tollo glis, gliris. Quodq̃ dat itis:
Et Psophis, Crenis, Nesis: Græcū quod in n, fit,

In is corripunt penultimam genitiui, ut lapidis, Isidis, cineris, &c. Sed porrigunt Glis gliris: & quæ habent itis, ut Dis Ditis. Sic Samnis, Quiris, lis, & Psophis idis urbs: Crenis idis, nymphae nomen: Nesis idis, insula adiacens Campaniæ. Adde Græca in is, quæ per n, etiam finiuntur, ut Salamis salaminis: Thracis Thracinis, &c.

O S.

Protrahit os. tria corripit bos, cōpos & impos.

Os in obliquis penultimam producit, ut Rhinoceros, Rhinocerōtis: custos custōdis: flos flōris: tros Trōis: Minos Minōis: Heros Herōis. Tria, bos bōuis, compos compōtis, impos impōtis corripunt.

V S.

Vs, breuiat, Tollas prædis, ris, tis, qd̃ habebit
V. Præter pecūdis, Ligūrisq̃, intercūtis, addo.
At melius meliōris habet, conformia iunge.

Vs, penultimam genitiui corripit, ut corpōris, uellēris, tripōdis, ædipōdis, &c. Producunt, quæ habent utis, udis, aut uris, uirtūtis, subscūdis, iūris, sic incūdis. Corripuntur, pecūdis, Ligūris, à Ligus: & intercus intercūtis. Comparatiua producuntur, ut meliōris, &c.

B S, P S, M S.

Consona cū præit s, patrij penultima curta est.
Hinc cyclops, seps, gryps, conops, cercops, remoueto,
Atque Eūrops, hydrops, Fuge cyclōpis atque Dolopis.

Nomen

Nomen in s, præcedente consonante, ut B S, M S, P S, penultimam genitiui corripit: ut Lelaps Lelāpis, nomen canis, &c. Producentur Cyclops cyclōpis, gigas unoculus. Dolōpis fuge, id est, caue producere, contra Sulpit. Sepes sēpis, serpens: gryps grypis, animal: conops conōpis, id est culex: Europs Eurōpis, proprium regis: hydrops hydrōpis, aqua intercus. Fuge cyclōpis, &c. Cyclōpis producitur tantum, contra Sulpitium: Dolōpis uerò corripitur.

X.

Prægis uocalem breuiō. Producito lex, rex.
Ex, icis abbreviat: Vibex nisi. Cætera produc.
Præter abax, similax, atrax cū dropace, candax,
Fax & atax, pharnaxq̃, panaxq̃, storaxq̃, colaxq̃,
Pix & onyx, illix, histrix, cum mastiche, uarix,
Coxendix, & eryx, fornixq̃ calixq̃, cilixq̃,
Dic filicem, salicem, laricē, natricemq̃, niuēq̃,
Cappadōcem, celōcem, cū præcōce. lungitur istis
Dux, trux, nux, crux, atq̃ uolux. Variabo Syphacē
Et bebricem, rarò nomen producimus istud.

Vocalis ante g, corripitur, ut remex remīgis: grex grēgis, Phryx Phr̃gis, &c. Sed producentur lex lēgis: rex rēgis. Corripe item icis ab ex, ut uertex uerticis, &c. Vnum producitur, uibicis. Cætera producentur in obliquis: ut myrmex myrmēcis, halex halēcis, pax pācis, &c. Quæ sequuntur in textu breuiantur, abax abācis mensula numeratorum, similax similācis, species bedera, Atrax Atrācis, fluuius. Dropax dropācis, unguenti genus. Candax, insula, uulgò Candia. fax fācis. Atax Atācis, fluuius. Pharnax uiri proprium, panax panācis, herba, storax storācis, genus aromatis. Colax colācis, parasti nomen

nomen pix picis: onyx onychis, unguis & lapillus pretiosus, illix illicis, id est, fraudulentus: histrix histricis, herinaceus: mastix mastichis, resina lentisci arboris: mastix mastigis, uel mastigos, flagellum: hinc mastigia, id est, uerbero uerberonis: uarix uaricis, plus equo intumescens uena: coxendix coxendicis, coxa: Eryx Erycis, urbis, montisq; nomen, fornix fornicis, arcus lapideus: Calix, notum: Cilix, icis, populus: filix, herba: salix, larix, icis, arbor: natrix, icis, serpens: nix niuis: Cappadox Cappadocis, quispiam in Cappadocia natus: praecox, praecocis, praematurus: dux, trux, cis, crudelis: nux, crux, uolux. Syphax, proprium uiri uariatur, & Bebrix, populus, raro producitur. **EX PLES** animum, sed non omnino: nam supersunt plura multo, sine quibus dissyllabaria quantitas non sit futura in promptu. Generalia percurri, specialia de finalibus potissimum subiecturus. His aut illis si non satisfecero, ubi minus satiaris, Despauterij commentarios legito diffusiores: qui si nequibunt explere, nunquam expleberis. Omittant istud: Generatim de singulis differis. Sit ita sane de dictis. Quid de primis & medijs adeo uarijs & incertis, generatim ne? maxime ex sequentibus Badianis uersibus deprome.

De primis regulæ generales.

A, solū trahit l, quodq; & dissyllaba mamnas.

E, dissyllaba d, simul l, tardant, sed & n, s,

Tq; uel u, conso. Cætera corripunt.

I, tardant d, uel l, n, s, ceu consonitans u,

M, uel r, in dissyl. Cætera corripunt.

Obogomoso dissyllaba d, modo tardant.

V, rapiunt b, l, p, polysyllaba t, neq; solum u.

A, in primis, corripitur ante omnes consonantes simplices: præterquam ante l, & dissyllaba mamnas, id est, ante m, n, s,

E, cor

E, corripitur ante omnes consonantes simplices in primis, præter dissyllaba d, & l, & præterquàm ante n, s, t, & u consonantem. I, quoq; corripitur: præterquàm ante d, l, n, s, & u consonantem, & præter dissyllaba in m, & r. O, corripitur, nisi ante b, g, m, s, & dissyllaba ante d. V, uerò producitur, nisi ante b, l, p, & polysyllaba in t, & ante u, cum alia litera, ut pluuiā: nam si sola sit, producitur, ut una.

De medijs.

A, tardat g, uel u, medijs: sed cætera curtant.

E, c, d, tardant l, m, n, t, uel u, mihi sola.

I nisi sit super u, uel q, poscit breuiari.

O, medio tardant s, t: sed cætera curtant.

V curtant b, uel f, l, p, ceu consonitans u,

Dum subsunt medijs: cætera longa dabis.

Excipienda suæ ponuntur in ordine normæ:

Nunc satis est primam significasse usam.

A, in medijs producitur ante g, & u consonantem: ante cæteras corripitur. E, producitur in medijs ante e, d, l, m, n, t, u consonantem: ante cæteras corripitur. I, corripitur in medijs ante omnes: præterquàm ante q, & u. O, producitur in medijs ante s, & t: ante cæteras corripitur. V corripitur ante b, f, l, p, & u consonantem, ante cæteras producitur. Exceptiones quærendæ sunt in codice Despaüteriano maiore: ubi omnia fusiſſimè explicantur. Hic enim satis est uelut quoquo modo uiam indicasse.

De ultimis. A terminale.

A, declinatum breuia, sed protrahe sextum,

Et quintum, cuius rectus producitur: & mna.

Producunt nostri quædam muliebrîa Græca

In recto, ut tegea: sine teste nihil uolo tale.

o

Non

Non declinatū produc: ita, cum quia, demptis,
Et puta non uerbo. Ginta melius loco longum.
Postea, & ultra, leges cum contra, curta licenter.
Eia breue est Flacco.

Vltima syllaba noscitur positu: ut post, ast, est, amant. Di-
phthongo, ut heu, musæ. Regula, ut A declinatum corripitur, ut
musa, Anna, nominatiui & uocatiui casus. Loquimur de decli-
natis per casus, non per tempora. Sed protrahe, &c. Ab
hac regula tolluntur ablatiui, quia producuntur, ut musā, meā,
lectā: & uocatiui à nominatiuis productis, ueluti Aeneā, Anchi-
sā, Atlā. Mnā monosyllabum cuiuscūq; casus producitur. Pro-
ducunt, &c. A in nominatiuo Græco fœminini generis, à
nostris corripitur: licet illi producant, ueluti Syllā, Medeā, Ler-
nā, &c. Quosdā tamen nominatiuos nostri produxerunt ad imi-
tationem Græcorum, sic tamen ut aliqua casurarum locum ha-
beat: ideo nihil tale producemus sine autoritate, idq; faciemus
rarissimè, quia poterūt in e, terminari, ut Tegea uel Tegee, &c.
Non declinatū, &c. A in omnibus per casum non declina-
tis producitur, ut clamā, frustrā, prætereā, suprā, &c. Corripiun-
tur autem itā, quā, & putā aduerbium. Numeralia in ginta re-
ctius producuntur: ut trigintā, quadragintā, &c. Produc quoq;
prætereā, intereā, anteā, posteā, contrā, ultrā, quæ interim corri-
piuntur. Eia Valerius Flaccus corripit: & alleluiā Sidonius.

E, in ultimis.

E breuiā. Primæ produc, & nomina quintæ
Cum natis, addes pluralia cuncta. Secundæ
Iūge doce, & socias. Monosyllaba lōga repono,
Inclinatiuas præter. Malè cum benè dempto,
Omnia produces aduerbia, siqua secunda

Præst

Præstiterit, summiq; gradus aduerbia quæuis.
Sunt fermē, atq; ferē, pducta, quibus dabis ohē.

E corripitur, ut docerē, Ganimedē, Herculē, Achillē, & similes uocatiui, & ablatiui tertiæ. Primæ, &c. E in prima, & quinta declinatione, in quocunq; casu reperitur, producitur: ut, parasceutē, Anchisē, &c. uocatiui, & ablatiui. speciē, diē, rē: hinc hodiē, pridē, postridē, quotidē, quārē. Produc quoq; pluralia in e, ut cetē, tempē. Secundæ, &c. Producitur omnis secunda persona uocis actiue, singularis numeri, præsentis temporis, secundæ coniugationis, imperatiui modi, ut doce, mone. Monosyllaba producuntur, ut mē, tē, sē, dē. Hinc demuntur coniunctiones encliticæ, quē, uē, nē: & in compositis quisquē, non' nē. &c. Producuntur aduerbia in e, ab adiectiuis secundæ declinationis, siue comparantur, siue non, ut piē, egregiē, equē, doctē, &c. Corripiuntur tamen benē & malē, atq; magē, pro magis. Aduerbia superlatiui undecunq; fiunt, producuntur: ut maximē, minimē, &c. Produc etiam ferē fermē, & ohē.

I finale.

I, longum pono. uocitantem contraho ternæ.
Sæpeq; Græcorum ternum, Minoidi testis.
Sed nisi, siue quasi, mihi, ibi, sibi, ubi, uariabis,
Et tibi, iunge cui: tantum breue moly locatur.

I producitur. Corripitur uerò cunctus tertiæ uocatiuus, ut Alexi, Amarylli, Phylli, &c. Datius quoq; tertiæ Græcus corripitur inuenitur: ut Palladi, Minoidi, &c. Sed nisi, &c. Variabis in litera posita, inter quæ nisi, & quasi rectius corripiuntur. Cui sæpius est monosyllabū. Moly tantum breue, herbæ nomen.

O, in fine.

O, cōmune datur: produc monosyllaba iungens

o z

Cum

Cum terno sextum; atq; aduerbia nomine nata.

At uariabo cito, cum sedulo, mutuo, crebro,

Seroq; sit curtum modò solum; sed breuiari

Ergò pro causa non uult. produco quaterno

In casu nomen fit cuius in us genitiuus.

O, patrij produc; uariacq; gerundia uerba.

O, uariatur, ut Cato, leo, Apollo, &c. Producentur tantum monosyllaba, ut flò, dò, flò, prò, &c. Producentur tantum datiu, & ablatiu, ut dominò, meò, anatò, &c. Producentur tantum & aduerbia ex nominibus ducta, ut tantò, quantò, falsò, primò, &c. Variantur autem cito, sedulo, mutuo, crebro, sero. Ergò pro causa producit. Produco Græcum in o, faciens genitiuum in us, in nominatiuo, datiuo, accusatiuo, & ablatiuo, ut Dido, Clothò, Argò, Cliò, Sapphò, &c. Genitiuus in o, producit tantum, ut Apollos Apollò, Androgeos Androgeò, &c. Varia gerundia uerba: ut, Pluribus hic æger moritur uigilando, sed illum.

V, E T B.

V semper produc. B contrahe. Barbara deme.

V produc, ut I E S V. B corripitur, ut ab, ob. Demuntur barbara in b, quia producentur, ut Iob, Aminadab, Iacob, &c.

C in ultimis.

C produc; Præter nec, donèc. Sed uariabis

Hic bene pronomen, fac uerbum iungimus isti.

C producit, ut sic. Corripiuntur nec, donèc. Hic aduerbiu, producit: pronomen uariatur, & fac uerbum.

D, E T T.

D breue ponatur, ceu t, nisi syncopa fiat.

D corripitur, ut apud, Bogud. Sic nomina in t, ut caput, amat,

amāt, docēt: nisi aliquando per syncopen producatur, ut fumāt
pro fumauit: obīt, pro obiuit.

L.

L breue sit. Cum sōl, sāl, nīl, tolluntur Hebræa.

L corripitur: ut Annibāl, Hiempsāl, mēl, fēl. Producentur
sōl, nīl, & sāl. Hebræa quoque producentur, ut Michaēl, Ra-
phaēl, &c.

N.

N produc. Demas ān, īn, & prolem, tamēn, atq;
For sitān, & forsān, uidēn? huic cōformia iūges.
Qd' dat īnis curtū est, uelut on, qd' tertiā nescit.
Corripit quartus. quādo breuis ultima recti est.

N producitur, ut Hymēn, Titān, delphīn. Et omnia nomina
tertiæ in on, ut Agamemnōn. Tolluntur à regula ān, īn, cum
prole deīn, exīn, subīn, proīn, tamēn, attamēn, forsān, forsitān, ui-
dēn?, & quæcunq; per apocopen n habent, ut mēn?, pro me'ne:
tēn?, te'ne: egōn?, ego'ne, &c. Quod dat, &c. Corripe en ha-
bens īnis in genitiuo, ut peccēn, crimēn, &c. Corripitur quo-
que in on secundæ declinationis, quod Latini in um uertere
solent, ut Iliōn, Peliōn, &c. Corripitur similiter accusatiuus
cuius nominatiui ultima corripitur, ut Medeān, Maiān, &c.
Accusatiui à longis nominatiuis producentur tantum, ut Aæ-
neān, Anchisēn.

R.

R breuius. Produc cuius dat patrius eris:

Addito iber, aēr, æther. Sit Celtiber anceps.

Vt cor, non longum melius. Producito tantum

Cūr, fār, lār, fūr, nār, pār: uix prolem breuiabo.

R corripitur, ut muliēr, patrēr, matrēr, &c. Producentur no-

o 3

mina

mina in *er*, habetia *eris* penultima longa in genitiuo, ut *cratēr*, *charactēr*, *chylstēr*, &c. *Vēr*, *ibēr*, *aēr*, *æthēr*, adduntur. Celtiber uariatur & *cor*: quod tamen melius corripitur. Produciuntur tantum *cūr*, *fūr*, &c. & *pār* cum compositis impar, &c. quæ non omnino rectè breuiantur quandoq;.

A S.

As produc. Sed adis quæ dant patrio, breuiant,
Et ternæ quarto: uates, bonus Helias inquit.

As produciuntur, ut *foras*, &c. Corripiuntur tamē omnia nomina tertiæ, quorum genitiuus in *adis* uel *ados* desinit, ut *Arch.īs*, &c. Corripe quoque accusatiuum pluralem tertiæ in *as*, ut *rhe-torās*, &c.

E S.

Ponitur es, longum. Pluralia corripe Græca,
Quæ crescūt, uelut *ēs* de *sum*, *penēs*, *ingēs* adde
Cum neutris; & si patrio est penultima curta
Ternæ. Tolle *Cerēs*, *ariēs*, *pariēs*, *abiēs*, *pēs*.

Es produciuntur, ut *Anchisēs*, *Darēs*, &c. Corripiuntur autem omnia Græca pluralis numeri, tertiæ declinationis, crescentia in singulari, ueluti *Dæmonēs*, *Vasconēs*, *Britonēs*, *Pæanēs*, *delphinēs*, *craterēs*, *castorēs*, *gigantēs*, *Pyxidēs*, & quàm plurima alia. *Es* à *sum*, corripitur: ab *edo* produciuntur. *Penēs* item præpositio, & inquit nomen corripiuntur: quemadmodum & nomina neutri generis, ut *hyppomanēs*, *cacoëthēs*, &c. Corripiuntur & nomina tertiæ in *es*, penultimam genitiui breuiantia, utpote quæ *itis*, *ëtis*, aut *idis*, penultima breui obtinent, ut *milēs*, *terēs*, *desēs*, &c. Produciuntur solum *Cerēs*, *ariēs*, &c.

I S.

Is, breuius: uerum plurales protraho casus:

Isq;

Isq̃ quod in patrio mutatur in itis, & inis,
Aut entis. Thetis uario. Glis, Vis quoq̃ nomē,
Cum uerbo, longum est: ueluti persona secūda
Protrahit is, quoties itis plurale reponit.

Is, corripitur, ut inquis, quis, bis, &c. Producito omnem casum pluralem in is, ut queis plurale, dominis, &c. Item treis, omnibus, &c. Produc etiam nomina in is, quæ penultima longa faciunt genitiuum crescentem in itis uel inis, ut lis, Dis, Samnis, Salamis. Aut in entis, ut Simois, Pyrois, &c. Thetis uariatur. Produc ad hæc glis, uis, siue nomē siue uerbum, cum suis, ut sis, pro si uis: quamuis, uteruis, &c. Producuntur etiam secundæ personæ singulares, quando plurales habent itis, penultima longa, ut uelis, nescis, &c.

O S.

Os, pduc. patrius breuis est: & cōpos & impos,
Osq̃ ossis præbens. rectos breuiato secundæ.
Os, recti produc, quoties tibi patruus o, dat.

Os, producitur, ut flōs, nepōs, &c. Corripitur quicunq̃ genitiuus in os, ut Palladōs, Tydeōs, &c. Et compōs, & impōs, & os ossis breuiantur. Os oris producitur. Omne nomen in os secundæ declinationis, ut Samōs, synodōs, &c. corripitur. Producuntur & nomina, quæ per tertiam declinationem Atticam faciunt genitiuum in o, ut Athōs, Androgeōs, &c.

V S.

Vs correpta datur. Monosyllaba, cū genitiuis
Terne uel quartæ produc, numeri q̃ secundi
In quarta primū, quartū, quintumq̃, & in uris,
Dūq̃ uris patrius, uel in udis, & untis, odis ue:

O 4

Aut

Aut quintus fit in u, longus tū rectus habetur.

Ergo produces uenerabile nomen I E S V S.

Vs corripitur, ut tempus, pecus, &c. Producentur uero monosyllaba, ut rūs, tūs, iūs, &c. & genitiui tertiæ, ut Cliūs, Diūs, &c. & genitiui quartæ, & in plurali eiusdem declinationis nominatiui, accusatiui, & uocatiui, ut uisūs, manūs, &c. Et in uris, &c. Producitur us in nominatiuo singulari, ubi genitiuus terminatur in uris, in utis, uel udis: tellūs, uirtūs, palūs. Simile est ubi genitiuus desinit in untis: ut Cerasūs Cerasuntis, Opus, &c. Græca quoq; à πός producentur: ut Sciopūs, Melampūs, &c. Produc quoque ubi uocatiuus in u desinit, ut Panthūs, quia uocatiuus est Panthu. Sic, quia per ou diphthongon scribitur, doctissimi produci testantur dulcissimum domini & dei nostri nomen I E S V S.

DE DECEM VITIIS IN
carmine uitandis.

Barbara nulla incrit uox, aut incongrua metro.
Nulla redundabit: nulla integritate carebit:
Nil transponetur: nil confundet male sensum.
Nec rapies longam: nec produces breuiandam.
Nec post uocalem, nec post m, uersu in eodem,
Partibus à uarijs uocalis ritè sequetur,
Syllaba ne pereat præcedens, ut modò dixi.
Nec succussantes, nec pones molle crepantes.
Nec paucis numeris tibi multa licere putabis.
Nec tibi propones nisi summos quosque imitandos.

Mone

Monemur uulgata decem uitia in carminibus contexendis uitare. Primo, ne barbarum aut incongruum quicquam admisceamus. Secundo, ne quid redundans aut deficiens sit, ut quicquid, aut alias particulas, propter metrum duntaxat, ingeramus. Qui pedum nimis aut non satis ponunt, qui sensum non explent, aut frustra repetunt. Tertio, ne quid male transponatur. Quarto, ne sensus confundatur. Quinto, syllabarum quantitas non uiolabitur. Sexto, nec post uocalem, nec post m, ponetur in eodem uersu dictio incepta à uocali, nisi fiat ellipsis, aut synalœpha. Septimo, non ponemus succussantes literas, syllabas, aut pedes: ut, O Tite tute Tati tibi tanta tyrâne tulisti. Octauo, ne quid sit affectatè nimis, turgidè aut molliter sonans. Nono, uiuabitur in paruo poëmate magna licentia. Et decimo, cauebimus, ne non probati autoris carmina imitemur. Sed finem facio. Si præceptores hæc diligenter declarabunt, multum iuue-rit rudes adolescentulos.

IOANNIS PEL

LISSEONIS CONDRIEN.

Appendix ad quantitates syllabarum de accentibus.

ACCENTVS, est certa & legitima pronuntiandi ratio. Et est triplex, Acutus, Circumflexus, Grauis.

Acutus est, quo syllaba attollitur, ut prima à genitiuo carminis, & insignitur hac nota ^.

Circumflexus, quo syllaba & attollitur pariter & demittitur, ut prior à rōre, & notatur hoc insigni ^.

Grauis, quo syllaba deprimitur, ut duæ postremæ à dominus, & figuratur hoc signo ^, ut falsò, hic, Sororem falsò creditam

o s

ditam

ditam, &c. Nam propter consequentiam partium orationis, id est, quod in contextu orationis partes aliæ alias consequuntur, acutus transit in grauem.

Notarum accentuum usus.

Huiusmodi notulis Græci passim utuntur, raro Latini, nisi sicubi hæreret possit, utri accentuum principum sit locus, uel quia anceps sit dictio, ut una nomen, una aduerbium, plana nomen, plana aduerbium: *ā, ē, uocales literæ, à, è, præpositiones:* quod extra notam accentus nomen, cum accentus nota coniunctio, &c. uel quia sit ita, ut tametsi in promptu sit uidere germanum accentum, tamen eum plerumque non nisi exercitatus statim uideat, ut scripsérunt, non scripsérunt. Rursum scripsère, non scripsère, cum prolatione nihil hæc interesse uideatur: certe ut hodie proferimus.

Quomodo fiant accentus.

Accentus ita fiunt. Nam proferenda dictione qualibet, in ea attollimus certam quandam syllabam, atque ita fit accentus, aut acutus, aut circumflexus: & reliquas deprimimus, id est, æquali sono, ac ueluti uno uocis tenore proferimus. Atque hoc ipsum est grauis accentus. Differunt quidem ipsa re acutus, & circumflexus, ac diuersæ sunt naturæ, sed hoc nos quidem sono & uoce non interno scimus: utrobique enim syllabam pronuntiando attollimus. Porro acutus & circumflexus sunt principes accentus, ut de illis tantum laborandum sit: nam grauis uel non grauentibus obuius est. Quod nunc ita interpretari libet. Quot quot syllabæ sunt in dictione, una tantum attollitur, id est (ut nunc accipimus) acuto aut circumflexo accentu effertur, reliquæ omnes syllabæ grauantur seu demittuntur, etiam si nulle essent, ut grauis accentus iure dicatur syllabicus, quod sit in omni syllaba dictionis, præterquam in illa una, quæ attollitur, ut Gratianopolitanorum. Itaque quæ de accètu cuiuspiam dictionis loquimur, tantum de horum altero, qui sunt eximij, hoc est, de acu

de acuto aut circumflexo intelligimus, unde de his tantum præcipi solet. Nam gravis nihil habet, quod regulis egere possit.

Accentuum sedes.

Ante tres syllabas nulla in dictione syllaba potest attolli: ergo acutus accentus in antepenultima tantum, id est, tertia à fine, aut in penultima, aut in ultima ponendus est. Nam circumflexus apud Latinos in penultimam tantum cadit. Neque enim si qua monosyllaba circumflexum habent, ideo in ultima habere censerì possunt. Exempla de acuto, ut omnia, facit, recte. De circumflexo ut mater, spēs.

Accentuum regulæ.

Accentuum autem huiusmodi ut tibi ratio constet, prius noscenda penitus, ac memoriter complectenda est syllabaria quantitas: nam apud Latinos pendet accentus præsertim ex penultimæ syllabæ seu tempore, seu quantitate, id quod è sequentibus regulis colligas, facile licebit.

Omnis dictio monosyllaba, natura brevis, licet positione producat, acuitur, ut sum, ès, èst, nûx, nîx, fáx.

Monosyllaba dictio natura producta, circumflectitur, ut dôs, rôs, spēs, rês. Vbi eam natura produci non consiterit, ad acutum confugito: nunquam enim circumflexus ponitur super syllabam natura breuem, aut tantum positione productam: id est, quæ nisi obstaret positio, brevis esset.

Disyllaba dictio priorem natura producens, et posteriorem corripiciens, illam circumflectit, ut mâter, Rôma. Aliàs acuit, ut pater, népos.

Poly syllaba dictio penultimam producens, et ultimam corripiciens, circumflectit penultimam, ut Românus, equitâre: ultimam uerò producens acuit penultimam, ut potêntes, amauêrût: nunquam enim longa ante longam circumflectitur.

Dictio polysyllaba penultimam corripiciens, acuit antepenultimam: ut dominus, affatim, mulieris, scâtebra, uolucres, sôphia,
philo

philosophia, quanquam in his duobus postremis seruari poterit, autore Quintiliano, Græcicus accentus, philosophia, sophia, non Latine id quidem, sed tamen citra reprehensionem.

Exceptiones.

Ab his canonibus exceptiones sunt numero sex. Prima, Interrogatio accentum mutat: quia ultima interrogationis semper acuitur, ut egoné? Quis furor ò ciués? Secunda, Distinctionis, & differentie gratia mutatur accentus, ut uná aduerbium ultimam acuit, ne uideatur esse nomen. Sic poné præpositio uel aduerbium: sic eó, aliquó, illó, fálso, seduló, repenté, palám, forté, eá, aliquá, &c. ultimam acuit, dum aduerbia sunt, ne putentur esse nomina, uel uerba, uel pronomina, uel participia. Tertia, Concisio accentum mutat: ideo nomina tertiæ in as, quæ in atis olim desinebant, ultimam circumflectunt, ut olim penultimam, Aquinás, Arpinás, nostrás, cuiás. Olim dicebant cuiátis, pro cuiás, &c. Cócisa sunt quoq; donéc, pro donécum, quod in Plauto legitur: adhúc, illúc, istúc, híc, &c. díc, dúc, fác, &c. pro adhucce, illucce, &c. dice, duce face, &c. item petit, pro petiuit: sumát, pro sumauit. Quarta, Accentum transpositio mutat, ueluti omnes præpositionum, coniunctionumq; syllabæ, dum præponuntur, grauantur, ut de qua re. Postpositæ autem acuiuntur, ut qua de re, &c. Cum præpositio, quæ, ne, ue, enclitica coniunctiones, præcedentem syllabam acuiunt, ut quicum, mécum, &c. Caesar papaq; homines ne feræ ne, &c. Quinta, Compositio quandoq; accentum uariat, ut compositio noscatur esse, non oratio. Itaque hæc exceptio particula est secunda exceptionis: unde tertia à fine acuitur in sequentibus, Súbinde, éxinde, déinde, próinde, périnde, aliquando, néquando, húc usq; álonge, délonge, déinceps, dúntaxat, sínistrorsum, déorsum, quápropter, enimuero, quinimo, nimirum, nihilominus pro tamen: paulominus pro ferè: quómodo pro qualiter: insuper, désuper, intérea, póstea, ueruntamen, háctenus, quátenus.

Vbi

Vbi autem diuersæ essent dictiones, diuersos haberent accentus. Sexta, Idioma, id est, linguæ proprietates, accentum mutat, cum unaquæq; lingua habeat accentum sibi peculiarem, ac propriū. Nam secundum Latinorum regulas ἀνιστον, & ἵππον, penultimam acuerent, quia producitur: hanc tamen apud Græcos grauem habent. E diuerso Σιμόν: quia penultimam corripit, apud Græcos grauem habet, acuta penultima. Item & παράκλητος contra usum linguæ nostræ in antepenultima habet accentū, quum penultima eius sit longa, ut sit in ἀγάπητος, & ἐλέησον, quæ Græcè per ᾰ scribuntur. Ex his patet in Græcis accentum quantitati plerumq; esse contrarium. Sed hæcenus.

DE FIGVRIS

LIBER XI.

Figuræ definitio.

Rte nouata aliqua dicēdi forma, figura est.

Sūt eius species, Metaplasmus, Schema, Tropusq;.

Quas, manifestatis uitijis, reserabimus amplè.

Figura est arte aliqua nouata forma dicēdi. Figurarū notitia, est poëtis, oratoribusq; necessaria. Figuræ species sunt tres, Metaplasmus, Schema, & Tropus. Cæterum fuerit operæpretiū uitiōrū naturā antè manifestare, ut ea à figuris separare sciamus.

De uitijis.

Vitia orationis generalia sunt tria: obscurum, inordinatum, barbarum. Obscuritatis species sunt octo: Acyrologia, Pleonasmos, Perissologia, Amphibologia, Tautologia, Eclipsis cum Apopsiopefi, Aenigma, Macrologia. Inordinatæ orationis

nis species sunt quinque: Tapinosis, Cacophaton, Cacosyntheson, Aeschrologia, Cacozelia. Barbaræ orationis species sunt duæ: Barbarismus, & Solæcismus. Eiusmodi uitia, utpote in primis uitanda, declarabuntur.

Barbarus est quisquis scribendo, siue loquendo Verbum corrūpit: peregrinū est barbaralexis.

Barbarismus est unius dictionis corruptio scribendo, aut loquendo cōmissa: ut tollero cum duobus ll, Busiris penultima corrupta. Barbaralexis est dictio peregrina, guerra, bladum, stussa, fardellus, charrerria, &c. Barbarismus dicitur à barbarus, id est, dissonās: quia à uera Latinitate dissonat, & disidet. Barbarismus in prosa nomen suum retinet: apud poëtas Metaplasmus & Penthos nuncupatur. Ideo licet ex poëtis depromantur Barbarismi exempla, ne credas ipsos loquutos esse barbarè, siue (ut ueteres sæpius dicebant) rustice: sed intelligas Barbarismum fore, si quis ita loqueretur in prosa. Itidem censendum est de solæcismo, cui, Schemati apud poëtas nomen est.

Est solæcismus uitiosa oratio quæuis.

Solæcismus est impar, & inconueniens compositura partium orationis, ut acuta gladius: saluete reuerende magister. Veteres solæcum dixerunt potius, à quo solæcisso solæcissas, id est, incongruè loquor.

Obscuræ species ignobilisq;
orationis.

Improprie sumptum uerbum dicatur Acyron.

Acyrologia est impropria dictionis usurpatio, ut spero, pro timeo: accede ad hunc ignem, id est, ad hanc meretricem. Acyrologia interpretatur impropria loquutio, ab ἀκυρῶς, id est, improprius, & λογία, id est, loquutio.

Omne superuacuum Pleonasmos ritè uocatur.

Pleonasmos est adiectio superuacua ad plenā significationem: ut, Sic

ut, Sic ore loquuta est, uidi his oculis. Et interpretatur superabundantia, à πλεονάζω, id est, plusquam oportet, facio, aut dico.

Estio Perissologus tibi sermo superfluus omnis.

Perissologia est adiectio uerborum superflua sine ulla ui rerum: ut ibant, quā poterant: quā nō poterant, nō ibant: uiuat rex, & nō moriatur. Transfertur autē Perissologia, superflua loquutio, à περισσός, id est, superfluus: & est penē eadem quæ Pleonasmos.

Amphibolon dubius Romanis sermo feretur.

Amphibologia est uitio compositionis ambigua, posita sententia: ut, Aio te Aeacida Romanos uincere posse: & fit ab ἀμφιβολός, id est, dubius.

Tautologos uerbis uarijs rem signat eandem.

Tautologia est diuersorum uerborum aut orationum eādem rem significantiū inculcatio: ut, Ipse egomet uenio, exultans redeo, gaudensq; reuertor. Tautologia dicitur à ταυτοτης, id est, identitas, &λογία loquutio. Est enim eadem loquutio.

Macrologos sermo nimium prolixus habetur.

Macrologia est longa sententia res nō necessarias cōprehensdens. Vergil. Postera lux summo spargebat lumine terras Orta dies: quum primū alto se gurgite tollunt Solis equi, lucemq; clatis naribus efflāt. Satis fuerat dixisse, orta dies. Macrologia traducitur longus sermo sine necessitate, à μακρός, id est, longus.

Eclipsis uerbum, Reticentia uerba subaudit.

Eclipsis, unicum uerbum, id est, dictionem subaudit. Reticentia uerō, id est, aposiopesis plures dictiones suppressit. Eclipsis, id est, defectus seu defectio. Aposiopesis Latine dicitur reticentia.

Est ænigma grauis nimium tibi sermo solutus.

Ænigma est obscura sententia per obscurā similitudinē rerum: ut, Mater me genuit, eadem mox gignitur ex me. significatur

ficatur enim aquam in niuem conuerti, & ex eadem rursus effluere. Aenigma dicitur ab αἰνιγμῶν, id est, obscure loquor.

Inordinatæ orationis species.

Inordinatæ orationis species sunt quinque, Tapinosis, Aeschrologia, Cacephaton, Cacozelia, Cacofyntheton.

Magna Tapinosis tenui sermone recludit.

Tapinosis est humilitas magnæ rei, non id agente sententia quod demonstrat, ut apud Vergilium: Dulichias uexasse rates, pro atrocissimè raptasse, ac laniasse. Tapinosis à τῆπις, id est, humilis.

Aeschrologos nobis obscœna oratio fertur.

Aeschrologia, est uitio compositionis inuerecunda oratio, ut compositio uerborum obscœnæ significationis: quale est, fœtuo, cunnus, &c. aut obscœna pronuntiatio, ab αἰσχρῶν, id est, turpitudine.

Est Caco ritè phatō q̄cqd sonat haud bñ nobis.

Cacophaton, aut cacephaton est obscœna pronuntiatio, uel in compositione, uel in uno uerbo: ut, arrige aures Pamphile. κακὸν, id est, malum: φᾶτον, dictum, hoc est malè sonans dictum.

Esto Cacozelon praua affectatio nobis.

Cacozelia est per affectationem decoris corrupta sententia, cum eo ipso dedecoretur oratio, quo illā uoluit autor ornare: ut, Aureus axis erat, temo aureus, aurea summa Curuatura rotæ, radiorum argenteus ordo, &c. Cacozelon, id est, mala affectatio.

Haud bene cōpositū cacofynthetō esto Latinis.

Cacofyntheton est uitiosa dictionum compositio, uel indecens scriptura: ut, terga fatigamus hasta. Cacofyntheton, transfertur malè compositum.

DE METAPLASMO.

Dictio transformata poetæ fit Metaplasmus.

Metaplasmus

Metaplasmus est transformatio quædam recti solitiq; sermo-
nis in alteram speciem, metri ornatus, necessitatis uel causa, ut
cœlicolum, induperator, dicier. à μετὰ, id est, trans, & πλάσµα,
id est, figmentum. Metaplasmi species sunt quatuordecim: Pro-
thesis, epenthesi, paragoge, aphæresis, syncope, ectasis, systole,
apocope, diæresis, synæresis, synalœphe, ecclipsis, antithesis,
metathesis.

Adijce principio quicquã, sic Prothesin edes.

Prothesis est appositio quædam ad principium dictionis lite-
ræ uel syllabæ, ut, Gnate, pro nate: tetulit, pro tulit: astat, pro
stat. Dicitur à πρὸς, id est, ad, & ἔσθις, positio, hoc est, appositio.

Adijce quid medio: sic fiet Epenthesis aptè.

Epenthesis est appositio quædam ad mediam dictionem lite-
ræ uel syllabæ: ut reliquias gemino ll, pro reliquias: alituum pro
alitum. Epenthesis dicitur ab ἐπι & ἔσθις, quæ coniuncta signifi-
cant inter, & ἔσθις, positio, ut sit interpositio. Eandem significa-
tionem habet parenthesis.

Adijce quid fini, pulchram facies Paragogen.

Paragoge est appositio quædam ad finem dictionis, ut pote-
stur, pro potest. à παρά, id est, ad, & ὄρωρ, id est, ductio, hoc est,
adductio.

Aufert quid capiti uates, ut Aphæresin edat.

Aphæresis est ablatio de principio dictionis literæ uel syllabæ:
contraria Prothesi: ut, Pone metum, pro depone. lab ἀφαίρεσις,
id est, aufero.

E medio quicquam tollas, ita Syncopa fiet.

Syncopa est ablatio de media dictione, literæ uel syllabæ: con-
traria Epenthesi, ut audacter pro audaciter. à σύν, id est, con, &
κόπω incido. Est enim concisio, ut dixti, commorat, pro dixisti,
& commouerat, &c.

De fini demens nostris haud uersibus apta est.

Apocope est ablatio de fine dictionis, literæ uel syllabæ, contraria Paragoge: ut, Achilli, pro Achillis: ex ἀπό, id est, ab, & κόπω, scindo.

Ectasis extendit tibi iure puer breuiandam.

Ectasis est extensio syllabæ contra naturam uerbi, ut naufræga media longa, quæ brevis est, & Italia prima producta, quæ natura alioqui corripitur. Dicitur ab ἐκτείνω, id est, produco. Eadem, Diastole uocatur.

Producenda foret, quam Sytiola corripit ipsa.

Systole est correptio syllabæ contra naturam uerbi facta, contraria Ectasi, ut aquosus orion, pro orion producte: à συστίνω, id est, corripio.

Syllaba per binas diuisa Diæresis esto.

Diæresis est diuisio unius syllabæ in duas, ut aulai, pro aulæ: à διαίρω, id est, diuido.

Syllaba de binis est facta Synæresis una.

Synæresis est conglutinatio duarum syllabarum in unam, contraria Diæresi: ut, Phaëton dissyllabum, pro trissyllabo: à σύνω, id est, con, & αἰσίνω, diuisio, quasi diuisorum coniunctio.

M, necat Ellipsis: ceu uocalem Synalœpha.

Ellipsis uel Ecclipsis est m, literæ cum sua uocali ante uocalem elisio. Synalœpha est uocalis ante uocalem interemptio in diuersis dictionibus: ut, O curuæ in terras animæ, & coelestium inanes. Ellipsis ab ἐκ, & λείπω, id est, deficio: & interpretatur elisio. Synalœphe, id est, collisio: à συναλέγω, id est, coniungo.

Antithesis fiet tibi, littera si uarietur.

Antithesis est literæ pro litera positio, ut olli, pro illi: ab ἀντί, id est, pro, & θέσις, positio, quasi alius pro alia positio.

Est Meta nempe thesis, si trāsponas elementum.

Meta

Metathesis est literarum in alium locum transformatio, nulla litera è dictione sublata: ut, Euādre, Tymbre, pro Euāder, Tymber: à μετὰ, id est, trans, & ἐκ, positio, quasi transpositio.

Præpositura quidem mutata Parallaga fiet.

Protheseon parallaga, aut parallage est præpositionum mutatio, cum altera pro altera ponitur: ut, Cui de te tantum licuit, pro in te. Protheseon parallage transfertur præpositionum mutatio: à πρὸ, id est, præ & ante: & ἐκ, positio.

DE SCHEMATE.

Schemata dant species tibi Lexeos & Dianœas.

Schema est quicquid à simplici atque in promptu posito dicendi modo uel poëtice uel oratorie mutatur. Schematis species sunt duæ, Dianœas, id est, mentis, uel sensus, uel sententiarum. Lexeos, id est, dictionis, uerborum, sermonis, orationum. Schematis autem Lexeos species multæ sunt, sed necessariae traduntur, per quas similes colliguntur: Prolepsis, Zeugma, Hypozeusis, Syllepsis, Asyntheton, Dialyton, Polysyntheton, Anadiplosis, Anaphora, Epanalepsis, Epizeuxis, Paranomasia, Schesisonomaton, Paromœon, Homœoteleuton, Homœoptotum, Polyptoton, Hirmos, Climax. Schema transfertur cultus, figura, habitus. Dianœa dianœas, id est, sententia: Lexis dictio.

Per partes totū, aut referat post facta Prolepsis.

Prolepsis est præsumptio rerum ordine secularum, uel quum numerus ante uerbo redditur, quàm personæ definiantur: ut, Interea reges: ingenti mole Latinus, Quadrijugo uehitur curru: bigis it Turnus in albis: Tum pater Aeneas Romanæ stirpis origo, Et iuxta Ascanius magnæ spes altera Romæ, Procedunt castris, &c. Et dicitur Prolepsis à πρὸ, id est, ante, & ἀπὸ, sumptio.

Verbo uno plureis sensus per Zeugma recludo.

p 2 Zeugma

Zeugma est unius uerbi conclusio diuersis clausulis aptè coniuncta: ut, Aduersatur libidini castitas, auaritia liberalitas, mediocritati luxuria, modestia superbia, strenuitati acedia. Zeugma interpretatur adiunctio, ἀσύνθετος.

Iunge Hypozeusis sua rebus uerba quibusq̃.

Hypozeusis est figura zeugmati contraria: ubi suum cuiq̃ clausula redditur uerbum. Verg. Regem adit, & regi memorat nomenq̃, genusq̃, Quid ue petat, quid ue ipse ferat, &c. ab ὑπό id est, sub, & ὑπόσ, coniunctio.

Verbo uno uaria est Syllepsis clausula nexa.

Syllepsis est diuersarum clausularum per unum uerbum conglutinata conceptio: ueluti, Hic illius arma, Hic currus fuit. ἀσύνθετος, id est, con, & ἀσύνθετος, captio, ut sit conceptio.

Copula supprimitur, quò fiat Asynthetò aptè.

Asyntheton est oratio sine coniunctionibus necessario subauditis, ut, Dum etas, metus, magister prohibebant. ab ἀσύνθετος, priuatiua particula, & ἀσύνθετος, id est, con, & ἀσύνθετος, id est, positum, quasi incompositum.

Copula multiplicata facit Polysyntheton usq̃.

Polysyntheton est oratio multis nexa coniunctionibus. Vergilius, Athamasq̃, Thoasq̃, Pelidesq̃, Neoptolemus, primusq̃ Machaon. ἀπὸ πολλῶν, id est, multum, & ἀσύνθετος, id est, compositum, quasi multipliciter compositum.

Finem principio repetens Anadiplosin edes.

Anadiplosis est uersus finis in principio alterius repetitio: ut, Sequitur pulcherrimus Astur, Astur equo fidens, &c. ἀναδιπλῶς, id est, re, & ἀναδιπλῶς, duplicatio.

Principium fit idem nonnunquā uersibus aptè.

Anaphora est relatio uerbi eiusdem, aut similis per principia complurium uersuum: ut, Nate meae uires, mea magna potetia solus,

lus, Nate patris summi, &c. ab ἀνδρ, id est, re, & πορδ, latio.

Principio & fini reperitur uersus eodem.

Epanalepsis est, quum eadem dictio & principium uersus, & clausulam tenet: ut, Multa super Priamo rogitans, super Hector re multa. Et interpretatur reacceptio siue replicatio. ab ἐπι, & ἀνδρ, quæ coniuncta significant re, & ἀνδρ, acceptio.

Dictio format Epizeuxin cum uî geminata.

Epizeuxis est eiusdem dictionis sine medio geminatio cū impetu pronuntiationis, ut, Meme adsum, qui feci: in me conuertite ferrum, O Rutuli, &c. Interpretatur coniunctio, aut combinatio.

In simili uerbo ludit quandoq; poeta.

Paronomasia est ueluti quædam denominatio, uel quoties aliud nomen efficitur de alio: ut, Nam isthæc inceptio est amantium haud amantium. παρδ, id est, iuxta, & διδωµας, nominatio.

Mobile cuique suum fixo connectitur apte.

Schelisonomaton est quum singulis nominibus epitheta connectuntur: ut, Marsa manus, Peligna cohors, festina uirum uis. Componitur ex nominatiuo ῥῆσις, id est, habitus, & genitiuo διωκτορ, id est, nominum, quasi habitus uel habitudo nominum.

Principijs eadem est Paromœon littera multis.

Peromœon est quando ab eisdem literis diuersæ dictiones sumunt initium: ut, Machina multa minax minatur maxima muris. Paromœon, id est, simile, à παρδ, id est, iuxta, & ὁμοιος, id est, similis.

Verborum similis sit finis Homœoteleuton.

Homœoteleuton est, quum simili modo plurimæ dictiones finiuntur: ut, Bella horrida bella. ab ὁμοι, id est, similis, & τελειωσις, id est, finitum.

Casus Homœoptoton erit similis tibi multus.

Homœoptoton est oratio uno similiq; casu compacta, & excurrrens in eodẽ & similes casus. Ennius: Mœrentes, flentes, lachrymantes, ac miserentes: ἀναισθητός, id est, similis, & ἀναισθητός, casus.

Bella Polypoton uarij sit clausula casus.

Polypoton est oratio casuum uarietate distincta, aut clausula uarios casus retinens: ut, Littora littoribus contraria, fluctibus undas: & dicitur ἀπὸ πολλῶν, id est, multus, & ἀναισθητός, casus.

Sermonis series prælonga uocabitur Hyrmos.

Hyrmos est series aut constructio orationis continuæ, tenorem suum in multos uersus protendens. Verg. Principio cœlum ac terras, camposq; liquentes, Lucentemq; globum Luna, Titaniaq; astra, &c. Et dicitur Hyrmos, quasi syrmos, id est, trahens, ἀσύνω, id est, traho.

E' uerbo in uerbum Climax it pulchra figura.

Climax est de uerbo in uerbum gradatio, quæ dicta repetit: & prius quàm ad aliud descēdat, in prioribus resistit: ut, Aphri-cano uirtutem industria, uirtus gloriam, gloria amulos comparauit. Interpretatur scala uel gradatio.

DE TROPIS.

Vertit ad improprium Tropus oīa significatū.

Tropus est uerbi uel sermonis à propria significatione in aliam cum uirtute mutatio, ut uulpes pro astuto. Bacchus pro uino. Dicitur ἀπὸ τροπῆς, id est, uersio uel mutatio. Tropi species sunt tredecim: Metaphora, Catachresis, Metalepsis, Metonymia, Antonomasia, Epitheton, Synecdoche, Onomatopœia, Periphrasis, Hyperbaton, Hyperbole, Allegoria, Homœosis. Ceteri omnes, huius species uidentur.

Propter rem simillẽ pro uerbis uerba repones.

Metaphora est rerum uerborumq; per similitudinem translatio: ut

tio: ut, Rident prata. à μεταρῖς, id est, trans ferre.

Esto Catachresis bona uocis abufio nobis.

Catachresis est usurpatio nominis alieni, ut parricidam, matris quoq; aut fratris interfectorem dicimus. à κατά, id est, contra, & ἔξωτος, id est, usus, quasi contra usum.

At Metalepsis erit trāsumptio facta gradatim.

Metalepsis est transumptio gradatim facta, quum dictio aliud à sua propria significatione, ex his quæ præcesserunt, denotat: ut, Post aliquot mea regna uidens mirabor aristas. Post aliquot aristas, ergo post segetes, & sic post aestates, & proinde post aliquot annos. à μετα, id est, trans, & λήψις, id est, sumptio uel acceptio.

Dico Metonymiā, Bacchū bibo, uina coronant.

Metonymia est nominis transmutatio, quoties pro inuento re inuentum, pro continente contentum, pro efficiente effectum, pro posseſſo posseſſorem, aut contra, capimus. Metonymia transfertur nominis transmutatio: à μετα, id est, trans, & ὀνομα, id est, nomen.

Appellatiuum proprii uice sæpe locatur.

Antonomasia est uocabulum, quod sine nomine positum proprio, eius loco fungitur: ut, magnanimus Anchisiades, pro Aenea. Saturnia pro Iunone. Transfertur, pronominatio, aut pro nomine, ab ἀντὶ, id est, pro, & ὀνομα, id est, nomen.

Exornat carmen fixo bene mobile quadrans.

Epitheton est appositum nomini adiectiuum perpetuam ferme naturam rei indicans: ut, Alma Ceres, pulchra Venus, tristia bella. ab ἐπί, id est, ad, & σύνθεσις, compositum, quasi appositum.

Pro nauī puppis, cōtra ue, Synecdoche habetur.

Synecdoche est figura, cum à parte totum intelligitur, aut contra, numerus ue pro numero sumitur: ut, Da requiem puppi, ueniet cum frigidus annus: pro nauī, & hyeme. Interpretatur

comprehensio.

Sæpe sonus causam fingendî nomina præstat.

Onomatopœia est dictionis ex sono confictio, ut mugio, hinnitus, pipio. ab *ὠν, α, ατ, &*, id est, nomen, & *πῖπ, α, α*, fictio, inde est nominis fictio.

Rē circūloquimur, sit quando Periphrasis apta.

Periphrasis est circumlocutio quædam, quum id quod uno aut paucioribus uerbis dici potest, pluribus explicatur. Verg. Et iam prima nouo spargebat lumine terras Tithoni croceum linquens Aurora cubile: id est, dies oriebatur. dicitur à *περὶ*, id est, circum, & *φράσις*, locutio, ut sit circumlocutio.

Valde turbatus uocum sit Hyperbaton ordo.

Hyperbaton est transcensio quædam, uerborum ordinem perturbans. Verg. Interea reges: ingenti mole Latinus,

Quadijugo uehitur curru, cui tempora circum

Aurati bis sex radij fulgentia cingunt,

Solis aui specimen: bigis it Turnus in albis,

Bina manu lato crissans hastilia ferro:

Hinc pater Aeneas, Romanæ stirpis origo,

Sydereo flagrans clypeo, & cœlestibus armis:

Et iuxta Ascanius, magnæ spes altera Romæ:

Procedunt castris.

Hyperbaton, uerbi transgressio interpretatur: ab *ὑπὲρβατον*, id est, transcendendo. Cuius species sunt quinque: hystero-logia, siue hysteron proteron, anastrophe, parenthesis, synchesis, tmesis.

Hysteron est pteron, post ponas si ante locanda.

Hysteron proteron, est sententiæ cum uerbis ordo mutatus. Verg. Et torrere parant flammis, & frangere saxo. Prius enim frangunt saxo, quàm torrent. Hysteron, id est, ultimum uel postremum. Proteron, id est, prius. Hystero-logia, præposita locutio

Ordo

Ordo iuerfus erit tibi Anastropa prepositurę.

Anastrophe est uerborum tantum ordo preposterus: ut, Italicam contra. Maria omnia circum. Anastrophe est reuersio uel inuersio, ab ἀνστροφή.

Interiecta, Parenthesis est, sententia quæuis.

Parenthesis est interposita formatio diuersę sententię: ut, Aeneas (neq; enim patrius consistere mētem Passus amor) rapidum ad naues præmittit Achaten. Interpretatur interpositio.

Synchesis est prorsum, uocū aut cōfusio sensus.

Synchesis est hyperbaton obscurum, & omni parte confusum: ut, Treis Notus abreptas in saxa latentia torquet: Saxa uocant Itali medijs quę in fluctibus aras, &c. Synchesis, id est, confusio. ἀσύνθετος, id est, con, & ἔκθετος fusio.

Quocūq; interposito per Tmesim uerbula scindo.

Tmesis est unius compositi uel simplicis sectio, una dictio, uel pluribus interiectis: ueluti, Est Boreę regio septem subiecta trioni. Tmesis, dissyllaba dictio est, idem significans quod sectio: ἀτμήσις, id est, scindo. eadem uocatur diacope, id est, intercisio.

Excessus fidei manifestus Hyperbola fertur.

Hyperbole est oratio excedens fidem, augendi uel minuendi causa. Augendi, ut niue candidior: minuendi, ut, uix ossibus hærent. ἀνὰ ὑπερ, id est, super: & ὑπερβολή uel ὑπερβολή, id est, iactus.

Dic Allegoriam, sensu si uerba repugnent.

Allegoria est tropus, quo aliud significatur, aliud dicitur: & ita uerba sensu, id est, sensui repugnant. Vergilius: Sed nos immensum spatium confecimus æquor: Et iam tempus equum sumantia soluere colla, id est, quę tractanda fuerant, affatim explicuimus. Dicitur ab ἄλλο & ἀγορεύειν, id est, ab aliud agendo.

Illudens sermo recte Ironia feretur.

p 3 Ironia

Ironia est dissimulatio aut illusio qua contraria ostenduntur sensui, quem uerba prae se ferunt: ut, Egregiam uero laudem, & spolia ampla refertis Tuq; puerq; tuus, &c. Et dicitur ab ἰρωνία, quod est dissimulo, & cauillatorie decipio.

Antiphrasis uerbum sit per contraria dictum.

Antiphrasis est unius uerbi ironia: ut bellum, quod minime bellum sit: & lucus, quod minime luceat. Antiphrasis est per contrarium locutio, ab ἀντί, id est, contra, & φράσις, locutio.

At Charientismos tibi molliet aspera dictu.

Charientismos est tropus quo dura dictu gratius proferuntur, ut si interroganti, Num me quasiuit quispiam? responderis, Bona fortuna, id est, nemo. Charientismos, id est, gratificatio, & urbanitas.

Sermo procul notus festiua Parcemia fertur.

Parcemia est accommodatum rebus, & temporibus prouerbum: ut, Lupus est in fabula, id est, adest is, cuius praesentia loqui uetamur. ἀπαρχή, id est, iuxta, & ὄριον, id est, cantus uel cantilena, quasi iuxta olim cantilenam.

Hoslicus irrisus nobis Sarcasmos habetur.

Sarcasmos est plena odio, atque hostilis derisio: ut Pyrrhus ad Priamum, Refreres ergo haec, & nuntius ibis Pellidae genitori, illi mea tristitia facta, Degeneremq; Neoptolemū narrare meamento.

Simplicitas, Asteismos erit, si rustica desit.

Asteismos est tropus multiplex, numerosaq; uirtutis. Nam est quicquid rustica simplicitate caret, & faceta satis urbanitate exprimitur: ut apud Vergilium in Bucco. Qui Bauium non odit, amet tua carmina Meui, Atq; idem iungat uulpes, & mulgeat hircos. Dicitur ab ἀστῆς, id est, urbanus.

Nota parū demonstrat Homœosis mage notis.

Homœo

Homœosis est minus notæ rei per similitudinem eius, quæ magis notæ est, demonstratio: ab ὁμοίος, id est, similis, quod sit similitudo.

Est Icon quoties formæ bene conféro formam.

Icon est personarum inter se, uel eorum quæ personis accidunt, comparatio: ut, Os, humerosq; deo similis. Icon iconos, imago uel similitudo.

Iure disertus erit, quisquis rem comparat apte.

Parabola est rerum genere dissimilium comparatio: ut, Qualis mugitus, fugit cum saucius aram Taurus, & incertam excussit ceruice securim. Parabola dicitur adiectio: à παρὰ, id est, iuxta, & βολή, iactus: βάλω, iacio, ut sit adiecta cuique rei comparatio.

Exemplum facti uel dicti sit Paradigma.

Paradigma est exempli hortantis uel dehortantis enarratio, Hortantis, Antenor potuit medijs elapsus Achiuis, Illyricos penetrare sinus, &c. Dehortantis, At non sic Phrygius penetrat Lacedæmona pastor, Ledaamq; Helenam Troianas uexit ad urbes, &c. Paradigma est exemplum, παρὰδεικνύω, id est, exemplifico, à παρὰ, id est, iuxta, & δῆρμα, id est, signum.

Miscellanía reliquarum figurarum declaratio,

Multa figurarum descriptio nomina sumit.

Figurarum descriptiones uarijs è rebus uaria sortiuntur nomina, ut descriptio temporis, Chronographia. Loci, Topographia. Natalis, Genethliacon. Pugna: ut Monomachia, duorum singulare certamen. Naumachia, pugna naualis.

Inuenies uersum repetitum sæpe decenter.

Epimone est eiusdem uersus frequens repetitio, ut in ludicro Verg. Incipe Menalios mecum mea tibia uersus, &c. Interpretatur

tatur perseverantia, & infirmitas, ab ἐπιμονῇ, id est, constanter.
Respondere solent scriptores obijciendis.

Antipophora est ad obijcienda responsio: ut, Sum pius, heu doleo: nam mihi sæpe nocet. Posset quæri, cur doles te pium esse: huic tacite quæstioni sic occurritur: nam mihi sæpe nocet. Antipophora est solutio. Hypophora namq; obiectio dicitur. ab ὑπο, id est, contra.

Quas tibi declarat Syntaxis non repetemus.

De appositione, euocatione, conceptione, prolepsis, zeugmate, antiptosi, synthesi & synecdoche, &c. quæ in Syntaxi dicta sunt, haud operæpretium fuerit hic repetere: itaq; illis supersedendum censeo.

Rem nimis ut notam ferimus nos sæpe tacere.

Parasiopeisis est quum aliquid nos reticere dicimus, utpote omnibus notum: aut cum suspicionem excitare maiorem reticendo possumus, quale est illud, In præsentia iudices, iniussu populi, quæ improbissimè gesserit, reticebo. Dicitur à παρῶν, id est, apud, ab, præter, & σιωπῇ, id est, silentium.

Fingere personam res est percrebra poëtæ.

Prosopopœia est personæ fictio, quoties inanimatum ad animatum loquitur, aut contra, animatum ad inanimatum: ut Ovid. Parue, nec inuideo, sine me liber ibis in urbem. Et apud eundem in Metamorph. ubi terra loquitur. Dicitur à προσωπων, id est, persona: & ποιῶ, id est, facio uel fingo.

Laudatur uerbi repetitio facta decenter.

Epanodos est cum decore dictionis repetitio, siue regressio: plerumq; cum negatione, & interdum sine ea: ut principatus bonus est, &c. non bonus autem qui in tyrannidem conuertitur. Fit ex ἐνί & ὁρά, quæ coniunctæ, iterum uel retrò indicant: & ἑλπίς uia, quasi in priorem uiam regressio.

Virtutum

Virtutum uitijis interdum nomina dantur.

Paradiastole est cum rem nostram dilatamus per interpreta-
tiones: ut quum astutum, sapientem uocamus: prodigum, libera-
lem: temerarium, fortem. Componitur ex παρὰ, id est, iuxta, &
διαστολή, id est, dilatio.

Hendiadym facies soluens in mobile fixum.

Hendiadys figura est, quum resoluitur substantiuum in adie-
ctiuum: ut, Chalybē frēnosq; momordit, pro Chalybeos frēnos.
ab ἑνί, id est unum: & δύο, id est, per: & δύο, id est, duo: quando
unum per duo dicitur.

Quando pati quod agitur, contra uerba, Hypallage habetur.

Hypallage est figura quum uerba per aduersum intelligen-
tur: quum quod patimur, agere dicimur: aut contrā: ut, Trade
rati uentos, pro trade ratem uentis. ex ὑπὸ, id est, sub, & ἀλλοτρίως
id est, mutatio.

Liptote erit quoties plus significās minus aīo.

Liptote figura est, qua minus dicimus, quā significamus: ut,
Haud parum doctus, id est, multum. ἀδείκνυται, id est, deficio.

Antitheton fiet, quoties contraria neſtes.

Antitheton est figura qua contraria contrarijs opponuntur:
ut, Frigida pugnabant calidis, humentia siccis, Mollia cum du-
ris, &c. Antitheton, id est, cōtrā positum. ab ἀντί, id est, contra,
& θέσις, positum.

Quaestio Erotema est inter numerata figuras.

Erotema est interrogatio: ut, Quis furor, o ciues? quae tanta li-
centia ferri: ab ἐρωτάω, id est, interrogo.

Dicta prius declarat Epexegetis apertē.

Epexegetis est antē dictorum expositio uel declaratio: ut,
Tolle fuga Turnum, atq; instantibus eripe fatis. Dicitur ab ἐπι-
supra

supra, & ἔξῃ, id est, expositio.

Emphasis est sensus maior q̄ uerba recludant.

Emphasis est figura altiore[m] præbens intellectum, quàm quæ uerba per seipsa declarant: ut, Semper ego auditor tantum? in ego, est emphasis apud Iuuenalem. Emphasis interpretatur significatio, ab ἐμφάνω, id est, demonstro.

Quod nihil ad sensum facit, esto Parelcō ubiq̄.

Parelcon est dictionis aut syllabæ nihil ad sensum facientis adiectio: ut, Adestum, paucis te uolo. dum, Parelcon est, syllabica adiectio. Dicitur à παρέλκω, id est, produco.

Ob pulchrā uocem quid factū Euphonia fertur.

Euphonia est mutatio quædam uenustioris gratia soni: ut, redeo, pro reco. ab εὖ, id est, bene, & φωνή, uox, quasi bona uox.

Versus ad absentē dicetur Apostropha sermo.

Apostrophe est ad absentem sermonis conuersio: ut, Te nunc appello Aphricane, &c. ab ἀποστροφή, id est, auerto.

Dic Alloethetam cōtra artem quid uariatum.

Alloetheta est accidentium contra artem mutatio: ut, Pars in frustra secant, &c. continet enim sub se antiptosin, synthesin, & plures alias figuras. Et interpretatur aliter posita, ab ἄλλοι, id est, alius, & uarius, & θέτω, id est, positum. Thesis, positio.

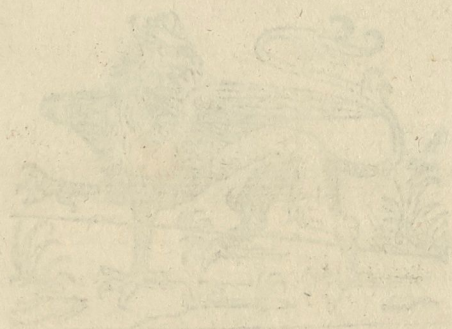
F I N I S.

L V G D V N I A P V D

G R Y P H I V M,

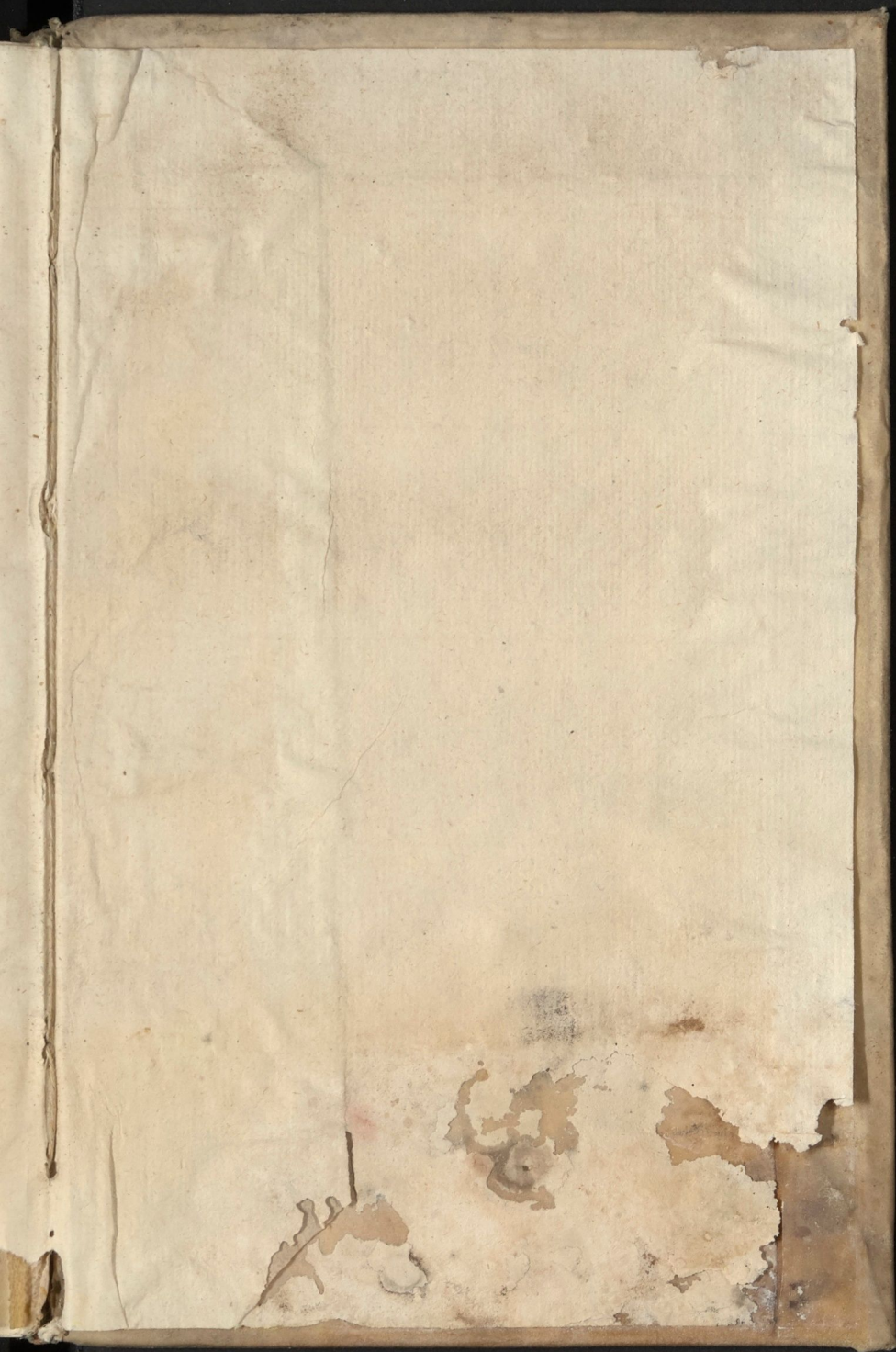
A N N O

M, D, XXXVIII.

Jean Pellisson ✓

*Epistola
ma
ter
Pelisson*

*Ejusdem Pelissonis
Rudimentum prima
Latinae Gramma-
ticae.*

*Nicolaus Perotti
Grammatica cum
libris Perotti De
Vulgari.*

ALVENSLEBEN

Cb

183

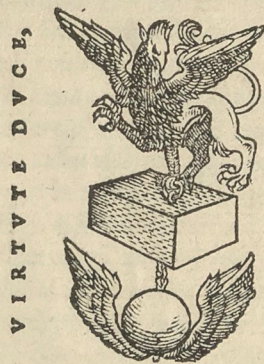

Jean Pellisson
✓

1
CONTEX-
TVS VNIVERSAE
GRAMMATICES DE-
SPA VTERIANAE,

Primæ partis, Syntaxeos, Artis uersificatoriæ,
& Figurarum; cum suorum commentariorum
Epitome, quàm fieri potuit breuif-
simè concinnata,

per
IOANNEM PELLISSONEM
CONDRIENSEM.

APVD SEB. GRYPHIVM
LVGDVNI,
1538.

